

Full
R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS OCTAVUS

- I. — G. BAYAN.
LE SYNAXAIRE ARMENIEN DE TIR ISRAËL (V. *Mois de Kalotz*).
- II. — E. PORCHER.
LE LIVRE DE JOB. *Version copte bohâirique*.
- III. — C. WESSELY.
LES PLUS ANCIENS MONUMENTS DU CHRISTIANISME ÉCRITS SUR PAPIRUS III.
- IV. — E. W. BROOKS.
JOHN OF EPHEBUS. *Lives of the Eastern Saints* (II).
- V. — J. KRATCHIKOVSKY ET A. VASILIEV.
HISTOIRE DE YAHYA-IBN-SA'ÏD D'ANTIOCHE CONTINUATEUR DE SA'ÏD-IBN-BITRIQ.

199066
30/9/25

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

1924

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

V

MOIS DE KALOTZ

A = Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
N° 180, fol. 123 à fol. 154

B = Édition officielle du Synaxaire arménien de
Ter Israël de Constantinople, 1834 :

*Յայտնուրք ըստ կարգի ընտրելապէս օրինակի Յայտնուր-
պայ Տէր Երազմէի : Կոստանդնուպօլս 1834.*

L'exemplaire dont nous nous sommes servi est
celui des RR. PP. Bollandistes.

Քաղցի Բ. եւ Դեկտեմբերի Թ : Ընտիր Լննայի ծօր Լստուածածնին, զոր եւ հրեշտակ
Տեառն : եւ յգացաւ ի Յովակիմայ զտուրբ կոյս Լստուածածնին Սարիամ :

Տօն է ամենասուրբ կուսին Սարիամու Լստուածածնին յլուքեան ուետեաց զոր
եւ հրեշտակն Տեառն երանելոյն Լննայի ծօր նորա, եւ յգացաւ ի Յովակիմայ յառնէ
յւրմէ : * զոր եւ տօնեն եկեղեցիք ամենայն արարարոյ խնդութեամբ եւ ուրախութեամբ * A fol. 123
մեծաւ, որպէս զհիմնարկութիւն տաճարի Լստուծոյ, յորում հաճեցաւ բնակիլ արա-
րիչն արարածոյ եւ ճնանիլ ճարդկապէս :

Գրած է Սեպտեմբերի Բ :

Յայտն աւուր վկայարանութիւն սրբոյն Բարսիմեայ եպիսկոպոսին եպեսիա բաղարին, որ է
Ուռհայ, եւ Սարբիլիոսի բրմի, որ Թուխպէլ անուանեցաւ, եւ բեռն խրում Բաւէասայ :

Սուրբ եպիսկոպոսն Բարսիմեա էր ի ժամանակս կռապարիշտ արքային Տրապիս-

Գ Վկայարանութիւն . . . Բաւէասայ] վկայութիւն սրբոյն Բարսիմեայ եպիսկոպոսին, եւ որոյ
բնդ նմա ի յեղեսիա B || 11 կռապարիշտ] կռապաշտ B.

1er KALOTZ, 9 Décembre.

Message à Anne, Mère de Dieu, qu'apporta l'ange du Seigneur,
lorsqu'elle conçut de Joachim, la sainte Vierge Marie, Mère de Dieu.

C'est la fête de la bonne nouvelle de la conception de la très sainte vierge
Marie, Mère de Dieu, que l'ange du Seigneur apporta à la bienheureuse
Anne, sa mère, avant qu'elle conçût de Joachim, son mari *. Les églises de * A fol. 123
tous les justes la célèbrent avec grande joie et réjouissance, comme étant le
fondement du temple de Dieu, en qui le créateur de toutes les créatures s'est
complu d'habiter et de naître comme homme.

La description se trouve au 8 Septembre.

En ce jour martyr de saint Barsamias ¹ évêque de la ville d'Édesse, qui est Ourfa, du
prêtre des idoles Sarbel (*Sarbilios*), qui fut nommé Toutaël ², et de sa sœur
Bebaia (*Bavias*) ³.

Le saint évêque Barsamias (*Barsimea*) vivait aux jours de l'empereur ido-

1. H. Delehaye *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris. Synaxarium Ecclesiae
Constantinopolitanae e codice Sirmondiano nunc Berolinensi, adjunctis synaxariis selec-
tis*, Bruxelles, 1902 (= *Syn. cp. sel.*) : Βαρσιμαῖος aux 29 ou 30 Janvier. — 2. Θουτζήλ, *Syn.
cp. sel.*, aux 10 et 11 Décembre. — 3. Βελία est la forme la plus commune dans les
synaxaires grecs; mais on trouve aussi Βελία (gén. Βελίας,) d'où dérive la leçon armé-
nienne : cf. *Syn. sel.*, 11 Décembre C et C'. L'original syriaque est Βελῆα حبت.

նոսի : Եւ ի ծիօսմ առաք տեսանէր ի բազարին Եղեասցոյց ի պիպ՝ առնի կոսցն հեթանոսաց զՊարթևսն որ ձեպէին ի գոհան : Եւ Սարբիլիսս բարմն կոսցն ձեր գորով՝ զգեցեալ էր չարագո առնին պատմութեան պաշտօտս եւ երեսելիս, եւ կիպտո նկարագրեալ սովոր ի գլուխ խր . եւ սովորէր զժողովուրդսն խնդովեամբ կոտորել զառնն :

Զոր տեսեալ եպիսկոպոսին Բարսիմեայ եւ քահանային Խիլաթիայ, եւ Սեբեոմայ 5
առեկաւորին գնացին առ բարմն Սարբիլիսս եւ առնն զնա . Ի բէն պահանջեաց էր
թագաւորն յառիտենից Աստուած զհալիս մարտեալ մպարդեանս աշտիկ, զի սովակն
* A fol. 123
r° b. զոհեալ խաւ եւ կոյր եւ անձուռնչ կոսցն, նա եւ ի բեղ զխորպ ոչ խնայեցեա : Եւ
այլ բազում բանիւք վարդապետութեան խրատու հաւանեցուցին զնա հաւատալ
ի Քրիստոս :

Եւ ի գիշերին յաջնիկ տեսալ Սարբիլիսս զբոյր խր զԲաւէտս, գնաց առ եպիսկոպոսն, եւ մկրտեցաւ յանուն Հօր եւ Սրբոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, եւ անուանեցաւ Սարբիլիսս՝ 10
Խաթիայէլ :

Եւ ի վաղիւն տեսեալ զնա կոտորաշտիցն սպիտակ զգետիւր եւ զարհուրեցան
զարմացմամբ : Ասէ զնոսա Սարբիլիսս . Ընդէր զարմացեալ էր ընդ իս եւ նայլը, 15
ի միտ առէր զի այսու մկրտութեամբս՝ թուովիւն ընկալայ ի Քրիստոսէ՝ մեղացն զոր

5 Սեբեոմայ] Սեւրիայ B || 6 Սարբիլիսս] Սարբիլիս B || 14 զարհուրեցան զարմացմամբ] զարմացան B || 15 Սարբիլիսս] Սարբիլիս B.

lâtre Trajan. Il aperçut un jour à Édesse, à la fête impure des idoles des païens, les Parthes, qui accouraient aux sacrifices. Et Sarbel, le prêtre des idoles, qui était très âgé, avait revêtu pour la solennité des ornements riches et précieux; il portait sur la tête une tiare rehaussée d'or; et il exhortait le peuple à célébrer la fête avec joie.

Ayant vu cela, l'évêque Barsanias, le prêtre Thiratas et le diacre Seleu-
mas se rendirent auprès du prêtre des idoles Sarbel et lui dirent : « Dieu, le
roi éternel exigera de toi les âmes de ce peuple égaré que tu incites à immoler
* A fol. 123
r° b. aux idoles sourdes, aveugles et muettes, et toi-même, il ne t'épargnera pas. »
Le conseiller par beaucoup d'autres paroles de doctrine, ils lui persua-
dèrent de croire au Christ.

La même nuit Sarbel prit sa sœur Bebaïa, se rendit auprès de l'évêque et se fit baptiser au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Sarbel fut nommé Toutaël.

Le lendemain, lorsque les idolâtres le virent en vêtements blancs, ils furent saisis d'étonnement. Sarbel leur dit : « Pourquoi êtes-vous étonnés en me regardant? considérez qu'avec ce baptême j'ai obtenu du Christ la rémission des péchés que j'ai commis envers vous; car c'est moi qui étais la cause de votre scandale et (de votre) perdition, en vous trompant par des œuvres indi-

ի ձեզ զորձեցի. զի ես էի պատճառ ձերոյ զալիակցութեանն եւ կորստեան, որ խաբէի զձեզ յանարման զորձս զապրութեան, բայց այսուհետեւ լինիմ ձեզ պատճառ վրկութեան : Բրդ հաւատացէր այսուհետեւ ի ճշմարիտ Բատուած ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս : Եւ որք լուան ի ժողովրդենէ անտի զբանա նորա՝ արք եւ կանաչք՝ հաւատացին ի Տէր, եւ կաշին առ նմա զցալց եւ զցերեկ :

Եւ զայն լուեալ Լիւսիաս զատուորին կոչեցեալ առ ինքն զՍարբիլիոս, բազում բանիւք ոգորանօք եւ սպառնալեաք խօսեցաւ ընդ նմա, եւ սուրբն ոչ անսաց բանից նորա ուրանալ զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց զօրականացն բրովք հարկանել զնա : Եւ բերթեցին երկաթի ըղընդամբք զերեսս նորա. եւ կապեալ զձեռան յետս՝ հարին զորովայն, եւ տարան ի բանդ արկանել : Եւ զհետ երթալին բազումք ի հաւատացելոցն :

Եւ յետ բազում աւուրց հանին ի բանդէն եւ կացուցին առաջի զատուորին : Եւ նա զարձեալ խոտաովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ հաւատով : Կախեցին զաջոյ ձեռանէն մինչեւ թափեցան չօղբն, եւ ալքեցին զարտեանունն, եւ բերեցին զճնտան եւ զկոպան, եւ քացախ խառնեալ աղիւ հարին ի վերայ վերացն : Եւ ապա հանին զնա ի խաչ, վճիւ հատեալ վասն նորա զի սպոյեացի յետ խաչին, եւ հառցի զլուխ նորա :

Ետուն նմա զինի թմբրեցուցիչ զեղովք, զի մի զգասցի զցաւս տանջանացն : Եւ

2 բայց այսուհետեւ լինիմ ձեզ պատճառ վրկութեան *om.* B. || 3 այսուհետեւ *om.* B || 6 զՍարբիլիոս] զՍարբիւլոս B || 8 հրամայեաց] իշխանն *add.* B. — զնա] զերանելին B || բերթեցին] բերեցին B || 11 հանին] հանեալ B || 12 խոտաովանեցաւ] խոտաովան եղեւ B || 9 13 բերեցին զճնտան եւ զկոպան] բերեալ զճնտան, բերեցին նոյնալէս եւ զկոպան B || 14 հարին] հեղին B || 16 զեղովք] զեղօք B.

gues et immondes, mais dorénavant je serai pour vous une cause de salut. Croyez maintenant au vrai Dieu, à notre Seigneur Jésus-Christ. » Ceux du peuple qui avaient entendu ses paroles, hommes et femmes, crurent au Seigneur, et restèrent auprès de lui jour et nuit.

Ce qu'ayant entendu, le juge Lysias manda auprès de lui Sarbel, lui parla avec beaucoup de paroles douces et de menaces, mais le saint ne l'écouta pas et ne renia pas le Christ. Il (le juge) ordonna aux soldats de le frapper à coups de bâton, on lui laboura la figure avec des ongles de fer, * on lui attacha * on lui attacha les mains derrière (le dos), on lui frappa sur le ventre, on la conduisit à la prison et on l'y jeta. Beaucoup de fidèles le suivirent.

Longtemps après, on le fit sortir de la prison et on le mit en présence du juge. Il confessa de nouveau le Christ avec une vraie foi. On le suspendit de la main droite jusqu'à ce que les jointures se rompissent; on lui brûla les paupières, on lui laboura les mâchoires et les côtes et après avoir mélangé du vinaigre et du sel, on en répandit sur les plaies. Puis on le mit en croix, avec ordre de le scier après crucifixion et de lui trancher la tête.

On lui donna du vin avec des drogues narcotiques pour qu'il ne sentit pas les

տարին տաւ : Կամ իմ զի առաւելապէս զգացայց եւ կտտամայն, եւ ոչ արբ : Եւ համար-
 ձեալ զձեռս իւր յերկինս ազօթեաց առ Աստուած եւ տաւ : Թողութիւն շնորհեա ինձ
 Տէր Աստուած իմ առաջին մեղացն իմոց որով բարկացայցի զՔեզ պիղծ զոհիւն կոպն,
 եւ փրկեա զեա ի համեկըձեալ զատուտամայն : Եւ արարեալ զնշան խաչին յերեսն,
 եմուտ ի մամուլսն, եւ սկսան սպոյնել զնա, եւ նոյն բան զաւանդել հպուցն հատին
 զզլութիւն :

* A fol. 123
 v° b. Եւ ընկապեալ ի զիրկս իւր Բաւէտս բաց, նորա զզլութիւն եւ տաւ : Ընկնլ եւ զու-
 զհոյիս * իմ ընդ հոպուց բոժ, բազմրիկ եպրայր իմ, եւ մասն Բրիտանի յոր հաւատա-
 ցարն : Եւ զատուտն լուեալ հրամայեաց ծինչդեա ի զիրկս իւր ունէր զզլութիւն եպրորն,
 ի նոյն տեղին հատին եւ զզլութիւն նորա, ի նմին աւար Բազդըի Ա եւ Գեկտեմբերի Թ : 10
 Եւ կտտարեցաւ ի Բրիտան ընդ եպրոր խրուժ : Եւ երթեալ բրիտանեւիցն առին
 զմարմինս նոցա, եւ տարեալ թաղեցին ի հալքենի տապանս իւրեանց :

Եւ մատենեցին զատուտն Լիւսիայ եթէ զՍարգիլիս բուրմն Բարսիմեա եպիսկո-
 պոսն բրիտանեւից զարձոյց ի հաւատն իւր, եւ եղեւ պատճառ մահու նորա. եւ ոչ
 միայն զնա ալլ եւ զբաղունս ի զլիստորաց բաղարիս զԱւիդոսս եւ զԱրհաւէտս 15
 եւ զԱւեհոս : Եւ հրամայեաց զատուտն առաջն իւր ածել զԲարսիմեա եպիսկոպոսն :

1 եւ] զառնապոյն add. B. || 7 զզլութիւն om. B || 9 եպրորն] նորա B || 13 զՍարգիլիս]
 զՍարգիլիս B || 16 զԲարսիմեա] զԲարսիմէտ B.

douleurs des tourments, mais le saint dit : « Je veux au contraire sentir toutes
 les douleurs des supplices. » Et il ne but point. Ayant élevé ses mains vers le
 ciel, il pria Dieu en disant : « Seigneur, mon Dieu, accorde-moi le pardon
 de mes premiers péchés par lesquels je t'ai irrité, avec les immondes sacri-
 fices aux idoles et sauve-moi du jugement à venir. » Il fit sur soi le signe de
 la croix, se glissa sous la presse et on commença à le scier; mais, avant qu'il
 eût rendu son âme, on lui trancha la tête.

* A fol. 123
 v° b. Sa sœur Bebaïa prit la tête dans ses bras et dit : « Prends mon âme * avec
 la tienne, ô mon tendre frère, et offre-la au Christ, en qui nous avons cru. »
 Le juge, ayant entendu, ordonna de lui trancher la tête au même endroit,
 pendant qu'elle tenait la tête de son frère dans ses bras, en ce même jour du
 1er Kalotz, 9 Décembre. Elle mourut dans le Christ avec son frère. Les chré-
 tiens allèrent chercher leurs corps et les ayant transportés, les inhumèrent
 dans leur caveau de famille.

On dénonça au juge Lysias que c'était Barsamias l'évêque des chrétiens,
 qui avait converti à sa religion Sarbel, le prêtre des idoles, et avait été la
 cause de sa mort. Et (il ne s'agissait) pas seulement de lui, mais de beaucoup
 d'autres notables de la ville : Avidoas, Arhavéas et Auséas. Le juge ordonna
 d'amener en sa présence l'évêque Barsamias.

Եւ զօրականացն երթեալ յեկեղեցին տարան զերանկէն սուաջի զատուորին եւ զալս լազուծս ի բրիտանէիցն, որք ի մի բերան ազազակէին եւ սաէին եթէ. Մեսանիմը յօժարութեամբ վասն սիրոյն Քրիստոսի : Եւ հարց զատուորն զՔարսիմեա լազուծ բանիւք. եւ նա խոստովան եղեւ յօժարութեամբ մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի : 5 Եւ զան հարեալ զնա ուժղին հնդից արունց, զարձեալ հարցանէր զատուորն ողորանոր * եւ ջանալ հաւանեցուցանել զնա : Եւս Քարսիմեա. Եւ զՔրիստոս խոստովանիմ * 16 fol. 124 r° a.

Եստուած, եւ անարգեմ զկուռս բո : Այլ հրամայեալ բերել զճարմինս իմ վասն Քրիստոսի, զի լիցի ինձ բարի, բանղի բանրդ եւ եթ չեն ինձ յօրուա :

Եւ հրամայեաց զատուորն եւ կախեցին զնա, եւ քերեցին երկաթի ըզընդամբք 10 զճարմինն : Եւ նոյնժամայն եհաա հրովարտակ ի մեծ եպարքոսէն Ապապախոսէ առ զատուորն Լիւսիաս եթէ. Եւ ին հրամանք ի թաղաւորէն ազատել զբրիտանեայս ի տանջանաց եւ ի բանղից : Եւ ի նմին ժամու լուծեալ գտուրք եպիսկոպոսն ի կախազանէն եւ արձակեցին զնա :

Եւ էր պատճէն թաղաւորական հրամանացն սչապէս եթէ. Լուա թաղաւորութիւնս 15 մեր ի հաւատարիմ իշխանաց մերոց վասն հալածանաց բրիտանէից, եւ ծանեաք զի օրէնքն նոցա ըստ նմանութեան մերոց օրինացս՝ պիղծ համարի զարիւնահեզս եւ զկախարզս, ի բաց լինել հրամայէ ի շնուիւնէ, ի զոգութիւնէ, ի նենդութիւնէ որ առ

16 նոցա] բրիտանէից B.

Les soldats se rendirent à l'église, et conduisirent le bienheureux devant le juge accompagné de nombreux chrétiens, qui crièrent unanimement et dirent : « Nous mourrons volontiers pour l'amour du Christ. » Le juge interrogea longuement Barsamias et celui-ci avoua qu'il mourrait volontiers pour le nom du Christ. Le juge le fit frapper vigoureusement par cinq hommes; puis il se mit à lui parler avec douceur * en essayant de le persuader. Barsamias * 16 fol. 124 r° a.

répondit : « Je confesse le Christ Dieu, et je méprise tes idoles. Et maintenant ordonne de me labourer le corps pour le Christ, et ce sera un bien pour moi, car tes propos me sont inutiles. »

Le juge ordonna de le suspendre et on lui laboura le corps avec des ongles de fer. A ce moment arriva un décret du grand évêque Abalasion au juge Lysias : « Des ordres sont émanés de l'empereur pour délivrer les chrétiens des supplices et des prisons. » On délia aussitôt le saint évêque du chevalet et on le remit en liberté.

La copie de l'ordre impérial était ainsi libellée : « Notre gouvernement impérial a eu connaissance par nos princes fidèles des persécutions (endurées par) les chrétiens, et nous avons reconnu que leurs lois à l'instar de nos lois, reconnaissent comme abominables les sacrifices de sang et les sorciers, qu'elles ordonnent de s'abstenir de la fornication, du vol, de la déloyauté envers son

ընկերս, ստեղծեալ զվաշտութեամբս, զոր եւ մեր խակ օրհնրս հրամայէ զպնակս
սխան մերմեղ ի բաց եւ ստեղծեալ : եւ վասն զի միով խորհրդեամբ եւ ի նպաս եւ ի մեր
* A fol. 124
r^o b. հոծոսս զրեպլին, հրամայեցար * զաղարկեցուցանել ըրխտանելից զհարածանս եւ զսար
եւ զտանջանս, եւ կեալ նոցա ի հանդրանան, եւ խաղաղութեամբ կոտորել զկարդ
կրօնից եւ զվաշտածանից իւրեանց. ոչ թէ սպորմելով նոցա՝ ալ վասն զի հաւատարմապէս
եւ զրեալ հոծօր նոցա հոծօսայ մերոց : Արդ եթէ որ արդեալ զնոսս ի կոտորելոյ
զօրէնս իւրեանց կամ հարածիցէ կամ նեղիցէ՝ ստեղծանս եւ պատված ընկալցի ի թաղա-
ւորութենէս՝ մերմէ :

Եւ աչպիսի հրամանաւ աղատեցաւ սարբն Բարսիմէսս ի կաղանայն : եւ առեալ
զնա բաղձութեան ըրխտանելից, սրանց եւ կանանց, մեծաւ խնդութեամբ եւ սաղմախբ
եւ օրհնութեամբ տարան չեկեղեցին :

Եւ բարի վարուք եւ ասարկնութեամբ կացեալ, ունելով զչարչարանս Քրիստոսի
ի մարմնի իւրում՝ զբաղուծն զարձօցց ի պարթեական ազգէն յատուածպիտութիւն :
Եւ ապա հանդեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս Գեկտեմբերի Թ : եւ թաղեցին զնա
յաջանապէս մեծաւ տօնախմբութեամբ եւ երգովք հոգեւորականօք :

2 ձիով] ձերով B || 10 խնդութեամբ] սրախտութեամբ B || 14 Գեկտեմբերի Թ] եւ
Քաղցի B add. B || 15 հոգեւորականօք] հոգեւորօք փառաւորելով զՔրիստոս add. B.

prochain: qu'elles enseignent de haïr les usuriers comme nos lois même
enseignent de repousser de telles gens et de les livrer aux supplices. Et
comme ces lois (νέμοις) sont édictées dans une même intention, chez eux et
* A fol. 124
r^o b. chez nous, nous avons ordonné * de mettre fin à la persécution des chrétiens,
(à la peine) du glaive et aux supplices, de les laisser vivre tranquillement et
accomplir en paix le rite de leur religion et de leur culte. Ce n'est pas par
esprit de pitié envers eux, mais parce que leurs lois sont rédigées avec la
même équité que nos lois. A présent, quiconque leur interdirait l'accomplis-
sement de leurs lois, les persécuterait ou les gênerait, sera puni et châtié par
notre gouvernement impérial. »

C'est par ce décret que saint Barsamias fut délivré des liens. La multitude
des chrétiens, hommes et femmes, l'accueillit et le conduisit à l'église dans
une grande joie, avec des psalmodies et des actions de grâces.

Il vécut bonnement et vertueusement en portant sur son corps les stig-
mates du Christ; il convertit beaucoup de gens de la race des Parthes à la
connaissance de Dieu, et reposa en paix dans le Christ le 9 Décembre. On
l'inhuma publiquement avec une grande solennité et des cantiques spirituels.

ԱԼԵԽԱՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ՏՈՐՆ ԿԱՌԱՐԱԾԱԾԻՆ, զՈՐ ԵՍ ՀՐԵՇՊԱԿԱՎԵԱՆ ԵՆ յԳԱՅՈՒ Ի ՅՈՒԼԻՍԿԻՄԱՅ ԳՈԾՆՆՈՐՀՆԵԱԼ ՍՈՐԻՐ ԿՈՅՈՆ :

* B
p. 279 b.

ՏՈՆ Է ԳՈԾՆՆԱԾՈՐԻՐ ԿՈՒՍԻՆ ՄԱՐԿԱԾՈՒ ԿԱՌԱՐԱԾԱԾԻՆ ԵՐԱՆԵՐԸ յԳՈՒԹԵԱՆՆ ԿԱՆԿԱՆՈՒՄ, զՈՐ ԵՍ ՀՐԵՇՊԱԿ ՏՆԱՌՆ ԵՐԱՆԵՐՈՅՆ ԱՆՆԱԿԻ ՏՈՐ ՆՈՐԱ, ԵՆ յԳԱՅՈՒ Ի ՅՈՒԼԻՍԿԻՄԱՅ ԿԱՌՆԷ ԽՐԾԷ : ԶՈՐ ԵՆ ԿՈՍԵՆ ԱՅՍՈՐ ԳՈԾՆԱՅՆ ԵԿԵՂԵՍԻՐ ԵՐԿՐԱՐՈՅ ԽՆԿՈՒԹԵԱՄԸ ՄԵԾԱՆ ԵՆ ՈՐԱԽԱՆԹԵԱՄԸ ՈՐԱԿԷՍ ԿՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՌԱՐԻ ԿԱՌԱՐՈՒՄ, յՈՐՈՇ ՀԱՃԵՅՈՒ ԵՐԱՆԻԼ ԵՐԱՐԻՅՆ ԵՐԱՐԱԾՈՅ ԵՆ ՏՆԱՆԻԼ ՄԱՐԿԿԱՎԷՍ :

ՎԵԱՆ ԿԸ ՏՆՈՐԻՐ ԵՐՐՈՒՀԱՅՆ ԿՈՍՈՐԻՐ ԿՈՒՍԻՆ, ՎԵԱՆ ՈՐՈՅ ԵՆ ԿՈՐԱԾԷԻՆ յՈՅԺ, ԵՆ ԽՆԸՆԿՐԱԾԱ ԿԱՆԵԻՆ ՈՒԽՈՒՐԻՐ ԵՆ ԿՐԱՍԱՐԱԳՈՐ ԽՆԿՐԵԻՆ յԱՌԱՐՈՒՄ ԿԱԼ ՆՈՅՈՒ ՈՐՈՒ : ԿԱԼ ՈՐ ԿՐԱԾԱ ԵՐԿԻԼՎԱԾԱՅ ԽՐՈՅ ԿԱՆԷ՝ ՈՐ ԹԷՍԿԷՍ ԵՆ ԿԱԾԱԾԱԾՈՒԿ ԺԻ ՎԱԿԵԱՅ ԿՐԱԿԱՆՆ ԱՆՆԱԿԻ, ԿԸ ԿՐԱՐԱ ԷՐ ԵՐԱՆԵՐԸ ԸՆԵԼ ՏՆԱԿԵԱՆ ԵՐԱՆԵՐԸ, ՈՐԱԿԷՍ ԵՆ ԵՐԱՐԱՀԱԾՈՒ Ի ՏՆԱԿԵԱՆ ՏՆԱՆԻԼ ԿՀԱՅՐՆ ԸՆԿՐԵԼՈՅ ԿԱԿԻՆ, ԱՅՍԱԿԷՍ ԵՆ ԵՐՐՈՒՀԱՅ ԿՈՒՍԻՆ ՏՆԱԿԻ՝ ՎԱԿԵԼԷՐ ԸՍՈ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ՍՈՒՐԱԿԵԱՆ ԸՆԵԼ, ՈՐ ՏՐԱՅՆ ԸՆԿՐԵԼՈՅՆ ԷՐ ԿԱԾՆԱՅՆ ԵՐԿԻՐԷ՝ ԿԱԼ ՈՐԱԿԷՍ ԿԱԾՆԱՅՆԻ ԿԵՐԱԿԱՆՅ ԿՈՒՍԸ, ԱՅՍԱԿԷՍ ԵՆ Ի յԵՂԱՆԱԿ ԿԱՆԵԼՆԵՐԸ ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ :

ԿԱՐԱՆԵԱԼ ԵՆ ՎԵԱՆ ԱՅՆՈՐԻԿ ՎԱԿԵՅԱՆ ՏՆՈՐԻՆ ՆՈՐԱ ԿԱԿԵԼԵԱՄԸ, ԿԸ ԿԱՆԿԱԿԻ ՏՆԱՆ ԵՆ ՏՆԱՅՈՅ ԿԱԿԻՐ ԿԱՐԱԿԵԱՆՅ՝ ԵՆ ՝ ԿԱԾՆԱՅՆ ՀՆՈՐՀԱՅ ԵՆ ՎՐԿԵԼԵԱՆ ՆԱԽԱԾՈՐՆ

* B
p. 280 a.

ԱԼԵ՝ Message à Anne mère de la Mère de Dieu, qu'apporta l'archange, lorsqu'elle conçut de Joachim la toute bénie sainte Vierge.

* B
p. 279 b.

C'est la fête de la bonne nouvelle de la bienheureuse conception de la très sainte vierge Marie, Mère de Dieu, que l'ange du Seigneur apporta à la bienheureuse Anne, sa mère, avant qu'elle conçut de Joachim, son mari. Toutes les églises des justes la célèbrent aujourd'hui avec grande joie et réjouissance, comme étant le fondement du temple de Dieu, en qui le créateur de toutes les créatures s'est complu d'habiter et de naître comme homme.

Car les parents de la sainte étaient stériles, et s'en désolaient fort; aussi adressaient-ils des supplications à Dieu avec vœux et offrandes, en lui demandant de leur donner un enfant. Mais celui qui accomplit les désirs de ceux qui le craignent, et qui avait fermé pour un temps les entrailles d'Anne, pour que par un prodige ait lieu la naissance de la Prodigieuse, de même que pour Abraham c'est en sa vieillesse qu'il engendra le père de la nation élue, de même pour la naissance de la sainte vierge, il ne convenait pas qu'elle eût lieu selon les usages communs, alors qu'elle devait être la première élue de toute la terre. De même qu'elle a été trouvée excellente entre tous, de même la genre de sa naissance a été miraculeux.

Aussi ses parents furent-ils frappés de stérilité, afin qu'une telle grandeur, médiatrice des plus grands biens, de toutes les grâces et du salut de

* B
p. 280 a.

ու էր պարտ վաղարար տալ Աստուծոյ, ալլ զի խնդրածաց եւ աղօթից եւ ծառար եւ բրտնաջան մաղխանաց լինի պտուղ՝ որ ամենայն մարդութեան բնակարանն էր :

Վասն որոյ եւ յատուածալին ողորմանէ՝ հալը հորա Թովակիմ եւ մալը հորա Աննա թէպէտ եւ միշտ խնդրէին չԱստուծոյ եւ արամէին բնդ անդատակ լինելն, տակոյն աստեկտպէս անողան ուրեմն շարմալը ի մեծագոյն փոյլի :

Թովակիմ յանտարտոս աղահաղպեալ՝ ուխտէր ոչ ստեղ եւ լմուր եւ կամ տալ բուն աչաց պաղարմամբ յաղօթից, կամ հանգիստ իրանաց մարմնոյ մինչեւ քոյէ շնորհս ի տուողէն պարգևաց տանալ զխոստումն օրհնեալ զտակին. որոյ անտակ իւր տեղի էր լինելոց տնօրէնութեան Աստուծոյ Թովակիմայ :

Ձեռնն օրինակ եւ Աննա ոտաւել խոտամբերութեամբ ճգնէր ի պահս եւ չաղօթն, 10 եւ ի տուրս աստուանալով : Եւ ասանձնողեալ ի բուրաստանին խրում մեծովական հառաչանօր լալը եւ խախտէր, զուրս արկանելով ամենատեսառն որ եւ զանբանան ոչ տանէ անտես, ալլ խնամօր մշտամնունոյ լինելոյն՝ պահէ ի չարմնացութիւն պաղպս նոյլին :

Ձեռնն ամենայն չիշտատկելով իմաստուն կինն, չոյս աղօթիցն եւ օրինակ պնդութեան 15 ունելով զՄամուէրեանն Աննա, վասն որոյ եւ աներկոյս պատահէր խնդրոյն : Զի

notre première mère, ne fût pas accordée par Dieu en vain, mais qu'elle fût le fruit de demandes, de prières et de supplications pures et laborieuses, elle qui devait être le receptacle de toute pureté.

C'est pourquoi par l'inspiration divine, son père Joachim et sa mère Anne, bien que toujours ils aient supplié Dieu et se soient alligés d'être sans enfant, furent particulièrement portés à une plus grande ferveur dans un âge avancé.

Joachim, retiré dans le désert, avait fait vœu de ne pas manger, ni boire, et de n'accorder ni sommeil à ses yeux par la cessation des prières, ni repos à son corps, jusqu'à ce qu'il eût trouvé grâce auprès du dispensateur des grâces en obtenant la promesse de l'enfant béni, qui devait devenir l'ineffable réceptacle des desseins du Dieu de Jacob.

De son côté, Anne s'adonnait avec plus de rigueur aux jeûnes et aux prières et aux offrandes généreuses. Retirée dans son jardin elle versait des larmes accompagnées de gros sanglots, et se lamentait implorant la clémence du Seigneur de tous les êtres, qui ne néglige même pas les animaux, mais qui par ses soins, au moyen de naissances continues, veille à la perpétuation de leurs espèces.

C'est, sans doute, en réfléchissant à tout cela, en mettant son espoir dans les prières et l'exemple de persévérance d'Anne, (mère) de Samuel, que cette femme intelligente, obtint l'accomplissement de ses vœux. Car, tout à coup,

յանկարծակի լոյս մեծ ծաղկաց զնովաւ . եւ երեւեալ ահեղաշուք եւ բերկրալի կերպիւ հրեշտակ Աստուծոյ փարատել զսուգն եւ մխիթարել զտրամուծիւնն, ի խնդութիւն զսղբան փոխարկելով :

Որ թուի ինձ չլինել անխորհուրդ, այլ զայն նշանակելով թէ նոյն օրինակ
 5 երանելի ծնունդն զտրամուծիւն անխիղիւ կանանց, եւ զանմխիթար սուգ ծարղկալինս
 ընտելեան յօրհնութիւն, եւ ի խնդութիւն էր փոխարկելոյ : Զորմէ աւետիս տալը
 նմա . Զուարճալիւր, ստէ, եւ ուրախ լեր զի նայեցաւ Տէր ի տառապանս բո, եւ ահա
 ձնանկոյց եւ զաւակ որոյ * ելցէ անունն ընդ ամենայն երկիր, եւ այլն բո՞ Յովակիմ
 զայս առ բեղ :

* B
p. 280 b.

10 Նոյնպէս եւ Յովակիմայ երեւէր յանապատին այլ հրեշտակ եւ ասէր բերկրիւ
 եւ ցնծալ, զերանուհւոյն աւետարանելով ծնունդ. եւ պատուիրէր նմա իջանել ի
 տուն իւր մեծագոյն խոտածանն յուսով : Ընդ որ զօհայցեալ Յովակիմ էջ առ կինն
 իւր եւ արար ընդունելի նուէրս պատարագաց Աստուծոյ անտրտում ուրախութեամբ :
 15 եւ իսկոյն յլացաւ պարկեշտն Աննա զմայրն արբութեան Մարիամ, յորմէ ձնաւ
 փառաւորեալն յամենեցունց եւ ուրախութիւնն ծարղկան Քրիստոս ճշմարիտն Աս-
 տուած, որ է օրհնեալ յաւիտեանս :

Եւ յայսմ աւուր հանդես ի Քրիստոս բարի ճգնութեամբ ամենամեծ թագուհին
 Յունաց զուսար Հայոց թագաւորին Լեւոնի, Լուիթայն, որ կայ ի Կոստանդնուպօլիս :]

une grande lumière apparut auprès d'elle, et, dans une apparition terrifiante, un ange de Dieu au visage joyeux vint mettre un terme à son deuil, consoler sa tristesse et changer ses plaintes en une grande joie.

Il me semble que ceci n'est pas sans signification, mais que l'heureuse naissance indique la transformation de la tristesse de la malédiction des femmes et du deuil inconsolable de la nature humaine en bénédiction et en joie. Car (l'ange) lui donna la bonne nouvelle : « Réjouis-toi, dit-il, et sois joyeuse, car le Seigneur a considéré tes tribulations; tu mettras au monde un enfant dont le nom * s'étendra sur toute la terre, et voici que ton mari Joachim vient vers toi. »

* B
p. 280 b.

Parcillemeut, un autre ange apparut à Joachim dans le désert et lui dit d'être heureux et joyeux, en lui annonçant la naissance de la bienheureuse; il lui ordonna de descendre à sa maison avec promesse d'une plus grande joie. Joachim en rendit grâces, revint auprès de sa femme, fit des offrandes acceptables à Dieu avec une joie sans (mélange de) tristesse. La modeste Anne conçut aussitôt la mère de toute sainteté, Marie, dont naquit Celui qui est glorifié par tous et qui est la joie de l'humanité, le Christ, vrai Dieu, béni éternellement.

En ce jour, également, reposa dans le Christ après une vie de bon ascétisme la très grande reine des Grecs, Hérita, fille du roi d'Arménie Léon; elle git à Constantinople.]

Քաղոցի Բ եւ Գեղեկեանցի Ժ : Վկայութիւն սրբոցն Մինասաց, Երմայինեաց, Կրարոսի :

* A fol. 124
v^o a.

Յետոյս ամբարշտս արքային ծարսիմիանայի * եղև խաղաղութիւն ինչ առ իշխանան ի մեծ բաղարին Աղեկաանդրու : Եւ լուեալ թագաւորն առարեաց սպր ծի հանձարեղ եւ իմաստուն, աթենացի ուսմամբ, որոյ բնական անուն էր Մինաս, եւ ծովանուն կոչեցեալ Կալիկեաւաստ, առ ի խաղաղացոյցանել զԱղեկաանդրացոյց իրս առ 5 միմեանս :

Եւ երթեալ միաւորեաց սիրով դամենեսեան : Եւ եղև բրիտանեաց եւ օգիտեան բրիտանեայ, եւ բռնէր զհիւանդս եւ բռնէր զինչս իւր կարօտելոց :

Եւ լուեալ թագաւորին առարեաց զեպարքոսն որոյ անուն էր Երմայինէս, եւ նո եւս Աթենացի գրով զի դարձուցէ զՄինաս ի բրիտանեական հաւատոյն : Եւ 10 երթեալ չԱղեկաանդրիս նստաւ յատենի հրապարակաւ : Եւ կոչեցեալ զՄինաս առաջի խօսեցան ընդ միմեանս յառաւորէ աւուրն մինչ յօթներորդ ժամն, եւ աստուածային իմաստութեամբն յաղթեաց Մինաս եպարքոսին :

1 Վկայութիւն . . . Կրարոսի] Վկայութիւն ոսրբ եւ սրանչեպարծ զկայիցն Մինասաց, եւ որոց ընդ նմա Երմայինի եպիսկոպոսի, եւ Կրարոսի զպրի չԱղեկաանդրիս Բ || 3 Աղեկաանդրու] Աղեկաանդրացոյ Բ || 4 բնական] բնաւորական Բ || 5 Կալիկեաւաստ] Կալիկեաւաս, այսինքն է սոխակ *add.* Բ. || 13 աստուածային] աստուածեղէն Բ.

2 KALOTZ, 10 Décembre.

Martyre des saints Ménas (*Minas*), Hermogène, Eugraphus (*Grabos*).

* A fol. 124
v^o a.

Aux jours de Maximien, * l'empereur impie, il y eut une émeute parmi les notables de la grande ville d'Alexandrie. L'ayant appris, l'empereur envoya un homme intelligent et sage, qui avait fait ses études à Athènes, et dont le véritable nom était Ménas, mais qui était surnommé *καλικέλστος* (*Kalikelastos*)¹, pour apaiser les différends entre les Alexandrins.

Celui-ci s'y rendit et mit l'accord entre tous. Il se fit chrétien et l'aide des chrétiens, il guérissait les malades et distribuait ses biens aux nécessiteux.

L'empereur, qui en eut connaissance, envoya un éparque, dont le nom était Hermogène, Athénien lui aussi, pour détourner Ménas de la foi chrétienne. Celui-ci se rendit à Alexandrie, présida en public le tribunal, et fit comparaître Ménas devant lui; ils conversèrent ensemble du matin jusqu'à la septième heure et par sa divine sagesse Ménas vainquit l'éparque.

1. Cf. *Syn. Cp.* 17 février.

Եւ հրամայեաց եւ հանին զաչան Մինասաց, եւ կտրեցին զոտան, հատին եւ զլեզուն եւ արկին ի բանդ : Եւ յերրորդ ժամու զիշերոյն երեւեցաւ Տէր ի բանդին եւ ողջացոյց զսուրբն Մինաս :

Իսկ եպարքոսն Երմոզինէս զգջացաւ յոյժ ընդ չարչարանսն սրբոյն Մինասաց, քանզի ի վաղ ժամանակաց հետէ սիրելի էր նորա, եւ զամենայն զիշերն * անքուն լեալ՝ * A fol. 124 v° b.
 5 լայր արտասուալից ողբովք : Եւ ընդ առաստան առաքեաց ի բանդն բերել զճարձին սրբոյն զի լացցէ ի վերայ նորա եւ օրինօր թաղեացէ զնա : Եւ իրրեւ ածին զնա զինուորին տեսանէր ողջացեալ բովանդակ անկամօք եւ աչօրն զի նայէր ուղիւ եւ լեզուան զի խօսէր եւ ոտիւրն զի գնայր . եւ նոյնժամայն հաւատաց ի Քրիստոս եւ կօչեաց զամենայն ժողովուրդ քաղաքին, խոստովան եղեւ առաջի նոյա զանուն Տեսան մերայ 3
 3 Յիսուսի Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց սուրբն Մինաս Գրաբոսի զպրի կոչել զքահանայան, որոց եկեալ հեղին ջուր մկրտութեան ի վերայ զլսոյն Երմոզինոսի եւ ասեն . Փառաւոր եպարքոսն Երմոզինէս մկրտի շնորհօքն Քրիստոսի վերապին ձնեկեամբ ի թողութիւն մեղաց, ի

1 հրամայեաց] հրաման ետ B — եւ հանին... զլեզուն] եւ տանջեցին զնա ճահուչափ հարուածովք B || 2 ողջացոյց զսուրբն Մինաս] զօրացոյց զնա B || 4 ընդ] ճահաբեր add. B — սրբոյն om. B || 5 նորա] նմա B — լեալ] եղեալ B || 6 ողբովք] զի համարէր ձեռանիւ նմա խմտանելի տանջանայ սմտի add. B || 6-9 առաքեաց... զի գնայր] առաքեալ ի բանդն եւ ածին առաջի իւր. եւ տեսեալ զնա ողջանդամ B || 12 Գրաբոսի] Եպարքոսի B || 13 փառաւոր] փառաւորեալ B.

Sur l'ordre de celui-ci, on creva les yeux à Ménas, on lui coupa les pieds. on lui trancha la langue et on le jeta en prison. A la troisième heure de la nuit le Seigneur apparut dans la prison et guérit saint Ménas.

Or l'éparque Hermogène se repentit vivement du supplice de saint Ménas, car il était son ami depuis de longue date, il passa toute la nuit * sans sommeil et se lamenta en des gémissements pleins de larmes. Au matin il manda à la prison de lui apporter le corps du saint, pour qu'il puisse pleurer sur lui et le faire ensevelir selon les coutumes. Lorsque les soldats l'eurent amené et qu'il le vit guéri, ayant tous ses membres, avec ses yeux qui regardaient bien, sa langue qui parlait, et ses pieds qui marchaient, il crut aussitôt au Christ, fit venir tout le peuple de la ville et confessa devant eux le nom de notre Seigneur Jésus-Christ. * A fol. 124 v° b.

Saint Ménas ordonna à son clerc Eugraphus de faire venir les prêtres, qui vinrent et répandirent l'eau du baptême sur la tête d'Hermogène et dirent : « Le glorieux éparque Hermogène est baptisé par la grâce du Christ, dans une naissance supérieure pour la rémission des péchés, la résurrection de la

յարութիւն կենացն չախտենից, ի բրարիոնն բարի չազիւթեան, եւ ընկալցի զպսակ վկայիցն Քրիստոսի, յանուն Հօր եւ Սրբուց եւ սուրբ Հոգւոյն :

Եւ կռչեցեալ եպիսկոպոս երկոստոսն ձեռնադրեցին զերծալինէս եպիսկոպոս : Եւ երթեալ յամենայն տեղիս կործանէր զպատկերս կոպն եւ բարոյէր զՔրիստոսի աստուածութիւնն :

Եւ լուեալ Մարտինիոսի արքայի երեալ ինքնին երկոստոսն հազար հեծկազորօր, գնաց յԱգեկանդրիս . եւ կայուցեալ առաջն իւր զսուրբն Մինաս եւ զերծալինէս : Եւ հարցանէր զնոսա բարկութեամբ : Եւ սուրբն երծալինէս պատմեաց արքային զերեալ սրանչեղիս առ սուրբն Մինաս : Եւ ձինչեւ պատմէին զբանն Աստուծոյ՝ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ նոցա եւ զօրացուցանէր զնոսա :

Եւ հրամայեաց արքայն եւ զարքայն երծալինեալ պատառեցին զաւախն եւ հատին զձեռնն եւ զոտան, եւ ալքեցին հրով եւ ընկեցին ի գետն : Եւ զսուրբն Մինաս կախեցին ի խաւարալին լանդ զձեռանէն եւ վէճ ձեռն ի յոտան :

Եւ ի զիշերին յայնմիկ հրեշտակ Տեառն ժողովեալ զճանրեալ եւ զալքեալ մատուան

6 երկոստոսն հազար] սոսն հազար B || 8-12 եւ սուրբն երծալինէս . . . ի գետն] Եւ տեսեալ զհաստատութիւն հաւատոց նոցա եւ զսէրն որ ի Քրիստոս Յիսուս՝ հրամայեաց եւ տանջեցին զսուրբն երծալինէս սրով եւ հրով, եւ ընկեցին ի գետն B || 13 վէճ ձեռն ի յոտան] վէճ ձի ձեռն կախեցին յոտան B || 14 եւ ի զիշերին . . . յանդիմանեցին] Եսկ սուրբն երկօրին խնամօքն Աստուծոյ ապրեալ ի ճահուանէ՝ վաղ քաջ ընդ առաւտան եկեալ կային առաջն արքային, եւ աներկիւղ համարձակութեամբ յանդիմանեցին B.

vie éternelle et la palme de la bonne victoire, et il obtiendra la couronne des martyrs du Christ, au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. »

Et ayant appelé douze évêques, ils consacrèrent Hermogène évêque; et celui-ci, allant en tous lieux, renversait les simulacres des idoles et prêchait la divinité du Christ.

L'empereur Maximien l'ayant appris, s'étant mis lui-même à la tête de douze mille cavaliers, vint à Alexandrie. Ayant convoqué devant lui saint Ménas et Hermogène, * il les interrogea avec colère. Saint Hermogène narra à l'empereur les miracles qui avaient eu lieu pour saint Ménas. Pendant qu'ils exposaient la parole de Dieu, l'ange du Seigneur leur apparut et les encouragea.

Sur l'ordre de l'empereur on ouvrit le ventre de saint Hermogène, on lui coupa les mains et les pieds, on brûla au feu et on le jeta dans le fleuve. On suspendit saint Ménas dans un cachot obscur par une main avec une grosse pierre aux pieds.

Dans la même nuit, l'ange du Seigneur recueillit les lambeaux déchiquetés

* A fol. 125
1° a.

ժարմնոյն Երմովինեաի, եւ հանեալ ի գետոյն Կենդանացոյց հրամանաւ Աստուծոյ : եւ զսուրբն Մինաս իջուցեալ ի կախարանէն եւ հանեալ ի բանդէն տարաւ զսուրբն Մինաս առ սուրբն Երմովինէս :

Եւ ընդ առաւօտն կացեալ առաջի արքային յանդիմանեցին զանատուած մարութիւն նորա : եւ ասէ Դրաբոս զգլխի սրբոյն ցլխագաւորն . ընդէր աջնորան տկարամաս, սփ արքայ, բանդի եկիր զոչմամբ որպէս առիւծ՝ եւ եղեր որպէս զաղուէս նկուն . եկիր որպէս զարծիւ շառաջմամբ եւ եղեր որպէս չղջիկան անպօր :

Եւ բարկացաւ թագաւորն ընդ համարձակութիւնն Դրաբոսի, չարեաւ յաթիւսոյն եւ ինքնին ձեռամբ՝ իւրով ետղան զնա : Եւ յոչնապէս ետղան զսուրբն Մինաս եւ զսուրբն * A fol. 125
r° b.
Երմովինէս, Գեկտեմբերի Ժ : եւ խնդրեաց յԱստուծոյ սուրբն Մինաս զի մարմինը նոցա ի Բիւզանդիա երթիցէ : եւ հրամայեաց թագաւորն ցերեպի տապանակ արկանել եւ ընկենուլ ի ծովն : եւ հրեշտակ Տեառն առաջնորդեալ տապանակին Եհան ի Բիւզանդիա, ի զուռն քաղաքին որ է ընդպէս Վաղկեդոնի :

Եւ յաւուր կիւրակէի երեւեալ հրեշտակ Աստուծոյ ի մէջ զիշերի եպիսկոպոսին Բիւզանդիոյ եւ սրտմեաց նոցա վասն սրբոյն : եւ ընդ առաւօտն չարուցեալ հանդերձ աւխտիւ եկեղեցւոյն լսնկօք եւ ծամեղինօք լուցելովք, գնացին ի ծովեզրն, եւ առեալ

5 Դրաբոս] Եւզրաբոս B || 7 զարծիւ] զարծուի B || 8 բարկացաւ] բարկացեալ B —
Դրաբոսի] Եւզրաբոսի B || 10-11 եւ խնդրեաց . . . ի Բիւզանդիա] եւ ետ ընկենուլ զմարմինս
նոցա ի ծով. եւ խնամօքն Աստուծոյ հասին ի Բիւզանդիա B. || 14-16 երեւեալ . . . վասն
սրբոյն] ի մէջ զիշերի յայտնութիւն եղեալ առ յԱստուծոյ Բեարտիանէսի եպիսկոպոսի
Բիւզանդացոյ B.

et brûlés du corps d'Hermogène, les sortit du fleuve et le ressuscita par ordre de Dieu. Il descendit saint Ménas de la potence, le fit sortir du cachot et le conduisit auprès de saint Hermogène.

Au matin ils se présentèrent à l'empereur et blâmèrent son erreur athée. Saint Euegraphus, le clerc du saint, dit à l'empereur : « Pourquoi t'affaiblis-tu, ô empereur ? Tu es arrivé rugissant comme un lion, et te voilà amoindri comme un renard ; tu es arrivé avec le tumulte d'un aigle et te voilà faible * A fol. 125
r° b.
comme une chauve-souris. »

L'empereur, irrité de la hardiesse d'Euegraphus, se leva de son siège et le tua de sa propre * main. Il tua également saint Ménas et saint Hermogène, le 10 Décembre. Saint Ménas pria Dieu afin que leurs corps fussent transportés à Byzance. L'empereur ordonna de les mettre dans un cercueil de fer et de les jeter à la mer. Mais l'ange du Seigneur guida le cercueil et le fit émerger à Byzance, à la porte de la ville qui est en face de Chalcédoine.

Le dimanche, l'ange du Seigneur apparut au milieu de la nuit à l'évêque de Byzance et lui parla au sujet du saint. S'étant levé au matin, (l'évêque) accompagné de tout le corps ecclésiastique, se rendit avec de l'encens et des

զտապանն արքայն էած ի բաղարն, եւ պահեաց ի տեղոջ թաղտալի, ծինչեւ ի հրեշտակէ Աստուծոյ Մարտիրոսնա խաղեալ տառակեցաւ :

Եւ ապա եղին զնշխարս արքայն յեղբ ծախն յարում ելլ տապանն, եւ շինեցին ի վերայ նոցա վկայարանս ի պահպանաթիւն բաղարին : Եւ պարձեալ չեա աշտրիկ հրամանաւ հրեշտակի Տեառն տարան զնշխարս արքայն Երմայլնեալ ի բաղարն Կեոտանդեայ, յարում տեղոջ բաղում սրանչեւիբ պատմեն լինել ի վկայարանս նոցա :

Յայսմ աւուր յիշատակ արքայն Պապեայ անապատականի :

* A fol. 125
v^o a.

* Երանեղին Պապոս շինական էր յաշխարհական կեանս եւ երկրախառնակ, եւ կինն նորա պունկէր ընդ առն օտարաւուց : Եւ յաւուր ծխում տեսեալ Պապեայ զկին իւր եւ զսիրելին ի ծխում անկողնի եւ ասէ յայրն. Մ՛վ եղբայր աշտահատեւ կինդ աջկ եղեցի կին բո, եւ արլիբ իմ՝ արլիբ բո, եւ տուն իմ՝ տուն բո : Այսոր աղաակցէք զլեւ ի ձէնջ :

1 զտապան] զծարձին B || 1-3 էած . . . տապանն] եղին յեղբ ծախն յարում զաին զծարձինն B || 5 հրամանաւ հրեշտակի Տեառն] ազդեցութեամբն Աստուծոյ B || 6 յարում տեղոջ օտ. B — պատմեն լինել] պատմին եղեալ B || 9 պունկէր] պունկիկէր B || 11 տուն բո] տուն բեղ B.

cierges allumés au bord de la mer, prit le cercueil des saints, l'amena dans la ville et le conserva dans un endroit caché jusqu'à ce que, blessé par l'ange du Seigneur, Maximien mourut.

On déposa par la suite les restes des saints au bord de la mer, à l'endroit où le cercueil était sorti de l'eau, on construisit, au-dessus, un martyrium pour la protection de la ville. Plus tard, par ordre de l'ange du Seigneur, on transporta les restes de saint Hermogène à la ville de Kérassonde, où l'on dit que beaucoup de miracles eurent lieu à son sanctuaire¹.

En ce jour, commémoration de saint Paul, l'ermite.

* A fol. 125
v^o a.

* Le bienheureux Paul était un paysan, de vie laïque et travaillant la terre. Sa femme forniquait avec un étranger. Un jour, Paul surprit sa femme avec l'amant dans le lit et dit à l'homme : « Frère, dorénavant cette femme sera ta femme, mes fils seront tes fils, ma maison sera ta maison ; vous m'avez rendu libre aujourd'hui vis-à-vis de vous. »

1. La texte porte : « à leur sanctuaire ».

Եւ թողեալ զնոսա զնայ առ ձեռն Անտոնիոս, եւ այնքան առաքինութեամբ հաճոյ եղեւ Աստուծոյ որ եւ յանուանէն Պաւղեայ զեւք տարսէին : Եւ յորժամ հիւանդք եւ ախտամէտք եւ աչտահարք երթալին առ Անտոն ի բժշկութիւն առ Պաւլ առաքէր զնոսա . եւ նա ձեռն զնեկով աղօթիւր բժշկէր զամենեւեան անուամբն Աստուծոյ :

Եւ այնպիսի սրանչիւ վարուք եւ ճգնութեամբ ձեծաւ լցեալ զկեանս իւր հանգեսա խաղաղութեամբ ի Քրիստոս :

[B* Եւ յայժմ առաք վոխեցին զտիկերան բարեպաշտ թագապետն սրբոն Զապլունին՝ հրամանաւ եղբարորդացն չորրորդ Լեւոն թագաւորին եւ տարան ի Պրազարկն :]

* B
p. 284 a.

Քաղցի 'Է եւ 'Էեկտեմբերի ԺԼ : Վկայութիւն սրբոյն Ալիթալայ եւ Ափսոնի :

Սորա էին ի Պարսից աշխարհէն : Ալիթալա բուրժ էր կռոյ, եւ ունէր զախտ արեան տեւատեսութեան ըստ կանայի բնութեան : Եւ ի բազում վշտայն տաղնապեալ՝

1 զնայ] յանապատն add. B || 4 աղօթիւր] աղօթեկով B — զամենեւեան] զնոսա B || 9 Վկայութիւն . . . Ափսոնի] Վկայութիւն սրբոյն Ալիթալայ բրժի, եւ Ափսոնի տարկաւազի եւ Բարսաբայ B || 10 Ալիթալա] Ալիթալայ B.

Les ayant laissés, il se rendit auprès du grand Antoine, et devint agréable à Dieu par tant de vertus qu'au nom de Paul les démons tremblaient. Lorsque les malades, les infirmes et les possédés se rendaient auprès d'Antoine pour trouver la guérison, il les adressait à Paul, et celui-ci, en leur imposant les mains avec des prières, les guérissait tous au nom de Dieu.

C'est dans une si admirable conduite et un tel ascétisme qu'il accomplit sa vie et reposa en paix dans le Christ.

[B* C'est en ce jour qu'on transféra les ossements du pieux membre de la famille royale, le baron Zaboun, par ordre de son neveu le roi Léon IV, en les transportant à Drazark.]

* B
p. 284 a.

3 KALOTZ, 11 Décembre.

Martyre des saints Aitalaha et Apsai¹ (*Aphson*).

Ils étaient du pays de la Perse. Aitalaha (*Ayitala*) était prêtre des idoles, il avait un flux de sang à la manière des femmes; pressé par de violentes dou-

1. La forme syriaque est ܐܦܨܐܝ *Hapsai* (Bedjan, *Acta Martyrum et sanctorum*, iv, 133-137). Dans les synaxaires grecs 'Αψείζ, 'Αψείζ et aussi 'Ακεψέζ, forme contaminée par 'Ακεψμζ.

կանէր ի սրտատաջս եւ ողբալ ձայնիւ, թերեւս յայտնեցի որ որ կարող իցէ լժշկել
 * A fol. 125
 v° b. զնա, եւ ոչ զտանէր : Եւ զմտաւ ածեալ ասէր զտնձն . Երկնաց * առ Եպիսկոպոսն
 բրիտանեից եւ ագօթիւք նորա հաւատամ լժշկել : Եւ յորժամ ել յառաջ առժամացն
 եկաց հասունն արեանն : Եւ երթեալ առ Եպիսկոպոսն, մկրտեցաւ եւ հաւատաց յան-
 նաստէրք Երրորդութիւնն : Եւ տեսեալ զնա բրիտանեիցն արախ եղեն, եւ առարեցին
 զնա ի ծածուկ տեղի ինչ առ բաշանոյս եւ անդ ուսաւ զառտուածային հաւատոյ
 սրատուիրանս :

Եւ զնայեալ ի բաղարն իւր Արտաւիլ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ, եւ զբաղումս
 յանհաւատիցն զարձոյց յառտուածպիտութիւն : Եւ բժրենեալ զնա Կոստաշտիցն
 տարան առ իշխան Բաղաբին, եհարց զնա եւ ասէ . Զխնդ եղեր բրիտանեաց : Եւ
 պատմեաց իշխանին զարանչելին եղեալ առ նմա, եւ համարձակապէս խոստովանեցաւ
 զանուն Տեսան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց իշխանն տանել զնա զի տեսցէ զմահ սրբոյն Բարսաբայ, բանղի
 կամէին տանել զնա ի զվատառմն վասն անուանն Քրիստոսի : Եւ յորժամ տարան
 ի տեղին ետես զսուրբ մարտիրոսն սրով կատարեալ . եւ անկեալ ի վերայ մարմնոյն

9 յառտուածպիտութիւն] ի բրիտանեպիւն B || 14 տանել զնա ի զվատառմն] զվատուե-
 զնա B.

leurs, il parcourait les rues et gémissait à haute voix dans l'espoir de ren-
 contrer quelqu'un qui puisse le guérir, mais n'en trouvait pas. Après réflexion
 * A fol. 125
 v° b. il se dit en soi-même : * J'irai trouver l'évêque des chrétiens et j'espère trouver
 la guérison par ses prières. Pendant qu'il s'y rendait le flux de sang s'arrêta
 brusquement. Il se présenta à l'évêque, se fit baptiser et crut en la très sainte
 Trinité. A sa vue les chrétiens en furent remplis de joie et l'envoyèrent dans
 un endroit caché auprès des prêtres où il apprit les commandements de la foi
 divine.

Il se rendit ensuite à sa ville d'Arbèles (*Artavil*), y enseigna la parole de
 Dieu et convertit beaucoup d'infidèles à la connaissance de Dieu. Les ido-
 lâtres le saisirent et le conduisirent auprès du gouverneur de la ville, qui l'in-
 terrogea et lui dit : « Comment es-tu devenu chrétien? » Il raconta au gou-
 verneur les miracles qui avaient eu lieu pour lui et confessa avec hardiesse
 le nom de notre Seigneur Jésus-Christ.

Le gouverneur ordonna de le conduire voir la mort de saint Barsabas
 qu'on amenait pour être décapité pour le nom du Christ. Lorsqu'on l'eut con-
 duit sur les lieux, il vit le saint martyr achevé par le glaive. Il se jeta sur le

1. Cité à cette date par *Syn. sel* (*Mo*).

զիբկա արկեալ համբուրէր, եւ արեամբն օծանէր զերեսս խր : Եւ զարձուցին առ իշխանն, եւ հրամայեաց բրխտոնէի միոյ հատանել զականջս նորա . որոյ զանկիտեալ յերկիւզէն եհատ զողովեամբ : Եւ * նշնամայն չորացաւ ձեռնն, եւ յետ աչտարիկ * A fol. 126 r° a.

5 Եւ կալեալ զսարկաւապն Ախտն ածին առաջի, եւ նա ճշմարիտ հաւատով խոստովան եղեւ զՔրիստոս : Եւ զան հարեալ զնա ուժկին ետուն ի մոլոպտն, ընդ նմին եւ զսուրբն Ալիթալաս . եւ մոլոպտն եմոյճ զնոսս առ թաղաւորն, եւ իբրեւ ետես հրամայեաց ի բանդ արկանել :

Եւ բահանայ ոմն եմուտ ի բանտն տեսանել զսուրբ վրայն, եւ տեսեալ զերանելին Ալիթալաս լուսաւորեալ տեսեամբ, եւ եղեւ հիացեալ յոյժ : Եւ երզմնեցուցեալ զնա Ալիթալաս զի մի ումեք ասիցէ զոր ետեսն մինչեւ կատարեացի մարտիրոսութեամբ :

Եւ յետ սակաւ աւուրց կացուցեալ զսուրբն առաջի թագաւորին, եւ եհարց զարձեալ ցնոսս : Եւ նորա զնոյն զաւանեցին զհաւատս խոստովանելով զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած : Եւ ի նմին ժամու ըստ հրամանի բռնաւորին հատին զկրկսս նոցա Դեկտեմբերի ԺԷ :

Եւ երկեալ բրխտոնէիցն ամփոփեցին զմարմինս նոցա ի նշանաւոր տեղուջ :

3 զողովեամբ] զողմամբ B || 10-11 եւ երզմնեցուցեալ . . . մարտիրոսութեամբ օռ. B || 15 Դեկտեմբերի ԺԷ] եւ Քաղոցի Գ add. B || 16 նոցա] սրբոցն B.

corps, l'entoura de ses bras, l'embrassa et se teignit la figure avec son sang. On le reconduisit auprès du gouverneur qui ordonna à un des chrétiens de lui trancher les oreilles. (Le chrétien), saisi de crainte, les lui trancha en tremblant. Sa main * se dessécha aussitôt. Après cela on jeta (le saint) en prison. * A fol. 126 r° a.

On saisit aussi le diacre Apsaï (*Aphson*) et on le fit comparaître. Il confessa la vraie foi au Christ. On le frappa brutalement et on le remit entre les mains du grand prêtre des idoles en même temps que saint Aitalaha (*Ayitalas*). Le grand prêtre les conduisit en présence de l'empereur, et celui-ci aussitôt qu'il les vit ordonna de les jeter en prison.

Un prêtre qui s'introduisit dans la prison pour voir les saints martyrs, aperçut le bienheureux Aitalaha rayonnant de lumière et en fut grandement émerveillé. Aitalaha lui fit jurer de ne rien dire à personne de ce qu'il avait vu jusqu'à ce qu'il eût consommé son martyre.

Peu de jours après, les saints furent mis en présence de l'empereur, qui les interrogea de nouveau. Ils professèrent la même foi en confessant le Christ, vrai Dieu. On leur trancha immédiatement la tête sur l'ordre du tyran, le 11 Décembre.

Les chrétiens étant venus, déposèrent leurs corps dans un endroit célèbre.

Յայսմ առաք յիշատակ է Գանիէլն սինակեցոյն յԱնապոս, ձերձ ի Կոստանդնուպօլիս :

* V fol. 126
r^o b. Այսմ երանելի ձերունիս Գանիէլ յատակ է և յերկարածից ամայ ճգնութենէն և յանձկութենէ խցին յորում բնակէր, * ձունկըն տկարացեալ ի կարծան կլէշն և ուրն ի բարձան, և իրբև զկոծղ անկեալ գնէր : Եւ էին հերբ զկոտն երկոտտան հլատկա լամանեալ, երկուց կանգնոց երկայնութեամբ, և ծորտան յերկուս ծառան երեք կանգնոց : Եւ բարձր ճգնութեամբ ի խորին ձերութիսն հասեալ հանգեաւ ի Քրիստոս : 5

* B
p. 284 a.

[B* Յիշատակ սրբոյն Գամատոսի Հասմայ հայրապետին և ձեծ վարդապետին :

Ուրբ Գամատոս արժանապէս ի կոչմանէ հոգւոյն սրբոյ ընկողաւ զառաքելական աթոռն բառասերբոյ երկրորդ զօրով յեա սրբոյն Պետրոսի լի բոլոր տեսակօր բարեաց : Էր հեղ իրբև զՍովսէս, մարութ որպէս Յովհաննէս, նախանձախնդիր ուղղախառ : 1 Հաւատոյ հանգոյն Էղիսի, ժուժկալ կրօնաւորութեամբ Յովհաննու համեմատ, հմուտ և բաջարան ի զիրս իրբև զերանելին Պօղոս, սքանչեղապօրծ և բարեկշան տնորդուելի և անշարժ վէժ հաստատեալ ուղղախառութեամբ ի յամենայն հերեսիոսական ուխտիցն որպէս ձեծն Պետրոս :

1 Յայսմ] Ի սմին B || 2 ամայ om. B || 3 յանձկութենէն] յանձաձկութենէ B — բնակէր] բնակեալ էր B || 4-5 և էին հերբ . . . երեք կանգնոց om. B.

En ce jour, commémoration de Daniel le stylite à Anaplous, près de Constantinople.

* A fol. 126
r^o b. Les genoux débiles de ce bienheureux vieillard Daniel, à cause des nombreuses et longues années de son ascétisme et à cause de l'étroitesse de la cellule qu'il habitait, rejoignaient * sa poitrine et les chevilles (touchaient) aux cuisses; il se tenait réduit comme un billot. Les cheveux de sa tête étaient partagés en douze tresses longues de deux aunes, et sa barbe en deux parties (longues) de trois. Parvenu à une profonde vieillesse dans un parfait ascétisme, il reposa dans le Christ.

* B
p. 284 a.

[B * Commémoration de saint Damase (*Damasos*), patriarche de Rome et grand docteur.

Saint Damase, justement appelé au siège apostolique par le choix du Saint-Esprit, étant le quarante-deuxième après saint Pierre, était doué des plus parfaites qualités. Il était doux comme Moïse, pur comme Jean, zélé pour la foi catholique comme Élie, constant dans la piété comme Jean, docte et versé dans les livres (saints) comme le bienheureux Paul, thaumaturge, distingué, roc inamovible et inébranlable de la catholicité contre toutes les sectes hérétiques à l'image du grand Pierre.

Դասե ողորմութեամբ եւ առատատուր կարեկցութեամբ նմին ինքեան * ճարդասիրին եւ ամենատեսն Յիսուսի նման էր հանապազ : Դրէր ծիշտ եւ ուսուցանէր հանապազորդ վարդապետութեամբ զպատուիրանս Աստուծոյ : Եւ այնչափ ակնածելի եւ սրտկաւելի էր ամենեցուն երկնալին վարուքն եւ իմաստուն բանիւն ծինչ զի եւ հակառակորդքն զահի հարեալ զոգային ի նմանէ. զոր եւ զսա չիշէ սուրբն Դրիգոր աստուածաբան ի զիրա իւր պատուով, եւ տայ նշանակ սորա լաւութենէն :

* B.
p. 284 b.

Սա եղեւ զլիաւոր երկրորդ ժողովոյն հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսացն ի Կոստանդինուպոլիս. եւ հերբեաց զնոր ազանցն Մակեդոնի որ հայհոյէր զսուրբ Հոգին : Եւ զաւանեալ հաստատեաց զձշմարիտ համալոյ աստուածութիւն սուրբ Հոգւոյն ընդ Հոր եւ ընդ Որդոյ ապովր սրբովր հարբքն. յորոյ ծիջի փալեաց իրբեւ զարեզակն ի ժամանակի խրոմ : Եւ կայեալ յաթոսն ամս տասն եւ ութ եւ ամիսս երկու եւ տասն օր փոխեցաւ առ Քրիստոս :]

Քաղոյի Կ եւ Դեկտեմբերի ԺԲ : Տօն է սուրբ առաքելոյն Բարդղղիմէոսի :

Առաքեալն Քրիստոսի Բարդղղիմէոս ծի էր յերկոստասանիցն, հրամանաւ Հոգւոյն

Par sa charité et sa généreuse compassion, il ressemblait * incessamment à notre Seigneur à tous, Jésus, qui aime les hommes. Il écrivait continuellement et enseignait sans relâche avec doctrine les commandements de Dieu. Il fut si respecté et vénéré de tous par sa conduite céleste et sa parole pleine de sagesse, que les ennemis eux-mêmes le craignaient et tremblaient devant lui. Saint Grégoire le théologien le mentionne avec honneur dans ses écrits et donne la preuve de ses bonnes qualités.

* B.
p. 284 b.

Il présida le deuxième concile des cent cinquante évêques à Constantinople, et réfuta la nouvelle hérésie de Macédonius, qui blasphémait le Saint-Esprit. Il professa avec fermeté la véritable divinité consubstantielle du Saint-Esprit avec le Père et le Fils d'accord avec les autres saints Pères, parmi lesquels il brilla à son époque comme le soleil. Il siégea pendant dix-huit années, deux mois et dix jours, et reposa dans le Christ.

4 KALOTZ, 12 Décembre.

Fête du saint apôtre Barthélemy¹.

L'apôtre du Christ Barthélemy (*Bardoghimeos*) était un des Douze. Il se rendit, par ordre du Saint-Esprit, dans la région pour laquelle il avait été élu; il

1. Cf. R. A. Lirsius, *Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden*, II, 2, Braunschweig, 1884, p. 64, 92-101.

արդայ գնաց ի վիճակ ընտրութեան խրոյ : Եմուտ չեղո՞մ բազար ի սահման Հնդկաց, և նստէր սա սպրիւր ծի զոր պաշտէր բազարն իրեն գոստում զի գիտական սպրիւրն լինէր ի նմո : Եւ չաւոր ծիւժ եկին բազարացիքն գոհել աղբերն, և կոչէին գնա գուտր Դեղտի, և աղաղակէին մեծածաշն և կոչտուար լիւտալէին ընդ տիլմն ջրոյն, և երեւեալ զիւացն ընդ սկն սպրերն հոգմով և հրով և սաստիկ հրնչմամբ : Եւ սուրբ տաքեալն ծախեալ գաղարդոնն իւր ձգեաց ընդդէմ ջրոյն, և ցամաքեցաւ ջուրն և անչափ եղեն երեւմունքն : Եւ եկին բաղմովիւնքն սա տաքեալն, և նա ուսուցանէր նոցա զբանն փրկութեան, և նորա նեղեալք ի ճարտոյ՝ սկսան բարինս արկանել ի վերայ * առաքելոյն և զլքեալս հարեալ ստատկեցին արս երեսուն : Եւ մերձեցեալ առաքելոյն ի մեռեալսն կենդանացոյց անսամբն Յիսուսի. և բազումք հաւատացին ի Քրիստոս :

* A fol. 126
v° a.

Եւ գնացեալ առաքելոյն չեղր բաղարին, ի տեղն ծի սպտում, բլխեցոյց աղօթիւր ջուր չորդ և անաշահամ, և անդ մկրտեաց զհաւատացեալսն, և արար ի սպանեաց անտի բաճանաչս :

Եւ շրջեալ բարդութեամբ ընդ բազում տեղիս և Էհաս նա ի Բոսոր բազար խորին Ասորոց, և զարլին հաղարապետին Բոսորացոց մեռեալ տանէին ի լիւտումն :

pénétra dans la ville d'Aden (*Edom*) au pays des Indes, et s'assit auprès d'une fontaine que la ville adorait comme dieu, car il s'y produisait des influences démoniaques. Un jour les habitants de la ville se rendirent pour sacrifier, à une fontaine qu'ils appelaient « la fille du Nil (*Neghos*) », firent un grand tapage et en sautillant se roulèrent dans l'eau boueuse, tandis que les démons apparaissaient à la source de la fontaine, accompagnés de vents, de feu et d'un grand fracas. Le saint apôtre plia son capuchon et le jeta dans la direction de l'eau : l'eau se dessécha aussitôt et les apparitions s'évanouirent. Une multitude se rassembla autour de l'apôtre et il leur enseigna la parole du salut, mais eux, tourmentés par la soif, ils se mirent à jeter des pierres à

* A fol. 126
v° a.

* l'apôtre. Mais ils s'atteignirent les uns les autres et il en mourut une trentaine. Alors, l'apôtre s'approcha des morts et les ressuscita au nom de Jésus, et beaucoup crurent au Christ.

L'apôtre se rendit aux alentours de la ville, en un endroit rocheux, y fit surgir par la prière une eau abondante et douce et y baptisa les fidèles. De ceux qui avaient été tués, il fit des prêtres.

Il traversa tout en prêchant bien des endroits et arriva à la ville de Bosra (*Bostr*), en Coelé Syrie ¹, comme on portait à sa sépulture le fils du gouver-

1. Bosra ou Bostra n'est pas dans la Syrie creuse au sens propre, mais le nom de Coelé Syrie a été appliqué dès le temps des Séleucides à toute la Syrie septentrionale et centrale, cf. Bouché-Leclercq, *Histoire des Séleucides*, Paris, 1913-14, p. 522.

Եւ ճերձեալ սուրբ առաքելոյն ի գաղաթն առժամայն ագօթիւք կենդանացոյց զճնուեալն : Եւ հաւատաց հազարապետն եւ ամենայն տուն նորա յԱստուած : Եւ բարոյեաց նոցա գաւետարանն Մատթէոսի, եւ մկրտեաց զնոսա եւ անուանեաց զանուն պատանեոյն Մատթէոս ըստ անուան աւետարանչին : Եւ հազարապետն խորտակեաց զամենայն կռուս բաղարին :

Եւ զնացեալ սուրբ առաքելոյն յերկիրն Պարթեաց եւ Մարաց եւ Երմացոյ եւ բարոյեալ նոցա բազումք հաւատացին ի Պարթեացոցն : Եւ զնացեալ յաշխարհն ծոցոց եւ կալեալ զպատկեր տիրածօրն ընդդէմ արեգականն ի մէջ կրակարանին եւ խաղաղեցոյց զնա : Եւ ոչ ⁴ հաւատացին բաց ողբ ութ ի ծոցոց անտի, սրբ երկիր ^{A fol. 126 v° b.} պաղին Տեառն ի ճնկեանն Տեառն, զոր ընդ իւր տարեալ առաքեալն եւ եկեալ յաշխարհն Գերմանիկեցոյ, բարոյեաց նոցա զԻրխտոս : Եւ թաղաւորն նոցա ըմբռնեալ զառաքեալն եղ ի բանդ եւ հրամայեաց ալբել եւ զրանդն եւ զառաքեալն : Եւ որոտ եւ կաշճակունք եղեն եւ լիմարեալք անկան յերկիր, եւ ելեալ առաքելոյն բժշկեաց զնոսա :

Եւ հաւատաց թաղաւորն եւ ամենայն բաղարն յԱստուած, եւ մկրտեալ առաքելոյն զնոսա եկն յերկիրն Հայոց ի Գողթն գաւառ, եւ զրազումս զարճոյց ի Տէր :

Եւ զի վախճանեալ էր առաքեալն Թադէոս ի Սանատրիոց, եւ զրեալ էր Թովմալի

neur de Bostra. Le saint apôtre s'approcha du cereneil et ressuscita aussitôt le mort par ses prières. Le gouverneur crut en Dieu, avec toute sa maison. (Barthélemy) leur prêcha l'évangile de Matthieu, les baptisa et donna au jeune homme le nom de Matthieu, selon le nom de l'évangéliste. Le gouverneur fit briser toutes les idoles de la ville.

Le saint apôtre se rendit ensuite au pays des Parthes, des Mèdes et des Élamites; il leur prêcha et beaucoup crurent parmi les Parthes. Il passa au pays des mages, où ayant présenté l'image de la mère du Seigneur en face du soleil au milieu du feu, elle éclipssa celui-ci. * Il ne se convertit parmi les mages que huit hommes, lesquels avaient adoré le Seigneur à sa naissance; l'apôtre les emmena avec lui, arriva au pays des Germaniciens¹ et y prêcha le Christ. Le roi fit saisir l'apôtre, le fit mettre en prison et ordonna de brûler la prison et l'apôtre. Il se produisit des coups de tonnerre et de foudre, les gens tombèrent à terre affolés et l'apôtre sortant (de la prison) les guérit.

Le roi et toute la ville crurent en Dieu; l'apôtre les ayant baptisés se rendit en Arménie dans la province de Golthen, et y convertit nombre de personnes au Seigneur.

Comme l'apôtre Thaddée avait été mis à mort par Sanatrouk, et que

1. Germanicia en Cilicie, aujourd'hui Mar'as.

առ Բարդղղիմէոս՝ զի ձի՛ անփոյթի արտայէ զայնր վիճակէ, եկն ի Հաչս : Եւ ձինչ երթալը նա ի բլուրն Արտաշատու՝ հանդիպեցաւ նմա ալլ ամն յեօթանոսնիցն առաքեալն Յուդա, եւ ուրախացեալը ընդ ձիմեանս կանգնեցին ի տեղին խաչ, եւ ապա զնոյլ ձուլա ի վիճակն խր :

Եւ Բարդղղիմէոս զնոյց ի Հեր եւ ի Սաղմատս, եւ եկն ի յՄուրաճոս բազար եւ քարոյէր անդ գ՛րթխատոս . եւ առնէր նշանս եւ սրանչեղիս : Եւ Ասպուհի բոյր Սանատրիոյ՝ որ էր բեռորդի Արգարու՝ հաւատաց ի Քրիստոս եւ ձկրտեցաւ յառաքելոյն, եւ * զգեցաւ հանգերձ կուտական եւ ոչ ձկնէր յառաքելոյն : Եւ լուեալ թագաւորն Սանատրուի բարկացաւ յոյժ, եւ առաքեալ զհաղարարեալն Տէրենտիոս ապանանել զառաքեալն եւ զբոյր խր : Եւ եկեալ հաղարարեալն ետես զառաքեալն եւ զթագաւ ի նա, եւ զի բորոտ էր բժշկեաց զնա, եւ հաւատաց յԱստուած եւ ձկրտեցաւ յառաքելոյն :

Եւ առաւել բարկացաւ թագաւորն, եւ առաքեալ զալլ ամն իշխանս ապանանել զառաքեալն եւ զբոյրն եւ զհաղարարեալն եւ զամենայն հաւատացեալսն : Եւ եկեալ իշխանին՝ զան սասաթիկ եհար զառաքեալն, ձինչեւ անկեալ յերկիր իբրեւ զձեռեալ : Եւ յետ երկց առուրց խլրդեցաւ, եւ ձեռն տուեալ նմա նստաւ . եւ ալօթէր առ Աստուած զի ձի՛ կոբիցէ աշխարհս այս խնդրուածովք Թաղէոսի եւ իմ նուաստ ծառայի բո :

Եւ ահա կամար լուսոյ եկաց ի վերայ սուրբ առաքելոյն, եւ առաքեալն Թաղէոս

Thomas avait écrit à Barthélemy de ne pas négliger ce pays, (Barthélemy) s'était rendu en Arménie. Pendant qu'il se dirigeait vers la colline d'Artachat, il y rencontra un autre des soixante-dix, l'apôtre Jude (*Jouda*); ils se félicitèrent, plantèrent une croix à cet endroit, et Jude retourna dans sa région.

Barthélemy se rendit à Her et à Salmast, puis entra dans Arbanopolis et y prêcha le Christ. Ogohi, sœur de Sanatrouk, qui était le fils de la sœur d'Abgar, crut au Christ et se fit baptiser par l'apôtre, * elle prit l'habit de vierge et ne se sépara plus de l'apôtre. Le roi Sanatrouk en ayant eu connaissance, entra dans une grande colère et dépêcha le chiliarque Térence (*Terentios*) pour tuer l'apôtre et sa sœur. L'officier alla, vit l'apôtre et eut pitié de lui; comme il était lépreux, (l'apôtre) le guérit, il crut en Dieu et fut baptisé par l'apôtre.

Le roi en fut encore plus irrité et envoya un autre prince pour tuer l'apôtre, sa sœur, l'officier et tous les fidèles. Le prince arriva, fit battre cruellement l'apôtre, à tel point qu'il tomba à terre comme mort. Trois jours après, il remua, on l'aida à s'asseoir, et il pria Dieu de ne pas laisser périr ce pays « sur les instances de Thaddée et de moi ton humble serviteur ».

Aussitôt une voûte lumineuse s'éleva au-dessus du saint apôtre, et l'apôtre

* A fol. 127
1° a.

* A fol. 127
1° a.

իրբեւ ճարմնաւորեալ տեսեամբ զայր առ նա. եւ սուսման վիշտաց զոյին, եւ զորձան ընդ նոյն տեղի ուստի եկն Ռապէս : Եւ տեսեալ զայն բազմութեանն հաւատացին յաւուր յայնմիկ ոյիր իրբեւ երեք հազարք :

Սպանին եւ զըփր թագաւորին եւ զհաղարապետն, եւ թագեցին զաւարեալն ի 5 * տեղւոջն որ կոչի Բարձ : Եւ կոտորի տօն սուրբ առաքելոյս Դեկտեմբերի ԺԲ : * A fol. 127 r° b.

Յայտձ աւուր վարք Սփիւրիդոնի սքանչեղալորձ եպիսկոպոսի :

Սուրբ Սփիւրիդոն հովիւ էր ոչխարաց. եւ ամուսնացեալ ըստ աշխարհի ունէր զաւակս. եւ էր յաւուրս մեծի արքային Կոստանդիանոսի : Մեռան նորա որդիքն եւ կիներն, եւ մի զուսոր միայն մնաց : Եւ ձեռնադրեցին զնա եպիսկոպոս բարարին իւրոյ : 10 Եւ էր ինքն պարզամիտ, հեղ, հանկարտ, խոնարհ, անչար եւ սուրբ : Եւ տուան նմա շնորհք յԱստուծոյ առնել նշանս եւ արուեստս, յորոյ եւ մեք սակաւ ինչ պատմեցուք :

Երաշտութիւն լեալ յաշխարհին եւ աղաչեաց սուրբն Սփիւրիդոն զԱստուծաձ եւ ետ անձրեւ զերիս տիւս եւ զերիս զիշերս :

6 Վարք . . . եպիսկոպոսի] վարք եւ պատմութիւն սքանչելեաց երանելոյն Սփիւրիդոնի եպիսկոպոսին Տրիմիդաւից բաղաբի ի Կիպրոս կղզոյն B || 8 յաւուրս] յամս B || 10 եւ սուրբ 11 յորոյ եւ մեք սակաւ ինչ պատմեցուք] ունէր եւ զհոգի ճարգարէութեան ի զիտել զպապական . . . քանզի երաշտութիւն B.

Thaddée, comme dans une vision corporelle, vint à lui: il rendit aussitôt l'âme, et ils s'en retournèrent par la voie d'où était venu Thaddée. La multitude, ayant vu cela, il s'en convertit, en ce jour, près de trois mille.

On tua la sœur du roi et l'officier, et on enterra l'apôtre * à l'endroit * A fol. 127 r° b. appelé Barme. La fête du saint apôtre a lieu le 12 Décembre.

En ce jour, vie de Spyridon, l'évêque thaumaturge.

Saint Spyridon était berger de troupeaux, il était marié et laïc, ayant des enfants; il vivait aux jours du grand empereur Constantin. Sa femme et ses fils moururent, il ne lui resta qu'une fille. On l'ordonna évêque de sa ville. Il était d'esprit simple, doux, calme, humble, sans aucune méchanceté, et saint. Les grâces de Dieu lui furent accordées pour accomplir des miracles et des prodiges, dont nous raconterons quelques-uns.

La sécheresse régnant sur le pays, saint Spyridon pria Dieu qui accorda la pluie durant trois jours et trois nuits.

Սով լեալ ի բազարին, եւ աղբատը բազմունին չալ. եւ մեծատունքն ունէին
ամբարեալ ցորեան, եւ պահէին ի շտեմարանս եւ կարօտելոցն ոչ բաշխէին կամ
վաճառէին : եւ չանդիմանէր զնոսս երանելին բանիւ եւ ոչ անապին : եւ ազօթեալ
սո Վատուած՝ եկն անձրեւ աստօթի եւ կործանեաց զշտեմարանս նոցա : եւ զիմեալ
աղբատացն առ հասարակ բլան ցորենով. զոր եւ * ինքեանք խակ մեծատունքն հրամա- 5
յէին չափշտակել ասելով իմէ. Հրամանաւն Վատուծոյ եղեւ այս՝ ի խնդրուածոց սրբոց
կախիկացոսին :

Ոմն ի սիրելեաց սրբոցն աղբատացաւ, եւ երթեալ առ նա խնդրէր անօթս ինչ զի
զլոյէ զբաւական եւ զնեացէ զպէտս տան խրոյ : եւ նա ոչ ինչ ունէր զի տացէ :
Գնաց ընդ աչքն ի պարտէզն եւ տեսանէ օձ մի զի զնաչր. աղաչեաց զՎատուած եւ 10
եղեւ սակի ի զարդ կանաչի փոխեալ, զոր բռնն հարեալ ետ ցաչքն : եւ նորա
երթեալ եղ զբաւական եւ առեալ զպէտս տան խրոյ, եւ յորեմ չաւելաւ եւ զարծոյց
զփոխն, առեալ զգրաւականն տարաւ առ կախիկացոսն. եւ նորա ընկալեալ ի ձեռս
ընկէջ ի պարտէզն, աղաչեաց զՎատուած եւ կենդանացաւ զարձեալ եւ եմուտ յորջ 15
խր :

2 ցորեան] բազում *add.* B || 5 հրամայէին] հրամայեցին B || 8-15 Ոմն ի սիրելեաց
ի ծախուանէն *om.* B.

Il y eut une disette dans la ville et les pauvres souffraient beaucoup de la
faim; les riches avaient amassé du blé et le gardaient dans leurs greniers sans
en distribuer ni en vendre aux nécessiteux. Le bienheureux leur adressa des
reproches, mais ils ne l'écoutèrent pas. Il pria Dieu, qui fit tomber une forte
pluie et détruisit leurs greniers¹; tous les pauvres accoururent et firent une
ample provision de blé, les riches* eux-mêmes ordonnèrent de piller (les
greniers) en disant : « C'est par ordre de Dieu que cela est arrivé sur les ins-
tances du saint évêque. »

Un des amis du saint étant tombé dans la misère, se rendit auprès de lui
et lui demanda un objet pour le mettre en gage et acheter ce qu'il fallait pour
sa maison; mais il ne possédait rien de quoi lui donner. Il se rendit avec cet
homme au jardin et aperçut un serpent qui circulait, il pria Dieu, et (le ser-
pent) fut transformé en une parure féminine d'or, qu'il saisit et donna à
l'homme. Celui-ci s'en alla, le mit en gage et acheta ce qu'il fallait pour sa
maison; lorsqu'il eut amassé de quoi rendre l'argent emprunté, il reprit le
gage, l'apporta à l'évêque, qui le prit dans ses mains, le jeta dans le jardin,
et pria Dieu; (le serpent) reprit vie et rentra dans son trou.

1. Se rappeler que maisons et toitures sont souvent en torchis et facilement endom-
mageables par la pluie.

Զոմն ի սիրեկաց իւրոց զրդարեցին ի մահ, եւ հրամայեաց զատաւորն հատանել զզուլի նորա : Ազլ եղև երանելոյն եւ փութաջը ընթանալ զին կեցուցէ զնա, եւ հատեալ ի գետ ոչ եղիտ հուն զին անցանէ, եւ ասէ : Զեզ հրամայէ Տէր Աստուած, ով ջուրը, զաղարեցէր մինչև անցից նախ բան զմեռանել անխաւովեամբ : եւ վազ-
 5 վազակի արդեալ ջուրն ի վերուստ, եւ անց սուրբն ցամարաւ : եւ որը տեսին՝
 ընթացեալ զատմեցին զատաւորին զսրանչելի զործն, եւ զահի * հարեալ արձակեաց * A fol. 127
 զաջն զատապարտեալ ի մահունէն : v° b.

Յաւուր միւսմ մտեալ երանելոյն ի տուն ինչ եւ մերձ եկեալ կին մի աղաչէր զին լուսոցէ զոտս նորա : եւ նա ասէ . Ի՞րաց երթ չինէն, եւ չանկիմանեաց զզործս
 10 նորա բանցն պունիկ էր : եւ կնոջն զգջացեալ ընդ բանսն խոստովան եղև զմեզս
 իւր եւ ապաշխարութեամբ ապրեցաւ :

Երթեալ երանելոյն ի նիկիա բանցն եւ սա մի էր չերեր հարիւր եւ տասն եւ ութ հաչրապետացն : եւ իմաստասէր ոմն յարիանոսացն ի վիճումն բանից յապիէր ուղղա-
 15 փառացն : եւ տեսեալ Սիիւրիլոնի եթէ ոչ որ կարէ ընդլիմանալ նմա ճարտարու-
 թեամբ, յառաջ մատեալ խօսել ընդ նմա . եւ բանցն անհմուտ էր ուսմամբ իմաստու-

12 ի նիկիա] ի յուլիոն նիկիոյ B.

Un de ses amis avait été condamné à mort et le juge avait ordonné de lui trancher la tête. On le fit savoir au bienheureux qui s'empresse d'accourir pour le sauver; or, arrivé au fleuve, il ne trouva pas de gué pour le traverser et dit : « Le Seigneur Dieu vous ordonne, eaux, de cesser de couler afin que je passe avant la mort injuste de cet homme ». Aussitôt les eaux supérieures s'arrêtèrent et le saint traversa à sec. Ceux qui en furent témoins coururent raconter au juge le fait miraculeux, et celui-ci, * saisi de frayeur remit en
 10 liberté l'homme condamné à la mort. * A fol. 127
 v° b.

Un jour que le bienheureux était entré dans une maison, une femme s'approcha de lui et le pria de lui permettre de laver ses pieds. Il lui dit : « Éloigne-toi de moi. » Et il blâma ses actes, car c'était une prostituée. La femme eut un repentir à ces paroles, avoua ses péchés et vécut dans la pénitence.

Le bienheureux se rendit à Nicée, car il fut l'un des trois cent dix-huit évêques. Un philosophe arien dans la discussion remportait la victoire sur les orthodoxes. Spyridon, voyant que personne ne pouvait s'opposer adroitement à cet homme, s'avança pour discuter avec lui, et bien qu'il ne fût pas versé dans la science de la philosophie, seul avec les grâces de l'Esprit, il parla au

իևան, բայց ի շնորհաց Հաղուցի սաէ օրինակաւ եւ խնայրհ բանիւ հաւանեցայց զհմա-
տասէրն. եւ եղև նա ուղղափառ :

Եւ ծինչ երանելին ի նիկիա էր ձեռաւ դասար նորա : Եւ յարժամ զարձաւ կին ծի
կեկալ պահանջէր ի նմանէ, զարգս, սաէր եթէ. Աս դասարն բս եղի յաւանդ եւ ոչ
զարձայց օղորէն : Ասէ երանելին. Ոչ ինչ զխոսմ յայցցանէ զի ոչ եմ տեսնալ : Եւ
կինն առաւելադէս իմն աղապակէր : Եւ առնալ սրբոցն զկինն տարաւ ի գերեզման
զտակրն խորոյ, եւ ալքը բազումը ընդ նմա, եւ սաէ բարձր ձայնիւ. 'Դուսար իմ էրկ-
նէ, առն ինձ, որ պահեցեր զինոջն զգարցան : Եւ ձայն եղևալ ի գերեզմանէն սաէ.
Տէր իմ եւ հայր՝ յոյս նիշ տեղւոջ են : Եւ երթեալ զալն ըստ ասացելումն : Եւ որբ
տեսին եւ բռան փառս հաւան Աստուծոյ :

Թագաւորն Կոստաս, օրդի Կոստանդիանոսի Մեծի, վէրս ունէր անբժշկելի ի
ձեռան եւ ի վրան : Եւ տեսնալ յանուրջս գերանելին Սիլիսիոյն եղիսկարսու-
իևան զգետալը եւ զտակ զամբխուց ի վրան, եւ զաւարան արծաւենի ի ձեռն
իւրում. եւ բռաւ ձայն որ սաէր. Ոչ ալք որ բժշկեացէ զբեղ բայց ծխոցն սա :

Եւ զարթոյցեալ ընդ առաւօտն հրաման ետ զի ժողովեացին առ նա ամենայն

1 բայց ի շնորհաց . . . հաւանեցայց] բայց անաւաճին Քրիստոսի պատանձեցայց B || 3-10 Եւ
ծինչ երանելին . . . հաւան Աստուծոյ om. B || 13 զգետալը] զգետալը B || 15 հրաման ետ]
հրամայեաց B.

moyen d'exemples et de raisonnements modestes et persuada le philosophe qui
devint orthodoxe.

Pendant que le bienheureux se trouvait à Nicée, sa fille vint à mourir. A
son retour, une femme vint lui réclamer certains bijoux, en lui disant : « Je
les avais mis en dépôt chez ta fille, et elle ne me les a pas rendus. » Le
bienheureux lui répondit : « Je ne connais rien de tout cela, car je n'ai rien
vu. » La femme se mit à crier de plus en plus fort. Le saint emmena la femme au
tombeau de sa fille, de nombreuses personnes l'accompagnaient, et il dit à
haute voix : « * Irène, ma fille, dis-moi où gardais-tu les bijoux de cette
femme? Une voix se fit entendre du tombeau qui dit : « Mon seigneur et
père, ils sont dans tel endroit. » Ils s'y rendirent et les retrouvèrent comme
il avait été dit. Ceux qui virent et entendirent rendirent grâces à Dieu.

L'empereur Constans (Kostas), fils du grand Constantin, avait des plaies
incurables aux mains et à la tête. Il vit dans un rêve le bienheureux Spyri-
don revêtu des ornements épiscopaux, ayant une calotte d'osier sur la tête et
un bâton de palmier à la main, et il entendit une voix qui disait : « Personne
autre que celui-là peut te guérir. »

S'étant réveillé le matin, il ordonna aux évêques de toutes les villes de se

* A fol. 128
r^o a.

քաղաքացի եպիսկոպոսներն : Եւ տեսեալ զբազումս ոչ ծանեաւ զնմանութիւն տանն զոր ետես : Յետոյ զնաց եւ սուրբն Սիմիւրիոն նովին կերպարանաւ : Եւ տեսեալ թաղաւորին ծանեաւ զնա . եւ յարուցեալ յաթուոյն երկիր եղապ նմա : Եւ նորա եղեալ զձեռս ի վերայ վերին առժամացն բժշկեցաւ :

Եւ ի խնդրոյ Սպիւրիտոսի առ ի պատիւ նորա զրեաց հրամանս թաղաւորական, զի պաշտօնեայր սուրբ եկեղեցւոյ եւ սպասաւորր պատ լիցին ամենեւին յարբունական հարկէ եւ ի ծառայութենէ, եւ հաստատ պահի * նոմոսս աչս մինչեւ ցայսօր :

* A fol. 128
r° b.

Կնոջ մի ալլաղղոյ մեռաւ որդին, եւ աղօթեալ երանելոյն յարոյց ի մեռելոց : Եւ ի խնդութենէ անտի մեռաւ եւ մայրն, նոյնպէս եւ զնա յարոյց շնորհօքն Աստուծոյ եւ հաւատացին եւ մկրտեցան :

Այր ոմն զնեաց ի հովուապետի հարիւր այծ, եւ զմիոյն զինն արգել զողութեամբ : Եւ մինն յաջիցն ոչ ընթանալը զինի ալլաղղապակէր . եւ յետս փախէր, եւ ալնն առեալ յուս իւր զնալը, եւ այժն հարկանէր եղջիւրովը զվրլին եւ անկեալ ի յուսոյն փախեաւ ի փարախն : Ասէ երանելին . Տես ալլաղղու, միթի թաղաւոր զվնա զորա : Եւ նորա խոստովանեալ ետ զզինս . եւ ապա այժն ինքնին ընթացեալ խառնեցաւ լինկերսն :

4 զձեռս] աղօթիւր *add.* B — վրին] վրացն B 5-12 p. 718 եւ ի խնդրոյ . . . եղեւ յամանակ մի *om.* B.

rendre auprès de lui. En ayant vu beaucoup, il ne reconnut pas la physiologie de celui qu'il avait vu (dans le rêve). Ensuite arriva saint Spyridon dans le même costume; l'empereur le vit, le reconnut et se levant de son trône, se prosterna devant lui. Celui-ci posa ses mains sur les plaies et les guérit aussitôt.

Sur les instances de Spyridon et en son honneur, (l'empereur) signa des ordres impériaux afin que les ministres et les serviteurs de la sainte Église fussent exemptés de tout impôt et de la corvée, et cette loi est observée rigoureusement * jusqu'à nos jours.

* A fol. 128
r° b.

Le fils d'une femme infidèle vint à mourir, et le bienheureux par ses prières le ressuscita. De joie la mère mourut aussi, et il la ressuscita également par la grâce de Dieu; ils crurent et furent baptisés.

Un homme avait acheté cent chèvres au chef des bergers de l'évêque et retint frauduleusement le prix de l'une d'elles. Une des chèvres ne suivit pas les autres, elle cria, et voulut se sauver; l'homme la prit sur ses épaules mais la chèvre lui frappa la tête de ses cornes et tombant de ses épaules se sauva au bercail. Le bienheureux dit: « Regarde, homme, si tu n'as pas caché le prix de son achat. » Il avoua et rendit l'argent; alors la chèvre courut d'elle-même se joindre à ses compagnes.

Յուսուր միում յերեկոյին ժամուն ժողովարդը ոչ եկին յեկեղեցին, եւ տարկաւոյն
նուպեցոյց զկանթիկսն : Ատէ երանելին. Պարտ է զկանթիկսն լալսանել եթէ զան եւ
եթէ ոչ : եւ ինչն կատարէր զպաշտօնն միայն ընդ տարկաւոյին. եւ յասնն եպիսկո-
պոսին. Խաղաղութիւն ամենեցուն, պատախտանելին եւ հրեշտակին. եւ ընդ հալոց
բում : եւ յորժամ քարոյէր տարկաւոյն. եւ եւս խաղաղութեան զՏէր սպաշեպոյր, 5
եւ հրեշտակին տալին. Տէր պարմեան : եւ ի ձայնէ հրեշտակացն եկին ժողովարդն
* A fol. 128 * մերձ յեկեղեցին, եւ ձայնս բազմութեան լսելին որը պաշտելն ընդ եպիսկոպոսին :
v° a. եւ յորժամ մտին ի ներքս ոչ զոր տեսին բազմ միայն զերանելն եպիսկոպոսն եւ զտար-
կաւոյն իւր, եւ զարմայեալք տալին փառս Աստուծոյ :

Պարձեալ ի նուպութենէ ձիթոյն շիջանէին կանթիկսն. եւ ալօթիւք սրբոյն 10
լցան ինքեանք մինչեւ արտաքս հեղուլ, եւ ժողովեալ չանսին բաւական եղեւ ժամա-
նակ մի :

Ամն անհատաւ ունէր կին հաւատադեալ, եւ տեսեալ զնա երանելոյն մարդա-
բէպոսս զոր ինչ նմա լինելոյ էր. եւ յորժամ եղեւ ետես եւ հաւատաց ի Քրիստոս :

Ի միում աւուր զնայ երանելին առ հնձոսն, եւ սկսաւ ցօղել յերկնից եւ լցաւ. 15

15-10 p. 720 Ի միում աւուր . . . Գեկանճերի ժիւ] եւ ոչ պաշտօն միայն այլ եւ արդել վայր
մի զլինթացս զտոյն եւ ազատեաց զանճեղ որ ի մահուանէ եւ աւանց ինչ զարճեաց ալօթիւք միայն
կարճանեաց զբաղինն կոսց : Երար եւ զայլ բազում նշանս, եւ սրանչելն վարսք կեցեալ զամս
բազումս, ննջեաց խաղաղութեամբ ի Քրիստոս : եւ մարմին նորա որ կայ ի Կորկիւրա՝ այսինքն
ի Քարփու կղզին՝ մինչեւ ցայսօր տանէ բազում սրանչելս ի փառս Քրիստոսի : Ե.

Un jour, aux vêpres, personne ne vint à l'église, et le diacre diminua le
nombre des lampes (allumées). Le bienheureux lui dit : « Il faut allumer les
lampes, qu'on vienne ou ne vienne pas. » Et il accomplit les offices seul avec
son diacre. Lorsque l'évêque disait : « Paix à tout le monde », les anges répon-
daient : « Et avec ton esprit. » Et lorsque le diacre récitait : « Prions Dieu
pour qu'il nous accorde encore plus de paix », les anges répondaient : « Sei-
gneur, ayez pitié. » A la voix des anges, le peuple s'approcha * de l'église et
entendit des voix multiples, qui officiaient avec l'évêque; et lorsqu'ils entrè-
rent à l'intérieur ils n'aperçurent que le bienheureux évêque et son diacre; ils
en furent émerveillés, et rendirent grâces à Dieu.

Une autre fois, les lampes s'éteignaient par manque d'huile; à la prière du
saint elles s'en remplirent d'elles-mêmes jusqu'à déborder; on ramassa (cette
huile) dans des vases, et elle suffit pour un certain temps.

Un infidèle avait pour épouse une femme fidèle, le bienheureux l'ayant vu,
lui prophétisa ce qui lui devait arriver, et lorsque la chose arriva, il vit et crut
au Christ.

Un jour le bienheureux se rendit auprès des moissonneurs, la rosée se mit

* A fol. 128
v° a.

միայն զլուխ երանելոցն ցողովն. եւ պշուցեալ Հայէին ի նա հնձողքն : Եհարց ցնտա ելիէ. Լնդէր Հայիր ի զլուխ իմ : Եւ նորա ստեւ. Տեառնեմբ զհեր զլիտց բո, երբեմն սեաւ եւ երբեմն սպիտակ եւ երբեմն խորտաւաշ : Ասէ սուրբն. Ճշմարտութեամբ ստեմ, զի զկնի իմոց վախճանի մեծապէս վառաւորեացէ Լատուած զվշատակ իմ չերկրի. եւ ամենայն Հայիր Հաւատացելաց ի Քրիստոս սրբ կտաարեն զվշատակ իմ տօնախմբելով եւ պատուելով, եւ տացէ ինձ Լատուած համարձակութիւն բարեխօսել վտան տօնադաց իմոց :

Ի միում զիշերի մտին * զոգր ի փարախ ոչխորաց նորա եւ խաւարեալք մարդեցան. * A fol. 128
եւ ընդ առաւօտան դտեալ զնտա տորան առ եպիսկոպոսն : Եւ նա արձակեաց զնտա
v° b.
պատուէր ստեալ նոցա զի մի ալլ եւս արացեն ցողովին :

Պատրիարքն Ադեկասկորու հանդերձ եպիսկոպոսոքն խրովք շրջէր ընդ ամենայն տեղիս եւ խորտակէր զպտակեր կուցն ուր եւ գտանէր. եւ մնաց յազկն մի զի ոչ կարաց կորճանել : Եւ տեսիլ երեւեալ պատրիարկին ասէ. Սուրբն Սպիւրիտոն կոչեցի զի կորճանեցի պտակերդ : Եւ գրեալ կոչեաց զնա : Եւ իրբեւ զնաց ի տեղին՝ նոյնժամայն անկեալ կորճանեցաւ բազինն :

Եւր ոմն խնդրեալ ի սրբոյն զանձ ի փոխ եւ ետ. եւ չորժամ եհաս պաշման տալոցն՝ տարաւ զգանձն առ նա : Եւ ասէ ցնա. Տարեալ զիցես ի չարկեղն : Եւ նորա բացեալ

à tomber du ciel et couvrit seulement la tête du bienheureux. Les moissonneurs le regardèrent stupéfaits. Il leur demanda : « Pourquoi regardez-vous ma tête? » Ils lui répondirent : « Nous regardons les cheveux de ta tête, qui sont tantôt noirs, tantôt blancs et tantôt châtains. » Le saint leur dit : « En vérité, je vous dis qu'après ma mort Dieu glorifiera grandement mon souvenir sur la terre. Et pour toutes les âmes des fidèles du Christ qui accompliront ma commémoration avec honneur et éclat, Dieu me permettra d'intercéder avec insistance en faveur de ceux qui me fêteront. »

Une nuit les voleurs * s'introduisirent dans le bercail de ses moutons, ils * A fol. 128
furent frappés de cécité, et s'égarèrent. Au matin on les arrêta et on les conduisit à l'évêque. Il les remit en liberté en leur enjoignant de ne plus com-
v° b.
mettre de vol.

Le patriarche d'Alexandrie accompagné de ses évêques circulait partout et faisait briser les statues d'idoles là où il en trouvait. Il n'en resta qu'une qu'il n'arriva pas à briser. Le patriarche eut une vision qui lui dit : « Il faut appeler saint Spyridon pour que cette statue soit brisée. » Il écrivit et le fit venir. Et lorsqu'il fut arrivé à l'endroit la statue tomba aussitôt et se brisa.

Un homme avait demandé en prêt de l'argent au saint, qui le lui donna. A l'expiration du délai accordé, il lui apporta l'argent; (le saint) lui dit : « Tu

զարկեցն եւ վաճեալ՝ ոչ եղ ի նմա զգանձն, ալ արգել առ ինքն չար մտածութեամբ,
եւ տապ ցերանելին եկէ, եղի եւ զնայ : Եւ տախրեալ աչոն՝ չեա ժամանակայ խնդրեայ
ալլ եւս վախ ի նման, : Ատ, ցնա երանելին . Երթիջիր զարկեցն եւ սրչափ եւ կամեա-

* A fol. 129
1re a.

ցիս տալեա : Եւ նորա երթեալ տաւ . Ոչ ինչ զոչ տա : Ատ, ցնա երանելին . Հաւատա՞ն

ինձ որբեակ, որ եթէ չաչնժամ եղեալ էիր՝ աչմձ գտանէիր . * Բալց զի չաչնձ ժամաւ ոչ
եղեր, աչմձ վասն աշտրիկ ոչ գտեր : Եւ աչոն ածօթ եղեալ խոտտութեանցաւ զմեզսն :
Եւ ալլ բազում նշանաւ արար տարին Ափիւրիոն, զոր չաղազս ոչ ձանձրանալոյ
ընթերցողացն եւ լսողացն ոչ զրեցար : Եւ աչալիս բարեար. բազարախարսիեամբ
եւ սրանչելի վարար. կայեալ ամս բազումս, ննջեայ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս
Դեկտեմբերի ԺԲ :

* B
p. 286 b.

[B* Յայժմ աւար չիշատակ է հանդիպման միմեանց ի Հոյս տարբ. տարբերացն
Բարդուղիմէոսի Եւ Յուլիոյի Յակոբեան՝ չորժամ օրհնեցին խաչ ի բլուրն Արաւշատու :

Ի սմին չիշատակ է տարբ. ձգնաւորացն Անտոնի եւ Կրօնիկոյ, եւ եօթն խոտաճա-
րակացն Թէոնոյ, Պաւլի, Կարպոսի, Սիմէոնի, Եղիփամու, Դէմաւիտի, Յովհաննու
եւ ալլոց ի Տարօն :

Եւ վկայութիւն չորից կանանցն սրբոց Ամոնարեայ, Մերկուռեայ, Տիոնիսեայ եւ
միւս Ամոնարեայ :]

iras le mettre dans le coffre. » L'homme ouvrit le coffre, et le referma, mais n'y déposa pas l'argent et le conserva malhonnêtement par devers soi, tout en disant au bienheureux qu'il l'avait déposé, et il s'en alla. Mais comme il en avait pris l'habitude, il lui demanda quelque temps après un autre prêt. Le bienheureux lui dit : « Tu iras au coffre et tu y prendras autant que tu voudras. » Après y avoir été, il vint lui dire : « Il n'y a rien dedans. » Le bienheureux lui répondit : « Crois-moi, mon fils, si tu y avais déposé (l'argent) à ce moment-là, tu l'aurais retrouvé à présent, * mais comme alors tu ne l'as pas déposé, tu n'en as pas trouvé maintenant. » L'homme, pris de honte, lui avoua son méfait.

* A fol. 129
1re a.

Saint Spyridon accomplit encore beaucoup d'autres miracles, que nous n'avons pas décrits pour ne pas ennuyer les lecteurs et les auditeurs. Il vécut de nombreuses années d'une vie bonne et admirable et reposa en paix dans le Christ, le 12 Décembre.

* B
p. 286 b.

[B* En ce jour commémoration de la rencontre en Arménie des saints apôtres Barthélemy et Jude (fils) de Jacques, lorsqu'ils bénirent la croix sur la colline d'Artachat.

En ce jour commémoration des saints ascètes Antoine et Cronidas, et des sept anachorètes qui se nourrissaient d'herbes : Théonas, Paul, Carpus, Siméon, Épiphané, Démarius, Jean et d'autres dans (la province de) Taron.

Martyre des quatre saintes femmes : Amonaria, Mercuria, Denise (*Dionisia*) et l'autre Amonaria.]

Քաղաքի եւ եւ Դեկանդերի մե : Տօն է սրբոյն Եւստրատիոսի, Եւքսենտիոսի,
Եւզլինիոսի, Մարգարիտի եւ Ավրեստի :

Սուրբ վկայքս Քրիստոսի էին ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի սմբարիշտ սրբալի,
եւ Ալլիկադոսի զոտաւորին, եւ Լիւսիոյ գրաին Սերաստիոյ բաղարին :

Սուրբն Եւստրատիոս էր ի բաղարէն Արօրակայ . սկերինիարոսս պատուով ի գրոսկան
կարգէն՝ ի մեծ հարկաւորոյն . եւ հալքեաւորն անուն էր նորս տէր ֆուսիկ . եւ
քրիստոնեայ էր ի ծածուկ : Եւ տեսանէր զսուրբ վկայսն ի չարչարանս վասն Քրիս-
տոսի, եւ ցանկալր եւ լնըն ծարաիրառութեամբ հասանել անոնց պատկին, բայց զանկի-
տէր յերկիւզէ տանջանայ : Եւ արկեալ վիճակ՝ զգոսին յեկեղեցւոյն Արօրակայացոյ՝
զի եկիէ Աքսէնտիոսս բահանայ ամբէ ընդ միջոյն, բարխոր կատարեալ վկայական
մրցմանց նորս . իսկ եկիէ ալլ սբ՝ ըսել զանու ժամանակաւ : Եւ յորժամ պատմեաց

* A fol. 129
r° b.

1-2 Տօն է . . . Ավրեստի՝ վկայութիւն սուրբ եւ փառաւորեալ եւհատակացն եւ բարեհաճաւ
վկայցն մեծին եւ սրբոյն Եւստրատիոսի, Աքսէնտիոսի բահանայի, Եւզլինիոսի, Ավրեստի եւ
Մարգարիտի B || 4 Սերաստիոյ բաղարին՝ Սերաստացոյ աշխարհին B || 5 սկերինիարոս
սկեռնարոս B || 6 հալքեաւորն՝ հալքական B || 8 ծարաիրառութեամբ՝ ծարաիրառութեան
B || 10 միջոյն՝ մէջոյն || 11 մրցմանց՝ մրցանայ B.

5 KALOTZ, 13 Décembre.

Fête des saints Eustrate, Auxence, Eugène, Mardarias et Oreste.

Ces saints martyrs du Christ vivaient au temps de Dioclétien, l'empereur impie, et du juge Agricola (*Agrikolaïos*) et de Lysias, duc de la ville de Sébaste.

Saint Eustrate était de la ville d'Araurak¹, il avait la fonction d'archi-
viste²; étant de l'ordre des ducs, personnage considérable, son nom de famille
était Ter Houssik. Il était chrétien secrètement. Comme il voyait les saints
martyrs exposés aux supplices pour le Christ, il aspirait, lui aussi, la couronne
immortelle par le martyre, mais il craignait les supplices des tourments. Le
sort étant tombé sur sa ceinture dans l'église d'Araurak, (en disant) que si
le prêtre Auxence l'appliquait sur sa taille, il mourrait par le bon combat du
martyre, mais que si c'était une autre (ceinture), il devrait se taire pour le
moment. Lorsque le domestique du saint lui eut raconté que le prêtre ayant
pris (la ceinture) en avait entouré sa taille, il comprit qu'il fallait se faire

* A fol. 129
r° b.

1. En Arménie lre non loin de Sadak. — 2. *Skeriniaros* = *scriiniarius*.

Ճոտացն սրբոյն՝ եթէ բաճածացն ընկալեալ արկ ընդ ինքեամբ, * ծանեալ եթէ արժան է յայանի առնել զինքն անօրինացն : Եւ երթնալ ի բանսն առ սուրբ վկայսն յանձն առնէր նոցա սղաչել զՏէր, զի արժանաւոր ըլցի եւ նա նոցին նաճատախոթեալն :

Եւ չորժամ նոսաւ յատենի գոտաւորն Լիւսիոս, ի քաղաքին Ստատալիոյ, եւ տարան տալիս նորա վարդեալ քրիստոնեայն, խառնեցաւ եւ սուրբն Եւստրատիոս ընդ նոսա եւ ասէր թէ. Եւ ես քրիստոնեայ եմ : Եւ լուեալ Լիւսիոս ճանչեաց իբրեւ զառիւծ, եւ նախ զբղամիւ պատուոյն հրամայեաց մերկացուցանել ի նմանէ, լուծին եւ զգտի զլնուորութեանն եւ մերկ տարածեալ ի վերայ գետնայ հարին զմարմինն ուժկին զանիւր : Եւ սպա կախեցին զկաշտէ եւ հուր վառեալ ի ներքոյ աչքէին զնա, եւ հեղուն ալ եւ քաջախ ի վերայ վերայն :

Եւ ասէր Լիւսիոս. Զիմրոյ ոչ փոխեաց զբեւ աստուածն քո չոր յուսացարն :
 * A fol. 129
 v° a. Ասէ սուրբն Եւստրատիոս. Հայեանց եւ տես աչժմ զգործիւնն Աստուծոյն իմոյ : Եւ կանգնեալ սուրբն ի վերայ ոտից իւրոց զպոսմն կալաւ յանկարծակի զմարմին նորա, եւ թօթախալ զլանալից մարմն ի բաց ընկէց ի մարմնոյն իբրեւ զհանգերձ, եւ եղև

4 Լիւսիոս om. B || 7 մերկացուցանել] մերկանալ B || 9 զանիւր] զանօր B || 13-14 եւ կանգնեալ . . . տղայոյ] զի զոր զու մեռեալ կործէիր զիս այնչափ տանջանոր, ահա ոչինչ անհնար եղև Աստուծոյն իմոյ կեցուցանել զիս : Եւ եկաց կանգնեալ ի վերայ ոտից իւրոց աին յանդիման ամենայն բազմութեան քաղաքին իբրեւ կատարեալ ողջ ամենայն անկամօր B.

connaître aux impies. Il se rendit à la prison auprès des saints martyrs, et se recommanda à eux pour qu'ils prient le Seigneur de le rendre digne, lui aussi, de leur victoire.

Lorsque le juge Lysias siégea au tribunal de la ville de Sadala¹, et que l'on introduisit en sa présence les chrétiens détenus, saint Eustrate se mêla à eux et dit : « Moi aussi, je suis chrétien ». L'ayant entendu, Lysias rugit comme un lion et ordonna de le dépouiller d'abord de la chlamyde d'honneur, de lui enlever aussi la ceinture militaire, de l'étendre nu sur le sol et de frapper vigoureusement son corps à coups de bâton. Ensuite on le suspendit à un poteau, on alluma du feu au-dessous de lui, et on répandit du sel et du vinaigre sur ses plaies.

Lysias lui dit : « Pourquoi ton Dieu ne t'a-t-il pas changé en ce que tu espérais ? » Saint Eustrate répondit : « Regarde et vois maintenant la puissance de mon Dieu. » * Ce disant, le saint se dressa sur ses pieds, un tremblement saisit tout d'un coup son corps et ayant secoué sa peau meurtrie la fit tomber du corps comme un vêtement, si bien qu'il apparut en parfaite santé,

1. Aujourd'hui : Sadagh.

* A fol. 129
 v° a.

ողջ կատարեալ եւ ծարձինն փափուկ որպէս ծանկան տղացոյ : Եւ հիացեալ Հեղինայոցն տսէին. Մեծ է Աստուծոյն բրիւտոնէից :

Իսկ Լիւսիաս յաճօթ եղեալ կորացուցանէր զզուս իւր ի խանարհ : Եւ սուրբն յանդիմանեաց զգատաւորն իմաստասիրական բանիւ յարտաբիւն զրոյց : Եւ ծի ոմն չլնկերակցաց սրբոյն Եւստրատիոսի՝ Եւզինէոս անուն, եկաց առաջի գատաւորին եւ տսէ. Եւ ես բրիւտոնեաց եմ որպէս եւ տէրս իմ Եւստրատիոս : Եւ արկին զերկոսինն ի բանդ :

Եւ յետ սուրբց ինչ հանեալ ի բանդէն ազուցին սրբոյն Եւստրատիոսի կոշիկս երկաթի, եւ բեւեռեցին յոտն, եւ վարէր զնա գատաւորն առաջի իւր ի հետիոտս
 0 երևարի իւրոյ, կափահարելով ձինչեւ ի քաղաքն Նիկոպօլէս :

Եւ յորժամ անցանէին ընդ Արօրակացւոյ քաղաքն, աչր ոմն բրիւտոնեաց ի շինականաց՝ անուն Մարդարիոս, կազմէր զտանիս տանն իւրոյ, եւ տեսեալ զսուրբն Եւստրատիոս զի տանէին կապեալ, տսէ զկինն իւր. Տեսանէս զտէրն ձեր, Տէր
 15 Յուսիկ, զի երթայ ի ծարտիւրոտութիւն վասն անուանն * Դրխոտով : Ասէ զնա կինն. * A fol. 129
 v° b.
 Եւ զինչ արգելու եւ զբեղ զնալ զհետ նորա եւ լինել ժուսանդորդ սրբոյ : Եւ քաջա-
 լերեալ զնա ետ նմա զկաշիկան :

5 Եւզինէոս] Եւզէնիոս B || 8 Եւստրատիոսի] Եւստրատեայ B || 10 երկաթի իւրոյ
 om. B || 11 բրիւտոնեաց om. B || 12 անունն Մարդարիոս] որոյ անունն էր Մարդաք B.

son corps était devenu tendre comme celui d'un enfant. Les Grecs émerveillés dirent : « Grand est le Dieu des chrétiens ! »

Lysias eut honte et baissa la tête. Le saint réprimanda le juge par des raisonnements philosophiques tirés des écritures profanes. Un des compagnons de saint Eustrate, nommé Eugène, se présenta au juge et lui dit : « Moi aussi je suis chrétien, comme mon maître Eustrate. » On les jeta tous deux en prison.

Quelques jours plus tard, l'ayant fait sortir de prison, on chaussa saint Eustrate avec des chaussures de fer et on (les lui) cloua aux pieds. Le juge le fit marcher devant lui, le suivant à cheval et le frappant à coups de poing jusqu'à la ville de Nicopolis.

Tandis qu'ils traversaient la ville d'Araurak, un chrétien du commun, du nom de Mardarias, qui était occupé à la construction du toit de sa maison, ayant aperçu saint Eustrate qu'on emmenait ligoté, dit à sa femme : « Vois-tu notre seigneur, Ter Houssik qui va au martyre pour le nom * du Christ ? » La * A fol. 129
 v° b.
 femme lui répondit : « Et qui t'empêche de le suivre et de devenir cohéritier des saints ? » Elle l'encouragea et lui apporta ses chaussures.

Եւ տուալ Մարգարիտի զերկու սրբան խր եւ զկինն տարեալ առ ոմն ի սիրեկացն՝
 եւ յանձն արար նմա զնստս : Եւ ինքն ընկեացեալ եհառ արդոյն Եւտրատիոսի,
 ալջոյն ետ եւ տաւ. Տէր, եւ եւ հետեւիմ զկնի ծանաղագոհի բո առ Քրիստոս, բայց
 ազաւծմ ուսուցանել ինձ բոն խմատութեան, եթէ չորժամ հարցանիցէ ցիտ գտաւորն
 զինչ տայ պատասխանի, զի մի երբէք պարտիցէ զազխտութիւնս իմ :

Ետէ ցնա սուրբն . Զոր ինչ հարցանիցէ ցրեւլ, մի ալլ ինչ պատասխաներ, բայց
 միայն լիէ բրիտանեաց եւ Քրիստոսի ծառայ եմ : Եւ նոյնժամայն խոստովան եղեւ
 զանուն Տեառն ձերոյ Յիսուսի Քրիստոսի առաջի գտաւորին, եւ հրամայեաց կապել
 եւ զնա, եւ տանել ընդ Եւտրատեաց :

Եւ չորժամ հասին ի աեղին, նախ զարդոյն Աբսէնտի հասին զզաւան . եւ ապա
 կացոյցին առաջի զՄարգարիտս եւ հարցանէր գտաւորն զանունն եւ զբախտ . եւ նա
 ալլ ինչ ոչ առէր բայց միայն իմէ . Քրիստոսեաց եմ : Եւ բարկացեալ Լիսիատ հրամա-
 յեաց ծակել զաճղաւնս ոտիցն, եւ արկանել պարան եւ կախել զխիւխոյն, եւ հրացեալ
 շամփրօք ծակեաց զին * զիկնիւմէջն, վարեցին եւ ընդ լսելան երկտին զշամփուրան,
 եւ աշխպէս ազօթեւոյ աւանդեաց զհոգին :

Տարան առաջի եւ զսուրբն Եւզկինէոս, եւ հասին զձեռսն եւ զկեցուն . եւ նա եւս ի
 պաղատանն յանձն արար զհոգին Աստուծոյ :

1 Մարգարիտի] Մարգարի B || 10 Աբսէնտի] քահանային *add.* B || 15 զհոգին] Աստուծոյ
add. B || 17 Աստուծոյ] ի ձեռս Աստուծոյ *add.* B.

Mardarias prit ses deux fils et sa femme, les conduisit chez un de ses amis et les lui confia; quant à lui, il courut rejoindre saint Eustrate, lui donna le salut, et lui dit : « Seigneur, je te suis, moi aussi, dans ta voie, pour le Christ, mais je t'en prie, enseigne-moi des paroles de sagesse, afin que, lorsque le juge m'interrogera, je sache lui répondre et qu'il n'ait pas le dessus sur mon ignorance.

Le saint lui dit : « A tout ce qu'il te demandera ne réponds pas autre chose que : Je suis chrétien et serviteur du Christ. » Il confessa aussitôt le nom de notre Seigneur Jésus-Christ devant le juge, qui ordonna de le lier, lui aussi et de l'emmenner avec Eustrate.

Lorsqu'ils arrivèrent à destination, on trancha d'abord la tête à saint Auxence, puis on fit comparaître Mardarias, et le juge lui demanda son nom et sa situation. Il ne répondit autre chose que : « Je suis chrétien. » Lysias irrité ordonna de lui trouver les chevilles des pieds, d'y passer une corde et de le pendre la tête en bas, on lui trouva * l'échine avec des fers rouges, on lui enfonça aussi des broches dans les deux oreilles, et c'est ainsi, en priant, qu'il rendit l'âme.

On fit comparaître également saint Eugène; on lui coupa les mains et la langue, et lui aussi remit son âme à Dieu en priant.

* A fol. 130
 r. a.

Եւ ճի ոմն Երիտասարդ որոյ տնուն էր Ովրեստիտս, անցանէր զնոսք ի հանգիսի. եւ չարչաւել Երիմարին թափ տուեալ բազկին նկատեալն զն հարցէ զնշաւանն, եւ Երեւեցաւ ի պարանոց նորա խաչ սակի : Զոր տեսեալ Լիւսիայ զատաւորին հրամայեաց բերել առաջն իւր, եւ ասէ : Զինչ է նշանս այս Դավիթացւոյն որ ծածկէիր ի ծոց քո : Եւ Ովրեստիտս խոստովան եղև եւ ոչ ուրացաւ եկիւ. Տեսան եւ Աստուծոյ իմոյ ֆիտուսի Քրիստոսի է սա, չոր հաւատացեալ Երկիրպագանեմ նշանի նորա : Եւ հրամայեաց արկանել զնա ի բանդ ընդ սրբոյն Եւստրատիոսի :

Եւ յետ աւուրց ինչ աւարեաց զնոսա Լիւսիտոս զատաւորն կապանօր ի բաղարն Սերաստացւոյ, սա Ազրիկողացոս հեղձմոնն : Գրեաց եւ նամակ իմաստասիրաբար, որպէս զն թէ ոչ զարձցին՝ չար մահուամբ տղանանել զնոսա : Եւ չորժամ Երիմարին ընդ ճանապարհացն եհարց սուրբն Եւստրատիոս ցաւորն Ովրեստէս վասն մահուն սրբոյն Արեւհոտիոսի թէ որպէս եղև : Եւ նա ասէ թէ. Յորժամ տանէին զնա ի հատանել զգլուխն, ասաց զիս թաքնորար եկիւ. Աստ տեսան իմոյ Եւստրատեայ հատանել ինձ զի ես նմա մնամ : Եւ արտասուեաց Եւստրատիոս իրբեւ լուաւ, եւ ասէ. Փութացիր եղբայր Ովրեստէս զն եւ մեր հասցուր նմա :

Եւ չորժամ տարան զնա ի Սերաստիտ, կացուցին առաջն Ազրիկողացոսի : Իսկ

1 Ովրեստիտս] Ովրեստէս B | 4 ասէ] հարցանէր B — ծածկէիր] ծածկեալ էր B.

Un jeune homme, dont le nom était Oreste, courait en armes dans une fête; ayant son cheval au galop, il donna un élan à son bras pour atteindre son rival avec sa lance, et fit apparaître à son cou une croix d'or. L'ayant aperçu, le juge Lysias ordonna de le faire venir devant lui et lui dit : « Qu'est-ce que ce signe du Galiléen que tu cachais sur ta poitrine ? » Oreste avoua et ne nia pas : « C'est le signe de mon Seigneur et Dieu Jésus-Christ, en qui j'ai cru et dont j'adore le signe. » (Le juge) ordonna de le jeter en prison avec saint Eustrate.

Quelques jours après le juge Lysias les envoya, enchaînés, à la ville de Sébaste, au gouverneur (ἀγρεμὼν) Agricola. Il lui écrivit aussi une lettre philosophique, pour que, dans le cas où ils ne se convertiraient pas, il les tuât d'une mort atroce. En route, saint Eustrate demanda à saint Oreste de quelle manière était mort saint Auxence. * Il lui répondit : « Pendant qu'on l'emmenait » A fol. 130 r° b. pour lui trancher la tête, il me dit secrètement : Dis à mon seigneur Eustrate de me rejoindre car je l'attends. » Eustrate se mit à pleurer lorsqu'il apprit cela et dit : « Hâte-toi, frère Oreste, pour que nous le rejoignons. »

Arrivés à Sébaste, on les mit en présence d'Agricola. Saint Eustrate

սուրբն Եւստրատիոս աստուածային խնամութեամբն խօսեցաւ վասն ճարգեղութեանն Մելիստոսի, յանդիմանեաց եւ զանաստուած ծաղրութիւն կուոյ հեղինակսն ճարտարութեամբն : Եւ մղեալ Ագրիկոպոսի հրամայեաց զսուրբն Սկրեստիոս տարածել ձերկ ի վերայ հրացեալ երկաթի մահճաց : Եւ անեալ Սկրեստի ահաղին զմերենայոն՝ երկեաւ յոյժ : Ասէ, յնա սուրբն Եւստրատիոս. Մի երկնչիւր եղբայր իմ Սկրեստէս, տեսութիւնդ ճկայն ունի զերկիւղ : Եւ կնքեալ զինքն սրբոյն Սկրեստի, տարածեցաւ ի վերայ հրեղէն պատարարացն, եւ առնեաց զհաղին իւր սոս Լաստուած :

Եւ զսուրբն Եւստրատիոս արկին ի բանդն, եւ զրեաց ի բանդի տնդ կտակ մահու, ստնել զմարմին իւր եւ զչորից վկայից ընկերաց իւրոց, Աբսէնաիոսի, Մարգարիտի, Եւզինիոսի եւ Սկրեստի յԱրօրակացեաց բաղարն : Քանզի եւ նորս ի մօտ կատարմանն իւրեանց, աղաչեցին զսուրբն * Եւստրատիոս զի ի ճկասին թագեցին : Հրամայեաց եւ զստացուածս ընչից իւրոց յերիս մատունս բաժնենել, եւ 'տալ զմինն յեկեղեցին Արօրակացեաց, յորում եւ նշխարք ոսկեաց նոյս հանգուցեալ, եւ զմինն աղբատաց, եւ զմիւսն բնոն իւրում : Եւ կոչեցեալ զեպիսկոպոս բաղարին ի զիշերի, վերադրեաց եւ նա վկայութիւն ի կտակին հանգերձ կրկրիկսօքն : Եւ հազարկեցաւ ի մարմնոց եւ յարնէ Տեառն. եւ լոյս ծագեաց ի բանդին, եւ ձայն ի լուսոյն որ ասէր. Եւստրատիէ

* A fol. 130
v° a.

1 աստուածային] աստուածեղէն B || 3 մղեալ] մոլորեալ B — տարածել] տարածանել B || 4 ահաղին om. B || 15 հազարկեցաւ] սուրբն Եւստրատիոս add. B || 16-2 p. 727 եւ լոյս ծագեաց... յերկնային հանգիտոն] եւ ցնծացաւ ի հոգի իւր աստուածային աղկեցութեամբն որ կոչէր զնա յերկնային հանգիտան ընդունել զպսակն կենաց՝ զոր կամաւոր չարչարանօք իւրովք ստացաւ B.

parla avec une sagesse divine de l'incarnation du Christ, blâma l'erreur athée des idoles de la sagesse hellénique. Agricola devenu furieux ordonna d'étendre Oreste nu sur un lit de fer enflammé. Oreste aperecevant l'atroce instrument de supplice eut une grande peur. Saint Eustrate lui dit : « Ne crains pas, mon frère Oreste; ce n'est que la vue qui fait peur. » Saint Oreste fit le signe de la croix et s'étendit sur le lit enflammé et rendit son âme à Dieu.

On mit saint Eustrate en prison, et il écrivit en prison, dans son testament, de transporter son corps et celui de ses quatre compagnons Auxence, Mardarios, Eugène et Oreste à la ville d'Araurak, selon qu'ils avaient prié* saint Eustrate à l'heure de leur martyre afin d'être ensevelis ensemble. Il ordonna de partager ses biens en trois parts, d'en donner une à l'église d'Araurak où reposeraient les restes de leurs ossements, une autre aux pauvres, et une autre à sa sœur. Il fit venir de nuit l'évêque de la ville, qui contresigna le testament avec ses clercs (շղորւոյն). Il communia au corps et au sang du Seigneur, et une lumière se répandit dans la prison, en même temps qu'une voix disait : « Eustrate, tu as combattu le bon combat, reçois main-

* A fol. 130
v° a.

բարեօր ճաշատակեցար, արդ ընկաւ զպատկս զոր կամաւոր չարչարանօր քո ստացար, եւ եկեաջիր յերկնային հանդիսան :

Եւ յետ աւուրց ինչ ամին զսուրբն Եւստրատիոս առաջի մանտին Ագրիկոլայոսի, եւ խոսեցան ընդ միմեանս լազմօր խոնիւր : Եւ սաւ անօրէնն յունկն սրբոյն թաքնաբար . Ասն չայտնապէս առաջի մողովրդեանս եթէ զոհն կուոցն եւ զերծիր ի մահուանէ, եւ ծածուկ ապաշխարեան առաջի Աստուծոյն քոյ եւ նա քաւեցէ պրեկ :

Եւ զայս լուեալ Եւստրատիոսի ի ձայն բարձր աղաղակեաց ի լուր ամբոխին եւ սաւ . Խախտեցէ Աստուած զխորամանկութիւն խորհրդոց քոյ, ու Ագրիկոլայէ, զի կամիս խախտեալ զիս չար խորհրդակցութեամբ քո ի * մարտիրոսական ծանապարհէս . A fol. 130 v° b.

որ տանիս առ Բրիտանոս : Եւ նոյնմամայն զմիս հատեալ զի հրով մեռցի : Եւ զարձաւ յարեւելս համարձակ կալեալ զձեռս յերկինս եւ ագօթեաց առ Աստուած : Եւ մտեալ ի բորբոքեալ հօրն տարածեցաւ ի վերայ բոցոյն, եւ աւանդեաց զհոյին իւր առ Աստուած :

Եւ առեալ երանելի եպիսկոպոսին զմարմին սուրբ վկայիցն, ըստ գրութեան որ ի կտակին, տարաւ չԲրորակա եւ եղ պատուով ի տապանս :

5 կուոցն] աստուծոյն B || 11-12 եւ զարձաւ . . . Աստուած] եւ նա ուրախ եղեւ յոյժ եւ զարձաւ յարեւելս համարձակ զձեռս իւր յերկինս եւ ագօթեաց առ Աստուած B || 14 երանելի] սրբոյ B — սուրբ վկայիցն] սրբոյն B.

tenant les couronnes que tu as acquises par les souffrances volontaires, et viens dans le repos éternel. »

Quelques jours après on conduisit Eustrate en présence du vil Agricola, et ils conversèrent longuement ensemble. L'impie dit tout bas à l'oreille du saint : « Dis ouvertement devant le public que tu immoles aux idoles et je te sauve de la mort, ensuite tu t'en repentiras secrètement devant ton Dieu, et il te pardonnera. »

Entendant cela, Eustrate cria à haute voix de manière à être entendu de la foule et dit : « Dieu mettra obstacle à tes desseins secrets, ô Agricola, car tu veux par ton mauvais conseil me détourner de la * voie du martyr qui * A fol. 130 v° b.

Aussitôt la sentence fut rendue, qu'il mourrait par le feu. (Eustrate) se tourna vers l'orient, éleva avec hardiesse ses mains au ciel et pria Dieu. Il pénétra dans le feu ardent, s'étendit dans les flammes et rendit son âme à Dieu.

Le bienheureux évêque prit les corps des saints martyrs, selon les clauses du testament, les transporta à Araurak et les déposa avec honneurs dans le tombeau.

Կատարեցան ճշմարիտ վրացքս Քրիստոսի Եւստրատիոս, Աւքսենոս, Էւգենիոս, Մարգարիտ եւ Սկրեստէս Դեկտեմբերի ժԿ :

Քաղցի Զ եւ Դեկտեմբերի ժԿ : Վկայութիւն սրբոց հոգի կուսին Լուկիոսայ :

Այս երանելի կինն էր ի քաղաքէն Սիւրապոսայ չարեւմուտս, ի Սիկիլիայ կղզւոյն, խոսեցեալ ուն հեթանոսի, եւ մայր նորա հեթանոս զօրով եւ տեւատեւ ամսաիւ : Իսկ Լուկիա փափարէր * սիրով սրբուհոց վկային Քրիստոսի Ագաթնայ, եւ չարամամ հետեւէր ի քաղաքն Կատանի յեկեղեցին ուր վկայեաց սրբուհին :

Եւ չարամ եհաս չիշատակ սրբուհոցն Ագաթնայ, առէ ցմայր իւր . Ե՛կ երթիցուր ի Կատանի, աղաչեացուր գտարն զի բժշկեացէ զրեզ . եւ պատմեաց մօրն իւրոյ վտան տեւատեւ կնոջն զոր բժշկեաց Քրիստոս :

Եւ չարամ զնացին ի քաղաքն մօրն յեկեղեցին եւ ագոթեցին առաջն սրբուհոց վկային : Եւ տեսանէ Լուկիա գտարն Ագաթի եկեալ փառօր եւ երկու հրեշտակը

2 Դեկտեմբերի ժԿ.] եւ Քաղցի եւ *add.* B || 3 Վկայութիւն... Լուկիոսայ] Վկայութիւն սրբուհոցն Լուկիայ կուսի մեծ եւ փառաւոր վկային Քրիստոսի B || 4 Այս] սուրբ եւ *add.* B — Սիւրապոսայ] Մեռապոսայ B || 6 փափարէր] փափարեալ B || 8 չիշատակ] նմին *add.* B || 9 Կատանի] առ մեծ վկայն Ագաթի եւ *add.* B — գտարն] զնա B || 11 ագոթեցին] ագոթեալ ի միասին նիրհեցին *add.* B.

Ces vrais martyrs du Christ Eustrate, Auxence, Eugène, Mardarias et Oreste furent exécutés le 13 Décembre.

6 KALOTZ, 14 Décembre.

Martyre de la vierge sainte Lucie.

Cette bienheureuse femme était de la ville de Syracuse, en Occident, dans l'île de Sicile, fiancée à un infidèle, car sa mère était infidèle et affligée d'hémorroïdes. Or Lucie brûlait * d'amour pour la sainte martyre du Christ Agathe, et se rendait incessamment à la ville de Catane [Katani] à l'église (du lieu) où la sainte avait été martyre.

Et lorsqu'eut lieu la commémoration de sainte Agathe, elle dit à sa mère : « Viens, allons à Catane, et nous prions la sainte de te guérir. » Et elle raconta à sa mère l'histoire de la femme hémorroïsse que le Christ guérit.

Elles se rendirent à la ville, pénétrèrent dans l'église et prièrent devant la sainte martyre. Lucie aperçut sainte Agathe venant à elle dans toute sa gloire accompagnée de deux anges et celle-ci lui dit : « Ma sœur Lucie,

ընդ նմա, եւ տա՛ն ցնա. Քոյր իմ Լուկիա, ընդէր խնդրեա ցինէն զոր զու հանդերձեալ եւ աղոյց տանել. տհա մալք ըս եղիցի ողջ վասն սիրոյ ըոյ եւ հաւատոյց որ առ Աստուած : Եւ որպէս եւ բարեգործ եմ բարարիս իմոյ Կատանիոց, նոյնպէս եւ զու հանդերձեալ եւ բարի տանել բարարին ըս Սիւրակուսոյ :

Եւ զարթուցեալ եղիս զմալքն ողջացեալ ի ցաւոյ անտի եւ հաւատոյց ի Քրիստոս մալք նորա եւ մկրտեցաւ : Եւ զարձեալ ի բարար անկր վաճառեցին զինչս խրեանց եւ բաշխեցին աղքատոց եւ կրփնուորոց : Եւ զայն տեսեալ խոսնայրն իւր՝ աղաչեաց խոտամամբք եւ ողորանօր, եւ ոչ կարաց հաւանեցոյցանել զԼուկիա լինել ընդ նմա եւ ի բաց կալ ի Քրիստոսէ : Եւ երթեալ մասնեաց զնա առ իշխան բարարին որում * A fol. 1:1
r° b.

ճշմարիտ Աստուած զմխուս Քրիստոս : Եւ հրամայեաց տանել զնա ի տուն պանկուիթեան, զի լիցին ընդ նա զօրականքն : Եւ մոզովեալ բաղմութիւն զօրականացն, եւ բառն հարեալ լինել ընդ Լուկիոց, եւ շարմել ի տեղւոջէն ոչ կարացին, բանդի Հոլին սուրբ հառատեաց զնա : Եւ կապեալ պարանա ստուարս ի ձեռն եւ յտան եւ ի մէջն, եւ բաղմութիւն արանց բարձիթով շարմել անկամ ոչ կարացին, եւ տաէին. Կախարչութեամբ տանէ : Ապա

3 Աստուած] Տէր B || 7 խոսնայրն] խոսեցեալ ալքն B || 12-7 p. 730 զի լիցին... հար բորբորել եւ արկանել] բաղմութեան շարմել ի տեղւոջէն ուր յեղեան էր, բանդի Հոլին սուրբ անշարժ հառատեաց զնա անդ : Յայնմամբ բորբորեցին հար զնալա եւ արկին B.

pourquoi me pries-tu pour une chose que tu es appelée à faire aux autres? voici que ta mère sera guérie à cause de ton amour et de ta foi en Dieu. Et de même que je fais du bien à ma ville de Catane, de même tu es appelée à faire du bien à ta ville de Syracuse. »

Et revenant à elle, elle trouva sa mère guérie de son infirmité; sa mère eut au Christ et se fit baptiser. Retournées à leur ville, elles vendirent leurs biens et les distribuèrent aux pauvres et aux religieux. Ayant vu cela, le fiancé de Lucie la pria avec promesses et supplications, mais sans pouvoir la persuader, d'être à lui et de s'éloigner du Christ. Alors il se rendit auprès du gouverneur de la ville, dont le nom était Paschase (*Paskasi*) et la dénonça. Celui-ci fit comparaître Lucie, qui confessa ouvertement Jésus-Christ vrai Dieu.

Il ordonna de la conduire dans une maison de prostituées, pour que les soldats aillent avec elle. Un grand nombre de soldats s'assemblèrent et saisirent Lucie pour aller avec elle, mais ils ne parvinrent pas à la remuer de sa place car le Saint-Esprit la soutenait. Ils attachèrent de grosses cordes à ses mains, à ses pieds et à sa taille et un grand nombre d'hommes halèrent, mais ils ne purent la déplacer de là; ils dirent : « Elle opère par magie. »

* A fol. 1:1
r° b.

բերին լուծ եղանց բազումս, եւ զսարսանն կապեալ ի նոստ եւ ոչ աջնու կարացին խախտել զերանելն կոչսն :

Եւ սառէ յիշխանն . Եթէ արս տասն հազարս եւ եղինս բխբս բերցես, ոչ կարտացես զես փոխել ի տեղւոջէս, զի սա իս կատարեաց Տէր իմ զբան ծարգարէին որ տաւ . Անկցին ի կողմանէ բաժմէ հազարք եւ բիւրք ընդ աջմէ եւ սա բեզ ոչ ձերձեցին :

Եւ ի տարակուսի լեալ իշխանն հրամայեաց շուքանակի նորա հօր բորբոքել, եւ սրկանել ձիւք, եւ ձէք եւ խէժ եւ մալք փայտ, եւ հօւրն ամենեւին ի նա ոչ ձերձեցաւ : Եւ սպա հրամայեաց սպանանել զնա . եւ ինքն կաժաւորութեամբ մինչդեռ կանգուն կալք ձգեալ զսարսանոյն հատին սուսերաւ զզրսին :

* A fol. 131
v° a.

Եւ կատարեցաւ կոչս վկայն Քրիստոսի Լուկիս Գեկտեմերի ժԻ . Եւ մալք իւր լեազեաց զմարմինն նորա ի նոյն բաղարին Սիւրակուսոյ :

Յայտ սուր կատարեցան որով սարք վկայքն Քրիստոսի Թերսոս, Լուկիս եւ Կալինիկոս փան վկայութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ ձերսոյ, յաւորս Գիսկեախանոսի ամբարիշտ արքային :

Սուրբն Թերսոս չետ բազում չարչարանաց ի մամուլս հիւսանց սղոյեալ կատա-

7 եւ հօւրն ամենեւին ի նա ոչ ձերձեցաւ] եւ խնամօրն Աստուծոյ ապրեցաւ B || 10 Գեկտեմերի ժԻ] եւ Քաղոյի 9. add. B || 13 Գիսկեախանոսի] Գեկոսի B.

Ils firent venir beaucoup de couples de bœufs, y attachèrent les cordes, mais ne réussirent pas davantage de cette manière à ébranler la bienheureuse vierge.

Elle dit au gouverneur : « Même si tu fais venir dix mille hommes et dix mille bœufs, tu ne réussiras pas à me faire changer de place, car mon Seigneur a accompli en moi la parole du prophète qui dit : *Ils tomberont mille hommes de ton côté et dix mille à droite, mais ils n'approcheront pas de toi*¹. »

Le gouverneur, pris d'hésitation, ordonna d'allumer un feu autour d'elle, d'y jeter de la poix, de l'huile, de la résine, du bois de cèdre, mais le feu ne l'atteignit pas du tout. Il ordonna alors de la tuer, et, d'elle-même, spontanément pendant qu'elle se tenait debout, elle tendit son cou, et on lui trancha la tête par l'épée.

* A fol. 131
v° a.

La vierge martyre du Christ, Lucie, mourut le 14 Décembre*. Sa mère inhuma son corps dans la ville de Syracuse.

En ce jour furent martyrisés par le glaive les saints martyrs du Christ Thyrsos (*Thersos*), Leucius et Callinicus pour le témoignage du Christ, notre Dieu, aux jours de Dioclétien, l'empereur impie.

Saint Thyrsos, après bien des supplices, mourut scié dans une presse de

1. Ps. xc, 7.

ընցաւ : Եւ զսուրբն Լեւկիոս կախեցին զփայտէ եւ բերեցին զամենայն ծարժինն եւ ապա հօտին զզլուին : Իսկ սուրբն Կալինիկոս բարձ էր կռոց եւ հաւատացեալ ի Քրիստոս՝ կատարեցաւ սրով յԱպամիա բազարին, ի փառս Աստուծոյ :

Քաղոցի է եւ Դեկտեմբերի օրն : Վարդ սրբոյն Յակոբոյ Մճրնայ հայրապետին :

Մեծն Յակոբ կախկոպոսն Մճրնայ՝ հօրաբնութիւն էր սրբոյն Գրիգորի Հայոց լուսաւորչին : Եւ էր միացնակեաց եւ բնակէր ի լերինս, ամառն անշարկ կայր եւ ձմեռն բնակէր չալի միում փորրիան, եւ կերակուր նորա բանձար եւ միւր Վալի :

Եւ եղև մեռանել Մճրնայ կախկոպոսին, եւ հայրապետն Անտիոքոյ աստուծային ընտրութեամբն ձեռնադրեաց զՅակոբոս կախկոպոս Մճրնայ. եւ էր ի ժամանակս Կոստանդիանոսի մեծի թագաւորին :

Եւ սուրբն Յակոբոս նշանօր եւ սքանչելօր թագմացոյց զհաւատացեալս բազարին : Եւ չաւոր միում եկեալ աւ յնա Սարուզէ միացնակեացն, եւ չորժամ ելին յեկեղեցւոյն * A fol. 131 v° b.

3 Աստուծոյ] Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ B.

charpentier. On pendit saint Leucius à un poteau et on lui laboura tout le corps, puis on lui trancha la tête. Quant à saint Callinicus, il était prêtre des idoles, il crut au Christ et mourut par le glaive dans la ville d'Apamée, pour la gloire de Dieu.

7 KALOTZ, 15 Décembre.

Vie de saint Jacques patriarche de Nisibe ¹.

Le grand Jacques, évêque de Nisibe, était le fils de la tante paternelle de saint Grégoire, l'Illuminateur de l'Arménie. Il vivait en solitaire et dans les montagnes, l'été, il restait sans abri, l'hiver, il demeurait dans une petite grotte, et sa nourriture consistait en légumes et fruits sauvages.

L'évêque de Nisibe étant venu à mourir, le patriarche d'Antioche, par élection divine, sacra Jacques évêque de Nisibe. Ceci se passait aux jours du grand empereur Constantin.

Saint Jacques, par ses miracles et ses prodiges, augmenta le nombre des fidèles de la ville. Un jour vint à lui l'anachorète Mar Augin (*Marougé*), et lorsque Jacques et Mar Augin sortirent de l'église, ils aperçurent un paraly-

* A fol. 131 v° b.

1. Cf. P. Peeters. La légende de saint Jacques de Nisibe, dans *Anal. Boll.* XXXVIII (1920), 285-373.

Յակոբ եւ Մարուզէ տեսին անգամաբայ՝ ծի ի գաւիթն եկեղեցւոյն . եւ կացեալ չափօն Յակոբայ ընդ աջմէ նորա եւ Մարուզէ ընդ աջեկէ, եւ խաչ կնքեալ ի վերայ անգամոյ նորա՝ առժամայն հաստատեցան անգամբ, նորա անուամբն Քրիստոսի, երկուքս վաղձա-
զակի եւ օրհներ զԱստուած :

Եւ էր ի Մծրին բաղարի աչք ծի մեծատուն, անուն Կեղրոն, եւ էր Մարկիանի աղանդովն, եւ էր սրբի ծի նորա անգամաբայ՝ : Եւ տեսեալ զայր անգամաբայ՝ որ բժշկեցաւ՝ հարցանէր թէ . Ով բժշկեաց զքեզ, եւ ոչ անուամբ բժշկեցար : Եւ նա ասէ . Անուամբն Քրիստոսի, ծառայքն Աստուծոյ բժշկեցին զեա Յակոբ եւ Մարուզէ : Եւ կոչեցեալ ի տուն իւր զսուրբոն աղաչէր զնոսա բժշկել զսրբին իւր : Եւ նորա ասեն . Եթէ հաւատաս ի Քրիստոս եւ ի բաց կացցես չաղանդոյ, ապին բեզ խնդրուածք քո : Եւ չանձն առ հաւատալ : Եւ կացեալ սրբոյն չափօն, եւ խաչ կնքեալ ի վերայ անգամոյ նորա աւաղջացաւ :

Եւ զայն տեսեալ աչքն հաւատաց ամենայն տամբն իւրով, եւ կամեցաւ զնալ ի վան Մարուզէի, ընդ իւր ունելով զբժշկեալ սրբին, եւ հիւանդացեալ ի ճանապարհին՝ մեռաւ ծանուկն, եւ սուգ մեծ եղև առն եւ ընդանեացն : Եւ զնացեալ անդ սրբոյն

* A fol. 132
1° a. Յակոբայ եւ կացեալ չափօն՝ չարոյց զմեռեալն :

Դէպ եղև երանելոյն անցանել ընդ զեօղ ծի եւ աղջկունք լուսնային զհանդերձս

tique dans la cour de l'église; Jacques se mit en prières à sa droite et Mar Augin à sa gauche, ils firent le signe de la croix sur ses membres, qui se raffermirent aussitôt au nom du Christ : (*le paralytique*) se mit à marcher sur-le-champ et bénit Dieu.

Il y avait dans la ville de Nisibe un homme riche nommé Cédron, qui était de la secte de Marcion, et qui avait un fils paralytique. Ayant aperçu le paralytique, qui avait été guéri, il lui demanda : « Qui t'a guéri et au nom de qui as-tu été guéri? » Il lui répondit : « C'est au nom du Christ que les serviteurs de Dieu Jacques et Mar Augin m'ont guéri. » (Cédron) invita chez lui les saints et les supplia de guérir son fils. Ils lui dirent : « Si tu erois au Christ et renonces à ta secte, tes prières seront exaucées. » Il consentit à croire. Les saints se mirent en prières, firent le signe de la croix sur ses membres et il fut guéri.

A cette vue l'homme se convertit avec toute sa maison, et il voulut se rendre au couvent de Mar Augin avec son fils qui avait été guéri, mais étant devenu malade en chemin l'enfant mourut, et ce fut un grand chagrin pour l'homme et les siens. Saint Jacques se rendit sur les lieux, se mit en prières * et ressuscita le mort.

* A fol. 132
1° a.

Il arriva au bienheureux de passer par un village, où les jeunes filles

խրեանց բաց ունելով զարուհա եւ զոտո, եւ լրբարար ի նա հայէին : Եւ նա ստատեաց նոցա, եւ սպխտակացոյց զհերս նոցա եւ ցածարեցոյց զազրիւրն : Եւ զնայեալ զհետ նորա բնակիչք զեղջն աղաչէին զնա դառնալ եւ բզխեցոյցանել զազրիւրն եւ սեւտ-
 5 սուցանել զհերս աղջկացն : Եւ նա զարձաւ եւ բզխեցոյց զազրիւրն բաց զհերս
 10 աղջկացն ոչ սեւտցոյց զի երկիցեն ի Տեառնէ :

Երկու հրէայք կամէին խարել զնա, մինն եղեալ սուտ մեռեալ, եւ ընկեր նորա երկեալ աղաչէր զնա զի տացէ պատամա մեռելոյն, եւ նա ընկէց զձորձս իւր ի վերայ
 նորա եւ ինքն էանց զնոց : Եւ ընկեր նորա ձայնէր զնա եւ սսէր . Արի, տես թէ սրբէս
 խարեցար զալեւոր բխտոմեայն : Եւ նա ոչ յարեաւ բանղի մեռեալ էր :

Սա շինեաց եկեղեցի մեծ ի Մծրին քաղաք : Սա մի էր չերեր հարիւր եւ տասն
 եւ ութ հալրապետացն սր ի Նիկիա ժողովեցան : Սա անէծ զՄանածիր՝ իշխան
 Ռշտունեաց եւ ջնջեցաւ, որ զսարկաւադուհա նորա ի ծով ընկէց :

Եւ կայեալ բարի ձգնութեամբ հանգեաւ ի Վերխասս :

Յայտ աւար վկայութիւն սրբուհւոյն Սանդխտոյ :

Արբուհին * Սանդուխտ դուստր էր Սանատրուկ տրքային Հայոց, եւ էր զեղեցիկ * A fol. 132
 r° b.

l'avaient du linge ayant jambes et pieds nus, et elles le regardaient effronté-
 ment. Il les réprimanda, fit blanchir leurs cheveux et tarit la source. Les
 habitants du village se mirent à sa poursuite, le supplièrent de revenir sur
 ses pas, de faire rejaillir la source et de rendre leur couleur sombre aux
 cheveux des jeunes filles. Il revint, fit couler la source, mais ne noircit pas
 les cheveux des jeunes filles, afin qu'elles aient la crainte du Seigneur.

Deux Juifs voulurent le tromper. L'un fit le faux mort et son compagnon
 alla le prier de lui donner de quoi ensevelir le mort. Il étendit son manteau
 sur lui et continua son chemin. Le compagnon se mit à crier en disant :
 « Lève-toi, vois comme nous avons trompé le vieux chrétien. » Mais l'autre
 ne se réveilla pas, car il était mort.

Il construisit une grande église dans la ville de Nisibe. Il fut l'un des
 trois cent dix-huit évêques qui tinrent concile à Nicée. Il maudit Manadjirh,
 prince de la famille des Rechtounikh, qui en mourut, pour avoir fait jeter ses
 diacres à la mer.

Il vécut dans un bon ascétisme et reposa dans le Christ.

En ce jour martyre de sainte Sandoukht.

Sainte * Sandoukht était la fille de Sanatrouk, roi d'Arménie; elle était si * A fol. 132
 belle qu'on ne lui trouvait point de pareille sur la terre. Elle fut disciple de
 r° b.

յոյժ որ ոչ գտանէր նման նմա յաշխարհի : Եւ աշակերտեալ Թադէոսի սուարեկոյն հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ յառարեկոյն եւ ոչ մեկնէր ի նմանէ :

Եւ հաջր նորա արաչէր գտնուլ ի կուսն եւ ուրանալ զՔրիստոս, եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել զնա : Ապա հրաման ետ արով սպանանել զնա : Եւ սուարեկոյն մօտ կացեալ բաջաւերէր զնա, եւ ոչ ար տեսանէր զնա : Եւ երեւեալ նմա Քրիստոս կոչէր զնա սու ինքն : Եւ զահիճն կամէր սպանանել զնա, ետպան զգահճապեան : Եւ մի ոմն եհօր արով զտօլնոն կռւովն, եւ ել արիւն յոյժ եւ տանդեաց զհալին, եւ սուրբ սուարեալն թաղեաց զնա Գեկակեմբերի ժեշ :

Յայտմ աւուր զկալոթիւն Եղեթերիտի եպիսկոպոսին :

Կին ոմն էր ի Հռոմ բազարին քրիստոնեաց, յաուրս Արիանոսի կառապաշտ արքային, որոյ անուն Ալթիան, եւ որդեայ նորա Եղեթերիտ, զոր եւ ետ իսկ յաշակերտութիւն Անկիտոսի եպիսկոպոսապետին Հռոմաց, եւ ուսաց նմա զաստուածային զիրա : Եւ յորժամ եղև հնգետասան տմաց, ձեռնադրեաց զնա սարկաւաղ, եւ ութնատան տմաց լեալ՝ կոչեաց զնա ի պատիւ քահանայութեան :

9 զկալոթիւն] սրբոյն *add.* B || 11 Ալթիան] Աթիանի B || 13 հնգետասան տմաց] հնգետասանեաց B.

l'apôtre Thaddée, crut au Christ et fut baptisée par l'apôtre. Elle ne se séparait pas de lui.

Son père la supplia de revenir aux idoles et de renier le Christ, mais ne parvint pas à la persuader. Alors il donna l'ordre de la faire mourir par le glaive. L'apôtre l'assista en l'encourageant, mais personne ne le voyait. Le Christ lui apparut l'appelant à lui. Le bourreau qui devait la tuer, tua le chef des bourreaux. Quelqu'un alors porta un coup d'épée aux seins de la vierge, le sang coula abondamment et elle rendit l'âme. Le saint apôtre l'inhuma le 15 Décembre.

En ce jour martyr de l'évêque Éleuthère.

Il y avait dans la ville de Rome, aux jours d'Adrien, l'empereur idolâtre, une femme chrétienne nommée Authia (*Aytian*)¹; elle avait un fils de nom Éleuthère qu'elle confia à l'enseignement d'Anicet (*Aniktos*), archevêque de Rome, et (celui-ci) lui enseigna les écritures divines. Lorsque (l'enfant) eut quinze ans, il l'ordonna diacre, et à l'âge de dix-huit ans il l'appela à l'honneur du sacerdoce.

1. On reconnaît l'accusatif de l'original grec, cf. *Syn.Cp.* μητέρα δὲ εἶπεν ὀνόματι Ἀυθίαν.

Եւ ըստ աստուածաճածոյ վարդապետի խրոյս ընկալաւ շնորհս ի Տեառնէ, մինչ զի ձեռս զնկելով բժշկէր զամենայն ախտս եւ զհիւանդութիւնս ի ժողովրդեանէն : Եւ եղևոյ՝ * A fol. 132 v° a.

Եւ լուեալ վասն նորա Ազրիանոսի արքայ տապեաց զամեն ի նախարարաց խրոյս, որոց անունն Փիլիկիա, զի ըմբռնեալ զԵղեթերիոս տարցէ առ նա : Եւ իբրեւ զնայ առ նա, եւ լուաւ վարդապետութեան նորա՝ հաւատաց ի Տէր եւ մկրտեցաւ : Եւ սուրբն Եղեթերիոս զնայեալ կրօնաւորութեամբ առաջի խաղաղութիւն խոստովան եղեւ զանուն Տեառն մերոյ Բիսուսի Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց եւ պարզեցին զնա ի վերայ հրացեալ պղնձի մահճաց, եւ ոչ լուծաւ ի տապոց բոցոյն, ալ Եւ ամբողջ շնորհօրն Աստուծոյ ի հրոյ անտի :

Եւ երթեալ ուսուցանէր ժողովրդեանն զբանն կենաց. եւ զորձեալ կալան զնա եւ ընկեցին ի վերայ հրացեալ շանթից եւ յրուցան շանթին : Եւ ապա ջնուցին

1 ի Տեառնէ; յԱստուծոյ B || 2 ի ժողովրդեանէն ի ժողովրդեանն B || 3 երթեալ անդ add. B || 7 տարցէ; տարձի B — առ նա; անդր B || 8 վարդապետութեան; զվարդապետութիւն B — Տէր; Քրիստոս B || 10 մերոյ om. B — պարզեցին; ամենջեցին B || 11-2 p. 736 եւ ոչ լուծաւ . . . ի մէջ ցորոյ; եւ շանթից, եւ ապա ի տապալի ջնուցեալ ձիթով եւ ճարպով B.

(Éleuthère), par sa conduite agréable à Dieu, reçut les grâces du Seigneur, à tel point qu'en imposant les mains il guérissait toutes les infirmités * et les * A fol. 132 v° a.

maladies du peuple. A vingt ans il fut sacré évêque du pays de l'Illyricum (Livregetsonotz). Il s'y rendit, y enseigna et y prêcha la parole de Dieu, il convertit beaucoup d'infidèles à la foi du Christ et les baptisa. L'empereur Adrien ayant entendu parler de lui envoya un de ses officiers, nommé Philix (Philikia)¹, pour s'emparer d'Éleuthère et le lui amener. Lorsque (Philix) arriva auprès (d'Éleuthère) et entendit son enseignement, il crut au Seigneur et se fit baptiser. Saint Éleuthère se rendit de son propre chef auprès de l'empereur et confessa le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ. (L'empereur) ordonna de l'étendre sur un lit de cuivre enflammé, il ne fut point touché par l'ardeur des flammes, et sortit intact du feu par la grâce de Dieu.

Il se rendit auprès de ses ouailles et leur enseigna la parole de vie. On le saisit de nouveau, on le jeta sur des lingots ardents, mais les lingots

1. Cf. *Pio Franchi de' Cavalieri*, I martiri di S. Teodoto e di S. Ariadne con un' appendice sul testo originale del martirio di S. Eleuterio dans *Studi e Testi*, VI, Rome, 1901, p. 135-161. La forme arménienne dérive de l'accusatif Փիլիքս.

տապով ձիթով և ճարպով և արկին զնա անդ . և ծոխալ ի նա արախաթկամբ կաջր որպէս ի մէջ ցօրց :

Եւ եպարքոսն Կարենորոս կաղմեաց թնիր Երկաթեղէն, և աժկին ջեռուցեալ կամէր արկանել անդ զտուրն Երեթերիտ : Եւ մինչեւ արկեալ էր՝ աղկեաց ի նա տուրք Հողին, և ընթացեալ առաջի թագաւորին խոտախան * եղև համարձակութեամբ զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի . և նոյնժամոյն արկին զնա ի թնիրն զոր զործեաց Կարենորոս, և պահեալ զնա զօրութիւնն Աստուծոյ ոչ այրեցաւ :

Եւ յնա աշնորիկ արկին զնա ի բանդ . և ի նժանութիւն աղխատի ապաւնոյ հրեշտակ Աստուծոյ տանէր նմա կերակուր :

Եւ յնա աւուրց ինչ հանին ի բանդէն, կապեցին ի կառս ձիաց, և հրեշտակ Աստուծոյ ելոյժ ի կապանացն և հանեալ Երկաթացն ի բառն մի բարձր, և զարձան անդրէն երկաթըն : Եւ նստեալ ի լերինն տուրն աղթեալով աւուրցանէր զբանն Աստուծոյ : Եւ գաղանք վալքեմիր ժողովէին առ նա և որպէս բանաւորք երկիր պագանէին նմա և նստէին շուրջ զնովաւ :

Իբրև լուալ թագաւորն վասն նորա առաքեաց զօրականս զի իջուցեն զնա, և

6 արկին զնա] արկին զԿարենորոս B || 7 և պահեալ... ոչ այրեցաւ] և պահեցաւ կենդանի զօրութեամբն Աստուծոյ B || 8-9 և ի նժանութիւն... կերակուր om. B || 10 և յնա աւուրց ինչ հանին ի բանդէ] և հանեալ անտի B || 10-4 p. 737 և հրեշտակ... նստան առ սոս նորա] և ապա արկին առաջի գաղանաց B.

disparurent. Alors on chauffa un chaudron avec de l'huile et de la graisse et on l'y jeta; il y entra et s'y tint avec joie comme au milieu de la rosée.

L'éparque (ἐπαρχος) Korévor (*Korevoros*) fit construire un four en fer, et après l'avoir surchauffé, il voulait y jeter saint Éleuthère. Or avant qu'il fût jeté, le Saint-Esprit l'inspira, il courut au-devant de l'empereur et confessa avec hardiesse le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ. On le jeta aussitôt dans le four qu'avait fait construire Korévor, mais la puissance de Dieu le protégea et il ne fut point brûlé. On le jeta ensuite en prison et l'ange de Dieu, sous la forme d'une colombe blanche, lui apportait à manger.

Quelque temps après, on le fit sortir de prison, on l'attacha à un char attelé de chevaux, mais l'ange de Dieu le délivra des liens, et les chevaux, après l'avoir conduit sur une montagne élevée, retournèrent. Le saint demeura sur la montagne en priant et en enseignant la parole de Dieu. Les bêtes sauvages se rassemblaient auprès de lui et, comme des êtres ayant la raison, se prosternaient devant lui et s'accroupissaient autour de lui.

Lorsque l'empereur l'eut appris, il envoya des soldats pour le descendre de la montagne, mais les fauves se jetèrent ensemble sur eux puis reculèrent,

տեսեալ զազանայն զիմեցին առ հասարակ ի վերայ նոցա, եւ զարձան յետս, եւ չորականայն անկեալ չտառ նորա խոստովանեցան զԻրխոտոս եւ մկրտեցան :

Եւ իջեալ սուրբն միայն եկաց առաջի սրբազին, եւ հրամայեաց արկանել զնա զազանայ, եւ զազանքն երթեալ նստան առ սոս նորա : Եւ զայն տեսեալ թաղութ-
րին * հրամայեաց ստանանել զնա սրով : Եւ սուրբն աղօթեաց առ Աստուած, եւ
եղև ձայն յերկնից առ նա եւ ասէ. Եղև իմերիկէ լացան ընդ զրուհի երկնից, եւ
հրեշտակը սպասեալ մնան ընդ զի պսակեցեն զընդ արգարտիկամբ պսական : Եւ
սպա երկու զօրականը հառին զլլաւս սուրբ եպիսկոպոսին Եղև իմերիտաի՝ Գեկտեմբերի
ժե : * A fol. 133
r^o n.

Եւ մօր նորա եկեալ անկաւ ի վերայ մարմնոց սրբոց խրոց սղբալով, եւ զիրկս արկեալ համբուրէր զնա : Եւ մինչդեռ ընդզրկեալ ունէր զմարմին սրբունց՝ հառին եւ զնորա զուխն : Եւ թաղեցին զնստա ի միում տեղոջ ի նոյն դասաւի :

[B * Բերամն նշխարաց սրբոցն Յակարաց ի հայք եպիսկոպոսին Մծրնայ սրանչե-
լալործին մեծի : * B
p 290 n.

Սուրբ եւ սրանչեղալործ հայրապետն Մծրնայ մեծն Յակար՝ հօտքեւորդի էր սրբոցն Իրկսորի հայոց լուսաւորչին :

6 եւ եղև ձայն... Գեկտեմբերի ժե] եւ երկու զօրականը հառին զլլաւս սրբայ եպիսկոպոսի
Եղև իմերիտայ՝ Գեկտեմբերի ժե եւ Քաղսցի Է Ե.

les soldats tombèrent aux pieds (d'Éleuthère), confessèrent le Christ et se firent baptiser.

Le saint descendit seul et se présenta devant l'empereur, qui ordonna de le jeter aux bêtes, mais les fauves s'approchèrent de lui et s'assirent à ses pieds. Ce que voyant l'empereur ordonna * de le tuer par le glaive. Le saint
pria Dieu et une voix lui parla du ciel en disant : « O Éleuthère ! les portes du
ciel te sont ouvertes, et les anges t'attendent pour te couronner de la
couronne de justice ». Puis, deux soldats tranchèrent la tête de saint
Éleuthère, évêque, le 15 Décembre. * A fol. 133
r^o a.

Sa mère vint se jeter sur le corps de son fils en sanglotant, et l'ayant pris dans ses bras elle l'embrassait; et tandis qu'elle tenait dans ses bras le corps de son fils on lui trancha également la tête. On les inhuma dans un même endroit, dans la même province ¹.

[B * Translation en Arménie des restes de l'évêque Jacques évêque de Nisibe, le grand thaumaturge. * n
p. 290 a.

Le saint et thaumaturge évêque de Nisibe, le grand Jacques, était le fils de la tante paternelle de saint Grégoire, l'illuminateur des Arméniens.

1. Dans la province d'Illyricum où Éleuthère était évêque.

Սա՛ ծի էր չերեք հարիւր եւ սասն եւ ոթ սուրբ հայրապետացն որ ժարմեցան ի Նիկիա ծաղաբաղարն վասն կործանմանն Արիւսի : Սա շննեաց եկեղեցի ձեռ զոր եղբայր նմա հրեշտակն ի տեպեան եւ զչափն, եւ կարգեաց երկիցունս եւ սարկաւաղանս ի սպասաւորութիւն արեւ սամարին :

Սա զանդամալոյձ ծի զօսացեալ ամենայն անդամօր ածաց հնգետասանից՝ զոր բարձեալ եղին ի գաւիթս եկեղեցւոյն՝ ազօթիւք բռնկեաց. եւ որք տեսինն փառս ետուն Աստուծոյ :

Այլ եւ զուրումն իշխանի որ էր երեսել ի զրան արքայի, Կեղրոն կոչեցելոյ, զի էր որդի նորա անդամախոյ ի ձեռ, եւ պատաստէին սորն իրբեւ զփոկ զմիմեամբ՝ ի թաթէ տալոյն մինչեւ ցճունկան եւ տնկեալ զիւր ի մահիճան, որ էր ոթ ածաց, իջուցեալ յաւաղան եւ օձ զամենայն մարմինն. եւ ապա մկրտեալ ջանուն Հօր եւ Սրբոյ եւ սուրբ Հոգւոյն հանեալ յաւաղանէն եւ պարզեցին զամենայն անդամս նորա, եւ կաշեալ զձեռանէ, նորա կանդնեցին. եւ հրամայեաց նմա զնալ, եւ նա զնալք համարձակ :

Սա ցանկացաւ զնալ ուր հանդեսու տաղանն ի լեռան Արարաղայ. եւ իրբեւ եհտո ի ստորոտ լերինն ննջեաց զի էր աշխատեալ : Եւ առեալ հրեշտակն տախտակ մի եւ բերեալ եղ ընդ սմարօք արեւոյն, եւ ասէ. Խնայեաց Տէր ի բնդ զի մի վատապեղեղա, արդ սա զտախտակդ զայց ըստ փափարանաց բոց, եւ զարձիր ի առն բո : Եւ սուրբն

Il fut l'un des trois cent dix-huit saints évêques qui tinrent concile dans la métropole de Nicée pour la défaite d'Arius. Il construisit une grande église, selon ce qu'un ange lui avait montré dans une vision, et d'après ses plans, et il y établit des prêtres et des diacres pour le service du saint temple.

Il guérit par ses prières un paralytique, âgé de quinze ans, dont tous les membres étaient desséchés, et qu'on transporta dans la cour de l'église; et, ceux qui (le) virent rendirent grâces à Dieu.

Il fit de même pour un notable, personnage considérable à la cour de l'empereur nommé Cédron, dont le fils était estropié de naissance, ses pieds s'enroulant l'un sur l'autre comme des cordes de la plante jusqu'aux genoux; on (le) tenait couché sur un lit; il avait huit ans. (Saint Jacques) le fit descendre dans les fonts baptismaux et oignit tout son corps, puis le baptisa au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit; on le sortit des fonts, on redressa tous ses membres et, le prenant par la main, on le mit debout. (Saint Jacques) lui ordonna de marcher, et il se mit à marcher librement.

(Saint Jacques) désira monter sur le mont Ararat où s'était arrêtée l'arche (de Noé). Or, lorsqu'il arriva au pied de la montagne, il s'endormit de fatigue; un ange ayant pris une planche de (l'arche) l'apporta, la mit sous la tête du saint, et dit : « Dieu a eu pitié de toi, il n'a pas voulu que tu te fatigues : voici une planche de ce que tu désirais, et retourne chez toi. » Saint

Յակոբ առեալ գտախտակն գնաց ի բաղարն իւր եւ շինեաց վանս՝ եղ գտախտակն ի նմա :

Ընդ այն ժամանակս մեծն եւ հրաշալին Կոստանդիանոս փոխեցաւ յաշխարհէս, եւ յաջորդեն զաթա թագաւորութեանն որդիք իւր : Իսկ ճապոնս արքայ Պարսկց նախատեաց զորդիս թագաւորին եւ առէ . Աչ կարեն լինել նորա որդէս զհալք իւրեանց : Եւ ելեալ զալք յերկիրն Միջագետաց ի Մծրին բաղաք բազում հեծելօք եւ հետեաւօք տալ պատերազմ . եւ բազում հնարիւք ոչ կարաց առնուլ զբաղարն, զի զոր ինչ խորհէր ճապոնս՝ ի ձեռն արքոյն Յակովբայ խափանէր ամենայն խորհուրդ նորա : Եւ տեսեալ ճապոնսյ արքայի եկիւ ոչ յալքիւ, յոյժ խռովեցաւ յոյի իւր . յերկիւղ մեծ եղեալ՝ եւ զնայ յերկիր իւր :

Իսկ Մանածիհր Ռուշտունեաց առեալ զերի յերկիցանց եւ ի սարկաւաղաց զեղջիցն որ շուրջ զբաղարան, եւ տարեալ ի բերդն որ է մերձ ի սահման Ռուշտունեաց, որ կոչի Մանաղկերտ : Եւ սուրն խնդրէր արձակել զերկիցունն եւ գտարկաւաղունն, եւ նա ոչ առնուր յանձն կատարել զխնդրուածսն : Իսկ սուրն զալք հասանէր ի գտառն՝ մերձ Լիզնեաց, ի ձորն երկաթխառաց, եւ ելեալ ի բարձրաւանդակ տեղի մի տեսանէր զերկիրն Ռուշտունեաց, եւ անէծ զՄանածիհր եւ զերկիր նորա՝ վանս արանցն որ ծովահեղձոյցն արար : Եւ ինքն չուեալ գնաց յերկիր իւր եւ անդ լինէր,

* B
P. 291 a.

Jacques prit la planche, se rendit à sa ville, fonda un couvent et y déposa la planche.

A cette époque le grand et merveilleux Constantin trépassa, et ses fils lui succédèrent sur le trône impérial. Sapor, roi des Perses, méprisa les fils de l'empereur, et dit : « Ils ne peuvent pas être comme leur père. » Il envahit la Mésopotamie, et arriva devant Nisibe pour livrer bataille, à la tête d'une cavalerie et d'une infanterie nombreuses. Malgré bien des tentatives, il ne réussit point à prendre la ville, car tous les desseins de Sapor étaient défaits par saint Jacques. Le roi Sapor, voyant qu'il ne l'emportait pas, fut très troublé en son âme, il eut grand'peur et retourna dans son pays.

Manadjihir des Rechtonni ayant fait prisonniers des prêtres et diaeres des villages qui sont autour de la ville, les conduisit à la citadelle proche de la frontière du Rechtonnikh, appelée Manazkert. Le saint lui demandait de remettre en liberté les prêtres et les diaeres, mais il n'accepta pas d'obtempérer à ses prières. Alors le saint se mit en route et arriva dans la province proche d'Aghtznik, dans la vallée des mines de fer, monta sur un plateau élevé d'où il apercevait le pays de Rechtonnikh, et de là il maudit Manadjihir et son pays, à cause des hommes qu'il avait fait jeter à la mer. Il revint ensuite dans son pays et y vécut, en supportant de grandes mortifications et

* B
P. 291 a.

բաղում ձգանց համբերեալ, և բաղում նշանա արարեալ, որ պիտի կայ ի լեւոստար պատմութեան խրում : Եւ յետ սակաւ առաջ վախեցաւ յաշխարհէս ի չերկիրն կենդանեաց ի Քրիստոս :

Եւ զինի մահաւան սրբոյն Յակոբոյ պախտեաց զօրն Հոռոմոյ ի բազարէ անտի, և եկեալ արքայն Պարսից տառալ զբաղարն՝ ոչ պատերազմաւ ալ սիրով :

Յետ այսորիկ ազգ եղեւ արանց խաղաղեացեալից ի Հոգւոյն սրբոյ եկի, ոչ է հար օրհնիլ երկրին Ռաշտունեաց եկի, ոչ երթեալ բերցեն մասն ինչ ի նշխարաց սրբոյն Յակոբոյ : Եւ նորա եկեալ պատմեցին որ անիծուք նորա անբեր եղեալ էր երկիր խրեանց, և բաղում պապատանօք խնդրեցին զմասն ինչ ի նշխարաց սրբոյն Յակոբոյ, և ընկալեալ զնային չերկիրն խրեանց մեծաւ որախտութեամբ. և ի ձեռն սուրբ նշխարացն օրհնեցաւ երկիր նոցա, և զարձաւ ի պաղարկութիւն : Եւ ընտելիչք երկրին և ամենայն եկեղեցիք տօն մեծահանդէս կատարեն զխշատակ սրբոյն՝ Քաղցի է և Գեկաեմբերի ժեշ, ի վառս Քրիստոսի Լառուծոյ մերոյ :

* B
p. 290 a.

* Ի ամին առաք վկայութիւն առաքելութեոյ կուսին Սանդուկտոյ՝ զստեր թաղաւորին Հայոց Սանատրկոյ :

Քրիստոսի առաքելոյն Թադէոս յետ բժշկելոյ զթաղաւորն Սահայոյ զԼիզար, և ի Հայս ի թաղաւորանիսաւ բազարն Շաւարշան, չԼրատուալ զաւատի. և բարոյեալ

accomplissant beaucoup de prodiges, qui sont décrits dans sa vie complète. Peu de jours après il quitta ce monde pour la terre de ceux qui vivent dans le Christ.

Après la mort de saint Jacques, les troupes grecques diminuèrent dans la ville, et le roi des Perses vint s'emparer de la ville, non par la guerre, mais à l'amiable.

Plus tard il fut révélé par le Saint-Esprit à des religieux revêtus de cilices qu'il était impossible à la province de Rechtounikh d'être bénite, s'ils ne faisaient pas apporter une partie des restes de saint Jacques. Ils vinrent raconter que par les malédictions (du saint) leur terre était devenue stérile et demandèrent avec grandes supplications une partie des restes de saint Jacques; l'ayant obtenu, ils retournèrent dans leur pays avec une grande joie. Leur pays fut béni par les saints restes et revint à la fertilité. Les habitants du pays et toutes les églises fêtent avec grande solennité la commémoration du saint, le 7 Kalotz, le 15 Décembre, pour la gloire du Christ, notre Dieu.

* B
p. 290 a.

* En ce jour martyre de la vierge apôtre Sandoukht, fille de Sanatrouk, roi d'Arménie.

L'apôtre du Christ, Thaddée, après avoir guéri le roi d'Édesse, Abgar, se rendit en Arménie, dans la ville de Chavarchan, résidence du roi, dans la

գՔրիստոս բազումք հաւատացին : Ընդ որս եւ զուսոր թագաւորին Սանատրիոյ եկն առ սուրբ աւարեալն, եւ լուեալ զբանն կենաց հաւատաց ի Քրիստոս :

Սա էր կոչս՝ ծանկամարդ տիովք եւ գեղեցիկ տեսեամբ, եւ աւեալ զնա առաքեալն մկրտեաց : Եւ լոյս սաստիկ փայլատակեաց զերանելի կուսին ի մկրտելն : Զայս լուեալ հայր նորա՝ բարկացաւ եւ հրաման ետ զնեւ զնա ի բանդ հանդերձ ալ հաւատացելովքն :

Իսկ առաքեալն եկն ի զիշերի առ նոսա, եւ բացեալ զզուրս բանդին եմուտ ի ներքս, եւ քաջալերէր զերանելի կոչան : Եւ յետ ալօթելոյն ընդ նոսա՝ եղև շարժումն եւ լուծան կապանք նոցա : Զայս տեսեալ բանդապետացն հաւատացին ի Քրիստոս եւ անկան առ ոտս առաքելոյն, զորս մկրտեալ ի նմին զիշերի արս երեսուն եւ երեք :

Իբրեւ աւաւտաւ եղև առաքեաց թագաւորն իշխան մի ածել զՍանդուխտ առ ինքն զի աղերսիւ հաւանեցուցէ : Եւ եկեալ աչրն ի զուրս բանդին ետես զնոսա ընդարձակս եւ յուրախութեան, սքանչացեալ անկաւ առ ոտս առաքելոյն եւ հաւատաց ի Քրիստոս :

Գրգուեալ թագաւորն ի սասանաչէ՝ հրաման ետ սպանանել զիշխանն եւ զկապեալսն ի բանդին : Եւ յետ սպանմանն իբրեւ եղև զիշեր՝ էջ լոյս սաստիկ յերկնից եւ եկաց համատարած * ի վերայ սուրբ վկայիցն : Յայնժամ սուրբն Սանդուխտ յղեաց

* B
p. 292 b.

province d'Artavaz, et y prêcha le Christ. Beaucoup se convertirent, parmi lesquels se trouvait la fille du roi Sanatrough; s'étant rendue auprès du saint apôtre et ayant entendu la parole de vie, elle crut au Christ.

Elle était vierge, jeune d'âge et belle de figure; l'apôtre l'accueillit, la baptisa. Une lumière resplendissante enveloppa la bienheureuse vierge au moment du baptême. L'ayant appris, son père eut une grande colère et ordonna de la mettre en prison avec d'autres fidèles.

L'apôtre vint nuitamment auprès d'eux, ouvrit les portes de la prison, y pénétra, et encouragea la bienheureuse vierge. Après qu'il eut prié (avec les prisonniers), il se produisit un tremblement et leurs liens tombèrent. A cette vue les geôliers crurent au Christ, tombèrent aux pieds de l'apôtre qui les baptisa la même nuit, au nombre de trente-trois.

Au matin, le roi envoya un des princes pour lui amener Sandoukht (espérant) la persuader par des supplications. L'homme arrivé aux portes de la prison, les aperçut en liberté et, ravi de joie, il se jeta aux pieds de l'apôtre et crut au Christ.

Le roi, excité par le démon, donna ordre de tuer le prince et les détenus dans la prison. Après leur mort, à la tombée de la nuit, une vive lumière descendit du ciel et se répandit sur les saints martyrs. Alors, sainte Sandoukht envoya à sa maison quelques-uns de ses fidèles serviteurs, en cachette

* B
p. 292 b.

զոման ի հաւատարիմ պաշտօնէից խրոյց ի տուն խը ցտոյտ ի հօրէն խրմէ, եւ ետ բերել ծաբոյր կերպաս, եւ սրտեալ ինքին զմարմին սուրբ ընկերաց խրոյց, եւ տարեալ ամփոփէր զնոսա ի ձեռն սպասաւորաց խրոյց մօտ յապարանս խը . եւ տաք զգուշութիւն զի մի ոք զխոտացէ չարքունի տանէ . եւ ինքն փաթով հասանէր ի բանդն առ սուրբ սուարեան :

Իսկ աղօթեալ սուարեայն վասն նորս՝ ազգմամբ սուրբ Հոլոյն զխոտաց թէ կատարի Սանդուխտ ծաղախրտութեամբ, եւ ստէ յՍանդուխտ . Սարմիս լեր զուսոր զի ահա առնուս պոսակ լուսեղէն ի ձեռաց Տեառն ի զլախ բո :

Իսկ առաւօտուն տարան զսուարեան կապանօր առ թաղաւորն եւ զՍանդուխտ առանց կապանաց, եւ ամին զՍանդուխտ միայն ստաջի հօրն : Ատէ թաղաւորն . Սարայմօր զիս եւ սիրեցեր զմորեցեացիչ օտար աչքոյ . արդ եթէ ոչ դառնաս՝ չաբաշար մեռանիս :

Պատասխանի եւ Սանդուխտ . Զոր տես մորեցեացիչ՝ նա լաւաւորեաց զհոգի իմ : Եւ բարկացեալ թաղաւորն հրաման եւ կապել զնա եւ բերել : Աղաղակեաց սրբուհի կոյն . Բրիտառ օղնէս ինձ : Եւ փաղեալ լոյս յերկնից, եւ եղև շարժումն եւ լուծան կապանք նորա . եւ ապշութիւն երկխղիւ անկաւ ի վերայ թաղաւորին եւ ամենայն զօրացն :

Իսկ սուրբ կոյն փութացեալ եհաս ի փոքր ձորակն ուր պահէին զսուրբ սու-

de son père, et fit apporter du linge propre avec lequel elle enveloppa elle-même les corps de ses saints compagnons, et les fit inhumer par ses serviteurs auprès de son palais; elle mit tout son soin à ce que ne le sût personne de la maison royale; puis elle revint en hâte à la prison, auprès du saint apôtre.

L'apôtre pria pour elle et connut par inspiration du Saint-Esprit que Sandoukht allait mourir par le martyre, et il dit à Sandoukht : « Sois heureuse, ma fille, car tu vas recevoir la couronne lumineuse sur ta tête par les mains du Seigneur. »

Au matin, on conduisit l'apôtre chargé de chaînes, et Sandoukht sans liens, auprès du roi. Sandoukht fut introduite seule en présence de son père. Le roi lui dit : « Tu m'as renié, et tu as aimé ce séducteur étranger; si tu ne te convertis pas, tu mourras d'une mort violente. »

Sandoukht lui répondit : « Celui que tu appelles séducteur a illuminé mon âme. » Le roi irrité ordonna de l'attacher et de l'écorcher. La vierge sainte s'écria : « Christ, aide-moi. » Une lumière jaillit du ciel, il se fit un tremblement de terre, et ses liens se défirent. La stupeur et la crainte s'emparèrent du roi et de tous les soldats.

La vierge sainte s'empressa de se rendre dans un petit vallon où le saint

բեալն՝ որ չէր ինչ հետի ի տեղւոջէ անալի. եւ անկեալ առ ոտս նորա տաէր. Եհնա ինձ Քրիստոս աչօր յօգնականութիւն :

Յայնժամ թագաւորն չկեաց զիշխան ոմն առ սուրբ առաքեալն եւ տաէ. Մեղաց, աղաչեալ զԱստուած բո զի կորնչիմք յահեղ շարժմանէս : Եւ ընդ աղօթել առաքելոյն զաղարեաց շարժն : Զոր տեսեալ պատգամաւորն սքանչացեալ հաւատաց եւ մկրտեցաւ : Զոս սպան թագաւորն, եւ կւոյն համարէր զղաղարեցոյցանէն զշարժումն : Իսկ Սանդուխտ պատեաց ի զիշերի զսպանեալն եւ ամփոփեաց եւ մխիթարէր զհաւատացեալն անշարժ կնալ :

Յայնժամ հաւատաց կին ոմն յաղղէ թագաւորին որում անուն էր Զարմանադուխտ ամենայն տամբ իւրով, եւ մկրտեցաւ յառաքելոյն. եւ ետ զնա թագաւորն սպանանել, ի վերայ որոյ լոյս սատիկ էջ, եւ հաւատացին բազումք :

Իսկ թագաւորն մրմռեալ տաէ. Զամենեսեան Սանդուխտ հրապուրէ, եւ հրաման ետ սպանանել զնա : Իսկ Սանդուխտ առաւօտուն տեսիլ պատմէր առաքելոյն եւ տաէր. Ար մի զգեցոյց ինձ լոյս, եւ եղ պատկ սքանչելի ի զլուխ իմ : Ատ առաքեալն. Աչօր փոխիս առ Քրիստոս : Աղաչէր զնա Սանդուխտ եւ տաէր. Աղաչեմ զի յորժամ փոխիմ՝ մերձ կացցես : Եւ մինչդեռ խօսէր զայս՝ հասին ի զուռն բռնիկն իշխանք որոց

* B
p. 293 a.

apôtre était détenu et qui n'était pas éloigné de l'endroit où elle se trouvait; elle tomba à ses genoux et dit : « Le Christ est venu à mon secours aujourd'hui. »

Alors, le roi expédia un prince au saint apôtre et lui fit dire : « J'ai péché, prie ton Dieu pour nous car nous périssons par ce terrible tremblement de terre. » Aussitôt que l'apôtre se fut mis à prier, le tremblement de terre cessa. Ce que voyant, l'ambassadeur émerveillé crut et fut baptisé. Mais le roi le fit mourir en attribuant à ses idoles la cessation du tremblement de terre*. Sandoukht ensevelit le mort pendant la nuit, l'inhuma, et consola les fidèles (en les encourageant) à demeurer inébranlables.

* B
p. 293 a.

Une dame de la famille royale nommée Zarmanadoukht crut alors avec toute sa maison et fut baptisée par l'apôtre. Le roi ordonna de la faire mourir. Une lumière resplendissante descendit sur elle, et beaucoup se convertirent.

Le roi dit en grommelant : « C'est Sandoukht qui les attire tous. » Et il donna l'ordre de la tuer. Au matin, Sandoukht raconta à l'apôtre un songe qu'elle avait eu et dit : « Un homme me revêtit de lumière et me mit une splendide couronne sur la tête. » L'apôtre lui répondit : « Tu trépasseras aujourd'hui dans le Christ. » Sandoukht le pria et dit : « Je te prie de m'assister au moment du trépas. » Pendant qu'elle disait cela, les princes qui avaient reçu l'ordre de faire mourir la vierge sainte arrivèrent à la porte de la

հրամանն առեալ էր սպանանել զսուրբ կոյսն : Կապեղին զսուրբ կոյսն զՍանդուխտ, եւ զնային տանել ի տեղի սպանմանն, եւ ստաբեաղն բաջաբերէր զկոյսն : Իբրեւ եկն ի տեղին՝ ապօթեաց վասն աշխարհին Հոյսոյ, եւ սուէ : Տէր, ֆիստս, բնկոյլ զիս : Եւ սաբս ծառոյց զսպանուոյն եւ սուէ : Կատարեցէր զկամս ձեր : Եւ երխտաարց ծի հարեալ սրով ծօտ ի ստինն, եւ առանկեաց զհոյսին ի ձեռս Տեսուն ապօթինն Քրիստոսի : 5

Ապա տնդէն վազվազակի լոյս ծաղեաց սրբէս սին հոյս ի վերայ սուրբ ծաղմունցն զերիս տիւս եւ զերիս զիշեր. եւ հաւատացին ի Տէր որբ տեպին՝ ալիբ իրբեւ երկու հազարբ : Իսկ առաքեալն եկեալ զիշերի մկրտեաց զնոսա, եւ առեալ զմարմինն սրբոյ կուսին եղ ի նմին տեղուջ. եւ զհանդատարան նորս անցոյտ արար զի ծի անպատուեցի յանօրինաց, ալ ըստ ժամանակին ինքնին Տէր յայտնեցէ իւրոյ հաւատացիւց, եւ 10 ապօթեալ զնայ սա աշակերտան իւր :

Կատարեցաւ սուրբն Սանդուխտ Քաղցի ամսոյ է : Եւ Գեկտեմբերի ԺԵ ի վառս Աստուծոյ :]

Քաղցի Բ եւ Գեկտեմբերի ԺԶ : Տօն է սրբոյն Փիլիմոնի վաղահարի եւ Աստուծոսի եւ Արիանոսի զատուորի :

15

Սուրբ եւ վառաւորեալ վկայն Քրիստոսի էին ի ժամանակս Գիսկղեաթանոսի

14 Տօն է . . . զատուորի] Վկայութիւն սրբոյն Փիլիմոնի վաղահարի, եւ Աստուծոսի ընթերցողի եւ Արիանոսի զատուորի B.

prison. Ils attachèrent la vierge sainte Sandoukht et l'emmenèrent à l'endroit de l'exécution. L'apôtre encourageait la vierge. Lorsqu'elle arriva à l'endroit elle pria pour le pays d'Arménie et dit : « Seigneur Jésus, reçois-moi. » Elle tendit ensuite son cou et dit : « Exécutez vos volontés. » Un jeune homme donna un coup d'épée près des seins et la servante du Christ rendit l'âme entre les mains du Seigneur.

Aussitôt il se produisit une lumière comme une colonne de feu sur le saint corps, qui dura trois jours et trois nuits. Ceux qui en furent témoins, crurent au Seigneur, au nombre d'environ deux mille. L'apôtre vint la nuit les baptiser, prit le corps de la sainte vierge et l'inhuma au même endroit; mais il rendit invisible sa tombe, afin qu'elle ne fût pas déshonorée par les impies, laissant au Seigneur le soin de la révéler à ses fidèles en son temps. Après avoir prié, il retourna auprès de ses disciples.

Sainte Sandoukht fut exécutée le 7 du mois de Kalotz, le 15 Décembre, pour la gloire de Dieu.]

8 KALOTZ, 16 Décembre.

Fête de saint Philémon le joueur de flûte, d'Apollonius et d'Arrien (*Arianos*) le juge.

Les saints et glorieux martyrs du Christ vivaient aux jours de Dioclétien,

մբարի շտ արքային : Արիանոս՝ զատաւոր էր Թերապիոյ քաղաքին Եզիպտացոց . խի սուրբն Ապոլոն ի քաղաքէն Անդինու, եւ Փիլիմոն :

Եւ յաւուր միում տարան առաջի զատաւորին երեսուն եւ եօթն բրիստոնեայս ի բնուածին, յորոց մինն Ապոլոնիոս էր ընթերցող եկեղեցւոյն Ատուծոյ, որոյ զանգիտեալ ի տանջանացն՝ ետ չորս զահեկանս Փիլիմոնի փողահարի, զի փոխանակ * նորա * A fol. 133 r° b.

զոհեցէ կողոյն . եւ Փիլիմոնի առեալ զհանդերձսն Ապոլոնի զգեցաւ եւ զնայ զի զոհեցէ : Եւ նախ քան զմտանել նորա ի տաճարն՝ ազդեալ ի նա Հոգւոյն սրբոյ, ասէ . եւ ես բրիստոնեայ եմ :

Եւ կարծեցեալ զատաւորին եթէ Ապոլոնն լոյէ՝ հրամայեաց կոչել զՓիլիմոն փողահար զի ուրխասցի Ապոլոն եւ զոհեցէ : Եւ յորժամ ծանեաւ եթէ Փիլիմոնն է՝ կոչեաց առ ինքն եւ խոստանայր ողորմանօք սլարգել եւ սլատիւս . նոյնպէս եւ ժողովուրդքն աղաչէին զնա զտոնալ զի յոյժ սիրէին վասն զուսնական երգոց նորա . եւ ամենեւին ոչ հաւանեցաւ :

Ասէ զատաւորն . Ոչ ընկալցի զքեզ Քրիստոս իբրեւ զբրիստոնեայ քանզի չես մկրտեալ : Եւ լուեալ Փիլիմոնի տրտմեցաւ յոյժ, եւ աղաչէր զբրիստոնեայսն զի մկրտեսցեն զնա, եւ ոչ համարձակէին : Եւ ազադակեաց առ Ատուծա՝ առաջի ամե-

2 Անդինու] Անթենոյի B || 7 ազդեալ... սրբոյ] ազդեաց ի նա Հոգին սուրբ B || 9 կարծեցեալ] կարծեալ B || 10 փողահար զի] խաղասցի առաջի նոցա եւ add. B.

l'empereur impie. Arrien était juge dans la ville de Thèbes (*Thebayido*) en Égypte, saint Apollonius (*Apoghon*) était de la ville d'Antinoé, ainsi que Philémon.

Un jour on amena devant le juge, pour être interrogés, trente-sept chrétiens dont l'un, Apollonius, était lecteur dans l'église de Dieu, lequel, par crainte des supplices, donna quatre écus à Philémon le joueur de flûte, pour qu'il sacrifiât à sa place * aux idoles. Philémon prit les vêtements d'Apollonius, s'en revêtit et alla pour sacrifier. Mais, avant de pénétrer dans le temple, le Saint-Esprit l'ayant inspiré, il dit : « Moi aussi, je suis chrétien. »

Le juge le prenant pour Apollonius, ordonna d'appeler Philémon le joueur de flûte pour réjouir Apollonius et le faire sacrifier. Mais lorsqu'il connut qui était Philémon, il l'appela à lui et lui promit, avec supplications, des cadeaux et des honneurs. Le public également le suppliait de revenir à sa religion, car on l'aimait beaucoup à cause de ses chansons comiques. Mais il ne consentit aucunement.

Le juge lui dit : « Le Christ ne te recevra pas comme chrétien, car tu n'es pas baptisé. » Ce qu'ayant entendu, Philémon en fut très attristé et il suppliait les chrétiens de le baptiser, mais ils n'osaient pas. Alors il cria au Sci-

* A fol. 133 r° b.

նկցուն տալ նմա զշնորհս ծկրտութեան : Եւ ամպ լուսաւոր հովանի եղև նմա ի վերաւս, եւ էջ անձրև ջամարչ անտի ի վերայ որդոյն Փիլիմոնի եւ ծկրտեաց զնա, զոր տեսաւ անհաւատիցն զարմացան յոյժ :

Եւ տեսաւ Ապոլոնի զիւզան եւ զխաղաղիան զոր տեսաւ էր ցնա Փիլիմոն ի սրահետի՝ ընկէջ ի հար եւ ալբեայ, պատմեցին քոչն զստուարին . եւ զի նա եղև 5
 * A fol. 133
 v° a.
 նա համարձակութեամբ խոտտովան եղև զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Եւ հատեալ զջիւս տօնց նորա բարչեցին ընդ բաղարն ամենայն : Եւ զՓիլիմոն կախեցին զճառէ անձոյ, եւ նետաձիւղ լինէին ի նմա, եւ ծի ի նետից անտի ոչ խոցեաց զնա, ալ կախեցան յօղբն :

Եւ երթեալ զստուարին տեսանէլ զնա, եւ նաչեցեալ ի վեր՝ անկու ծի ի նետիցն եւ էջան զսկն նորա, եւ նա անկեալ առաջի նորա հալլէր զիւղաթիւն եւ զբժշկութիւն : Ըսէ ցնա Փիլիմոն . Յորժամ առ Աստուած փոխիմ՝ եկեաջլի ի տաղան իմ եւ ի հօրոյ անտի զիցես ի վերայ աշտոյղ եւ բժշկեցիս : Եւ նոյնժամայն հատին զզրութն Փիլի-

1 նմա ի վերաւս] ի վերայ նորա B || 2 եւ ծկրտեաց զնա om. B || 3 յոյժ] եւ հոտաւային բաղարձր ի Տէր add. B || 9 եւ ծի ի նետից . . . յօղբն] բայց ոչ փառեցաւ նա B || 13 եւ ի հօրոյ անտի զիցես ի վերայ աշտոյղ om. B || 14 նոյնժամայն] առժամայն հրամայեաց եւ add. B.

gneur devant tout le monde de lui accorder la grâce du baptême. Un nuage lumineux se forma au-dessus de lui, et la pluie tomba de la nuée sur saint Philémon, et le baptisa. A cette vue, les infidèles furent grandement émerveillés.

Apollonius saisit la flûte et les instruments que Philémon lui avait laissés en dépôt, les jeta au feu et les brûla. On raconta cela au juge, et que c'était lui la cause de la conversion de Philémon au christianisme. Il ordonna de le faire venir en sa présence. * Celui-ci confessa avec hardiesse le nom de Notre Seigneur Jésus-Christ. On lui coupa les nerfs des pieds et on le traîna par toute la ville. On suspendit Philémon à un pin¹ et on lui lança des flèches, mais aucune des flèches ne l'atteignit, car elles restèrent suspendues en l'air.

Le juge étant allé pour le voir, tandis qu'il regardait en l'air, une des flèches retomba sur lui et lui creva un œil, il tomba à genoux devant (le saint), implora le pardon et la guérison. Philémon lui dit : « Lorsque j'aurai trépassé à Dieu, tu te rendras à ma tombe, tu y prendras un peu de terre, tu la mettras sur tes yeux, et tu seras guéri. » On trancha aussitôt la tête à Philémon

1. Pêcher, *Syn. Cp.*

* A fol. 133
 v° a.

ծոնի եւ Ապոլոնի եւ թաղեցին զնոսս : Եւ առեալ ի հողոյն եղեալ ի վերայ խաւարեալ աչացն եւ առժամայն ողջացաւ, եւ հաւատաց ի Քրիստոս ամենայն տամբ իւրով. եւ բերեալ եպիսկոպոսս երկուս՝ ձկրաեցաւ. եւ զայլ երեսուն եւ վեց բրիստոնեայսն արձակեաց ի կապանաց անտի :

Եւ լուեալ Գիովղետիանոսի թագաւորին եթէ Արխանոս դատաւորն Թեբացոց հաւատաց ի Քրիստոս, առաքեաց չորս զօրագլուխս զի ըմբռնեալ զնա տարցեն առաջի նորա : Եւ յորժամ հասին առ նա ետ նոցա կաշառս, զի ներեսցեն նմա սակաւ ծի. եւ երթեալ ի տապան սրբոցն աղօթեաց արտասուօք, եւ աղաչէր զնոսս հասանել նմա յօգնականութիւն : Եւ ձայն եղեալ ի * տապանէն Փիլիմոնի ասէ. Երթ աներկիւզ * A fol. 133
vº b.
առ թագաւորն որ եւ զչորս զօրագլուխսդ շահեսցիս ի Քրիստոս հաւատով, եւ զու առցես զպատկ ճարտիւրոսութեան :

Եւ առեալ ընդ իւր ութ ի ծառայից իւրոց պատուէր ետ նոցա եւ ասէ եթէ. Հանդերձեալ է թագաւորն ի ծով ընկենուլ զիս եւ զլիինք հանցեն զիս ի ցամաք, արդ մնացէք զուք յեզր ծովուն, զի առջեք զմարմինս իմ եւ թաղեսջիք ընդ սրբոյն Փիլիմոնի եւ Ապոլոնի :

1 հողոյն] հողոյ գերեզմանի *add.* B — խաւարեալ *om.* B || 5 թագաւորին] սգրային B — Թեբացոց] Թեբայիւոյ B || 8 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B || 9-11 եւ ձայն. . . ճարտիւրսութեան *om.* B || 12 պատուէր ետ նոցա] գուշակեաց || 13 զլիինք] ալիք B || 14 ծովուն] Արեւաւորիւոյ *add.* B.

et à Apollonius, et on les enterra. (Le juge) prit un peu de terre, la mit sur son œil obscurci et fut aussitôt guéri; et il crut au Christ avec toute sa maison. Il fit venir deux évêques, fut baptisé, et délivra des liens les trente-six autres chrétiens.

L'empereur Dioclétien ayant appris qu'Arrien, le juge de Thèbes, croyait au Christ, envoya quatre officiers pour le saisir et l'amener en sa présence. Lorsqu'ils arrivèrent à lui, (Arrien) leur donna de l'argent pour qu'ils lui accordassent quelque temps, et s'étant rendu à la tombe des saints il pria avec des larmes et les supplia de lui venir en aide. Une voix se fit entendre de la * tombe de Philémon qui dit : « Va sans crainte auprès de l'empereur, * A fol. 133
vº b.
tu gagneras les quatre officiers à la foi du Christ et tu recevras la couronne du martyr. »

(Arrien) prit avec lui huit de ses serviteurs, leur donna des instructions et dit : « L'empereur me fera jeter à la mer et les dauphins me ramèneront à terre, tenez-vous donc sur le rivage de la mer pour recevoir mon corps et vous m'enterrez auprès des saints Philémon et Apollonius.

Եւ կապեալ զատաւորն առաջի թագաւորին խոտաւանեցաւ զՔրիստոս եւ ան-
 զանեաց նախատանօր զառաջին անհատաւորին խոր : Կապեցին զԱրիանոս շղթալիւր
 եւ կապեցին ի պարանոց նորա վէճ ձի ձեճ եւ ընկեցին ի վարեալ վիճ, եւ բարկած
 արարեալ զնա ծածկեցին բարամբր : Եւ նստեալ թագաւորն ի վերայ բարակաւին
 ստէ : Տեսցաւ եկիւ Եկեղեցի, Քրիստոս եւ հանցէ զսա ի վրայ ստաի : Եւ հրամայեաց 5
 ժողովրդեանն խաղալ առաջի խոր եւ անգտնել զանուն Քրիստոսի :

Եւ չարուցեալ զնոց չարարանս խոր, եւ մտեալ ի սենեակն ետես ի վերայ
 բաղձականի խորչ բաղձեալ զԱրիանոս եւ զարհուրեցաւ, բանցի կարծեաց եկիւ ի շնամիր
 չարեան ի վերայ խոր, աղաղակեաց ձեճաճացն. Ո՛հր էր զորականք իմ եւ սպասուորք :

* A fol. 134

r° a.

Ասէ Արիանոս. Ես եմ, ձի երկնչիւր, եհան զիս * ի վրայ անաի զորմէ ստացել. Տեսից 10
 եկիւ հանէ զսա Քրիստոս ի վրայ ստաի : Եւ առժամացն հաւատացին չորս զորականքն
 ի Քրիստոս :

Եւ զատուցեալ բարկութեամբ թագաւորն հրամայեաց եւ արկին զԱրիանոս եւ
 զչորս զորապետն ի բուրձ եւ ընկեցին ի ծով. եւ այնուհետ աւանդեցին զհոյիս իւրեանց
 առ Աստուած :

15

1 [խոտաւանեցաւ] [խոտաւան եղեւ B — զՔրիստոս] զանուն Քրիստոսի B || 2 շղթալիւր
 եւ կապեցին ի պարանոց նորա վէճ ձի ձեճ om. B || 3 եւ բարկած... բարամբր om. B ||
 4 Եւ նստեալ թագաւորն ի վերայ բարակաւին ստէ] եւ թագաւորն ստէ B || 14 զորապետն] ի
 զորականն B.

Le juge se présenta à l'empereur, confessa le Christ et blâma avec injures son ancien athéisme. On lia Arrien avec une chaîne, on lui attacha une grosse pierre au cou et on le jeta dans un grand trou qu'on avait creusé, on le lapida et on combla le trou avec des pierres. L'empereur s'assit sur le monceau de pierres et dit : « Voyons si le Christ viendra et le sortira de cette fosse. » Il ordonna à la population de danser devant lui et d'insulter le nom du Christ.

Puis, s'étant levé, il se rendit à son palais, entra dans sa chambre et aperçut Arrien assis sur son canapé. Il fut saisi de frayeur en croyant que des ennemis s'étaient levés contre lui et il cria de toute sa voix : « Où êtes-vous, mes soldats et mes serviteurs ? » Arrien lui dit : « C'est moi, ne crains rien, celui qui m'a fait sortir * de la fosse est celui dont tu as dit : « Je verrai si le Christ le tirera de cette fosse. » Aussitôt les quatre officiers crurent au Christ.

* A fol. 134
 r° a.

L'empereur entra dans une grande colère, ordonna de mettre Arrien et les quatre officiers dans un sac, et de les jeter à la mer. C'est ainsi qu'ils rendirent leur âme à Dieu.

Եւ ի ժամադրեալ աւուրն գնացին ծառայքն ի ծովեզրն, եւ տեսին զլլփինսն զի բարձեալ լերէին զբուրձան մարմնովք սրբոցն, եւ առեալ հանին ի ցամաք, եւ ոչ զիտէին գտէրն իւրեանց եթէ յորում բուրձն իցէ : Եւ զլլփին մի մարդկալին բարբառով խօսեցաւ եւ եցոյց նոցա զԱրիանոս զատաւորն, եւ եղեալ ի նաւ եւ զերթա աւուրս նաւեալք հասին ի քաղաքն Անկիւղի :

Եւ ի տեսեան հրամայեցին չորս զօրագլուխքն զի անկ թաղեացեն զնոսա, եւ աջնպէս արարին : Եւ զմարմին սրբոցն Արիանոսի տարեալ եղին ընդ սրբոցն Փիլիմոնի եւ Ապոլոնի : Կատարի տօն սրբոց վկայիցս Քրիստոսի Դեկտեմբերի ԺԶ :

[B * Յիշատակ է սուրբ մարգարէին Անկէի :

Սուրբ մարգարէն Անկէաս՝ որ թարգմանի տօն եւ տօնելի՝ էր ի ցեղէն Դեկեայ : Սա ճնաւ ի գերութեանն Բաբելոցւոց, եւ էր ծանուկ յորմամ ի Բաբելոնէ եկն յերուսաղէմ : Եւ մարգարէացաւ ընդ Չաբարիայ ի զարձին ամս երեսուն եւ վեց . եւ զուշակեցին եւ մերձաւորապէս եւ յայտնի զգալուստն Յիսուսի Քրիստոսի նախ քան զչորս հարիւր եւ եօթնասուն ամ :

Այս Անկէաս յայտնապէս մարգարէացաւ վասն գերեւոցն զի դառնալոյ էին, եւ

* B
p. 293 b.

1 Եւ ի ժամադրեալ աւուրն] եւ ըստ յառաջագոյն զուշակելոյ նորա B — ծովեզրն] Աղեկաւորիոյ *add.* B || 1-4 եւ տեսին զլլփինսն... զատաւորն] եւ տեսին զի ալիք ծովուն վարէին ի ցամաք զբուրձան հանդերձ մարմնովք, եւ առեալ հանին ի ցամաք B || 6 թաղեացեն] հանգուցեն B || 7 տարեալ] տարան եւ B || 8 Քրիստոսի] այսոցիկ B — Դեկտեմբերի ԺԶ] եւ Քաղոցի Է, ի փառս Ասատուծոյ *add.* B.

Au jour indiqué les serviteurs se rendirent au rivage et aperçurent des dauphins qui apportaient des sacs avec les corps des saints, et les déposaient à terre. Ils ignoraient dans quel sac se trouvait leur maître. Un dauphin leur parla le langage humain et leur montra le juge Arrien. L'ayant porté sur un bateau, ils naviguèrent pendant trois jours et arrivèrent à la ville d'Antioée.

Les quatre officiers leur ordonnèrent dans un rêve de les enterrer là et ils firent ainsi. Quant au corps de saint Arrien ils l'emportèrent et le déposèrent auprès des saints Philémon et Apollonius. La fête des saints martyrs du Christ se célèbre le 16 Décembre.

[B * Commémoration du saint Prophète Aggée (*Ankēi*). Le saint prophète Aggée (*Ankēas*), nom qui se traduit « fête » ou « à fêter », était de la tribu de Lévi. Il naquit pendant la captivité de Babylone et était encore enfant lorsqu'il revint de Babylone à Jérusalem. Il prophétisa avec Zacharie, à leur retour, pendant trente-six ans, et annoncèrent approximativement et clairement la venue de Jésus-Christ avant quatre cent soixante-dix ans.

Aggée prophétisa ouvertement aux captifs leur retour et que Jérusalem

* B
p. 293 b.

Երուսաղէմ շինելոց չեա բաղնոնն Նորուգոյնոսորայ, եւ ալլ բազում բանս մարգարէութեամբ խօսեցաւ, եւ ետեա ի մասէ վշինուածս տաճարին : Հանդեսս եւ խօսեցաւ Երուսաղէմ բազար :

Ձմանէ վրեալ է թէ մահաւ խաչիւ կտտարեցաւ. եւ վասն զի էր չազկէ բաշանալիցն Երուսաղէմ խաղեցին զնա փառաւորապէս : Էր սա խաչոր հերօր, բոլոր եւ սակաւ ունեւոր զմօրուսն եւ կարճահասակ :

* A fol. 134
r° b. Քաղաքի թ եւ Գեղեհմբերի ժե : Յիշատակ Գանկէլի մարգարէին եւ երկի * մանկանցն Բնանկալի, Ագարկալի եւ Սիտայէլի, եւ պատմութիւն վկայական մահա նոցա :

Երեք մանկունքն էին ի բազարէն Երուսաղէմի, տատուածապաշար Երթեցելի՝ սրբիք Եղեկիտց թագաւորին, որ համարձակեցաւ սակ յԱստուած թէ. Արարի զհաճոյս 10
բո, եւ պահեցի զպատուիրանս բո. եւ չաւերաւ չաւորս կենաց իւրոց ամս հնգետասան : Եւ չեա մահաւ նորա երթեալ Նորուգոյնոսոր արքայն Բարեկաղաց պաշարեաց զԵրուսաղէմ եւ սա զնա, եւ խորացոյց ի վերաթիւն ընդ բազումս եւ վերիս կղերան

7-8 Յիշատակ . . . մահաւ նոցա] Պատմութիւն սրբոցն Գանկէլի մարգարէին եւ երկի մանկանցն՝ Բնանկալի, Ագարկալի եւ Սիտայէլի B || 11 չաւորս] չաճս B || 12 մահա] մահաւան B || 13 ի վերաթիւն ընդ] ընդ վերաթիւնս B.

serait reconstruite après la destruction de Nabuchodonosor; il annonça prophétiquement bien d'autres choses et vit de près la reconstruction du temple. Il reposa et fut inhumé dans la ville de Jérusalem.

On a écrit de lui qu'il avait trouvé la mort sur la croix, et que, comme il était de la caste des prêtres on l'avait inhumé magnifiquement à Jérusalem. Il avait une chevelure hirsute, une figure ronde, peu de barbe et était petit de taille.

9 KALOTZ, 17 Décembre.

* A fol. 134
r° b.

Commémoration du prophète Daniel et des trois * jeunes gens Ananie, Azarias et Misaël, et récit de leur mort en martyrs.

Les trois jeunes gens étaient de la ville de Jérusalem, Juifs pieux, fils du roi Ézéchias qui osa dire à Dieu : « J'ai accompli ce qui te faisait plaisir et j'ai observé tes commandements », et aux jours de qui furent ajoutées quinze années. Après sa mort Nabuchodonosor, roi de Babylone, assiégea Jérusalem, la prit et emmena en captivité avec bien d'autres les trois frères Ananie, Aza-

զԱնանիա, Ագարիա եւ Վիթապէլ, ընդ նոսին եւ Վիանիէլ մանուկ եւ տեսեալ զնոսա արս իմաստուն եւ խոհական, կացոյց զնոսա ի վերայ ամենայն զաւառակալաց եւ զործակալաց իւրոց :

Եւ արար Նաբուգոդոնոսոր ըստ զընդելոյն ի Պանիէլէ պատկեր ոսկի, եւ երկրր-պապեաց ինքն եւ ամենայն Բաբելոնացոցն հրաման ետ զի երկիր պապցեն նմա : Իսկ երեք եղբարքն այնորիկ արհամարհեցին զհրամանս թագաւորին եւ ոչ երկիրպապին պատկերին :

Յայնժամ բարկութեամբ լցեալ Նաբուգոդոնոսոր՝ հրամայեաց արկանել զնոսա ի բորբոքեալ հնոցի. եւ էջ հրեշտակ Տեառն յերկնից եւ շիջոյց զհուրն հողմաբեր ցօղովն եւ զբոցն տարածեաց իբրեւ վկամար ի վերայ նոցա, եւ երեք մանկունքն * երկէին ընդ նմին զերգս օրհնութեան : Եւ զայն տեսեալ արքային ի սրանչելի * A fol. 134 v° a. տեսնէն զահի հարեալ, խոստովան եղեւ զԱստուածն Իսրայել : Եւ հանեալ զնոսա ի հնոցէն կարգեաց յեւս առաւել մեծագոյն պատիւս եւ պետութիւնս :

Եւ տուան շնորհք մալգարէութեան Պանիէլի, եւ մեկնէր զերազս արքային, եւ յոյժ սիրեաց զնոսա որբան եկաց կենդանութեամբ :

5 հրաման ետ] հրամայեաց B || 6 եղբարքն] մանկունքն B || 6 թագաւորին] արքային B — երկիրպապին] երկրպագեցին B || 9 հնոցի] հնոց բոցոյն B — եւ շիջոյց զհուրն հողմաբեր ցօղովն] եւ ցօղաբեր հողմովն թօթափեաց զհուրն ի հնոցէ անտի B.

rias et Misaël, et avec eux le jeune Daniel, et ayant reconnu en eux des hommes sages et sérieux il les mit à la tête de ses préfets de provinces et de ses agents.

Nabuchodonosor se fit construire, ainsi qu'il a été écrit par Daniel, une statue en or devant laquelle il se prosterna lui-même et qu'il ordonna à tous les Babyloniens d'adorer. Mais les trois frères méprisèrent les ordres du roi et n'adorèrent pas la statue.

Alors Nabuchodonosor plein de rage ordonna de les jeter dans une fournaise ardente, mais l'ange du Seigneur descendit du ciel et éteignit le feu par une rosée qui produisit du vent et élargit les flammes comme une voûte au-dessus d'eux, en même temps que les trois jeunes gens chantaient *, avec l'ange, des chants de bénédiction. Ce qu'ayant vu, le roi saisi d'épouvante devant ce merveilleux spectacle confessa le Dieu d'Israël. Il les fit sortir de la fournaise et les plaça dans les honneurs et les commandements les plus grands.

Des grâces de prophétie furent accordées à Daniel, qui expliqua les rêves au roi qui l'aima beaucoup tant qu'il vécut.

Եւ եղև յետ վախճանելոյ Նորադարձոտոր արքային, յարեաւ ոչ թողաւ որ ոչ ծանեաւ զԱստուած, որոյ անուն էր Աստված, զոր բազում անգամ յանգլմանէին բանիւր՝ մարգարէն Դանիէլ և երբ մանկտունն յարաւ ամարդշտութեան խրոյ, և չարմալ բարկութեամբ ի վերայ նոցա, հրաման եւ զլնուորացն սպանանել զնոսա :

Եւ ի հատանելն զլլախն Միսայելն՝ տարածեաց Ազարիա զբարձիւ իւր և ընկալաւ զլլախ նորա, նոյնպէս և Անանիա ընկալաւ ի պատմածանո իւր զլլախն Ազարիայ. ընկալաւ Դանիէլ ի զգետս հանդերձի խրոյ զլլախն Անանիայ և զերկուցն և յառաջ սպանելոցն : Ապա հառին զլլախն Դանիէլն մարդարէի :

1-5 p. 753 Եւ եղև յետ վախճանելոյ... ի ճեւելոյ] Եւ յետ վախճանին Նորադարձոտորայ՝ յառաւ թողաւս թողաւս թողաւս արքայ Նորադարձոտորայ արքային, երեւեցան ի ժամ ընթերցայ յանկարծակի թաթ ձեռին մարգարէ որ զբեր զիր անձանթի ի վերայ որմոյ տաճարի թողաւս իւր : Եւ եկաւ ընթերցաւ Դանիէլ զլլախն, և ձեկնեաց վասն բառաւոր թողաւս թեան ի տանէն Նորադարձոտորայ, որ կատարեցաւ ի նմին աւուր : Քանի ի զիշերին յայնմին սպանաւ Բաղասար արքայ, և Դարեհ Մար էաւ զթողաւս թեանն Քաղկեդոնաց ձեռնառաւ թեամբ ձեռնին Կիրոսի պարսկի : Եւ Դարեհ կարգեաց հարկս և բոսն նախարարս և զերկու հրամանաւորս ի վերայ ամենայնի նոցա և Դանիէլ ձի էր յերկոյ անտի : Եւ նախարարը նախանձեալ ընդ նա չարախօս եղին առ արքայ, և նա եւ ընկեաւ ի զուրն առիւծոյ, և Աստուած եխից զբերանս առիւծոյ և ոչ արարին նմա չար . և վախճանակ նորա ընկեցան չարախօսը նորա անդր և առժամայն եղին կերակուր զաղանաց : Եւ ապա համարձակութիւն զտեալ ի Դարեհէ կարծանեաց զբաղինն Բեւայ զոր պաշտէին Բաբելոնի, և զձեռն վիշապն սպան և զբուրման կատարեաց : Վասն որոյ ամբոխ արարեալ անհաւատից կուսեցան ի վերայ թողաւս թեան և խնդրեցին զԴանիէլ զի սպանցեն զնա : Եւ թողաւս թեան հարկեցաւ աւել ի ձեռն նոցա, և առեալ արկին զնա ի զուրն առիւծոյ : Եւ եկաց անդ Դանիէլ զառաւս վեց . առ որ երբ ծաշ Ամբակում մարգարէ յերուսաղեմէ ի ձեռն հրեշտակի Տեառն : Եւ վերեաց Աստուած զԴանիէլ ի ձեռաց առիւծոյ, և վախճանակ նորա արկան անդր զլլախն թշնամեաց նորա, և վաղվաղակի զիշտեցան առաջն թողաւս թեան : Եւ վախճանեցաւ Դանիէլ ի խորին ձերութեան իրիւն հարկութեան . նոյնպէս և երբին նորա Անանիա, Ազարիա և Միսայել, լի աւուրբք վախճեցան առ Տէր Բ.

Après la mort du roi Nabuchodonosor vint un autre roi qui ne reconnut point Dieu, dont le nom était Atticus ¹, et que souvent le prophète Daniel et les trois jeunes gens réprimandèrent pour son impiété; rempli de colère contre eux, il ordonna à ses soldats de les mettre à mort.

Pendant que l'on tranchait la tête à Misaël, Azarias étendit son manteau et y reçut la tête; de même Ananie recueillit dans son vêtement la tête d'Azarias. Daniel reçut dans son vêtement la tête d'Ananie et des deux autres précédemment mis à mort. On trancha ensuite la tête au prophète Daniel.

1. Ainsi dans *Syn. Cp.* Ἀττικός.

Եւ երթեալ ոմանց ի Հրէիցն բարձին զմարմինս նոցա եւ եղին յարձաթեղէն տապանս, եւ մերձեալ կցեցան զլուսքն լիւրարանչիւր մարմին : Եւ հրեշտակ Տեառն առեալ զնոսա տարաւ ի լեւոն Դերազ, * վասն սպառնալեաց թաղաւորին. եւ էին ի * ^{Λ fol. 134 v° b.} Թրիստոսի ի մեռելոց :

Եւ յետ բազում ժամանակաց թաղաւորն Հոռոմոց Լեւոն, խնդրեալ յարքայէն Պարսից զնշխարս Դանիէլ ժարգարէին, եւ առեալ ի Բարեխնէ տարաւ ի Կոստանդինուպօլիս, եւ եղ յեկեղեցւոջ սրբոյն Ռոմանոսի, ի տապանի յորում էին նշխարք Անրա-կումաջ ժարգարէին : Կատարի յիշատակ Դանիէլ ժարգարէի եւ երից մանկանցն Դեկտեմբերի ժի :

Քաղոյի ժ եւ Դեկտեմբերի ժի : Տօն է տեւեան սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին եւ Պրոմոսի, Արէսի եւ Եղիայի :

Ոորա էին ազգաւ Եղիպտացիք եւ հաւատով ըրիստոնեայք : Եւ լսէին թէ զիսորդ

6 [սնդրեալ] [սնդրեաց B || 7 ժարգարէին] փառաւորելով զՔրիստոս *add.* B || 9 ժարգարէի *om.* B || 10 Դեկտեմբերի ժի : եւ Քաղոյի Թ *add.* B || 12 Արէսի] Արէսոսի B.

Quelques juifs allèrent s'emparer de leurs corps et les déposèrent dans des cercueils en argent, les têtes s'approchèrent et se soudèrent à leur corps respectif. L'ange du Seigneur les enleva et les transporta à la montagne Gébal ², * à cause des menaces du roi, et ils restèrent cachés sous terre dans la montagne pendant sept cents ans, jusqu'à la résurrection du Christ d'entre les morts. ^{* Λ fol. 134 v° b.}

Longtemps après, le roi des Grecs, Léon, demanda au roi des Perses les restes du prophète Daniel, il les fit prendre à Babylone et conduire à Constantinople, puis il les déposa dans l'église de Saint-Romain (*Romanos*), dans le tombeau où se trouvaient les restes du prophète Habacuc (*Anbagoun*). La commémoration du prophète Daniel et des trois jeunes gens a lieu le 17 Décembre.

10 KALOTZ, 18 Décembre.

Fête de la vision de saint Grégoire, l'Illuminateur de l'Arménie, et de Promus, Arès (*Arēsī*) et Élie.

Ils étaient de nationalité égyptienne et de foi chrétienne. Ayant appris

1. Ainsi dans *Syn. Cp.* Γεζάλ.

ի Կլիկիկա տանջեն զխոստովանող վկայսն վասն անուանն Քրիստոսի, չազի անկեալ երկնային ի տեսանել, չազսենել եւ ի բժշկել զվերս նորս :

Եւ չորժամ զնային չՄակաղոն բարար, տեսալ զանարանայն զնոսա օտարս, եւ ընթռնեալ իրբեւ զչարսպորժս՝ կապեցին եւ տարան առաջի Փիրմիլիանոս իշխանի բարարին : Եւ չարց զնոսա իշխանն եւ ասէ. Սաալի իցէր : Եւ նորս ասին. Քրիստոսն եւսր եւմար : Եւսր երկնայր : Եւ նորս ասին. Երթամք ոչ զտանել խոստովանող վկային Քրիստոսի որ վասն անուան նորս ծարախբոսանան :

Ասէ Փիրմիլիանոս իշխանն. Ասենձ ես եւ զձեզ իրբեւ զխոստովանող վկայ Քրիստոսի եկիէ ոչ արանայր զնս եւ զոհէր աստուածոյն : Եւ նորս ասին. Եկիէ զաջլ առնեա՝ բարերար եւ երախտաւոր լինիցիս ձեզ : Եւ հրամայեաց տանջել զնոսա ամենահար տանջանօր եւ յետ տանջանայն հրաման ետ եւ զտարին Արէսս ի հաւ ընկեցին, եւ զտարին Պրոմոսի վարել զաչսն եւ հաստանել զոտսն, եւ զտարին Եղիս սպանանել սրով :

Եւ ոչայլիս բարի խոստովանութեամբ աւանդեցին զոյլս խրեանց առ Աստուած Դեկտեմբերի ԺԷ՝ ի փառս Քրիստոսի :

1 զխոստովանող] զնոսա խոստովանողս եւ B || 12 ընկեցին] ընկենուլ B || 14 զոյլս] զհայկա B || 15 Դեկտեմբերի ԺԷ] եւ Քաղդայի Ժ *add.* B.

comment étaient torturés les confesseurs martyrs pour le nom du Christ, ils se mirent en route pour aller les voir, les saluer et soigner leurs plaies.

Lorsqu'ils arrivèrent à la ville d'Ascalon, les gardiens des portes les ayant vus étrangers, les arrêtèrent comme malfaiteurs, les lièrent et les conduisirent en présence de Firmilien (*Phirmilianos*), le gouverneur de la ville. Le gouverneur les interrogea et dit : « D'où êtes-vous ? » Ils répondirent : « Nous sommes des chrétiens * d'Égypte. » Il leur demanda : « Et où allez-vous ? » Ils répondirent : « Nous allons visiter les martyrs confesseurs du Christ, qui acceptent le martyre pour Son nom. »

Le gouverneur Firmilien leur dit : « Je vous ferai aussi comme les martyrs confesseurs du Christ si vous ne le reniez pas et ne sacrifiez pas aux dieux. » Ils répondirent : « Si tu le fais, tu seras notre bienfaiteur et nous te serons obligés. » Il ordonna de les soumettre à toutes sortes de supplices, et après les tortures, il donna l'ordre de jeter saint Arès (*Arēos*) dans le feu, d'arracher les yeux à saint Promus et de lui couper les pieds, et de mettre à mort saint Elie par l'épée.

C'est d'une telle bonne confession qu'ils rendirent leur âme à Dieu, le 18 Décembre, pour la gloire du Christ.

* A fol. 135
r^o a.

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Բաքոսի :

Սուրբ մարտիրոսն Քրիստոսի Բաքոս նախ իսմայէլացի էր, ոչ աղզաւ՝ այլ հաւատով. քանզի հայրն նորա յառաջ քրիստոնեայ էր եւ յետոյ տաճիկ նշեւ. լալց ծաջր նորա պահեաց զհաւատս քրիստոնէութեան :

Եւ յորժամ մեռաւ հայրն, ի բանից մօրն շարժեալ յանկացաւ քրիստոնէական հաւատոյն : Եւ էր այս յաւուրս թագաւորութեան Կոստանդիանոսի եւ մօր նորա Երինեայ՝ եւ ի պատրիարքութեան Երուսաղեմի Եղիայի, ի ժամանակս վերջինս յորում Իսմայէլացիք տիրէին սուրբ տեղեացն Երուսաղեմի :

Արդ երանելի * ծանուկս այս երթեալ ի վանս երանելի հօրն Սաբայի, մկրտեցաւ * A fol. 135
եւ անուանեցաւ Բաքոս, քանզի նախ Պահակ անուանիր. եւ կրօնաւորեցաւ ի նմին
r^o b.
յանապատի, եւ էր ամաց ութ եւ տասանց : Ապա զնաց յԵրուսաղեմ եւ մտեալ ի
սուրբ Ֆարութիւնն եւ յալ սուրբ տեղիսն եւ աղօթեաց առ Աստուած :

1 Յայսմ աւուր վկայութիւն] Ի սճին աւուր նահատակութիւն B || 3 նորա] իւր B — տաճիկ
եղեւ] ուրացաւ B || 6 թագաւորութեան] թագաւորաց հռոմեաց B.

En ce jour martyr de saint Bacchus ¹.

Le saint martyr du Christ Bacchus fut d'abord ismaélite, non de nationalité mais de religion, car son père qui avait été d'abord chrétien, s'était converti ensuite à l'islamisme ². Mais sa mère conserva la foi chrétienne.

A la mort de son père, encouragé par les conseils de sa mère, il aspira à la foi chrétienne. Ceci se passait aux jours du règne de Constantin ³ et de sa mère Irène (*Erineay*) ⁴, Élie étant patriarche de Jérusalem, dans les derniers temps de la domination des Ismaélites sur les lieux saints de Jérusalem.

Or, ce bienheureux * enfant se rendit au monastère du bienheureux père * A fol. 135
Saba, y fut baptisé et appelé Bacchus, car son premier nom était Dahak ⁵; il
r^o b.
se fit moine dans la même solitude à l'âge de dix-huit ans. Ensuite il se rendit à Jérusalem, visita l'église de la sainte Résurrection et autres saints lieux et pria Dieu.

1. Saint Bacchus le jeune, mort au VIIIe siècle. — 2. Mot à mot : devint arabe. *Tacik*, souvent traduit dans les dictionnaires arméniens par « ture », vient de *Tayy*, nom d'une tribu particulière du désert de Syrie et Mésopotamie, étendu en syriaque à tous les musulmans. — 3. Constantin VI, fils de Léon IV et d'Irène. — 4. Épouse de Léon IV, régente pendant la minorité de son fils. Le règne simultané de Constantin VI et Irène dura seulement de 780 à 790. — 5. Vraisemblablement *ad-dahhak* « le ricur ».

Եւ չորժամ ելլ ի սարբ ուխտեացն՝ տեսեալ զհա Հագարացոցն ծանեան, եւ կարան զհա եւ կողեցին, իրանէին չերան եւ տաւին եթէ. Բնակէր թաղեր զհաւատա հօրն քո, եւ եզեր բրիտանեաց եւ արեգաց : Սերկայոցին զգորեգօան եւ տարան առ ամիրացն Երուսաղէմի, եւ տեսեալ զհա ծանակ անծօրա եւ զեղեցիկ երեսօր՝ հարցանէր բազցրութեամբ եւ տաւր. Ասոն որդեակ, ով պատրեալ զբեղ թողալ զհաչքենական 5 հաւատն քո եւ լինել բրիտանեաց : Եւ հա ոչ ետ պատասխանի : Եւ զարձեալ հարցանէր խոտութեամբ զնոյն բան : Եւ հա ամենեւին ոչ ետ պատասխանի : Եւ հրամայեալ սպասեկել զձեռան : Ասէ Բարդա. Ալէլուիա, ալէլուիա, ալէլուիա, վանոր բեղ Աստուած :

Պրկեցին զհա չերկիր եւ հարկանէին գաւազանաւր զանջան եւ զթիկանան. եւ 10 տաւին. Դատնոն ի հաւատն քո : Ասէ զարձեալ Բարդա. Ալէլուիա, ալէլուիա, ալէլուիա, վանոր բեղ Աստուած :

* A fol. 135
v° a. Պարձիր յաւաջին հաւատն քո : Եւ հա տաւր վերաթին զնոյն բանս օրհնելով զԱստուած : 15

Եւ կոչեցեալ առ ինքն ամիրացն զԲարդա տաւ. Գիթամ եւ ի բեղ վանն ծանկութեան

1 ուխտեացն] ուխտիցն B || 4 տեսեալ] ի տեսանել B || 9 Աստուած] եւ այլ ոչ ինչ խօսեք add. B || 13 բրովք] բրօք B — եւ տաւին. Դարձիր յաւաջին հաւատն քո om. B.

Lorsqu'il eût quitté ces saints lieux de pèlerinage, des Sarrasins¹ (*Hagaratsi*) l'aperçurent, le reconnurent, le prirent et le lièrent, lui crachèrent à la figure en lui disant : « Pourquoi as-tu abandonné la religion de ton père et t'es-tu fait chrétien et moine? » Ils lui enlevèrent sa robe et le conduisirent à l'émir de Jérusalem, qui le voyant jeune homme imberbe et beau de visage, l'interrogea avec douceur et dit : « Dis-moi, mon fils, qui t'a trompé pour te faire abandonner la religion de tes ancêtres et devenir chrétien? » Il ne répondit pas. Il lui demanda de nouveau la même chose avec rudesse. Il ne répondit pas du tout. Il ordonna alors de le souffleter sur les joues. Bacchus cria : « Alleluia, alleluia, alleluia. Gloire à toi, Dieu. »

On l'étendit à terre et on lui frappa avec des bâtons la poitrine et le dos, en lui disant : « Reviens-tu à ta religion? » Bacchus répondit de nouveau : « Alleluia, alleluia, alleluia, gloire à toi, Dieu. »

On étendit de nouveau son corps et on lui brisa les os avec des gourdius, en lui disant : « Reviens à ta première religion. » Mais il répondit de nou-

* A fol. 135
v° a. veau * par les mêmes paroles en bénissant Dieu.

L'émir appela à lui Bacchus et dit : « J'ai pitié de toi à cause de ta

1. *Hagaratsi*, descendant d'Agar, Ἀγαρηνός.

քո եւ զեղեցկութեանդ, վասն որոյ ասան միայն եթէ ոչ հաւատամ ես որպէս հաւատան բրիստոնեայքն. եւ աղատեմ զքեզ : Եւ սուրբն Բաքոս ասէ մեծաւ բարբառով. Հաւատացի եւ հաւատամ յամենասուրբ Երրորդութիւնն այնպէս որպէս հաւատան բրիստոնեայք :

Եւ լծիւ մահու հատեալ ի վերայ նորա ամիրային հրամայեաց եւ հանին արտաքոյ պարտպին Երուսաղէմի, եւ հատին զգլուխ նորա Գեկտեմբերի ժվ. :

Եւ խնդրեալ զմարմին նորա բրիստոնէիցն թաղեցին պատուով յեկեղեցւոջ սրբոյն անարծաթացն Կոյմաչի եւ Դամիանոսի : Էր երանելին Բաքոս ի Պաղեստինեայ ի քաղաքէն Մաչուծոյ, երկու օրեւանօք հեռի յԵրուսաղէմէ :

[B * Տօն է տեպեանն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին :

* B
p. 296 b.

Սուրբ եւ մեծ խոստովանողն Քրիստոսի երանելի հայրն մեր եւ Լուսաւորիչն Հայոց Մեծաց, մինչդեռ թագաւորն Հայոց Տրդատիոս եւ ամենայն զորքն եւ աշխարհն տակաւին հարուածեալք կային ահագին պատուհասին Ատուծոյ, աղօթեաց զի ի միտս մարդկային եկեայեն, մինչդեռ չեւ էր զկերպարանս նորա բժշկեալ :

Եւ զեօթն օր ուսուցեալ նոցա զկենարար բանն՝ յորժամ աղաչեցին զի զկերպարանս թագաւորին բժշկեցէ, հրամայեաց թէ նախ փութացէք շինել հանգիստ վկայիցն զոր սպանիք եւ տաճար Ատուծոյ, եւ յայնժամ կատարեալ ողջութիւն ընկալջիք :

1 միայն] բանիւ *add.* B || 7 նորա] սրբոյն B || 8 անարծաթացն] անարծաթ բժշկացն B.

jeunesse et de ta beauté, c'est pourquoi, dis seulement, que tu ne crois pas comme croient les chrétiens, et je te délivre. » Saint Baccus dit à haute voix : « J'ai cru et je crois en la très sainte Trinité de la même manière que croient les chrétiens. »

L'émir prononça sur lui l'arrêt de mort, ordonna de l'emmener hors des remparts de Jérusalem et on lui trancha la tête le 18 Décembre.

Les chrétiens demandèrent son corps, et l'inhumèrent avec honneur dans l'église des saints anargyres Cosme et Damien. Le bienheureux Bacchus était de la Palestine, de la ville de Mayouma, à deux étapes de Jérusalem.

[B * Fête de la vision de saint Grégoire l'Illuminateur.

* B
p. 296 b.

Le saint et grand confesseur du Christ, notre bienheureux père, l'Illuminateur de la grande Arménie, pendant que le roi d'Arménie Tiridate (*Terdadíos*) et toutes ses troupes et son pays se trouvaient frappés par le terrible châtiment de Dieu, pria pour qu'ils revinssent à la raison humaine, bien que leur aspect ne fût pas encore rétabli.

Il leur enseigna sept jours durant la parole vivifiante, et lorsqu'on le pria de guérir l'aspect du roi, il leur ordonna de s'empresse d'abord à construire un sanctuaire pour les martyrs qu'ils avaient mis à mort et un temple à Dieu, et (leur dit) qu'ils obtiendraient alors la parfaite guérison.

Եւ սկսաւ պատմել զտառաւծային տեսիլն զոր տեսաւ աշտուկս : Ի հասարակել զիշերոյս աշտուրիկ զի խոնջեալ զորք ի բուն կապիր ի ծանրաթիւնէ աշխատութեանն ի արհաւիրենէ անտի, եւ ես զեւ եւս ի զարթնութեան էի եւ ծառխարհ լինելի վասն չանկարծահաս զկարկոյ չանրինին սրանչեկեաց ողորմութեան տառաւծութեանն՝ աչց տունել ձեզ, արկանել զձեզ ի բախ խրատաւ հանճարալիտութեան տառաւծակերտ 5 վարդապետութեանն, զմտաւ աճէի եւ զաւր վկայիցն առ խրեանց սիրեցեալ արարիչն :

Յանկարծակի եղև տառակութեան ինկիսն որոտման, իբրև զձայն եւանդեան կուտակելոյ ալեաց ծովաւ խառնութեան երկնից : Եւ լընալ աչք մի ի կերպարանա լատց կոչեցեալ զանուն իմ եւ ասէ. Դիվղորմոս : Եւ իմ նաչեցեալ տեսի զկերպարանա նորա, եւ զարհուրեալ զաղացեալ չերկիր կարճանեցաւ : Եւ ասէ զիս. Նուչեանց 10 ի վեր եւ անս զսրանչեկեաց որ ցուցաւ բեզ :

Եւ իմ նաչեցեալ տեսի զհաստատութիւն երկնից բացեալ. եւ զջուրսն որ ի վերայ նորա ըստ հաստատութեան պատասկընք ըստ նմանութեան ձորոյ իբրև զկատարս լերանց յաչակոյս եւ յանկոյս բաժանեալ, եւ զիզեալ կապին ամբառութիւն * անկշռելի 15 ական տեսանելոյ զայն : Եւ ըստ հոսեալ ի վերաստ ի վայր մինչև չերկիր հասանէր եւ ընդ լուսոյն զորք անջափը լուսեղէնը երկթեւանը երեւեալ ի տեսիլ ծարդեան. եւ

* B
p. 297 a.

15

Et il se mit à leur faire le récit de la vision divine qu'il avait eue, en ces termes : Aujourd'hui à minuit, pendant que vous dormiez de fatigue, accablés des labeurs de la veille, j'étais encore éveillé et je songeais à ce qui venait d'arriver, brusquement, par l'insondable et prodigieuse miséricorde divine, intervenant en votre faveur, comme pour vous éprouver dans le creuset des conseils et de la science élevée de la doctrine établie par Dieu, je songeais également à l'amour des martyrs pour leur créateur aimé.

« Il se fit tout à coup un fracas épouvantable de tonnerre, comme le bruit des vagues bouillonnantes, et soulevées de la mer, dans une perturbation des cieux. Un homme en descendit dans une forme lumineuse, qui m'appela de mon nom et dit : Grégoire ! Je levai les yeux et je vis son aspect, et tout en tremblant d'épouvante je tombai à terre. Il me dit : Lève ton regard et regarde les prodiges qui te sont révélés.

Je regardai et je vis le firmament céleste entr'ouvert, et les eaux qui sont au-dessus de lui, par cette déchirure du firmament, séparées d'un côté et de l'autre à l'instar d'une vallée, comme les crêtes des montagnes, amoncelées dans une immensité * que ne peut mesurer le regard observateur. La lumière répandue de haut en bas touchait le ciel, et dans ce rayon de lumière une multitude de milices lumineuses à deux ailes, apparaissaient en forme humaine. Leurs ailes étaient comme de feu, ressemblant aux atomes d'une

* B
p. 297 a.

թեք իբրեւ զհուր նմանութեան մանրամաղ փոշույ հիւղէի որ ի ժամանակս արեգակնակէզ գարնացնոյն ընդ պատուհանս երդոցն ի շողս խաղապեն բազմութիւն մանրամաղ փոշոյն : Նոյնպէս եւ զօրքն ընդ լուսոյն լցին զառ ի ստորինս ամենայն, եւ առ այն ցռկացեալ յառաջանալ լուսոյն եւ զօրքն ընդ նմին :

Եւ ծի ահաւոր տեսիլ մարդոյ բարձր եւ ահաւոր, որ զառաջն ունէր զէջսն ի վերուստ մինչեւ ի խոնարհ, առաջապահ յառաջեալ եւ ի ձեռին իւրում ուռնն ոսկի . եւ այն ամենայն զհետ խաղապեալ զաչր : Եւ ինքն սրացեալ խոցացեալ ըստ նմանութեան արադրթեւ արծուոյ, եւ եկն եհաս մինչեւ ի մօտ յատակս երկրի . եւ բախեաց զթանձրութիւն լայնատարած գետնոցս, որ եւ մեծ եւ անչափ թնկիւնք հնչեցին ի սանդարամէտս անդնդոց, եւ ամենայն երկիր յերեւելիս ըստ ական տեսանելոյ բաւականի հարթ հաւասար զաշտածեւ յատակեցաւ :

Եւ ալլ ամենայն հրաշք սքանչելի տեսեանց սրբոյն Դրվորի զրեալ է լիով ի պատմութիւնս Ագանդաղեղոսի պատմապրի :]

Քաղսցի ԺԱ եւ Դեկտեմբերի ԺԺ : Վկայաբանութիւն սուրբ խոստովանողացն
Եւգինոսի եւ Մակարիոսի :

Սուրբ վկայքս Քրիստոսի էին յառուս ուրացող արքային Յուլիանոսի . եւ

14 Վկայաբանութիւն . . . Մակարիոսի] վկայութիւն սուրբ բաշանայալկայեցն եւ խոստովանողացն Քրիստոսի Եւգինէոսի Մակարիոսի եւ Տիմոթէոսի սարկաւագի Ե.

poussière très fine qui, aux jours ensoleillés du printemps, dansent dans les rayons par les ouvertures des lucarnes, poussière menue et innombrable. Ainsi, les milices remplissaient de lumière toutes les parties inférieures, et comme une proue de navire, la lumière avançait et les milices avec elle.

« Une forme effrayante d'un homme élevé et terrible, précédait cette descente de haut en bas et marchait en avant-garde ayant en sa main un marteau d'or; tout le reste s'avancait à la suite. Ayant pris son essor, (l'homme) s'abattit à la manière d'un aigle aux ailes rapides, il vint, arriva jusqu'auprès de la surface de la terre, et frappa sur une large étendue la masse coagulée de la terre, ce qui fit retentir de grandes et immenses détonations les abîmes infernaux; la terre visible à l'œil d'un observateur fut nivelée comme une plaine unie.

Toutes les autres merveilles des visions prodigieuses de saint Grégoire sont décrites dans l'histoire de l'historien Agathange.]

11 KALOTZ, 19 Décembre.

Récit du martyre des saints confesseurs Eugène et Macaire.

Les saints martyrs du Christ vivaient aux jours de l'empereur apostat,

* A fol. 135
v° B.
կացեալք առաջի յանդիմանեցին զնա հրապարակա վասն ուրանալոցն զՔրիստոս, և զառնալոցն ի կուռն : Եւ բարկացեալ յոյժ Յուլիանոս՝ հրամայեաց և կոպեցին զնոս յերկուս սինա, և բարակ չուանօր՝ արարտուղեցին զմարմինս նոցա, և զոն հարկանէին բրովք զարարովք : Եւ իջոցեալ ի նեանցն կախեցին զվիվալսք, և հրացեալ շանթիւք աչքեցին զմարմինս նոցա, և թիւնաւոր սպանա թողին ի վերայ 5 վերայն նոցա . և յամենայնէ անմիտս պահեցան շնորհօրն Աստուծոյ :

Եւ տեսեալ ամբարշտին Յուլիանոսի զի յաչնբան տանջանայն ոչ զանդիմանեցին, հրամայեաց կոպեալ ոտիւք և ձեռօք արտօրել ի հեռաստան աշխարհն Մարիատանայոց, ի բարբառն Անտիոքեաց յարեւմուտս : Եւ ըստ հրամանի արքային տարան զնոս անդ . և բրիտանեաց ոչ էր ի նմա՝ բանդի պաշտօնատարք էին արեւդական 10 բնակիչք աշխարհին : Որոց բարդեալ սրբոցն զաւետարանն Քրիստոսի զարձուցին զամենեւեան յատուածագաշատիկին :

Եւ էր լեառն մի յաշխարհին յաչնմիկ, բարձրութիւն նորա ութ և տասն մղոն, և ստորոտ լերինն ջերմ յոյժ, մինչ զի ի տօթոյն արեւդականն բարինքն որպէս հօւր վառէին, և բնակէր անդ յաչրի միւռմ վիշապ մի ահաւոր տեսեամբ և յոյժ միտաւէր զմերձակայ 15

4 զարարովք] զարարօք B || 5 նոցա om. B || 6 Աստուծոյ] եւ մնացին կեկոյանի add. B || 8 հրամայեաց] հրաման եւ B — հեռաստան] հեռաւոր B || 13-14 p. 761 եւ էր լեառն... հոգւոյն սրբոյ om. B.

Julien. Mis en sa présence, ils le blâmèrent publiquement pour avoir renié le Christ et être revenu aux idoles. Julien fort irrité ordonna de les attacher à deux colonnes, de garrotter leur corps avec des cordes fines * et de les flageller avec des branches vertes. On les descendit ensuite des colonnes, on les pendit la tête en bas, et on leur brûla le corps avec des fers rouges, on fit promener des reptiles venimeux sur leurs blessures, et malgré tout ils furent conservés sains et saufs par la grâce de Dieu.

* A fol. 135
v° B.

L'impie Julien voyant que dans tant de supplices, ils n'avaient éprouvé aucune crainte, ordonna de les exiler, pieds et mains liés, dans le pays lointain de la Mauritanie, dans la ville d'Antidonia¹ en Occident. On les y conduisit donc, selon l'ordre impérial. Or, il ne s'y se trouvait aucun chrétien, car les habitants du pays étaient adorateurs du feu. Les saints leur prêchèrent l'évangile du Christ et les convertirent tous au culte de Dieu.

Il y avait dans ce pays, une montagne, dont la hauteur était de dix-huit milles, et la base de la montagne était très chaude, à tel point qu'à la chaleur du soleil les pierres s'enflammaient comme du feu. Là, dans une grotte habitait un dragon d'aspect horrible et qui nuisait beaucoup aux habitants de la

1. *Syn. Cp.* : Anthédon.

բնակիլիս գաւառին : Եւ երթեալ աղաչեցին զսուրբ վկայսն, զի հնարեացեն զաղատութիւն ի չարութենէ վիշապին :

Եւ եկեալ նորօք ի լեռն աղօթեցին առ Աստուած, եւ ելեւ յանկարծակի * շար- * A fol. 136
1° a.
ժումն, եւ ել վիշապն չարէ անտի, եւ յաչաց նորա եւ ի անգացն հուր բորբոքեալ երանէր : Եւ աղօթեալ սրբոցն էջ հուր յերկնից աստտիկ, եւ աստակաց զվիշապն, եւ սրբոցն մտեալ ի չարն մարեցին աղօթիւք զտեղին եւ արարին անդ աւուրս բազումս :

Եւ յաւուր միում տեսին չարեւելս աստղ անկեալ յերկնից, եւ ծանեան զկորուստն մուխանտի պղծոյ :

Եւ ի լերինն յաչնիկ ջուր ոչ գոյր. եւ աղօթիւք նոցա բղխեաց ալրիւր եւ զայն ըմպէին սուրբքն, եւ կերակրէին ի շնորհաց Հուպոյն սրբոյ, եւ ձգնելով ի լերինն անդ աստուածաճածոյ վարուք խաղաղութեամբ հանգեան ի Քրիստոս : Եւ եկեալ հաւատացելոցն թաղեցին զնոսա չարի վիշապին փառօք եւ պատուով :

Ննջեցին սուրբ խոստովանող վկայքն Դեկտեմբերի ԺԹ :

Յայժմ աւուր կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Տիմոթէոս սարկաւազն, ի նոցն երկիրն Մալլիտանի, եւ սուրբն Պողէբարիոս հրով կատարեցաւ ի Կեսարիա քաղաքն :

11 ձգնելով ի լերինն] կեցեալ B || 12 աստուածաճածոյ] բարի B || 12-14 Եւ եկեալ.. Դեկտեմբերի ԺԹ] եւ թաղեցան պատուով Դեկտեմբերի ԺԹ B.

région environnante. Ces derniers vinrent prier les saints martyrs de trouver un moyen de les délivrer de la méchanceté du dragon.

Ils se rendirent avec eux à la montagne et prièrent Dieu. Tout à coup * il * A fol. 136
1° a.
se fit un tremblement de terre et le dragon sortit de la caverne; des flammes ardentes sortaient de ses yeux et de ses narines. Les saints se mirent en prières, un feu ardent descendit du ciel et tua le dragon. Les saints pénétrèrent dans la grotte, la purifièrent par des prières et y habitèrent de nombreux jours.

Un jour ils aperçurent à l'est une étoile qui tombait du ciel, et connurent par là la perdition de l'immonde Julien.

Il n'y avait pas d'eau dans cette montagne et par leurs prières une source surgit; les saints buvaient de cette (eau) et ils étaient nourris par les grâces du Saint-Esprit. Ils menèrent sur cette montagne une vie agréable à Dieu et reposèrent paisiblement dans le Christ. Les fidèles vinrent les inhumer dans la grotte du dragon avec cérémonies et honneurs.

Les saints confesseurs martyrs moururent le 19 Décembre.

En ce jour fut mis à mort le saint martyr du Christ le diacre Timothée, également en Mauritanie, et saint Polyeucte mourut par le feu dans la ville de Césarée.

* B
p. 298 b.

[B * Յայսմ աւուր կատարեցաւ սուրբ ծարաիրոսն Քրիստոսի Տիմոթէոս արկաւապն :

Աս էր չերկրէն Մալրիսանիոյ հօր բանիւր եւ արդեամբք, եւ ստուածային իմաստութեամբ յազնահարէր զկառապաշտս, եւ զբազումս ի նոցանէ զարձուցանէր ի հաւատս Քրիստոսի եւ մկրտէր : Եւ կալեալ զնա ածին սուտջն իշխանին, եւ նա համարձակ խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի. եւ խոշտանկեալ զնա ուժկին արկին ի բանդ :

Եւ զինի բազում չարչարանաց եւ սպլի ազլի տոնջանաց եւ սովոյ եւ ծարաւու տեսեալ զնա հաստատուն ի հաւատս Քրիստոսի, հրամայեաց եւ կենդանոյն արկին զնա ի հուր բորբոքեալ . զորոյ զմնացեալ նշխարս ժողովեցին հաւատացեալք չորոյ բազում բժշկութիւնք լինէին յախտամէտս :

Նոյնպէս նահատակեցաւ եւ սուրբ վկայն Պօլեքստոս ի Կեսարիա : Զաս կալեալ իշխանին Կեսարու Կապադովկեցոց վասն ի Քրիստոս հաւատոյ էարկ ի բանդ : Եւ չեալ բազում ողորջանաց եւ սպառնալեաց իբրեւ ևտեա զհաստատութիւն ծառայ նորա հրամայեաց եւ բերեցին զմարմին նորա երկաթի եղնգամբք, եւ հանին զտոտմունսն եւ ալլ եւս կտաւոր չարչարեցին : Եւ ապա կապեալ զնա արկին ի հնոց հրոյ, եւ անդ ողջակիւրեալ երանելին Պօլեքստոս պատկեցաւ ի Քրիստոսէ :]

* B
p. 298 b.

[B * En ce jour fut mis à mort le saint martyr du Christ le diacre Timothée.

Il était de la province de Mauritanie, homme considérable en paroles et en actions, et par la sagesse divine, il remportait la victoire sur les idolâtres. Il en convertit beaucoup à la foi du Christ et les baptisa. On l'arrêta et on le conduisit en présence du gouverneur; il confessa avec hardiesse le nom du Christ; on le tortura et on le jeta en prison.

Après bien des supplices et toutes sortes de tourments et la faim et la soif, le voyant ferme dans la foi du Christ, (le gouverneur) donna l'ordre qu'il fût jeté vivant dans un feu ardent. Les fidèles recueillirent les restes qui opérèrent de nombreuses guérisons sur les infirmes.

De même fut martyrisé le saint martyr Polyeucte à Césarée. Le gouverneur de Césarée de Cappadoce le fit saisir à cause de sa foi au Christ et le fit jeter en prison. Après bien des supplications et des menaces, ayant vu la fermeté de sa volonté, il ordonna de lui labourer le corps avec des ongles de fer, on lui arracha les dents et on le tortura par beaucoup d'autres supplices. Ensuite on le lia et on le jeta dans une fournaise ardente. Le bienheureux Polyeucte s'offrit comme un sacrifice vivant, et fut couronné par le Christ.]

Քաղցի ժ-ն եւ Դեկտեմբերի ի : Նահատակութիւն եւ տօն սրբոյն Իգնատիոսի
Անտիոքաց հայրապետին որ աստուածադպեացն անուանեցաւ :

Սուրբն Իգնատիոս աստուածադպեացն եւ սուրբն Պօլիկարպոս * Զմիւռնացւոյ * A fol. 136
Եպիսկոպոսն՝ աշակերտք էին սրբոյն Յովհաննու աւետարանչին եւ առաքելոյն : Եւ
սուրբն Իգնատիոս երրորդ յետ առաքելոցն եկաց հայրապետ Անտիոքաց :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ձեպէր անօրէն արքայն Տրայանոս գնալ ի պատերազմ
ի Պարս եւ ի Պարթեա : Եւ յարժամ եհաս յԱնտիոք կացուցին առաջի նորա զաստուա-
ծապեացն Իգնատիոս, եւ յորովագոյն ընդ միմեանս խօսեցեալք՝ փասն ճշմարտին
Աստուծոյ եւ կռոցն, յայտնապէս յանդիմանեալ ի սրբոյն Իգնատիոսէ ելեն անտի
պաշտամունքն հեթանոսաց :

Եւ Տրայանոս նախ ողորական բանիւք եւ խոստմամբ եւ ապա սպառնալիօք
ջանաչք զարձուցանել գնա ի ճշմարտ հաւատոյն, բայց ոչ կարաց թիւրեւ զերտնելին
յուզիլ զաւանուիմենէն, եւ հրամայեաց տասն զօրականաց տանել զԻգնատիոս ի
Հռոմ, եւ տալ գնա կերակուր գազանաց յօրախոսութիւն քաղաքին :

Եւ ծաեալ ի նաւ գնաց ի Սելեւկիա եւ անտի ի Զմիւռնա քաղաք, եւ ելեալ ետ
ողջոյն Պօլիկարպոսի Եպիսկոպոսի եւ ամենայն եկեղեցեացն, եւ անտի գրեաց թուղթ
առ ամենայն հաւատացեալսն ի Հռոմ, զի մի խափան լիցին նմա ի կերակուր լինելոյ
գազանաց : Եւ էր պրեալ ի թղթի անդ եթէ. Յորեան եմ ես Աստուծոյ եւ ժանեօք

12 KALOTZ, 20 Décembre.

Martyre et fête de saint Ignace, patriarche d'Antioche, qui fut surnommé Théophore.

Saint Ignace Théophore et saint Polycarpe, évêque de * Smyrne, étaient * A fol. 136
disciples de saint Jean, évangéliste et apôtre. Saint Ignace fut, après les
apôtres, le troisième évêque d'Antioche. r° b.

En ces jours, l'empereur impie Trajan se hâtait de marcher contre les Perses et les Parthes. Lorsqu'il arriva à Antioche on mit en sa présence Ignace Théophore et ils s'entretenrent longuement ensemble, au sujet du vrai Dieu et des idoles. Saint Ignace blâma ouvertement le culte vain des païens.

Trajan, d'abord par de douces paroles et des promesses, ensuite par des menaces essaya de le faire revenir de la vraie foi, mais il ne put détourner le bienheureux de la vraie confession et il ordonna à dix soldats de conduire Ignace à Rome et de le jeter en pâture aux fauves pour la joie de la ville.

S'étant embarqué, (Ignace) se rendit à Séleucie, et de là à Smyrne; il débarqua, alla donner le salut à l'évêque Polycarpe et à toutes les églises, et de là il écrivit une épître à tous les fidèles de Rome, pour qu'ils ne l'empêchent pas de devenir la pâture des fauves. Dans cette épître il était écrit : « Je

* A fol. 136
v^o a.

տախեծուց * մանրեալ լինիմ, զի հոց սուրբ գառլց Բրիտտախ : Եւ ելիւ. Եւ աստուած-
տպեալս Բղնատիտս զրեմ եւ աղաչեմ գձեզ զի մի խափանեցէր զընկեացս իմ որ աս
Բրիտտա, ինչլ սուրբ ինձ զի մախց ընդ աչամ արեգութամբ, զի չաստուտաւ գալտանն
ծաղեցալց ընդ անմուտ արեգականն արգարտաթեանն : Եւ ալլ չալտպոյն բանս զրեաց
սա նոսա :

Եւ իրբեւ հասին ի Հոռոմ, մուծին զերանելի հալապեան ի թէաւորանն, եւ արկին
զնա գալանաց երկուց տախեծուց եւ նոյնմամայն հեղձացին եւ կերան, եւ ոչ մնաց ի
մարմնոյն բալց տախա ինչ ի մեծաղայն ոսկերացն, զոր չեալ տարան չԼնախար Ասորոյ
չաթու իւր :

Եւ չեա կատարման նորին տեսին ոմանք չեղարցն չանուրջան գաւորքն Բղնատիտ 10
զի ողջոյն տալք նոցա, եւ համբուրէր զնոսա : Եւ ալլք տեսին զնա առաջի Բրիտտախ,
եւ քրտունք հոսէին չերեացն իրբեւ թէ չալտատուինէ եկեալ :

Աչ երանելի հալապեաւ մինչ տղայն էր սա էր զոր Բրիտտոս առեալ ի զիրկս իւր
որհնեաց եւ ասէ. ելիւ որ ոչ խոնարհեցուցանէ զանձն իւր իրբեւ զմանուկս գալս, ոչ
մայէ չարքաշութիւնն Աստուծոյ : Եւ զարձեալ . Որ ընդունի զմի ի վորքանցս չալ- 15
յանէ չանուն իմ զիս ընդունի :

Կատարեցաւ աստուածապալան Գեկտեմբերի Ի :

* A fol. 136
v^o a.

suis le blé de Dieu; je serais broyé par les dents des lions * pour devenir le
pain béni du Christ »; et encore : « Moi, Ignace Théophore, je vous écris et
vous prie de ne pas mettre d'obstacle sur ma voie vers le Christ, laissez-moi
me coucher avec ce soleil, pour qu'à l'aube de sa venue je puisse me lever
avec le soleil de justice qui ne se couche point. » Il leur écrivit bien des choses
encore.

Lorsqu'ils arrivèrent à Rome, on introduisit le bienheureux pontife dans
l'arène et on le jeta aux bêtes fauves, à deux lions, qui le déchirèrent aussitôt
et le dévorèrent; il ne resta de tout le corps que quelque peu des gros os,
qu'on transporta plus tard à Antioche de Syrie, son diocèse.

Après sa mort quelques-uns des frères virent en songe saint Ignace qui
leur donnait le salut, et les baisait. D'autres le virent en présence du Christ,
avec des gouttes de sueur qui lui coulaient sur le visage, comme s'il revenait
d'un travail fatigant.

C'est ce bienheureux pontife, lorsqu'il était encore enfant, que le Christ
prit dans ses bras, bénit et dit : « Quiconque ne se fait pas humble comme
cet enfant n'entrera pas dans le paradis de Dieu ¹. » Et aussi : « Celui qui
reçoit un de ces petits en mon nom, me reçoit ². Théophore fut martyrisé le 20 Dé-
cembre.

1. Matth. xviii, 3. — 2. *Ibid.*, 5.

ԸԲ * Տօն եւ վկայութիւն սրբոյն Իգնատիոսի Անտիոքաց հայրապետին, որ աստուածազկեացն անուանեցաւ :

* B
p. 299 a.

Սուրբն Իգնատիոս աստուածազկեացն, եւ սուրբն Պօղեկարսոս Զմիւռնացոյ եպիսկոպոսն աշակերտք էին Յովհաննու առաքելոյն եւ աստուածաբան աւետարանչին : Եւ սուրբն Իգնատիոս երրորդ յետ Պետրոսի առաքելոյն եկաց պատրիարք Անտիոքացոյ եկեղեցոյն :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ձեպէր անօրէն արքայն Տրայանոս զալ ի պատերազմ ի Պարս եւ ի Պարթեա : Եւ յորժամ եհաս յԱնտիոք կացուցին * առաջն նորա զաստուածազկեացն Իգնատիոս եւ յովսէփոյն ընդ ձիմեանս խօսեցեալք վասն ճշմարտին Աստուծոյ եւ կռոյցն յայտնապէս յանդիմանեալ ի սրբոյն Իգնատիոսէ եղևն անոսի պաշտամունքն հեթանոսաց :

* B
p. 299 b.

Յայնժամ թագաւորն բարկացեալ հրամայեաց եւ կռուեցին փայտ բազում, եւ լուցեալ արարին կայծակունս . եւ տարածեալ զայն ի դետնի՝ եւ զսուրբն կացուցին ի վերայ զմեծ ժամս զի յոյժ աչրեցաւ . եւ սակայն պինդ կայր ի Տէր :

Ասէ թագաւորն . Պարծեմ եթէ կախարդ ես զու : Սուրբն Իգնատիոս ասաց . Ծառայք Աստուծոյ որք զկուռս եւ զստանայ անարգեն, յորոց զեւք փախչեն, զինորդ իցեն կախարդք . ալլ զուք էք որ պաշտէք զնոսա :

Իսկ Տրայանոս ասաց եւ բերին երկաթի եղնզունս բերիչս, եւ սկսան չարաչար

ԸԲ * Fête et martyre de saint Ignace, patriarche d'Antioche, qui fut surnommé Théophile.

* B
p. 299 a.

Saint Ignace Théophile et saint Polycarpe, évêque de Smyrne, étaient disciples de Jean, l'évangéliste, apôtre et théologien. Saint Ignace fut, après l'apôtre Pierre, le troisième patriarche de l'église d'Antioche.

En ces jours Trajan, l'empereur impie, se hâta de partir en guerre contre les Perses et les Parthes. Lorsqu'il arriva à Antioche, on mit en sa * présence Ignace Théophile; ils s'entretenrent longuement ensemble au sujet du vrai Dieu et des idoles; saint Ignace blâma ouvertement le vain culte des païens.

* B
p. 299 b.

Alors l'empereur irrité ordonna d'amasser beaucoup de bois; l'ayant allumé on en fit des charbons ardents que l'on répandit à terre; et on y tint le saint pendant de longues heures; il fut violemment brûlé, pourtant il resta ferme dans le Seigneur.

L'empereur lui dit : « Je crois que tu es sorcier. » Saint Ignace répondit : « Les serviteurs de Dieu qui méprisent les idoles et le démon, et devant qui les diables s'enfuient, comment seraient-ils des sorciers? C'est plutôt vous qui l'êtes, vous qui adorez ceux-ci. »

Alors Trajan ordonna d'apporter des ongles de fer et on se mit à en labourer atrocement le dos et les côtes du bienheureux, en lui disant : « Immoles aux

բերել զթիկունսն եւ զկոսն երանելոցն, եւ տալին : Զոհեալ տառաւծոցն : Եւ սուրբն
տալ : Ատառաւծոցն հրամանն տալ : Մի լեցին բեղ ալ տառաւծը բաց չինէն,
Թաղաւորի եւ սինկլետոսի ոչ լսեմ, զի գրեալ է : Մի սկի տոնար հզօրի, եւ ծի ձխարա-
նիք բազմաց ի շարիս :

Եւ յետ բազում եւ ազգի ազգի կրից տանջանաց, եւ հարց եւ փորձ քննութեանց՝
իրբեա ոչ կարաց հաւանեցուցանել գտարի, չաղմամ եւ վճիռ եկիւ : ԶԲղնատիս
սր տոաց ինքեան ունել զխաչեալն՝ հրամայեմք կապել եւ զինուորսը տանել ի Հասմ
զի կերակուր լեցի գազանաց ի գլխոսն խաղուն :

Եւ լսեալ սրբոցն զվճիռն զաչն ուրախ եղև, եւ մեծ խնդրութեամբ տալ : Գահա-
նամ զբէն Տէր, Յիսուս Դրիստոս զի արժանի արարելը զիս պատուոյ աւարելոցն
Պօղոսի, Նոյնալիս կապանօր կապիլ եւ երթալ ուր եւ նա զնաց կապանօր : Եւ արկաւ
զերեաւ զշփոյսն եւ զուարճանալ : Եւ նախ մտեալ յեկեղեցին եկաց չաղօխն եւ
յանձնեաց զինքն Տեառն : Եւ նոյնժամաց չաղչտակեալ զիս գալարարոյ եւ զմեղակ
զինուորքն տանէին ի Հուսմ : Եւ նա մեծաւ յօժարութեամբ իջեալ ի Սելեւկիս, եւ
անտի՝ նուեալ տառապանօր էջ ի Զմիւնիս եւ փութեցեալ առ Պօլիկարպոս
աշակերտակիցն իւր : Աս սր մտեալ եւ հաղորդեալ ընդ նմա խորհրդոցն՝ յանձն
տանէր զինքն աղօթից, եւ ելեալ գնացր :

* B
p. 300 a.

15

dieux. » Le saint répondit : « Le commandement de Dieu dit : 'Tu n'auras pas d'autre Dieu que moi'. Je n'écoute ni l'empereur ni le Sénat (σύγκλητος), car il est écrit : Ne vous laissez pas influencer par le puissant, et ne vous unissez pas à la multitude pour faire le mal. »

Après des tourments et des supplices nombreux et variés, après des questions et des interrogatoires, comme il ne pouvait arriver à persuader le saint, (l'empereur) donna l'ordre suivant : « Nous ordonnons de lier Ignace qui dit avoir en lui le crucifié, et de le conduire sous escorte à Rome pour être jeté en pâture aux fauves pour les divertissements du cirque. »

Lorsque le saint connut cet ordre, il se réjouit et dit avec une grande joie : « Je te remercie, Seigneur Jésus-Christ, de m'avoir rendu digne de l'honneur de l'apôtre Paul, d'être comme lui mis aux liens et d'aller là où il est allé dans les chaînes. » Et il se mit lui-même les chaînes, et s'épanouit. Étant d'abord entré dans l'église, il se mit à prier et se recommanda au Seigneur. Mais, semblables à des loups et brutaux, les soldats l'en arrachèrent aussitôt pour le conduire à Rome. Il descendit avec grande joie à Séleucie et de là՝ naviguant au milieu des tribulations il parvint à Smyrne et s'empressa d'aller trouver son condisciple Polycarpe. Il entra chez lui, communia avec lui du saint sacrifice, se recommanda à ses prières, et repartit.

* B
p. 300 a.

Ինկունէին զնա այնուհետեւ ամենայն եկեղեցիքն Ասիացոյ, եւ փութային ամենեքեան տեսանել զնա : Եւ նա աղաչէր զամենեւեմն ձի խափան լինել նահատակութեան նորա, այլ աղօթա խնդրէր յամենեցունց զի վազմազակի ի ձեռն զազանացն աներեւոյթ լիցի յաջած աշխարհէս, որպէս զի երեսացի առաջի երեսացն Քրիստոսի :

Եւ ընդ առաջ եկեալ եկեղեցեացն տալք թուղթս խրատականս եւ օրհնութիւնս հոգեւորս : Այլ եւ զրեաց եւ ի Հռոմ թուղթս առ եղբարս մեծ աղաչանօք զի ձի խափանեացն զնա ի կերակուր լինելոյ զազանացն : Եւ էր զրեալ ի թղթի անդ եթէ. Թող տուք ձի փնտէք սիրով ձերով, զի զուսն բաց է ինձ եւ ջաջողեալ, բանզիցորեան եմ Աստուծոյ, եւ ժանեօք տալուծուց աղացեալ լինիմ, զի հաց սուրբ գտացց Աստուծոյ : Եւ եթէ. Ես աստուածապգեացս Իգնատիոս գրեմ եւ աղաչեմ զձեզ զի ձի խափանիցէք զընթացս իմ որ առ Քրիստոս : Այլ եւ աղաչեմ ողորցեցէք զազանան զի պերկման լիցին ինձ, եւ ձի ինչ թողցեն ամենեւին ի մարմնոյս իմոյ, զի ձի ննջեցեալ իմ ծանրացայց ումեք :

Դրէր եւ առ այլ եկեղեցիս թէ. Յանձն առեմ ձեզ զեկեղեցին Ասորոց, եւ թէ. Ի տուէ եւ ի զիշերի ընդ տանն ընձու կապեալ կամ, եւ ի սոցանէ միշտ կեկերիմ տապնապելով յոյժ. ընդ որ ինքն ուրախ լինէր :

Եւ իբրեւ ընդ բազում կղզիս անցին եւ երեւէր Պատրիուլուս՝ կամէր երանել սուրբն,

Dès lors toutes les églises de l'Asie l'accueillirent, et tout le monde se pressait pour le voir. Quant à lui, il les priait tous de ne pas mettre obstacle à son martyre, et demandait les prières de tous, afin qu'au plus tôt, par le moyen des fauves, il disparût de ce monde, et apparût en présence du Christ.

A toutes les églises qui venaient au-devant de lui, il laissait par écrit des conseils et des bénédictions spirituelles. Il écrivit également à Rome une lettre aux frères avec de grandes instances, pour qu'ils ne l'empêchent pas d'être la pâture des fauves. Il écrivait dans sa lettre : « Laissez faire, ne me nuisez pas par votre amour, car la porte m'est ouverte et favorablement, car je suis le froment de Dieu, je dois être broyé par les crocs des lions pour devenir le pain béni de Dieu. » Et aussi : « Moi, Ignace Théophore, je vous écris et vous prie de ne pas entraver ma course vers le Christ, mais je vous prie d'engager les fauves à devenir ma tombe et à ne rien laisser du tout de mon corps, pour qu'étant mort je ne sois à charge à personne. »

Il écrivait aussi aux autres églises : « Je vous recommande l'église de Syrie » ; et aussi : « Jour et nuit je me trouve attaché avec dix léopards, et je suis toujours harcelé péniblement par eux. » Il s'en montrait cependant heureux.

Après qu'ils eurent passé par beaucoup d'îles, lorsque Pouzzoles (*Pation-*

և ընդ հետս զնալ Պապսի ստաբերոյն, այլ ընդգէծ եկալ հոգին՝ չանկ երանէին աղօթիք նորա որ փառեալք արալ երանել յաշխարհէ : Քանզի սրպէս փառեալին զեկեղծութիւն արալ ի հոսմ ժամանել նախ ըսն զվճարել ստաբը մեծի խաղաւն, խաղչն՝ հասանէր նաւն ի նաւահանդիսան հաւթաշնչալ :

* B
p. 300 b.

Եւ լուեալ եղբարց եկին ընդ առաջ նորա ի տեղին որ կոչէր Պարտա, զի ի վաղալց ցանկալեալ էին տեղեան Քրիստոսապոլսի : Այլ յոյժ երկուցեւ արամէին զի ի մահ եկեալ էր աշխարհի ալս, և ջերմութեամբ ետալին և կամէին զազարեցուցանել զամբոխն զի մի կրօնացեալ զնա :

Իսկ նա առաւել ըսն թէ թղթմն ստիպեալ աղաչէր զնոսա թեյլ տալ նմա մեղանել վասն Քրիստոսի, մինչև զազարեալք չախմաշս լռէին :

Եւ սուրբն մտեալ ի հոսմ և ծանր եղեալ կալք չաղթն վասն ամենայն եկեղեցեաց և վասն զազարման հարսճանայն, և վասն սիրոյ և միարանութեան հաւատացեալցն առ միմեանս :

Եւ վաղվաղակի փառեալեալ մուծաւ ի տեսարան թէսարսիին, և կացեալ ի մէջ ամբոխին ստէր. Արք հռովմէացիք, և ոչ վասն չար իրիք զործոյ կրեմ զոչս, այլ վասն վկայութեան ճշմարտին Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի Տեսան մերոյ աղալեալ լինիմ սրպէս ցորեան աստամարք զազանայն :

lous) fut en vue, le saint désira débarquer pour suivre les traces de l'apôtre Paul, mais un vent contraire s'étant levé, ses prières pour être le plus tôt délivré de ce monde furent exaucées. Car les soldats se hâtaient d'arriver à Rome avant la fin des jours des grands spectacles dans l'arène, et le bâtiment pénétra bientôt * dans le port de Rome.

* B
p. 300 b.

Les frères l'ayant appris vinrent au-devant de lui à l'endroit appelé Porto (*Portos*), car ils aspiraient depuis longtemps à voir Théophile ¹. Ils étaient bien attristés cependant qu'un tel homme allait à la mort et ils s'agitaient avec ardeur et voulaient apaiser la foule pour qu'il ne fût pas mis à mort.

Ainsi il fut obligé de les supplier plus que par ses écrits de le laisser mourir pour le Christ, jusqu'à ce que, cédant à contre-cœur, ils se tussent.

Le saint, lorsqu'il pénétra à Rome, s'agenouilla et pria pour toutes les églises, pour la fin des persécutions, pour l'amour et l'union des fidèles entre eux.

Il fut directement introduit dans l'amphithéâtre, se dressa devant la foule et dit : « Peuple romain, ce n'est pas pour quelque mauvaise action que je subis ceci, mais pour le témoignage du vrai Dieu, Jésus-Christ Notre-Seigneur, que je vais être broyé, comme du froment, par les crocs des fauves. »

1. L'arménien porte ici Christophe, Քրիստոսապոլսի.

Եւ նոյնժամայն արկին զնա զազանոց յաչնձ թէատրոնին զաչիճքն : Եւ նա աղօթէր պատառիլ ի նոյանէ : Եւ ընթացեալ երկու սուլուծք հեղձուցին զերանելին եւ ծախեցին զմարմինն, եւ չմնաց բաց սովաւ ինչ ի մեծագոյն ոսկերացն որպէս եւ ըղձալը նախ. զի ըստ զրոյն. Յանկութիւն արդարոց ընդունել է : Զոր յետոյ տարան յԱնտիոք յաթուռն իւր :

Իսկ եղբարցն մեծապէս տրտմեալ յոյժ, եւ սուեալ զսուրբ նշխարսն պահեցին զուշաթեմամբ եւ հսկէին արտասուօք եւ նոյնժամայն մխիթարէին յԱստուծոյ : Զի տեսանէին ի տեսեալն ոմանք զի աղօթէր ընդ նոսա. եւ ալք զի փարէր եւ ողջոյն տալք նոցա համբուրելով. եւ ալք տեսանէին զի մեծաւ փառօք էր առաջի Քրիստոսի ի մեծ աշխատութենէ եկեալ զի սրբէր զբրտունսն :

Զսա չիշէ Երանիոս հետեւող առաքելոցն * ասելով եթէ. Ասաց ոմն ի մերոցն եթէ յորեան եւմ Աստուծոյ եւ աղացեալ լինիմ : Յիշէ եւ Պօլեկարպոս ի թուղթն իւր որ առ Փիլիպեցիսն եթէ. Արաչեմ ստանալ ձգնութիւն զոր տեսար աչօք, ոչ ճիւղն յերանելին Իգնատիոս, ալ եւ յամենայն սուրբս. եւ առաքեցար առ ձեզ եւ զթուղթս, սաէ, զոր զրեալ էր առ ձեզ երանելին Իգնատիոս, որպէս խնդրեցէր :

* B
p. 301 a.

Aussitôt les bourreaux l'exposèrent aux fauves (qui étaient) alors dans l'arène. Et lui, il priaient pour être déchiré par eux. Deux lions accoururent, étranglèrent le bienheureux et dévorèrent le corps. Il n'en resta que quelque peu des plus gros os, comme (le saint) l'avait souhaité auparavant ; car il est écrit : Le désir des justes est exaucé ¹. Ces restes furent emmenés plus tard à Antioche, son siège.

Les frères, très affligés, recueillirent les saints restes, les consumèrent avec précautions et veillaient sur eux en pleurant ; mais bientôt ils furent consolés par Dieu : plusieurs d'entre eux le virent dans un songe priant avec eux, et d'autres leur donnant le salut et le baiser ; d'autres le virent avec une grande gloire devant le Christ, comme s'il arrivait d'un lourd travail en essuyant ses sueurs.

Irénée (*Eranius*), le disciple des apôtres, le mentionne en ces termes : * « Un des nôtres a dit : Je suis le froment de Dieu et je vais être broyé. » Polycarpe le mentionne aussi dans son épître aux Philippiens : « Je vous prie de posséder l'ascétisme que nous avons vu de nos yeux non seulement en la personne du bienheureux Ignace, mais aussi dans tous les saints ; » et : « Nous vous avons également envoyé les épîtres que nous avait écrites le bienheureux Ignace, ainsi que vous l'aviez demandé. »

* B
p. 301 a.

1. Prov. x, 24.

Ասնն եկիւ աս էր մանուկն զոր ծինչ արայ էր, զոր Քրիստոս ստեալ ի զերկս իւր օրհնեաց եւ ասէր եկիւ. Որ որ ոչ խոնարհեցայանէ զանձն իւր իրբեւ զմանուկս զայս՝ ոչ մայէ յարբայտիւնն Աստուծոյ : Եւ զարձեալ . Որ ընդունի զմի որ ի վարդիանցս չաչայանէ, չանուն իմ՝ զիւ ընդունի : Որա է ալ կատարեալ պատմութիւն ի պատմողիւրս :

Կատարեցաւ աստուածապետաց հայրապետն Իգնատիոս՝ Քաղոյի ԺԲ եւ Դեկտեմբերի Ի :]

* A fol. 136
v° b.

* Քաղոյի ԺԲ եւ Դեկտեմբերի ԻԲ : Տօն եւ վկայութիւն որբուհայն Յուլիանեայ :

Ի ժամանակս Մարտիրոսոսի ամբարիշտ արքային՝ էր կոչս աչս բրիտանեայ ի Նիկիոմիդեայ բաղարին, զուսար ասն մեծատան եւ կռապաշտի : Եւ յորժամ եղև ութնետան ամայ՝ խօսեցաւ զնա ի հարմութիւն իշխանի աբուսնն մեծատան եւ կռապաշտի, որոյ անուն էր Ելեւսիոս :

Եւ ծինչ եհաւ ժամանակ հարստեանցն, եւ խնդրէր զնա աչրն, ասէ Յուլիանէ չեղևսիոս . եկիւ ոչ առցես զպատիւ եպարքոսութեանն՝ ոչ հայրդեցոյց ընդ բեղ ամուսնութեամբ : Եւ նորա ծախեալ զանձն բազումս առ վեպարքոսական իշխանութիւն ի պատուարէն :

S Տօն... Յուլիանեայ] Վկայութիւն որբուհի եւ կոչս վկային Յուլիանեայ B || 9 բրիտանեայ om. B || 10 կռապաշտի] որոյ անուն էր Անիբիանոս, զպատ ի հօրէն հաւատացեալ ի Քրիստոս add. B.

On prétend qu'il (Ignace) fut, étant petit, l'enfant que le Christ prit dans ses bras, et bénit en disant : « Quiconque ne se fera pas humble comme cet enfant, n'entrera pas dans le royaume de Dieu. » Et ainsi : « Quiconque reçoit un de ces petits en mon nom, me reçoit. » Il y a une autre vie complète de ce saint chez les historiens.

Le pontife Ignace Théophore fut martyrisé le 12 Kalotz, le 20 Décembre.]

* A fol. 136
v° b.

* 13 KALOTZ, 21 Décembre.

Fête et martyre de sainte Julienne.

Cette vierge chrétienne vivait à Nicodémie, aux jours de l'empereur impie Maximin. Elle était fille d'un homme riche et idolâtre : lorsqu'elle eut dix-huit ans, on la fiança à un notable riche et idolâtre, dont le nom était Éleusios.

Lorsque l'époque du mariage arriva et que Éleusios la demanda, Julienne lui dit : « Tant que tu n'auras pas obtenu la dignité d'éparque, je ne m'unirai pas avec toi par le mariage. » Il dépensa de fortes sommes et obtint du juge la dignité d'éparque.

Ասէ ցնա զարձեալ Յուլիանէ. եթէ ըստ ծարմնոյ կենացս՝ բաւական է երկոցունցս ձեծութիւնդ այլ եւ փառք, բայց արժան է նախ հոգւով կապակցիլ ձեզ ընդ միմեանս եւ ապա ծարմնով : Արդ՝ եթէ ոչ լինիցիս քրիստոնեայ եւ հաւատաս յամենասուրբ երբորդութիւնն ի Հալս եւ յԱրդի եւ ի Հոգին սուրբ, ոչ ամուսնացայց ընդ քեզ :

Եւ նորա յարուցեալ զնաց առ հայր աղձկանն եւ սրտմեաց նմա զատացեալն ի զտերէն իւրմէ : Եւ հօրն եկեալ առ Յուլիանէ, եւ ողորական բանիւք աղաչէր * հաւանեալ ի կամս խօսեցելոյ փեսային. եւ ոչ կարաց ցնա փոխել ի սիրոյն Բրիստոսի : * A fol. 137
1° a.

Եւ նորա մերկացուցեալ զնա եհար ուժղին արջաւաճիօք մինչեւ պատուեալ ծարմնոյն, եւ կախեալ զհերացն որ եւ ծորթ զլսոցն խախտեցան, եւ ականոյլքն առ ձականտն վերացան եւ հրացեալ շանթիւք այրեցին զծարմին կուսին. եւ տարան ի բանդ արկանել :

Եւ ի բանդի տնդ երեւեալ սատանայ ի կերպարանս հրեշտակի լուսոյ եւ ասէ ցնա. Զոհեան կռոյցն եւ զերծիր ի տանջանաց, եւ յետոյ աղաշխարեան առաջի Աստուծոյ : Եւ արբոյն ծանուցեալ զխարէութիւն թշնամւոյն ըմբռնեալ զանծարմինն իրբեւ զծարմնաւոր ինչ զօրութեամբն Աստուծոյ, տազնապեցոյց ցնա զանիւ յոյժ այնբան մինչ

7 փոխել] փոփոխել B || 8 եղարբոսին] անարգելոյ փեսային իւրոյ *add.* B || 13-3 p. 772
Եւ ի բանդի... պարանոցն ունէր *om.* B.

Julienne lui dit alors : « Pour la vie matérielle, ton grade et ta dignité nous suffit à tous deux, mais il faut que nous nous unissions d'abord de l'âme et ensuite de corps. Or, si tu ne te fais pas chrétien et si tu ne crois pas à la très Sainte-Trinité, Père, Fils et Saint-Esprit, je ne me marierai pas avec toi. »

Il se leva, se rendit auprès du père de la jeune fille et lui raconta ce que sa fille lui avait dit. Le père alla trouver Julienne et la supplia avec de douces paroles * de se rendre au désir de son fiancé, mais il ne put la détourner de l'amour du Christ. Alors il la remit entre les mains de l'éparque Éleusios.

* A fol. 137
1° a.

Celui-ci la fit mettre à nu et la frapper brutalement avec des nerfs de bœuf jusqu'à déchirer son corps; il la fit pendre par les cheveux, ce qui déplaça la peau de la tête et souleva les paupières jusqu'au front; on brûla ensuite le corps de la vierge avec des fers rouges, et, l'ayant emmenée, on la jeta en prison.

Le démon lui apparut dans la prison sous l'apparence d'un ange de lumière et lui dit : « Immoles aux idoles et tu seras délivrée des supplices, et ensuite tu feras pénitence devant Dieu. » La sainte reconnut la tromperie de l'ennemi, le saisit par la puissance de Dieu (lui), incorporel comme s'il eût été corporel, le roua de coups à tel point qu'il lui avoua tous les méfaits qu'il

զի խոստովան լինել Նմա զգործեցեալ չարիքն խոր առ ծարղիկ ի սկզբանէ աշխարհի ձինչեւ ի սպառ : Եւ կապեալ զնա սրբա Տին անուամբն Քրիստոսի՝ Երկաթի կապանօրն զոր ի պարանայն ունէր :

Եւ ընդ առաւօտն հանեալ զերանելին ի բանդէն տարան սուպն Եղարբոսին : Եւ կացեալ յատենի յանդիմանեաց զանաստուած ծարղաթիւն նորա : Եւ ընկեցեալ զուրբ 5 կոչան ի բարբոսեալ հնոցի, եւ ոչ աչբեցաւ ի հնոցէն : Եւ տեսեալ ժողովրդեանն զարանչելան՝ * հաւատացին ի Քրիստոս սկիբ իբրեւ հինգ հարկար, ընդ այլ եւ ընդ կին : Եւ բարկացեալ Եղարբոսին հրամայեաց հատանել զլլախս նոցա, եւ կատարեցան բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս :

Եւ զերանու Տին սղկին ի հայեալ կապարեաց կաթնաց, եւ հերձեալ կաթնաց 10 աչբեաց զբաշխման, եւ սուրբն ոչ ինչ վնասեցաւ : Եւ սպա հառին զլլախս նորա Եեկեանքերի Ե՛ւ :

Եւ կին ծի հաւատացեալ որոշ անուն էր Ստիկա, առեալ զծարձին սրբոյն Ֆուլանեաց կուսին եղ պատուով ի տապանի, եւ ի վերայ շինեաց մատուռն :

6 եւ ոչ աչբեցաւ ի հնոցէն] եւ զբռնեալն Քրիստոսի սպրեցաւ B || 7 սկիբ . . . ընդ կին] բազումք B || 10 կապարեաց] կապարով B || 11 աչբեաց . . . վնասեցաւ] հեղա որ ինչ եւսպրն ի նմա, եւ զոման ի գաճաջն կորցաւ, եւ զարուհայն ոչ ինչ վնասեաց B || 14 սրբոյն] սրբոյ կուսին B.

avait commis envers les hommes depuis le commencement du monde jusqu'à la fin. » La sainte le lia au nom du Christ avec les chaînes de fer qu'elle portait à son cou.

Au matin, on fit sortir la bienheureuse de la prison et on la conduisit devant l'éparque, et elle, se tenant au milieu du tribunal, elle blâma son erreur athée. Il fit jeter la vierge sainte dans une fournaise ardente, et elle n'en fut pas brûlée. Le public témoin du miracle * crut au Christ au nombre de cinq cents, hommes et femmes. L'éparque irrité ordonna de leur trancher la tête et ils moururent en bonne confession du Christ.

On jeta la bienheureuse dans une chaudière remplie de plomb fondu, le chaudron éclata, brûla les bourreaux et la sainte ne souffrit en rien. On lui trancha ensuite la tête le 21 Décembre.

Une femme chrétienne dont le nom était Sophie, prit le corps de la sainte vierge Julienne, le déposa avec honneur dans un tombeau et fit construire une chapelle au-dessus.

* A fol. 137
r° b.

Քաղոցի ԺԴ եւ Դեկտեմբերի ԻԲ : Վկայութիւն Քաղէսոի առաքելոյն :

Առաքեալն Քրիստոսի Քաղէսո՝ հրամանաւ Հոգւոյն սրբոյ եկն ի Միջագետս Ասորոց առ Աբգար թագաւորն Հալոց եւ Ասորւոց. զի վստասուաքն Քրիստոսի լցցէ առ նա : Եւ բժշկեաց զԱբգար ի չարաչար ցաւոցն, եւ զամենայն հիւանդս քաղաքին
 5 նորա : Եւ մկրտեաց զթագաւորն եւ զամենայն հաւատացեալսն : Եւ շնեաց եկեղեցի եւ զԱղղէ վաշակերտն իւր ձեռնադրեաց եպիսկոպոս եւ փոխանակ իւր թոպու արքային զրեալ եւ կանոնս տալ ի ձեռս նորա :

Եւ իւր առեալ հրովարտակ յարքայէ զի ամենեքեան լուիցեն աւետարանի նորա զայ առ Սանատրուկ քուերորդի Աբգարու * զոր կացուցեալ էր զնա թագաւոր : Եւ
 10 եկեալ սուրբ առաքելոյն ի զուռն արքայի քարոզէր զաւետարանն արքայութեան, եւ առնէր նշանս եւ արուեստս մեծամեծս, եւ բժշկէր զամենայն ախտս եւ զհիւանդութիւնս, եւ բազումք հաւատացին ի բանս առաքելոյն եւ մկրտեցան :

Եկեալ եւ չղնադաղեղ զուտոր թագաւորին որում անուն էր Սանդուխտ, եւ տեսեալ զսքանչելիս առաքելոյն հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ եւ ոչ մեկնէր ի
 15 նմանէ : Եւ լուեալ թագաւորին բարկացաւ յոյժ եւ առաքեաց զմեծ իշխանն որ էր երկրորդ թագաւորութեան նորա, զի սպանցէ զառաքեալն եւ զՍանդուխտ :

14 KALOTZ, 22 Décembre.

Martyre de l'apôtre Thaddée.

L'apôtre du Christ Thaddée vint par ordre du Saint-Esprit dans la Mésopotamie des Syriens, chez Abgar, roi d'Arménie et de Syrie, pour remplir auprès de lui la promesse du Christ. Il guérit Abgar de cruelles douleurs, ainsi que tous les malades de sa ville. Il baptisa le roi et tous les fidèles. Il construisit une église et sacra évêque son disciple Addaï (*Addé*) et le laissa au prince à sa place, en lui donnant des canons écrits.

Quant à lui, après avoir obtenu du roi un décret que tout le monde devait accepter son évangile, il se rendit auprès de Sanatrough, fils de la sœur d'Abgar, * que ce dernier avait établi roi. Le saint apôtre arriva à la cour du
 10 roi pour y prêcher l'évangile du royaume (des cieux), il y opéra des miracles et de grands prodiges, guérissait toutes sortes d'infirmités et de maladies, et beaucoup crurent aux paroles de l'apôtre et furent baptisés.

La charmante fille du roi, dont le nom était Sandoukht vint aussi, et, après avoir vu les miracles de l'apôtre, elle crut au Christ, fut baptisée et ne se sépara plus de lui. Le roi l'ayant appris en fut très irrité et envoya son grand prince, le second après lui dans le royaume, pour mettre à mort l'apôtre et Sandoukht.

Եւ երբեք լիշտանին հասն լոյս շուրջ գտարեալսն եւ հաստաց ի Քրիստոս,
 ինքն եւ բարոճք ընդ նմա : Եւ կին ծի չազկէ թագաւորին Զարմանդուխտ անան,
 եկեալ առ սուրբ տառեալին եւ տեսալ զսրմէկէն հաստաց ի Քրիստոս : Ընդ սր
 ցատուցեալ թագաւորին Սանատրիպ՝ հրամայեաց սպանանել զճնճ լիշտանն եւ զԶար-
 մանդուխտ եւ զաչրս բարոճս : Եւ կատարեցան ի նմին ժամա . եւ սին լուսոյ եկաց 5
 ի վերայ նոցա . եւ Սանդուխտ թագեաց գնատս գողտ :

Եւ հրամանաւ թագաւորին եղին ի բանդի գտարեալն եւ զՍանդուխտ . եւ լոյս
 ծագեաց ի բանդին . եւ երեւեալ նոցա Քրիստոս բաջակեաց գնատս : Եւ ի վաղին
 * A fol. 138
 r° b. տարան զսուրբ կոչան Սանդուխտ առաջի թագաւորին եւ ստաց . Մօա Էկ սա իա :
 Եւ նա ոչ գնաց : Եւ բարկացեալ թագաւորն՝ հրամայեաց սրով սպանանել զնա . եւ 10
 զաշխճին կամեցեալ կատարել զհրամանն զմիմեանս աստակէին : Եւ սրատանի ծի
 եհար սրով զստինս կռւսին, եւ անդէն ուսանդեաց զհոգին . եւ լոյս աստակի ծագեաց
 ի վերայ նորա, եւ թագեաց գնա աւարեալն :

Եւ հրամայեաց թագաւորն եւ արկին գտարեալն երկուց առիւծուց, եւ ոչ մեր-
 ձեցան ի նա զաղանքն : Եւ սուր արկին ի հիւսց եւ ոչ ալքեցաւ, եւ ել հոգի ունկին 15
 ի հրոյն եւ արկ զհուրն վերեսաք մարդկանն եւ մեռան բազումք ի հրոյն : Եւ փախեաւ
 թագաւորն եւ հրամայեաց սրով սպանանել գտարեալն :

Le prince y alla, aperçut une lumière tout autour de l'apôtre et crut au Christ, lui et plusieurs avec lui. Une femme de la famille royale, nommée Zarmandoukht, vint trouver le saint apôtre et, voyant les miracles, crut au Christ. Le roi Sanaïrouk, irrité, ordonna de tuer le grand prince et Zarmandoukht et beaucoup d'autres. Ils furent exécutés immédiatement; une colonne de lumière se produisit au-dessus d'eux, et Sandoukht les inhuma secrètement.

Sur l'ordre du roi, on mit en prison l'apôtre et Sandoukht. Il se produisit une clarté dans la prison, et le Christ leur apparaissant, les encouragea. Le lendemain * on mit la vierge sainte Sandoukht en présence du roi, qui lui dit :
 « Viens près de moi. » Mais elle n'y alla point. Le roi, irrité, ordonna de la mettre à mort par le glaive. Les bourreaux voulant exécuter l'ordre s'égorge-
 rent les uns les autres. C'est alors qu'un jeune homme par un coup d'épée frappa les seins de la vierge, et elle rendit l'âme aussitôt. Une forte lumière se répandit sur elle, et l'apôtre l'inhuma.

Le roi ordonna de jeter l'apôtre (en pâture) à deux lions, mais les fauves ne l'approchèrent point. On le jeta ensuite dans une fournaise, mais il ne fut pas brûlé, et un vent violent se leva, qui rejeta les flammes à la figure des assistants, dont plusieurs moururent brûlés. Le roi prit la fuite en ordonnant de tuer l'apôtre par le glaive.

Եւ առին զնա զահիճըն եւ իջուցին ի փոքր ձորակն, խոնարհապոյն բան զբազա-
բազեղն ճաւարչան, եւ ոմոյ սպանին զնա սրով. եւ պատառեալ վիճին ընկալաւ
զմարմինն նորա, եւ հոտ անոյշ բուրեաց եւ լոյս սաստիկ ծագեաց ի տեղւոջն : Եւ
բազումք հաւատացին ի Տէր յաւուր յայնմիկ. եւ առաջնորդ հաւատացելոցն էր սուրբն
5 Զաքարիա, որ եւ նա վկայութեամբ կատարեցաւ : Եւ կատարի տօն սուրբ առաքելոցն
Թադէոսի եւ որոյ ընդ նմա՝ Գեկտեմբերի ԻԲ :

* Յայտն աւուր վկայութիւն սրբուհւոյն Անաստասեայ :

* A fol. 138
v° a.

Քրիստոսի ազախինն Անաստասիա՝ էր ի Հռոմ քաղաքին, յաւուրս ամբարիշտ
արքային Գիոկլեախանոսի, քրիստոնեայ մօր զաւակ եւ հեթանոս հօր. եւ անունն մօր
10 նորա Փաւստաս : Որոյ տուեալ զգուտար իւր զԱնաստասիա յայք մի Խռուստոյնոս
անուն, բարեպաշտօն եւ երկիւղիւ ի Տեառնէ. եւ նորա առեալ մկրտեաց եւ ուսոյց
զգրքութիւն քրիստոնէից : Եւ յետ աւուրց ինչ վկայեաց Խռուստոյնոս վասն անուանն
Քրիստոսի :

Իսկ հայրն Անաստասեայ՝ ամուսնացոյց զգուտար իւր առն հեթանոսի որոյ անունն

7 Վկայութիւն... Անաստասեայ՝ վկայութիւն սրբուհւոյ վկային Անաստասեայ եւ Խռուստոյն-
ոսի, եւ երկու հարիւր վկայիցն որք ընդ նոսա B || 10 յայք B || 11 երկիւղիւ եր-
կիւղած B.

Les bourreaux le saisirent et le descendirent dans un petit vallon, un peu plus bas que le bourg de Chavarchan et là ils le tuèrent par le glaive. Un rocher s'entr'ouvrit et reçut son corps; une odeur suave se répandit à cet endroit en même temps que se produisit une vive clarté; et beaucoup crurent au Seigneur ce jour-là. Le chef des fidèles était saint Zacharie qui lui aussi mourut par le martyre. La fête du saint apôtre Thaddée et de ceux qui furent martyrisés avec lui, a lieu le 22 Décembre.

* En ce jour martyre de sainte Anastasie.

* A fol. 138
v° a.

La servante du Christ Anastasie était de la ville de Rome, aux jours de l'empereur impie Dioclétien. Elle était fille d'une mère chrétienne et d'un père païen. Sa mère se nommait Fausta; elle donna sa fille Anastasie à un homme du nom de Chrysogone, pieux et craignant le Seigneur, qu'elle fit baptiser et instruisit de la doctrine chrétienne. Quelque temps après, Chrysogone mourut par le martyre pour le nom du Christ.

Alors, le père d'Anastasie maria sa fille à un païen, nommé Sublius

Էր Պապղիտս, որ ա ռեալ թագաւորն հրէշտակաթեամբ ի Պարսս եւ ի ճանապարհին ընկզկեցաւ ի ծովս :

Յայնմամ Անատատիւս զգեցաւ հանդերձս դձուձս, եւ ծիտ[աղախնաւ իրբեւ զմի յաղբատաց ձտանէր ի բանդն սա վիպան Դրխտտի եւ կերակրէր զնսս, եւ ծարբէր զթարսիս վերացն որ ի սրոյ եւ ի հրոյ խոցեալը համբերէին վասն անուանն Դրխտտի 5 եւ բաշխէր զամենայն ինչս իւր եւ առն իւրոյ աղբատաց :

Եւ հրամայեաց ամբարիշտն Դիսկելախանոս զամենայն կարանաւոր բրխտանեաց որ ի բանդին տղանանկ ի ծիտմ զիշերի, զոմանս սրտի, զոմանս հրտի, զոմանս խեղդամոհ առնկով : Եւ զայս լուեալ երանելոյն Անատատեայ՝ նուազեցաւ չոյի իւր, 10 եւ անկեալ չերկիր՝ սղբալք եւ արտասուէր զսուրբն :

Եւ տեսեալ զնա կոստորշտիցն կալան եւ տարան զնա սա կապրբոսն Պարթիս, եւ բալում բանիւր սղբբանօր եւ սղառնալօր ջանոցեալ՝ ոչ կարաց զարձաջանկ ի հաւատոյն Դրխտտի, եւ առաբէ զնա սա թագաւորն, եւ ոչ եւ նա եւս կարաց զարձուցանկ զնա :

Եպա հրամայեաց տալ զնա Սելլիանտի բրձնալեալի ի կնոթիւն, եւ տուալ 15

1 Պապղիտ] Պաղիտ B || 3 զգեցաւ] զգեցեալ B || 4 բանդն] բանդս B || 5 խոցեալը om. B || 6 իւր եւ om. B — առն իւրոյ] ձեռնկոյ add. B || 8 բանդին] էին add. B || 9 երանելոյն Անատատեայ] երանելին Անատատիւս B || 11 Պարթիս] Պապղիտ B || 13 առաբէ առաբեաց B || 15 ի կնոթիւն] ի կնոթեան B.

(*Poplios*) ¹, que l'empereur envoya comme ambassadeur en Perse, et qui, en route, se noya dans la mer.

Alors Anastasie revêtit de pauvres habits, et, accompagnée d'une seule servante comme une pauvre, elle pénétrait dans les prisons, auprès des martyrs du Christ, les nourrissait, et nettoyait le pus des plaies dont ils avaient été blessés par le glaive et le feu, lorsqu'ils souffraient pour le nom du Christ. Elle distribuait tous ses biens et ceux de son mari aux pauvres.

L'impie Dioclétien ordonna de tuer dans la même nuit tous les chrétiens détenus à la prison, les uns par le glaive, les autres par le feu ou par l'étranglement. La bienheureuse Anastasie l'ayant appris défaillit et tomba ^{*} à terre, se désolant et pleurant sur les saints.

Les idolâtres, la voyant, la saisirent et la conduisirent à l'éparque Florus (*Plorios*), qui essaya par beaucoup de douces paroles et de menaces, mais ne réussit pas à la détourner de la foi au Christ, et l'envoya à l'empereur, lequel, lui non plus, ne réussit pas à la convertir.

(L'empereur) ordonna de la donner en épouse à Ulpien (*Oulpianos*), chef

1. Selon la forme grecque Ποπλίος.

* A fol. 138
v° b.

զԱնաստասիա տարաւ ի տուն իւր, եւ եղ առաջի նորա դարդս ոսկեղէնս եւ հանդերձս մեծագինս, զորս աղարտեալ աղախինն Քրիստոսի թքալից ասեալ : Եւ զայն տեսեալ Ուլպիանոսի ետ զնա յազգակից կանայս իւր զերիս աւուրս՝ թերեւս կարացեն հաւանեցուցանել զնա ողորանօք, եւ ոչ կարացին :

5 Եւ յետ երկից աւուրց մերձ երթեալ նմա Ուլպիանոս՝ կամէր համբուրել զնա, եւ նոյնժամայն կուրացան աչքն, եւ լալով աղաղակէր առ Դիւայ եւ առ ալլ աստուածս իւր, եւ առեալ ծառայիցն զձեռանէն տարան առ Կապետոլինի մեծ տաճար կոոցն, եւ եւս առաւել զալքանային ցաւք աչացն, եւ վարձուցին զնա ի տուն իւր : Եւ զԱնաստասիա արկին ի բանդ զի ի սովոյ մեւցի :

Եւ յետ աւուրց երեսնից հանեալ զնա ի բանդէն եպարքոսին, եւ տեսեալ զնա պոչձառ երեսօք, հրամայեաց զարձեալ ի բանդ արկանել . եւ թողին զնա ի * բանդին * * A fol. 13.
1° a. ալլ եւս աւուրս երեսուն : Ապա հրամայեաց եւ արկին զնա եւ ալլ քրիստոնեայս ի նաւ, ընդ նոսին եւ արս մահապարտս եւ չարաղործս, շնացողս եւ աւաղակս եւ մարդասպանս եւ ընկղմեցին ի խորս ծովուն :

15 Եւ եհան ծովն զտուրբն Անաստասիա ի կղզին Պալմիրէի : Եւ էր անդ զատուոր ոմն ամբարիշտ որոյ ժողովեալ զքրիստոնեայս կղզւոյն այնորիկ, արս եւ կանայս եւ

5-12 Եւ յետ երկից... աւուրս երեսուն] վասն որոյ արկին զնա ի բանդ B || 12 արկին] եղին B.

des prêtres d'idoles, qui prit Anastasie et l'emmena dans sa maison; il lui présenta des parures en or et des vêtements de grand prix, que la servante du Christ méprisa en crachant dessus. Alors Ulpien la remit à des femmes de sa parenté pour trois jours, dans l'espoir qu'elles pourraient la persuader par des douces paroles. Elles ne réussirent point.

Trois jours après, Ulpien s'approcha d'elle et voulut l'embrasser, mais aussitôt ses yeux s'obscurcirent et il se mit à implorer en pleurant Zeus (*Dia*) et d'autres de ses dieux; ses serviteurs le prenant par les mains le conduisirent au Capitole, au grand temple des idoles, mais la douleur des yeux ne fit que s'accroître et on le reconduisit chez lui. On jeta Anastasie en prison pour qu'elle mourût de faim.

Trente jours après l'éparque la fit sortir de la prison et, la voyant resplendissante de visage, ordonna de la reconduire à la prison, où on la * laissa * A fol. 13.
1° a. pendant trente jours encore. Ensuite il ordonna de l'embarquer avec d'autres chrétiens en compagnie de condamnés à mort, de malfaiteurs, de gens de mauvaise vie, de brigands, d'assassins, et on les noya au fond de la mer.

La mer rejeta sainte Anastasie à l'île de Palmyre (*Palmiurey*). Il y avait là un juge impie, qui ayant rassemblé les chrétiens de l'île, hommes, femmes et

մանկունս եղ աստօնի նոյս ինչս բազումս եթէ ուրապին գժրխատս, որք ոչ հաւանեցան. եւ հրամայեաց կոտորել զնոսս սրով :

Իսկ զորքսհի Անատատիս կոտորեցին ի ցիցս եւ հրով աչքեցին. եւ ոչնալէս ասանեաց զհոյի իւր սս Բատուած :

Եւ կին ոմն Ապղանիս անուն բրիտանեաց խնդրեաց ի գատուորէն զմորմին սրբոյ վկային, եւ խողեաց ի սրբաւիղի տան խրոյց. եւ չետոյ շինեաց ի վերայ վերայուն : Եւ ասան շնորհք սրբաւհալն Անատատեաց, բռնելէ զախոս որ ի կոխարդաց եւ չափանից լինիցին :

Յայսմ ասուր զանարայէր են սրբոյն Սոփեայ Կոստանդինուսոբոյ ձեծի եկեղեցոյն :

Յարժամ շինեաց արքայն Յուստինիս զսուրբն Սոփիս, զմայր եկեղեցեացն որ ի Կոստանդինուպոլիս Գեկտեմբերի ԻԲ, եւ * սրհնեաց զեկեղեցին հրաշափառ եւ ձեծապոյն նուակատեօք : Եւ չխրարանչիւր ամի կատարի մինչեւ ցարսօր փառաւորակէս ի զովեսս եւ ի փառս անուան Տեառն մեկոյ Յիսուսի Դրիստոսի, որում փառք յախտեանս :

[Ե * Տօն սուրբ ասորեկոյն Քաղէոսի բուսուորչին մերոյ :

1 հաւանեցան] ամենեւին B || սրով om. B || 6 տան խրոյց] ի տան խրոյց B || 7 զախոս... լինիցին] զախոսմէս B || 9 զանարայէր] զանարայր B || 13 որում փառք յախտեանս om. B.

enfants, leur offrit beaucoup de belles choses, s'ils reniaient le Christ. Mais comme ils refusèrent, il donna l'ordre de les tuer par l'épée.

Quant à sainte Anastasie, on l'attacha à un poteau et on la fit mourir dans les flammes. C'est ainsi qu'elle rendit son âme à Dieu.

Une femme chrétienne, du nom d'Apollonia, réclama au juge le corps de la sainte martyre, elle l'inhuma dans le jardin de sa maison, et plus tard y fit construire un martyrium. Des grâces furent accordées à sainte Anastasie pour guérir les infirmités occasionnées par les sorciers et les hérétiques.

En ce jour ouverture des portes de la grande église de Sainte-Sophie à Constantinople.

Lorsque l'empereur Justinien construisit sainte Sophie, mère des églises de Constantinople, * il fit bénir cette église, le 22 Décembre, dans de somptueuses et grandioses solennités. Et chaque année jusqu'aujourd'hui la commémoration se renouvelle magnifiquement à la louange et à la gloire du nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, gloire à lui dans les siècles!

[* Fête du saint apôtre Thaddée, notre Illuminateur.

* A fol. 139
r^a b.

* B
p. 302 a.

Առաքեալն Քրիստոսի Թաղէոս հրամանաւ Հոգւոյն սրբոյ եկն ի Միջագետս Ասորոց առ Աբգար թաղաւորն Հայոց եւ Ասորոց : Բանկը եւ նա էր ի ժամանակին յորում Քրիստոս մօրմնով երեւեցաւ ի Հրէաստան, եւ լուաւ զնշանս զոր տանէր Քրիստոս եւ զսքանչելի բժշկութիւնսն : Առաքեալ թուլի առ Տէրն եւ կոչեաց զնա ի քաղաք իւր, զի էր հիւանդ անբժշկելի ցաւօք :

Այսմ վկայէ աւետարանն Յովհաննու որ ասէ. Էին անդ ոմանք հեթանոսք որք մատան առ Փիլիպպոս եւ ասեն. Կամիմք զՅիսուս տեսանել : Եւ Անդրէաս եւ Փիլիպպոս ածին զնոսա առ Յիսուս, եւ Յիսուս ասէ. Եհաս ժամ զի փառաւորեսցի որդի մարդոյ :

Արդ ինքն ոչ զնաց Տէրն, բայց թղթի զնա արժանի արար, եւ խոստացաւ յնա համբաւնալոյն իւրոյ առաքել յաշակերտացն եւ բժշկել զնա : Իսկ յետ իջանելոյ Հոգւոյն սրբոյ՝ Թովմաս մի յերկոտասանիցն անուանեալն երկուորեակ առաքեալ զայն Թաղէոս յԱռհայ՝ զոր ոմանք ասեն թէ իւր երկուորակից եղբայրն էր :

Սա եկեալ եմուտ ի տուն Տուբիոյ, եւ առնէր բժշկութիւն ի քաղաքն : Եւ լուեալ Աբգարու ասէ. Նո՛ւ է զուր խոստացաւ առաքել ինձ Քրիստոս : Յիւեաց եւ կոչեաց զառաքեալն, եւ ընդ մտանել առաքելոյն ետես Աբգար նշան սքանչելի ի վերայ նորա,

L'apôtre du Christ Thaddée, sur l'ordre du Saint-Esprit, se rendit en Mésopotamie de Syrie auprès d'Abgar, roi d'Arménie et de Syrie. Car celui-ci régnait à l'époque où le Christ apparut corporellement en Judée, et il apprit les prodiges que le Christ opérait, ainsi que ses guérisons miraculeuses. (Abgar) envoya une lettre au Seigneur, et lui demanda de se rendre dans sa ville, car il était affligé d'une infirmité incurable.

De cela témoigne l'évangile de Jean, lorsqu'il dit : « Il y avait là quelques Gentils, qui s'approchèrent de Philippe et lui dirent : Nous voulons voir Jésus. André et Philippe les conduisirent auprès de Jésus. Jésus leur répondit : L'heure est venue où le Fils de l'homme doit être glorifié¹. »

Or le Seigneur n'y alla pas, mais il honora (Abgar) d'une lettre, et lui promit de lui envoyer, après son Ascension, un de ses disciples pour le guérir. Après la descente du Saint-Esprit, Thomas, un des douze, surnommé Didyme, envoya à Édesse Thaddée, que certains disent avoir été un frère jumeau.

Or celui-ci arriva, descendit à la maison de Tobie (*Toubioy*), et opéra des guérisons dans la ville. Ce qu'ayant appris, Abgar se dit : « C'est celui que le Christ a promis de m'envoyer. » Il manda et fit venir l'apôtre. Aussitôt que l'apôtre pénétra chez lui, Abgar vit s'opérer un miracle sur sa personne;

1. Jean, XII, 20-24.

և զարհուրեալ անկաւ * և երկիր եղապ նմա : Չեմն եղ առաքեալն և բժշկեցաւ
 թագաւորն և զԲրգիւղ սր էր ալլ մեծ ի գուռն արքանի՝ բժշկեաց և զեա ի չարաչար
 ցատցն : Եւ զԵղիւ մին կերպասապարձ սր էր Հրեայ՝ աշակերտեաց և ձեռապրեաց
 նոցա եպիսկոպոս :

Եւ մկրտեալ զթագաւորն և զեշխոնան և զամենայն բարաբայիսն, ել և զնայ ի
 Հայք իղիմիւրն Արգարու, զոր ոչ ընկաւաւ թագաւորն : Հայց Սանատրուկ ազգական
 նորա. բայց զուսարն նորա Սանդուխտ հաւատաց ի Քրիստոս, և մկրտեցաւ յառա-
 թելոյն, և նահատակեցաւ ի հօրէն, որպէս և զրեալ է ի սրտամոլեան խրոմ :

Իսկ յետ կրտարման Սանդխտոյ երեւցաւ Քրիստոս ի տեսեան Թադէոսի և
 սաէ. Քաջալերեաց զի աչսօր եկեացես առ իս : Եւ ի սրտմեկ զայս առաքելոյն
 աշակերտք իւր յարտատու հարան :

Եւ եկին երկու իշխանք հրամանաւ թագաւորին Սանատրուկ՝ կապեցին զեա
 և ածին առ թագաւորն : Ասէ թագաւորն. Բնդէր ծորրեցուցեր զչքնողապեղ
 զուսարն իմ և սպանանէ Լաուր ինձ : Պատասխանի Լա առաքեալն. Դուսարն քս
 փոխեցաւ առ փեսայն իւր Քրիստոս, և սխակեցաւ անթաւառս պատկօր :

Իսկ թագաւորն բարկացեալ՝ հրաման Լա ձգել զառաքեալն չարգելանոցս
 պաղանայ. և եկեալ զարանքն անկամէին և լիզովն զոտս նորա : Հրամայեաց

* B
 p. 302 b.

effrayé il * tomba et se prosterna devant l'apôtre. L'apôtre lui imposa les
 mains et le roi fut guéri. Il guérit également de sa cruelle infirmité Abdion,
 personnage considérable à la cour royale. Il fit d'Addaï, un fabricant d'étoffes
 qui était juif, son disciple et le sacra leur évêque.

Après avoir baptisé le roi, les princes et tous les citoyens, il (l'apôtre) se
 rendit en Arménie muni de lettres d'Abgar, que n'accepta pas Sanatrouk, son
 parent, roi d'Arménie. Toutefois, la fille de ce dernier, Sandoukht crut au
 Christ, se fit baptiser par l'apôtre et fut martyrisée par son père, ainsi qu'il est
 écrit dans son histoire.

Après le martyre de Sandoukht, le Christ apparut en vision à Thaddée et
 lui dit : « Prends courage, car tu viendras à moi, aujourd'hui. » Lorsque
 l'apôtre en fit part à ses disciples, ils fondirent en larmes.

Deux princes, sur l'ordre du roi Sanatrouk, vinrent ligoter l'apôtre et le
 conduisirent au roi. Le roi lui dit : « Pourquoi as-tu trompé ma charmante fille
 et me l'as-tu fait mettre à mort ? » L'apôtre lui répondit : « Ta fille a trépassé à
 son fiancé, le Christ, elle a été couronnée de couronnes immortelles. »

Le roi irrité ordonna de jeter l'apôtre dans la cage des fauves; les fauves
 s'étant approchés s'accroupirent et lui léchèrent les pieds. Le roi ordonna

Թագաւորն լուցանել հաւր եւ ձգել զնա ի ներքս : Իսկ հօղմ ուժիկն ելեալ ցրուեաց զհօւրն, եւ մնաց սուրբն ամբողջ : Եւ հաւատացին ի Քրիստոս յաւուր չաչմիկ ոգիւր իբրեւ չորս հարիւր :

Ապա երկուցեալ Թագաւորն հրամայեաց սրով սպանանել զնա : Իսկ առաքեալն
 5 օրհնեալ զհաւատացեալսն եւ նոցա առաջնորդ յաշակերտաց իւրոց զոմն Չաքարիաս անուն, եւ ասէ. ելէք անանել զկատարումն իմ :

Իսկ զինուորքն աւեալ զերանելին հանին ի ձորակէն ի բարձրաւանդակ տեղի մի
 ի վիճամէջս, եւ տարածեալ՝ զձեռս իւր յաղօթս ասէ. Տէր իմ, Յիսուս Քրիստոս,
 մի անտես առնէր զվիճակս իմ, մի թողուր զսոսա ի մոլորութիւն կռապաշտութեան,
 10 ալ լուսաւորեան զսոսա ի զէպ ժամանակի զիտութեամբ հաւատոց քոց :

Ապա կատարեցին զնա զահիճքն սրով, եւ մարմին նորա ամփոփեցաւ ի մէջ վիճի
 պատաւելոց չԱրտաւ զաւաւրի. եւ յետ ժամանակաց զինի Լուսաւորչին, մեծ սքան-
 ճեկեօք յայտնեցան նշխարք երկոցունց՝ սրբուհւոց կուսին Սանկլատոց եւ սրբոց առա-
 քելոցն Թապէոսի, եւ շինեցաւ եկեղեցի ի վերայ նոցա :

15 Քաղաքի մե եւ Դեկանձերի ԵԳ : Վկայութիւն տասն ճարտիւրոտաց որ ի Կրիստոս կղզւոջ :

Սուրբ վկայքս Քրիստոսի՝ Էին յաւուրս Դեկոսի ամբարիշտ արքային, որոց

15 կղզւոջ] կատարեցան *add.* B.

d'allumer du feu et de l'y jeter ; un vent violent se leva, dispersa les flammes et le saint resta intact. Ce jour-là, près de quatre cents personnes crurent au Christ.

Le roi, saisi de crainte, ordonna de le tuer par le glaive. L'apôtre, après avoir béni les fidèles et leur avoir donné pour chef un de ses disciples nommé Zacharie, leur dit : « Venez assister à ma fin. »

Les soldats s'étant emparés du bienheureux le firent monter du vallon à un endroit élevé au milieu des rochers, là, il étendit* ses bras en prière et dit :
 « Mon Seigneur Jésus-Christ, n'abandonne pas mon diocèse, ne laisse pas
 les gens dans l'erreur de l'idolâtrie, mais illumine-les au moment propice
 de la science de ta foi. »

Les bourreaux l'exécutèrent ensuite par l'épée, et son corps fut inhumé au milieu d'un rocher qui s'était entr'ouvert, dans la province d'Artaz. Plus tard, après l'Illuminateur, par de grands miracles furent manifestés les restes des deux, de Sandoukht la vierge sainte et du saint apôtre Thaddée. On construisit alors une église au-dessus de leurs restes].

15 KALOTZ, 23 Décembre.

Martyre des dix martyrs en l'île de Crète.

Ces saints martyrs du Christ vivaient aux jours de Dèce, l'empereur

անուանքն են սպարիկ. Թէոդուլոս, Սատուրնինոս, Պաւլոս, Գերասիոս, Նիկիանոս, Զոտիկոս, Պանտիոս, Ագաթոպիոս, Բառիլիզէս, Ասիատոս : Որք բազում նեղախեանց համբերեցին չոնորէն կոտորաչափցն, զորս բռնախեանք և բարչանօք տանէին ի տաճար կոսցն, և ոչ հասանեցան :

Եւ չեա աշնորիկ չարչարէին զաւուրս երեսուն, պէս պէս օրինակաւ, կապէին զստն և կապանօք և բարչէին զնոսս ընդ փողոցս և ի հրապարակս, սպն տանէին ամենեւեան, կոփահարէին, սպրտակէին, իրաւեցր տանէին, վնասակէն զհերս զլիսոց և ծօրասոց նոցա, և զորէին ի վերայ ժահահոտ սպրեւաց, և սպա ի բանդ եւս եղեալ ձնչէին ի սովոյ զաւուրս բազում :

Եւ չաւուր ծիւծ նստեալ բղեաշին կզլոցն չստենի, և ճեճաւ բարկախեանք 10 հրամայեաց կաղաչանել տաջի իւր զսուրբան, և զկեցին զմարմինս նոցա տանջանօք : Իսկ վկայցն Գրիգորոսի* համարձակապէս անարկեալ զմուրաւիւն կոսցն, բարօրեցին զԳրիգորոսի աստուածաւիժնն : Եւ հրամայեաց հասանել զլլոխս նոցա : Եւ արք երկիւզածք թաղեցին զմարմինս նոցա զապա ի տեղի թաքստի : Եւ չորսամ

1 Գերասիոս] Գերասիոս B || 14 կոսցն] և սովալին զոչեւ և տակ ի պիզ կերակրոցն
add. B || 8 ժահահոտ] ժանդահոտ B — և սպա ի բանդ եւս եղեալ om. B || 12 զմուրաւիւն] զմուրաւիւն B || 14 զապա] զապանի B — ի տեղի թաքստի] ի տեղոյ թաքստան B.

impie; leurs noms étaient les suivants : Théodule, Saturnin, Evporos (*Paulos*), Gélase (*Gerasios*), Evniciansus (*Nikianos*), Zodiens, Pontius, Agathopous (*Agathopios*), Basilidès, Évariste (*Aristos*)¹. Ils endurèrent bien des supplices de la part des idolâtres impies qui par force les traînèrent au temple des idoles, mais ils ne cédèrent pas.

On les tortura ensuite de diverses manières durant trente jours; on les lia avec de cruelles chaînes et on les traîna par les rues et les places; tous les raillaient, leur donnaient des coups de poing, les souffletaient, leur crachaient au visage, leur arrachaient les cheveux de la tête et les poils de la barbe, les roulaient sur des fumiers mal odorants; ensuite on les mit en prison où on fit pression sur eux par la faim pendant de longues journées.

Un jour que le gouverneur de l'île siégeait au tribunal, et dans une grande irritation, il ordonna de faire comparaître les saints et on leur laboura le corps pour les torturer. Les martyrs du Christ méprisèrent hardiment l'erreur des idoles et prêchèrent la divinité du Christ. Il ordonna de leur trancher la tête. Des gens pieux inhumèrent leurs corps secrètement dans

* A fol. 139
v° a.

1. A noter la suppression en arménien du préfixe *Էջ* dans les trois noms *Էվորոս*, *Էջնիանոս*, *Էվարիստոս*.

հալածանքն դադարեցին, եւ եղև խաղաղութիւն բրիստոնէից եպիսկոպոսն Դորտինոյ Պօղոս՝ վերափոխեաց զնշխարս սրբոցն ի բաղաք անդր, եւ շինեաց ի վերայ եկեղեցի յանուն սրբոցն :

Յալսմ աւուր դարձեալ նաւակատիս է սրբոցն Մովիայ մեծի եկեղեցւոյն Կոստան-
5 զինուպոլսի :

Քաղսցի Ժ2 եւ Դեկտեմբերի ԵԳ : Յիշատակ է Ազդէ հայրապետին եպիսկոպոսն, բաղաքին, աշակերտի Թաղէոսի :

Արժանին ամենայն գովեստից եւ անդրանիկն ամենայն հաւատացեալ թագաւորաց ի Քրիստոս՝ մեծահաւատն Աբգարիոս, թագաւորն Հայոց եւ Ասորոց, մինչդեռ Քրիստոս
10 մարմնով յերկրի շրջէր, եւ առնէր նշանս աստուածաբար եւ սքանչելիս կատարէր, զրեաց առ նա աղաչանս զալ բժշկել զնա եւ կալ առ նա : Եւ Քրիստոս խոստացաւ նմա ի ձեռն զրոյ յետ յարութեան իւրոյ ի մեռելոց զմի յաշակերտաց իւրոց առաքել
նմա բժիշկ եւ բարոզիչ եւ աւետարանիչ. * եւ օրհնեաց զնա եւ զթագաւորութիւն նորա * A fol. 139
եւ զաշխարհ : Եւ յետ իջման ամենասուրբ Հոգւոյն ի վերնատունն ի դասս առաքելոցն v° b.

3 սրբոցն] կատարի սոն որբոց վկայիցս Դեկտեմբերի ԵԳ ի փառս Քրիստոսի *add.* B.

un endroit caché. Lorsque les persécutions prirent fin et que les chrétiens eurent la paix, Paul, évêque de Gortyne, transporta les restes des saints à la ville et construisit une église au nom des saints.

En ce jour également dédicace de la grande église de Sainte-Sophie à Constantinople.

16 KALOTZ, 24 Décembre.

Commémoration d'Addaï, évêque de la ville d'Édesse, disciple de Thaddée.

Abgar (*Abgarios*), le grand chrétien digne de tous les éloges et l'ainé de tous les rois croyant au Christ, roi d'Arménie et de Syrie, à l'époque où le Christ circulait en chair sur la terre et opérait divinement des prodiges et faisait des miracles, lui avait écrit en le priant de venir le guérir et demeurer auprès de lui. Le Christ lui promit, par une lettre de sa main, qu'après sa résurrection d'entre les morts, il lui enverrait un de ses disciples comme médecin, prédicateur et évangéliste, * il le bénit, lui, son royaume et son
pays. Après la descente de l'Esprit très saint au cénacle sur le groupe
des apôtres en forme de langues de feu accompagnées de vent violent,

հրեյէն լեզուսը եւ ստափիկ հոգնով, Քաղեասի անկա զիճակ զնալ յաշխարհն Հոյսոյ եւ սա Արգար թաղաւորն նոյս չմոհաց, եւ բռնկել զնա եւ բարպել աշխարհի նորա, որ արկեր Պաղեստինոյ ձինչեւ ի Քէտապիա եւ ի ծովն Կապից :

Եւ եկեալ ստաբերայն Քաղեասի սա Արգար, բռնկեաց զնա եւ ձկրանայ զնա եւ զամենայն բարբոն, եւ շինեաց եկեղեցիս բաղամա, եւ ձեռնադրեաց զաշակերտ իւր զԱզգէ եպիսկոպոս Եղեմիայ : Եւ զրեաց կամանա եւ եա ի ձեռն նորա, զի էր չեթմանատան եւ երկուց աշակերտացն Քրիստոսի : Եւ ինքն զնայ յաշխարհն Հոյսոյ սա Սանատրուկ բաւերպիկ Արգարաւ, եւ անոյ կատարեցաւ Նահատակութեամբ :

Իսկ սուրբ ստաբերայն Ազգէ, սանկր նշանա եւ արուեստս մեծամեծս անուամբն Քրիստոսի, բարպելր Պարսից եւ Մարոյ, եւ Էլիմայոց եւ Ասորեստանեաց, եւ զբաղամա զարձալց ի կատարաշտութենէ :

Եւ չեա վախճանի սրբայն Արգարաւ՝ չերկաս բաժանեցաւ թաղաւորութիւնն Հոյսոյ : Ենանուն որդին Արգարաւ՝ թաղաւորեաց չմոհաց, եւ Սանատրուկ ի Հոյս : Եւ որդին Արգարաւ չառաջ բրիտանեաց էր եւ չեաց եղև ուրացող. ստաբեաց սա Ազգէ եպիսկոպոսն եւ սաէ. Արա ինձ խոյր որպէս եւ սանկեր հօրն իմաց : Եւ սաէ. Քաւ լիցի ինձ սանկել խոյր աշնձ զլիսոյ որ ուրացաւ զՔրիստոս : Եւ բարկութեամբ

* A fol. 140
r^o a.

il échut en partage à Thaddée de se rendre au pays des Arméniens et auprès de leur roi Abgar à Édesse, pour le guérir et pour évangéliser son pays, qui s'étendait de la Palestine jusqu'à Thédalie et la mer Caspienne.

L'apôtre Thaddée vint auprès d'Abgar, le guérit, le baptisa, lui et toute sa ville, y construisit de nombreuses églises et sacra son disciple Addaï évêque d'Édesse. Il établit par écrit des canons, qu'il remit en ses mains, car il était l'un des soixante-douze disciples du Christ. De là il se rendit au pays d'Arménie, auprès de Sanatrouk, fils de la sœur d'Abgar, et y mourut par le martyre.

Quant au saint apôtre Addaï, il opéra de nombreux miracles et prodiges au nom du Christ, prêcha aux Perses, aux Mèdes, aux Élamites, aux Assyriens, et en convertit beaucoup de l'idolâtrie.

Après la mort de saint Abgar, le royaume d'Arménie se divisa en deux : Ananoun, fils d'Abgar, régna à Édesse et Sanatrouk en Arménie. Le fils d'Abgar était d'abord chrétien puis il devint renégat, et il envoya dire à l'évêque Addaï : « Fais-moi une tiare comme tu l'avais fait à mon père. » Il lui répondit : « Jamais je ne ferai une tiare à cette tête qui a renié le Christ. »

* A fol. 140
r^o a.

1. Il s'agit d'un bonnet lamé d'or; c'était un travail de la compétence d'Addaï, fournisseur en tissus de la cour.

լցեալ թագաւորն զնոց յեկեղեցին, եւ ձինչ նստեալ էր յաթոռ իւր եւ ուսուցանէր ժողովրդեանն առաքեալն Քրիստոսի սուրբն Ադդէ, կարեաց սրով գերկոտին սրունս նորա ոտիցն : Եւ աչալէս կատարեցաւ վկայութեամբ սուրբ առաքեալն Ադդէ Գեկտեմբերի Ի՛Դ : Եւ թագեցին զնա ըրխտոնեալքն ի մեծ եկեղեցւոյն Արզարու, եւ

5 բազում բժշկութիւնք լինին ի նշխարաց նորա որք ապաւինին ի նա : Իսկ անօրէն թագաւորն շինէր իւր ապարանս, եւ ձինչ կանգնէին զսլանն մեծ՝ կայք ձօտ եւ խրատ տալք շինողացն, յանկարծակի գերծաւ սինն ի մերենայից եւ անկաւ ի վերայ ոտից ամբարշտին եւ խորտակեաց զսրունս նորա. եւ աչալէս աստուկեցաւ չարն չարաւ եւ հատուց զվրէժն զոր արարն Ադդէի :

10 [B * Վկայութիւն Ադդէի եպիսկոպոսի Եղեանայ քաղաքի :

* B
p. 504 b.

Երանելին Ադդէ կերպասապործ էր Արզարու թագաւորին, զոր եւ առաքեաց նոյն Արզար թղթով առ Տէր մեր Քրիստոս, ազաւելով զնա զալ առ ինքն, եւ բժշկել զախտ հիւանդութեան իւրոյ զոր ունէր : Որ եւ զնոցեալ յերուսաղէմ՝ երկիր եղաղ Տեառն, եւ ետ զթուղթն Արզարու. եւ ականատես եղեալ ամենայն աստուածա-

15 10 զործ սքանչելեացն : Եւ Տէրն զրեաց թուղթ պատասխանի Արզարու թէ. Լես հանդերձեալ եմ ամօրէնութեամբ զվրկութիւն մարդկան կատարել, բայց յորժամ վերացայ՝ առաքելից առ քեզ զմի յաշակերտաց իմոց, որ լուսաւորեցէ

Le roi, très irrité, se rendit à l'église, et pendant que l'apôtre du Christ, saint Addaï, était assis sur son trône et instruisait le peuple, il lui trancha les deux jambes avec son épée. C'est ainsi que mourut par le martyre le saint apôtre Addaï, le 24 décembre. Les chrétiens l'inhumèrent dans la grande église d'Abgar, et de nombreuses guérisons ont lieu par ses restes, en faveur de ceux qui ont recours à lui.

Quant au roi impie, pendant qu'il se faisait construire un palais, et qu'on y dressait une grande colonne, lui se tenant auprès pour donner des ordres aux ouvriers, la colonne s'échappa tout d'un coup des machines, s'abattit sur les pieds de l'impie et lui brisa les jambes. C'est ainsi que le méchant mourut par le mal et paya le talion de ce qu'il avait fait à Addaï.

[B * Martyre d'Addaï, évêque de la ville d'Édesse.

* B
p. 304 b.

Le bienheureux Addaï était le fabricant de soieries du roi Abgar, qu'Abgar envoya, chargé d'une lettre à notre Seigneur le Christ pour le prier de venir auprès de lui et de le guérir de l'infirmité qu'il avait. S'étant donc rendu à Jérusalem, il se prosterna devant le Seigneur et lui présenta la lettre d'Abgar. Il fut témoin oculaire de tous ses miracles divins. Le Seigneur écrivit une lettre en réponse à Abgar en ces termes : « Je suis sur le point d'accomplir par des actes le salut des hommes, mais lors de mon ascension, je t'enverrai un de mes disciples qui t'illuminera toi et ta ville. » Addaï prit (la lettre) en

զբեղ և զբազարդ քս : Զոր ստեալ Ազգէի հանդերձ անարատ կենդանադրո-
թեամբ ծառայական կերպի Որդոջն Աստուծոյ, զոր ևս ցնտ անձնապարձ
նկարեալ չերեսաց զաստատակին խրտմ, և երեր սա Աբգար :

* II
p. 305 a. 5
Եւ չեա համբառնարչն Տեառն եկեալ սաարեալն սարբ Թաղէս չեղեալա՝
լուսաւորեաց զթաղաւորն և զամենեանն : Եւ յորժամ հանդերձեցաւ երթալ չարեւեր՝
ձեռնադրեաց զԱզգէ չեղեալապատկին փոխանակ խր, որ յամենայնի հաստաւորեաց
սաարեկոյն սրբութեան, և ծիշտ արթնութեամբ հովտէր զեկեղեցին :

Եւ չեա ամաց ինչ վախճանեցաւ Աբգար թաղաւոր, և եկաց ի թաղաւորութեանն
ծի յորդոց խրոց՝ աչբ չար և սպտամբոց, լի ամենայն անօրէնութեամբ, որ
ստեալք զխաղաղութին և ոչ ընդունէր զվարդապետութինն քարոզութեան 10
աւետարանին :

Եղևաց սա Ազգէ եղեալապատ՝ ծինչլեա նստէր չեկեղեցւոյն, և խտէր զպատարմոն
զրոց սրբոց չախանջս ժողովրդեանն, և ասէ . Արս ինձ խոյրս ոսկեղէնա, զոր արինակ
ստեղէր չառաջ հարց իմոց : Եւ ոչ սա չանձն Ազգէ : Ասարեաց անպրէն և ասէ .
Ոչ թողում ես զպաշտօնս Քրիստոսի՝ որ աւանդեցաւ ինձ չաշակերտէն Քրիստոսի 15
Թաղէստէ սաարեկոյ, և ամենն խոյրս անիրաւութեան : Եւ իբրեւ ետեա նա եթէ ոչ

même temps que le portrait immaculé du Fils de Dieu en forme de serviteur, (portrait) qu'Il lui remit, ayant peint son visage sur sa serviette sans le secours des mains, et il le porta à Abgar.

* B
p. 305 a. 10
* Après l'ascension du Seigneur, le saint apôtre Thaddée vint à Édesse, illumina le roi et tout le monde. Et lorsqu'il fut sur le point de partir vers l'Orient, il sacra Addaï évêque, à sa place. Et celui-ci fut en tous points l'égal de l'apôtre par sa sainteté; il gouverna toujours l'église avec vigilance.

Quelques années plus tard, le roi Abgar vint à mourir et son successeur dans la royauté fut un de ses fils, homme méchant et réfractaire, rempli d'impiété, qui haïssait la paix et rejetait la doctrine de la prédication évangélique.

Il envoya dire à l'évêque Addaï, pendant que celui-ci siégeait à l'église et exprimait les sentences des Écritures aux oreilles du peuple : « Fais-moi une tiare¹ d'or, ainsi que tu le faisais avant à mes ancêtres. » Addaï n'accepta pas, et il envoya immédiatement dire : « Je ne quitte point le service du Christ, qui m'a été confié par le disciple du Christ, l'apôtre Thaddée, pour faire une tiare d'iniquité. » Lorsque (le roi) vit qu'Addaï ne consentait pas à

1. Cf. *supra*, note de la légende contenue dans A.

Հաւանի նմա կատարել զհրամանս նորա, չղեաց խորտակեաց զորունս նորա ճինչկեւ
նստէր յեկեղեցւոյն եւ թարգմանէր ժողովրդեանն :

Եւ ի մեռանել իւրում երդմնեցոյց զՓղոտ եւ զԱրշղամայ, եթէ. Աստէն իսկ ի
տանս յայսմիկ ուր մեռանիմս վասն ճշմարտութեան սորա, զիք զիս եւ աստէն թաղե-
5 ցէք : Եւ որպէս երդմնեցոյց՝ նոյնպէս արարին. թաղեցին զնա անկէն ի ներքոյ բան
զմիջի դուռն եկեղեցւոյն՝ ի միջի ընդ արս եւ ընդ կանաչս : Եւ եղև սուգ մեծ եւ
զառն յեկեղեցւոյն, եւ յամենայն քաղաքն վասն իրացն եղելոյց, որպէս եղև սուգ եւ
տրտմութիւն՝ չորժամ վախճանեցաւ բարիորդ վկայութեամբ Թաղէ առաքեալն վարդա-
պետ նորա, ի ձեռաց ամբարշտաց ի կողմանս արեւելից :

10 Եւ քանզի իբրեւ խորտակեցին զոտս նորա՝ վաղվազակի մեռաւ եւ ոչ ժամանեաց
* ձեռնադրել զՓղոտ : Ապա զնայեալ Փղոտ յԱնտիոք, եւ ընկալաւ անդ զձեռ-
նադրութիւն քահանայութեան ի Սրապիոնէ եպիսկոպոսէ Անտիոք քաղաքի, որոյ
էր ընկալեալ զքահանայութիւնն ի Սիմոնէ Վիմէ՝ որ ընկալաւ ի Տեառնէ :]

* B
p. 305 b.

accomplir ses ordres, il envoya briser ses jambes pendant qu'il siégeait à l'église et commentait (les Écritures) au peuple.

Pendant qu'il se mourait il fit jurer à Phloth et Arslama qu'ils le déposeraient et l'enseveliraient dans cette maison même où il mourait à cause de sa sincérité. Ils firent comme il le leur avait fait jurer, et l'inhumèrent là au-dessous de la porte médiane de l'église, entre l'emplacement des hommes et celui des femmes. Il y eut une grande et amère tristesse à l'église et dans toute la ville pour les événements qui avaient eu lieu, comme il y eut deuil et tristesse lorsque mourut, en bon martyr, l'apôtre Thaddée, son maître, par les mains des impies, dans les régions de l'Orient.

Or, comme (Addai) mourut presque aussitôt qu'on lui avait brisé les jambes, il n'eut pas le temps de * sacrer Phloth; celui-ci, s'étant rendu ensuite à Antioche, y obtint l'ordination de la prêtrise de Sérapion, évêque de la ville d'Antioche, qui avait reçu la prêtrise de Simon-Pierre, lequel l'avait reçue du Seigneur.]

* B
p. 305 b.

Փարսիցի մէջ եւ Դեկտեմբերի Ին ։ Տան Լ, Ծննդեան ճեճին Բառուճայ եւ Փրկչին ճերայ
 Յիսուսի Քրիստոսի ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն ։
 Եղած աւուր տան Լ, Գաթի մարգարէին եւ Յակոբայ եղբոր Տեառն ։

Սկիզբն եւ զտալս ամենայն տանից Է, որ Ծննդեան եւ Յաշտանութեանն Քրիստոսի .
 * A fol. 150° 15
 Եւ վարդապետք եկեղեցոյ աւանդապաճք առաքելոցն եղին գտանքս զայս եօթն, * Հաս-
 10
 տատեալ Հորս անդամ ըստ ծագաց երկրի, ըստ չորից նիւթաց չորմէ, զսցացան թանձրա-
 գոծքս, եւ ըստ չորից եղեմարուղիս գետացն, եւ ըստ չորից ակնուայն եղեկիւնիլ, եւ
 չորից կտուայն Զարարիւղի, եւ ըստ չորից անկեանց սեպանայն, եւ ըստ չորից աւետա-
 15
 րանչայն սրբոյ, եւ եօթն տանայն չորոյ վերայ շինի իմաստութեան տանն, կաթնուլիկէ
 եկեղեցին, եւ ըստ եօթն աւուրց չարախու, եւ ըստ եօթն Հազար դարոց կենցաղոյս,
 եւ ըստ եօթնարդս աշտանակին, եւ ըստ եօթնարփի շարհայ Հազոյն, զոր ծիշա
 ընդունին պաշտանաչք նորա ։

Իրբեւ լլցան աւուրք պաշտաման նորա զնայ Զարարիա ի տան խոր, եւ չեա աւուրցն
 այնոցիկ զլոցս եղլաւարեմ կին նորա ։ Եւ ի մկրտութենէն իմէ Էր Յիսուս իրբեւ
 ամայ երեսնից սկսեալ, ընդլւծ անխորհրդիցն, եղին տանել նախ Գաթի մարգարէին
 15
 եւ Յակոբայ առաքելոյն, իրբեւ հոր Քրիստոսի ըստ մարմնայ եւ կրօնք, սրբէս ասէ

17 KALOTZ, 25 Décembre.

Fête de la Nativité de notre grand Dieu et Sauveur Jésus-Christ,
 de la sainte Vierge Marie.

En ce jour fête du prophète David et de Jacques le frère du Seigneur.

Le commencement et le principe de toutes les fêtes est le jour de la Nati-
 vité et de l'Épiphanie du Christ.

Les docteurs de l'Église, gardiens des dépôts des apôtres, ont institué
 * A fol. 150° 15
 15
 en outre des fêtes au nombre de sept *, en les établissant par quatre fois,
 d'après les extrémités de la terre, d'après les quatre éléments dont sont
 formés les corps solides et d'après les quatre fleuves qui sortent du paradis,
 d'après les quatre trônes d'Ézéchiél, les quatre chars de Zacharie, les quatre
 angles de l'autel, et les quatre saints évangélistes; les sept colonnes sur
 lesquelles est édifiée la maison de sagesse, l'Église catholique (շառչաշի), et
 d'après les sept jours de la semaine, les sept mille siècles du monde, les sept
 candélabres de lumière, les sept grâces flamboyantes de l'Esprit que recei-
 vent toujours ses ministres.

Après avoir accompli ses jours de fonctions, Zacharie retourna à sa
 maison. et après ces jours sa femme Elisabeth conçut. Commenant par le
 baptême que reçut Jésus, lorsqu'il avait trente ans, on a établi, contre les
 irréfléchis, de fêter d'abord le prophète David et l'apôtre Jacques, comme

Մատթէոս. Գիրք ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի որդւոյ Դաւիթի : Պօղոս զաչլ որ յաւաքերոյն ասէ ոչ տեսի, բաց ձիայն զՅակոբոս՝ եղբայր Տեառն. զոր երգուաւ Տէր Դաւիթի ճշմարտութեամբ եւ ինչ ասեաց, թէ ի սրտոյ յորովայնէ, Եւսմմէ, նստուցից յաթիս քո :

- 5 Արդ ձեռաւ Դաւիթ եւ թաղեցաւ յերուսաղէմ : Եւ սպանաւ Յակոբոս ի Հրէիցն վան վկայութեանն Յիսուսի, թէ. * Նա նստեալ է ընդ աջմէ հօր եւ զաւոյ է ընդ * A fol. 140
v^o a.
- 10 ամպս երկից : Եւ ասեն. Ոհ, ոհ եւ արդարս ծոյրեցաւ, եւ ընկեցին յաշտարակէ տաճարին որ շրջեցաւ եւ ծունր եղ եւ ասէ. Տէր ձի համարիր սոցա զպս մեկս : Եւ հարին տափանաւ թափչի զգլուխն եւ սպանին զնա, զայն՝ որոյ խտապեալ էին ծանկըն որպէս ուղտու, ի ստէպ ծունր զնկւսն, որ խորոյ տղանէր եւ ի բաղանիս ոչ մտանէր, իւրով ոչ օձանէր, եւ ինչ յորում շունչ էր ոչ ուտէր, որ արդարն կոչէր յամենեցունց : Եւ թաղեցին զառ ի կողմն տաճարին :

- Աչտէս կատարի եօթն արանցս չորս օր տօն. Դաւիթի եւ Յակոբոսի, Ստեփաննոսի, Պետրոսի եւ Պօղոսի, Յակովբայ եւ Յովհաննու : Սորա են եօթն հովիւքն ըստ մարգարէին եւ ըստ վարիչ սոցուն Քրիստոս, որք վախճաական առնեն զգալսն հերձուածոյ յնկեղեցւոյ Քրիստոսի : Եւ կատարի տօնս Քաղոցի ԺԷ եւ Դեկտեմբերի ԻԷ :

étant le père et le frère du Christ, selon la chair, ainsi que le dit Matthieu : « Livre de la généalogie de Jésus-Christ, fils de David ». « Paul dit : « Je n'ai vu personne autre des apôtres, que Jacques, le frère du Seigneur² », au sujet de qui le Seigneur avait juré à David en vérité, et il ne se démentit pas : « Je mettrai sur ton trône du fruit de tes entrailles³ . »

Or David est mort et fut enterré à Jérusalem, Jacques fut mis à mort par les Juifs pour avoir témoigné de Jésus : « * Il est assis à la droite du Père et viendra sur les nuées du ciel. » A quoi ils répondirent : « Oh! oh! voilà que le juste lui aussi est induit en erreur! » Et ils le jetèrent du haut de la tour du temple. (Jacques) se redressa, s'agenouilla et dit : « Seigneur, ne leur tiens pas compte de ce péché. » On le frappa alors sur la tête avec une masse de foulon, tuant ainsi celui dont les genoux s'étaient endurcis comme ceux d'un chameau à cause de ses incessantes génuflexions, qui se revêtait de bure, qui n'avait jamais pénétré dans un bain, qui ne s'était jamais oint d'huile de parfum, qui ne mangeait pas de ce qui avait eu soufuffle, et qui était appelé par tous le juste. On l'inhuma à côté du temple.

C'est ainsi qu'on célèbre quatre jours de fête pour ces sept personnages : David et Jacques, Étienne, Pierre et Paul, Jacques et Jean. Ce sont les sept pasteurs, d'après le prophète et d'après leur guide le Christ, qui mettent en fuite les loups hérétiques de l'église du Christ. Leur fête se célèbre le 17 Kalotz, le 25 Décembre.

1. Matth. 1, 1-2. — 2. Gal. 1, 19. — 3. Ps. cxxx1, 11.

Անցած առաք սուրբն ճուշանիկ զառար Վարդանայ Հոսոց զորավարին, յառնէ խրմէ Վազգենայ՝ Վրայ բղեւջիւ, բազում տանջանայ համբերեալ կատարեցաւ ի Քրիստոս :

[B* Տօն է մեծի մարգարէին եւ թագաւորին երանելոյ աստուածահօրն Դաւիթն, ընդ որոց խրոյ եւ սուրբ ստարեղոյն Յակովբայ եւ Յովսեփայ :

Նախապատիւն եւ աստուածահօրն ի մարգարէս՝ եւ առաջին ի կամոյն Աստուծոյ օժեալ թագաւորն մեծն Դաւիթ, հարապատ շառաւիղն օրհնութեան Արարչամու, Սահակայ եւ Յակոբայ, եւ ծագելեալ արքայութեամբ զառապանն յորոցոյ ցեղին Յուդայ, չորերեսուսանն էր չկրօնահամէ, եւ մեռաւսն ի Յուդայէ, զորով որպի Յեսեայ ի Բեթլեհէմ՝ կրտսեր բան զայլ ամենայն եփանեալին եղբարսն խր, որ ի խորհուրդ չեանութեանն հեթանոսայ ընտրեցաւ բան զերեց եղբարսն խր՝ ի ախլ Հրէլոյն խտերոյ :

Յա նախ հալիւ էր որպէս զԼիւբն, պարպարորոյ անմեղութեամբ եւ ուղիւ սրտիւ առաջի Աստուծոյ պաշտօնացեալ . եւ զխաշինս հօր խրոյ արածէր, ի խորհուրդ որոցն խրոյ բաջ հալուին Քրիստոսի, զորոյ զլազկեղ զօրութիւնն որ զգապանն մեծ եւ խնայել պարտելոյ էր, փորց այս մարմնով ապացոյցանէր յայնմիկ զի տալանեան հաստիւսն այնչափ զօրանալք՝ ճինչ զի ձեռամբ զարջս եւ զառիւծս ունելով ստատկէր բազում անպաժ :

En ce jour sainte Chouchanik, fille de Vartan, chef des troupes arméniennes, fut mise à mort par son mari Vaskène, gouverneur de la Géorgie, après avoir enduré beaucoup de tortures pour le Christ.

[B* Fête du grand prophète et roi, le bienheureux père de Dieu, David, avec son descendant¹ le saint apôtre Jacques, et Joseph.

Le premier en honneur des prophètes, le père de Dieu, et le premier roi oint par la volonté de Dieu, le grand David, véritable rejeton de bénédiction d'Abraham, d'Isaac et de Jacob, sceptre fleuri parmi les fils de la tribu de Juda, quatorzième à partir d'Abraham et onzième après Juda, fils de Jessé de Bethléem, plus jeune que tous ses sept autres frères, symbole du dernier rang des gentils, fut élu à l'exclusion de ses frères aînés, figure du rejet des Juifs.

Il fut d'abord berger comme Abel, d'une nature simple et innocente, resplendissant aux yeux de Dieu par la droiture de son cœur. Il paissait les brebis de son père, figure de son descendant, le Christ, le courageux pasteur, qui devait vaincre par sa force triomphante la grande bête intellectuelle; bien que petit de corps, (David) représentait (le Christ), car malgré sa taille d'enfant il était si fort, qu'en saisissant de ses mains les ours et les lions il en tuait souvent.

1. M. à m. : fils.

Եւ էր ինքն խարտեաշ եւ կարմիր, աչօք զեղեցիկ, ի տիպ ամենատես բնութեանն Քրիստոսի, որ զեղեցիկն եղեւ տեսանելով քան զամենայն որդիս մարդկան : * Զամանէ վկայեաց ճշմարտան Աստուած եթէ. Գաի ալր ըստ արտի իմում զԴաւիթ, զորդի Յեսսեայ, ի Բեղղեհէմ, որ արացէ զամենայն զկամս իմ :

* B
p. 306 a.

5 Վասն որոյ եւ յորժամ զյանցաւորն Սաւուղ խտտեալ մերժեաց ի թագաւորելոյ՝ զոր բարկութեամբ ետ խտտարտութեանն Հրէից, զԴաւիթ հրամայեաց Սամուէլն երթալ օժանել ի Բեթղեհէմ, յորինակ օծելոյն Քրիստոսի որ ի Բեղղեհէմ ծննդեամբ՝ ի հրեշտակաց օծեալ կոչելոյ, զի անդ ասէին եթէ. Ննաւ ձեզ վրկիչ որ է օծեալ Տէր ի քաղաքի Դաւիթ :

10 Որպէս պատմի ի զիրս թագաւորութեանն աչալէս եթէ. Յարուցեալ Սամուէլ աւ զեղջիւրն իւզոյ, եւ ելից զնա ելով ըստ բանի Տեառն : Եւ աւ երինջ մի յարջաւոց եւ զնաց ի Բեթղեհէմ եւ ասէ. Ի զոհել Տեառն եկի, սրբեցարուք ընդ իս աչօք եւ ուրախ լերուք. եւ սրբեաց զՅեսսէ եւ զորդիս նորա եւ կոչեաց զնա ի զոհն :

15 Եւ իբրեւ եկին եւ ետես զանկրանիկն Յեսսեայ զեղեցիկ հասակաւ, եւ օժանել կամեցաւ. եւ ասէ ցնա Տէր. Մի հալիւր ի տեսիլ զորա, զի մարդ հալի յերեսն իսկ Աստուած ի սիրտն : Եւ կոչեցեալ եւ գալլ եւս որդիսն՝ ծանեաւ զի չիք որ ի նոցանէ ընտրեալ. եւ հարցեալ թէ զուցէ՞ ալլ եւս մանուկ, լուաւ թէ է մի փոքրիկ որ արածէ

Il était blond et rose, avec de beaux yeux, dans le type de la beauté physique du Christ qui fut le plus bel homme à admirer parmi tous les fils des hommes. * Le vrai Dieu a témoigné de lui en ces termes : « J'ai trouvé l'homme selon mon cœur, David, fils de Jessé, de Bethléem, qui accomplira toutes mes volontés. »

* B
p. 306 a.

C'est pourquoi lorsqu'il méprisa et rejeta du royaume le coupable Saül, qu'Il avait donné par colère aux Juifs au cœur endurci, Il ordonna à Samuel d'aller oindre David à Bethléem, en figure de l'onction du Christ né à Bethléem, et qui fut appelé oint par les anges, lorsqu'ils proclamèrent : « *Il vous est né un Sauveur, qui est l'oint du Seigneur dans la ville de David* ¹. »

Ainsi qu'il est écrit dans le livre des Rois ², Samuel se leva, prit la corne à huile, la remplit d'huile selon l'ordre du Seigneur. Il prit aussi une génisse et se rendit à Bethléem et dit : « *Je suis venu pour sacrifier au Seigneur, purifiez-vous avec moi aujourd'hui et réjouissez-vous.* » Et il purifia Jessé et ses fils et les invita au sacrifice.

Lorsqu'ils furent venus et qu'il vit l'aîné de Jessé, d'une belle taille, et qu'il voulut l'oindre, le Seigneur lui dit : « *Ne regarde pas à son aspect, car l'homme regarde la figure, mais Dieu regarde le cœur.* » Il appela ensuite les autres fils, mais reconnut qu'aucun d'eux n'était l'élu. Il s'informa alors s'il n'y avait point d'autre enfant, et apprit qu'il y en avait un autre petit qui paissait le

1. Luc, II, 11. — 2. I Reg. xvi, 1-11.

զխաչն : Եւ սաե Սամուէլ . Կարենն աճ զնա, զի ոչ բարձեպար ծինչեւ եկեպե : նա :

Եւ իբրեւ ածառ Դաւիթ, ծանեաւ եղի օծաթեան զհայր օծերչն, եւ ետայ օրինակն առ ճշմարտութեան զազաւարն, եւ հայի ծարգարեւութեան ծանեաւ ի նա զգաշակեալն ի ծարգարէից : Զոր իբրեւ ետեա Սամուէլ կարճիր եւ աչօր զեկեղիկ եւ բարի տեսնելով Տեառն, չաչնեամ ասաց ընդ նա Տէր. Եբն, զձ զգա զն զա է բարի : Եւ չարեա օճ զնա ի մէջ եղբարց խորց :

Եւ խաղաց հայի Տեառն ի վերայ Դաւիթ չօրէ չաչնեան, եւ առ չաղաց, եւ երգէր * սաղմոս աստեաղեաւ, եւ նուազէր ծիշտ օրհնութեամբ Կառածոց, զոր եւ զբէր խն : Զի առ եղեւ չեա Մովսիս երկրորդ ծարգարե, Կառածոց, որ զիրա զբեայ զազմասարանն օրհնութեան ըն պէս պէս աստուածաշնորհ խմատութեամբ եւ բարձրաստիկ զաշակութեամբ չաղաց Տեառն մերայ Յիսուսի Քրիստոսի :

Վասն որոց եւ յովմոճ չար հային խեղդէր զՍաուլ, զն վերացաւ հային Տեառն ի Սաուլոյ եւ հանդեաւ ի սուրբն Դաւիթ, ասաց Սաուլ . Տեսէր ինձ աչբ մի զի բարիօր երգեպէ : Եւ սաե մի ոմն. Տեսի զԴաւիթ, որպի Յեսեայ Բեկեհէհեմայոց, եւ զխաշ սաղմոս, եւ է աչբ խմատուն եւ պատեբարձոյ, եւ հանձարեւ եւ ծարտաբարան, եւ է զեկեղիկ տեղեամբ եւ Տէր ընդ նմա :

troupeau. Samuel dit alors : « Faites-le venir, car nous ne nous assejerons pas tant qu'il ne sera venu ici.

Lorsque David fut amené, l'huile de l'onction reconnut le père du Christ, le modèle mit en effervescence sa véritable copie, et l'esprit de prophétie discerna en lui celui qui avait été prévu par les prophètes. Lorsque Samuel le vit, rouge, avec de beaux yeux et un aspect agréable au Seigneur, il fut dit par le Seigneur : « Lève-toi, oins-le, car il est bon ». Il se leva et l'oignit au milieu de ses frères¹.

L'esprit du Seigneur s'empara de David dès ce jour-là, et pour toujours; il accompagnait de la cithare à dix cordes, et chantait² toujours, pour bénir Dieu, des psaumes, qu'il écrivit. Car il fut, après Moïse, le second prophète de Dieu, et il écrivit le psautier de bénédictions, plein d'une excellente sagesse reçue de Dieu et de précieuses prédictions au sujet de Notre-Seigneur Jésus-Christ.

C'est pourquoi lorsque le mauvais esprit tourmentait Saül, car l'esprit du Seigneur s'était retiré de Saül et s'était répandu sur saint David, Saül dit : « Cherchez-moi un homme qui chante bien. » Quelqu'un lui dit : « J'ai aperçu David, le fils de Jessé de Bethléem, il sait la psalmodie, et c'est un homme sage et guerrier, prudent, éloquent, beau de visage, et le Seigneur est avec lui².

1. I Reg. xvi, 12 sq. — 2. I Reg. xvi, 14-18.

Եւ իբրեւ բերաւ Գաւիթ լինէր զի յորժամ հասանէր աչսն չար ի վերայ Սաուլայ, առնոյր Գաւիթ քնար եւ նաագէր ձեւամբ եւ հանգուցանէր զՍաուլ, եւ զիւրանայր նմա, զի մեկնէր ի նմանէ աչսն չար. որով եւ սիրեաց զնա Սաուլ. եւ եղև նմա կապարձակիր : Բայց զի Գաւիթ սիրէր զխոնարհութիւն եւ հնազանդէր հօր իւրում՝

5 վերատին չողաւ եւ գնաց ի գործ հօր իւրոյ :

Իսկ յորժամ ժողովեցան ապապիլիբն պատերազմել ընդ Բարաշէլի, եւ երանէր հսկայն պորաւոր Գողիատ հանապապօր հայհոյել զձաւատն Բարաշէլի եւ զԱսաուած : Արում էր բարձրութիւն նորա կանգուն վեց եւ թզաւ, առնելով սաղաւարտ եւ զրահ, որոյ կշիւս զրահիցն էր հինգ հազար սկեղ աղնձոյ եւ երկաթոյ : Առնէր եւ առնապանս

10 պղնձիս բարձիցն, եւ վահան պղնձի թիկանցն : Եւ բուն զեղարդեանն իբրեւ զստորի ստառնանկաց, եւ տէգ նիւզակին ի վեց հարիւր սկեղէ երկաթոյ :

Եւ երանէր եւ ապապակէր հանապապօր զի ելցէ որ յԲարաշէլէ կռուել ընդ նմա, որում թէ չալթեցից, ասէ, զուր ծառայեալիք մեղ . ապա թէ ինձ չալթեսցէ՝ մեր ծառայեսցուք ձեղ : Եւ իբրեւ բազում խոտոմամբ քարոյն * Սաուլայ ապապակէր

15 եւ չգտաւ որ յԲարաշէլի առ աչն բաւական, մատեաւ անց Գաւիթ վառեալ նախանձու հողով : Յորժամ լուաւ զի աչապիլին հայհոյէր զձաւատն Ասաուոյ կենդանոյ՝

* B
p. 307 a.

David fut conduit auprès de Saül, et lorsque le méchant démon le saisissait, David prenait la cithare, la faisait résonner sous ses doigts et calmait Saül, qui s'en trouvait bien, car le mauvais esprit le quittait alors; aussi Saül le prit-il en affection, et en fit son écuyer¹. Mais comme David aimait l'humilité et était obéissant à son père, il retourna chez lui et reprit son travail auprès de son père².

Lorsque les Philistins se rassemblèrent pour guerroyer contre Israël, leur chef, le géant Goliath, sortait des rangs chaque jour pour insulter l'armée d'Israël et Dieu. Sa hauteur était de six aunes et un empan, et il portait un casque et une cuirasse dont le poids était de cinq mille sicles de bronze et de fer. Il avait aussi des cnémides de bronze sur les jambes, et un bouclier d'airain aux épaules. Le bâton de sa lance était comme une ensouple de tisserand, et la pointe de sa lance pesait six cents sicles de fer³.

Il sortait tous les jours et invitait quelqu'un d'Israël à venir se mesurer avec lui, et disait : « Si je le buts, vous deviendrez nos serviteurs, mais s'il me bat, nous vous servirons⁴. » Après que le héraut⁵ de Saül l'eut annoncé avec force promesses⁵ et que personne ne se fut présenté capable d'un tel exploit, David s'offrit enflammé par un esprit de zèle. Lorsqu'il entendit ce Philistin

* B
p. 307 a.

1. I Reg. xvi, 23 et 24. — 2. La Bible donne une autre raison du retour de David à Bethléem : il était rentré à la maison pour suppléer ses trois aînés partis en guerre avec Saül. — 3. I Reg. xvi, 4-7. — 4. *Ibid.* 9. — 5. Le texte omet la promesse de Saül, que le héraut aurait proclamée, cf. *infra*.

խոցատեցաւ . քանզի ստաբեալ էր զնա հաջր խր ի Բեթղեհէմէ : ստնեւ ուղջոյն երկ-
յադոյն եկրարցի որք կաշին ի բանակին :

Եւ լուսա Սաուլ զի խտեւր Դաւիթ վասն յաղթեաց Դաւիթաւ : եւ բերեւ զնա
սուաջի խր : Եւ սաե, զնա Դաւիթ . Մի ինչ անկցի ի սիրտ տեսանդ իմոյ, ծառայ քո
երթիցէ : եւ ծառայիցէ ընդ աշխարհին : Եւ սաե, Սաուլ . * Դաւիթ ոչ կարիցես զլէծ 5
տնեւ զի զու ծանուկ ես եւ նա աչր որտեկապծալ :

Եւ սաե, Դաւիթ . Յորժամ արածէր ծառայ քո զհօտ հօր իմոյ, եւ զաչր արջ կամ
սաււած, երանէի զհետ եւ հարեալ զնա կարգէի զհօտն ի բերանոյ նորա : Եւ թէ
յառնէր ի վերայ իմ՝ տնէի զխօցից նորա եւ սպանանէի զնա . այնպէս եղիցի եւ
աշխարհին աչր անիրիւստ . զի ո՞ որ է նա որ նախաստաց զճակատն Ասատուոյ կենդա- 10
նոյ : Եւ Տէր Աստուած որ ապրեցոցց զիս յառիւծոցն՝ ապրեցոցցէ : եւ ի ձեռոց
նորա :

Եւ զգեցուցին Դաւիթի զրահս եւ զէնս, եւ հեծուցին չերիվար . եւ նա զթեաց
ձխանկամ եւ երկիցս, զի ձի ծարդկաշին ըցի յաղթաթիւնն . եւ զի նշանակեցէ
զՔրիստոս զորդին խր ըստ ծարմնոյ՝ որ զթերով եւ ծարդկաշին սկարսթեաւմար խաչին 15
յաղթեաց իմանալն սկաչին եւ ոչ զորսթեաւմար աստուածութեանն :

Վասն որոյ եւ եհան Դաւիթ զլէնսն եւ առ զցուսն հալուական զտիպ նշանի

insulter grossièrement l'armée¹ du Dieu vivant, il en fut froissé, car son père l'avait envoyé de Bethléem prendre des nouvelles de ses frères aînés qui se trouvaient à l'armée².

Saül apprit que David parlait de vaincre Goliath, et le fit venir en sa présence. David lui dit : « Que le cœur de mon Seigneur ne se décourage pas, ton serviteur ira et il combattra avec le Philistin. » Saül lui dit : « Tu ne pourras peut-être pas lui résister, car tu es jeune et lui un homme de guerre. »

David répondit : « Lorsque moi, ton serviteur, je gardais le troupeau de mon père, et que survenait un loup ou un lion, je le poursuivais, je le frappais et j'arrachais la brebis de sa gueule. S'il se levait contre moi, je le saisisais par la gorge et le tuais ; il en sera de même avec ce Philistin incirconcis, car qui est-il pour insulter l'armée du Dieu vivant ? Le Seigneur Dieu qui m'a préservé des lions me préservera aussi de ses mains³.

On fit revêtir à David une cuirasse, et (on lui donna) des armes et on le fit monter à cheval. Il trébucha une et deux fois⁴, afin que la victoire ne fût pas humaine, et pour signifier que le Christ, son fils suivant la chair, a vaincu le géant spirituel en trébuchant et par la faiblesse humaine de la croix et non par la force divine.

C'est pourquoi David euleva l'armure, prit en main son bâton de berger,

1. Exactement : l'armée rangée en bataille, *acies*. — 2. I Reg. xvii, 17 sq. — 3. *Ibid.* 31-37. — 4. Détail extra-biblique.

սրբոյ խաչին ի ձեռին, եւ հինգ քարինս եւ զպարսն, եւ մերձեցաւ առ ալքն ալլազղի : Զոր տեսեալ զնա Գողիաթ մանկական զիծօք արհամարհեաց եւ ասէ. Զխմրդ՝ շուն իցեմ զից ցալով եւ քարամբք զաս ի վերայ իմ : Եւ ասէ Գաւիթ. Վատթար եւս ես քան զշուն, զու գաս ի վերայ իմ սրով եւ աղեղամբ, եւ ես զամ ի վերայ քո անուամբ :

* B
p. 307 b.

5 * Տեսան զօրութեանց բանակիս Իսրայելի զոր նախատեսցեր :

Եւ պարսեալ՝ եհար քարիւ զալլազղին ի ձախատն, եւ եմուտ քարն ընդ սաղաւարտն, եւ անկաւ ի վերայ երեսաց իւրոց : Եւ ընթացաւ Գաւիթ եհան զսուր նորա եւ եհատ զգլուխ նորին, որպէս եւ Տէր մեր՝ զի զգէնն սատանայի սրով մարտեաւ ընդ մեզ՝ զմահն եւ զանէծս առեալ լինքն եւ նովին սպան զնա, զի մահուամբ զմահ ելոյծ :

10 Եւ աչպէս ի փախուստ զարձուցեալ զամենայն զգօրն հեթանոսաց եւ սատակեաց զնոսա : Որում ի զառնալն երգէին ժողովուրդն եթէ. Եհար Սաւուլ զհապարս, եւ Գաւիթ զբիւրս : Ընդ որ յոյժ հարաւ նախանձու Սաւուլ, բաց սոժամայն վասն ուխտին իւրոյ փեսայացոյց զԳաւիթ ինքեան եւ խնդրեաց ի նմանէ հարիւր անթրլփատութիւնս ի յալլազղեացն, զի թերեւս միայն երթեալ սպանցի ի նոցանէ : Իսկ 15 Գաւիթ զնայեալ միայն սպան հարիւր ալլա ալլազղի եւ երբ քանթլփատութիւնս նոցա : Եւ Սաւուլ ահամայ կացոյց զնա ի վերայ զօրացն :

figure de l'arbre de la sainte croix, cinq pierres et la fronde et marcha vers le Philistin. Goliath l'apercevant jeune de visage, le méprisa et dit : « Suis-je donc un chien pour que tu viennes à moi avec un bâton et des pierres ? » David lui répondit : Tu es pire qu'un chien, tu viens à moi avec l'épée et la lance, mais moi, je viens à toi au nom * du Seigneur des armées du camp d'Israël que tu as insulté¹. »

* B
p. 307 b.

Ayant manié sa fronde, (David) atteignit d'une pierre le front du Philistin, la pierre pénétra dans le casque; et (Goliath) tomba sur sa face. David accourut, lui tira son épée et lui trancha la tête². De même Notre-Seigneur, ayant pris les armes du démon, avec lesquelles il nous combattait (c'est-à-dire) la mort et les malédictions, le tua par elles, car il a détruit la mort par la mort.

C'est ainsi que (David) mit en fuite les forces des païens et les anéantit. A son retour le peuple chantait : « Saül a frappé mille (hommes) et David dix mille³. » Saül en fut très jaloux, mais à cause de son serment il le maria avec sa fille en lui demandant cent prépuces de Philistins, dans l'espoir qu'allant seul contre eux il serait tué par eux. David s'en alla seul, tua cent hommes aux Philistins et apporta leurs prépuces⁴. Saül le plaça de mauvais gré à la tête de ses troupes⁵.

1. I Reg. xvii, 40-45. — 2. Ibid. 49-51. — 3. I Reg. xviii, 7. — 4. Ibid. 17-27. — 5. Cf. v. 13.

Եւ չափար ձխած ած նմա պղկարդն խոր զի սպանցէ զնա եւ բռնակացէ չորմն .
բանդի բառ եւ զխաւր եկիւ, օծառ նա ի Սամուէլ, եւ Բառաւած ընդ նմա է, եւ ինքն
է ինպատարկոյ : Իսկ Դաւիթ վերձեալ ել ընդ գոռն եւ զկարդն հարառ չորմն,
որպէս եւ Քրիստոս՝ զի չորմն ծարմնոցն ընկաղեալ զվերն ծահա, մնաց լառ ստատու-
ծութեանն անծահ :

5

Յետոյ եւ չանկարդն գոռն խորոյ ստարեաց տնել զնա եւ սպանանել, եւ նա
կանխապէս խնայեալ՝ ել ժախտառ ի զիշերին, թողեալ չանկարդնն ծարի եւ ինարդ
աչձեաց :

Եւ չոգա եւ պատմեաց Դաւիթ գամենաչնն Սամուէլ եւ նստառ սա նմա : Եւ
ստարեաց Սառալ խնդրաւ Դաւիթ, եւ հանգիպեցան եկեղեցոյ ծարգարէացեայ : Եւ
Սամուէլ կարգ ի վերայ նոցա, եւ սկսան ծարգարէանալ պատարմաւորքն Սառալի :
Եւ լաւեալ՝ Սառալ ստարեաց ալ Տրեշտաւի կրկնորդ եւ կրարդ անդամ, եւ ամենե-
րեան նորա ծարգարէացան եւ սակին զթագաւորքն Դաւիթ :

10

Եւ գնացեալ Սառալ չՎրեմաթեն՝ Եհարդ եկիւ. Սէր իցէ Սամուէլ եւ Դաւիթ :
Եւ լառա եկիւ ի նոսառ Հռամոյ : Եւ գնացեալ Կոստ եւ ինքն ծարգարէանալ,
մերկացեալ եւ անկեալ գախն եւ զվիշերն :

15

Իսկ Դաւիթ ժախտացեալ անտի եկն առ Յովնաթան թախանձելով զնա զն հնարեացէ

Un jour, il se fit apporter sa lance pour tuer (David) et le clouer au mur, car il venait d'apprendre qu'il avait été oint par Samuel, que Dieu était avec lui et qu'il devait régner. David s'échappa par la porte et la lance s'enfonça dans le mur¹. De même, le Christ reçut sur la paroi de son corps les blessures de la mort et resta immortel par la divinité.

Ensuite (Saül) l'envoya surprendre et mettre à mort dans le lit de sa fille, mais (David) l'ayant su à l'avance, se sauva la nuit en plaçant dans le lit une peau et un foie de chèvre².

David alla raconter tout à Samuel et demeura auprès de lui. Saül envoya des émissaires à la recherche de David et ils rencontrèrent le groupe des prophètes et Samuel qui les présidait; et les envoyés de Saül se mirent à prophétiser. L'ayant appris³ Saül envoya d'autres messagers une deuxième et une troisième fois, mais tous prophétisèrent et prédirent le règne de David.

Saül s'étant rendu à Rama (Arimathem) demanda : « Où sont Samuel et David ? » Il lui fut répondu : « A Noval de Rama (Hrama)³. » Il s'y rendit et lui-même prophétisa, se dépouilla de ses vêtements et resta à terre, le jour et la nuit⁴.

David qui s'était échappé de là, vint auprès de Jonathan en le suppliant

1. I Reg. 40-42. — 2. I *Ibid.* xix, 11-13. La Bible ne mentionne pas le foie. — 3. La Bible arménienne a dans ce passage les deux formes : *Arimathem* (= Ἀριμαθίμ) lorsque l'hébreu a סְמִי (I Samuel, i, 1 סְמִי) et *Hrama* (= Դրաμά), lorsque l'hébreu omet l'article סְמִי. — 4. I Reg. xix, 19-24.

զխաղաղութիւն ընդ հայր իւր : Եւ իբրեւ ետես եւ լուաւ ի ֆովնաթանէ թէ չէր
 եմա հնար ապրելոյ ի Սաուլոյ, վախտաւ եւ եկն առ Աբիաթար քահանայապետ՝
 եւ խնդրեաց զհինդ նկանակն ի սրբութենէ հացին : Եւ էաւ եկեր զհացն զառաջառ-
 րութեան ի խորհուրդ Քրիստոսի որդւոյ իւրոյ՝ որ զսրբութիւն քահանայութեանն
 5 ընդունելոյ էր . թէպէտ ըստ օրինացն չէր յազգէն քահանայից, եւ տալոյ էր որոց
 ընդ իւր : Զոր տեսեալ Պովել ասորի զնաց ծառնեաց զնա Սաուլոյ, որպէս եւ
 ֆուրս զՏէրն մեր Հրէիցն : Իսկ Սաուլ առաքեաց կոտորեաց զամենայն քահանայս
 Տեսուն :

Իսկ Պաւլիթ զնաց ի Պէթ առ Անքուս, եւ յորժամ կամեցան ունել զնա՝ աչազունեաց
 10 զղէման եւ եղև յախիթերս : Եւ աչնպէս զերծեալ անտի եկն յաչրն Սղոյոմայ . եւ
 ժողովեցան առ նա չորք հարիւրք եւ եղև նոցա զօրավար : Եւ ասէ Պալթ մարդարէ
 ցՊաւլիթ . Մի նախիր յանձաւիլ ալլ երթ յերկիրն Ֆուրայ : Եւ արար աչնպէս՝ եւ
 եկն ի Սարեթ :

Եւ լուաւ Սաուլը եթէ յաչունեցաւ Պաւլիթ եւ ել խնդրել զնա : Իսկ Պաւլիթ

de trouver le moyen de faire la paix avec son père. Lorsqu'il vit et sut par Jonathan qu'il n'y avait aucun moyen d'échapper à Saül, il se sauva auprès du grand prêtre Abiathar, et lui demanda cinq miches des pains de proposition ¹. Il prit et mangea les pains de proposition, quoique n'étant pas de la caste des prêtres, et bien qu'il dût en donner à ceux qui étaient avec lui en symbole du Christ son fils, qui devait assumer la sainteté de la prêtrise. Ce qu'ayant vu, Doëg (Dovek) le Syrien alla le dénoncer à Saül, de même que Judas (Iivra) Notre-Seigneur aux Juifs. Alors Saül envoya massacrer tous les prêtres du Seigneur ².

David se rendit à Geth auprès d'Akiš (Ankhous), et lorsqu'on voulut le prendre, il se grima et fit le fou ³. S'étant ainsi échappé de là, il se rendit à la grotte d'Odollam; quatre cents hommes se réunirent à lui, et il devint leur chef ⁴. Alors le prophète Gad (Gath) dit à David : « N'reste pas dans la grotte ⁵, mais va au pays de Juda. » Il fit ainsi et s'en rendit à Sareth ⁶.

Saül ayant appris que David s'était fait voir, alla à sa recherche. De son côté, David ayant appris que les Philistins assiégeaient la ville de Qeila (Kela),

1. L'auteur résume en quelques lignes I Reg. xx et xxi, 1-7. Dans la Bible, le grand prêtre s'appelle Ahimélek; Abiathar est celui de ses fils qui survit à la vengeance de Saül. — 2. I Reg. xxi, 8; xxii, 9-19. — 3. I Reg. xxi, 15-16. — 4. I Reg. xxii, 1 sq. — 5. « Grotte, caverne » au lieu de « forteresse » de l'hébreu et du grec, est la leçon de la Bible arménienne. — 6. I Reg. xxii, 5. La Bible arménienne a *Sarith*. La forme *Sarith* appartient à la traduction grecque par où se manifeste l'origine grecque du présent texte.

լուեալ եթէ ապագիրն պաշարեալ են զբազարն Կեդա . եւ հապց զՏէր եթէ . երկնայ
հարից գալցազկան : եւ սոսէ Տէր ծխանդամ եւ երկիցս . երբ : եւ էջ Գաւիթ եւ հապ
գալցազկան եւ փրկեաց զբազարն : եւ լուսա Սաուզ եթէ Գաւիթ ի Կեդա է . եւ
կամեցաւ երանել զօրօր եւ ունել զԳաւիթ : եւ հրամայեաց Տէր Գաւիթի երանել ի
Կեդայ . եւ երեալ զերծաւ ի Սաուգայ, եւ զնայ յանապատն Գապայ :

Եւ լուեալ Սաուզ զնայ զօրօր զկնի . եւ եկեալ իջալանեցաւ ի ձեծագոյն ալի
ձլում, յորում էր ի ներքս ի խորշս ալիին ծածկեալ Գաւիթ խրատօրն : եւ ի զիշերին
ստիպեցին արբն Գաւիթի ցնաւ երանել եւ աղանանել զՍաուզ . Զի, սանն, աչսօր
ձառնեաց Տէր զիշնամին բս ի ձեռս բս : եւ սոսէ Գաւիթ . Գաւ լիցի ինձ առնել գալց
օձկոյ Տեառն . ալ ձլուցն ել եւ հասաւ գտառն լաւողիին Սաուզի :

Եւ վաղին յորժամ ել Սաուզ չալէն եւ հեռացաւ, ել եւ Գաւիթ եւ աղաղա-
կեաց զկնի նորս . եւ սնկեալ ի վերայ երեսայ երկիր եղաց եւ սոսէ . Տէր իմ արբայ,
սեւ գտառն լաւողիի բս ի ձեռս իմ, զի ձառնեաց զբեղ Տէր ի ձեռս իմ եւ ես ոչ ինչ
մեկայ բեղ . զմզ զհեա եղեալ եւ արբայ Բարայելի՝ զհեա լուս ձիայ :

Եւ աչսօրէս զարձեալ միւսանցամ փակեաց Տէր զՍաուզ ի ձեռս Գաւիթի . զի
մինչդեռ նեջէր Սաուզ ի մէջ բանակին, էջ Գաւիթ եւ սոս զգեղարդն Սաուզայ

demanda au Seigneur : « Irai-je et battrai-je les Philistins? » Le Seigneur lui
dit une fois et deux fois : « Va. » David s'y rendit, battit les Philistins et
délivra la ville. Saül ayant appris que David se trouvait à Qeila, se proposa
de marcher avec des troupes et de prendre David. Le Seigneur ordonna à
David de sortir^{*} de Qeila; c'est ainsi qu'il échappa à Saül et se rendit dans
le désert de Gath (Gad)¹.

Saül l'ayant appris, le poursuivit avec des troupes, et vint s'abriter dans
une grande grotte, à l'intérieur de laquelle, dans un renfoncement, se dissi-
mulait David avec les siens. La nuit venue, les hommes de David l'enga-
gèrent à aller tuer Saül en lui disant : « Le Seigneur t'a livré aujourd'hui ton
ennemi. » David répondit : « Loin de moi de faire ceci à l'oïnt du Seigneur. »
Et il se leva et coupa seulement un pan au manteau de Saül.

Le lendemain lorsque Saül quitta la grotte et s'en éloigna, David courut
après lui, l'apostropha, se jeta la face contre terre et se prosterna en disant : « Mon
Seigneur et roi, regarde le pan de ton manteau dans mes mains; Dieu t'avait
livré entre mes mains, mais moi je ne t'ai fait aucun mal. A la poursuite de qui
es-tu, roi d'Israël, à la poursuite d'une puce²? »

De même, une autre fois, le Seigneur livra Saül aux mains de David, car
pendant que Saül sommeillait au milieu du camp, David s'y introduisit et prit

1. I Reg. xxiii, 1-13. Il s'agit dans la Bible du désert de Ziph. — 2. I Reg. xxiv, 5-15.

^{*} B
p. 308 b.

^{*} B
p. 308 b.

եւ ոչ վնասեաց զնա տակաւ թէ. Աչ մխեցից զձեռն իմ յօճեալ Տեառն. զի ինքեւս խրատեսցէ յետոյ զհրէայսն ոչ հեղուլ զարիւն ճշմարիտ օճելոյն Քրիստոսի՝ որունմ նախնի օճեալքն եղեն օրինակ :

Եւ աչջափ էր հեղուքիւն անյիշաչարութեանն Գաւթի, զի աչիքան ժամանակս անպարտ եւ առանց իրիւր յանցանաց փոխանակ բարեւոյ հալածէր զնա Սաւուղ ի լերինս եւ յայրս եւ յերկիրսն ալլաղկեաց եւ սպանանել միշտ ջանալք : Սակալն Գաւթի ոչ երբէք վնասեաց զնա թէպէտ եւ ձեռնհաս եղեւ ըստում անդամ. այլ եւ յորժամ լուաւ զմահն Սաւուղայ՝ մեծապէս սգաց :

Սա օճաւ ի Քերբոն եւ թագաւորեաց ցեղին Յուլայ, եւ ապա յետոյ միահեծան թագաւորեաց ամենայն Իսրայէլի զամս բառասուն եւ յաւելաւ առ հարս իւր :

* Յայնմ աւուր վիշտաւ Յովսեփայ արգարոյ որ վասն խոտոմանն ատուածահալք անուանեցաւ, եւ Յակոբայ առաքելոյ որդւոյ իւրոյ :

Սուրբ եւ արդար ատուածահալքն Յովսեփ ըստ վկայութեան սուրբ աւետարանչացն էր ի ցեղէն Յուլայ եւ յազգէն Գաւթի : Քանզի էր որդի Յակոբայ որ էր ըստ բնութեան որդի Մաթանայ՝ որ բաաներորդ չորրորդ էր ի ինուանցն Սոփոմոնի որդւոյն

* B
p. 309 a.

la lance de Saül sans lui faire aucun mal en disant : « Je ne toucherai pas de ma main à l'oint du Seigneur ¹. » Peut-être voulait-il enseigner aux Juifs, après soi, à ne pas verser le sang du vrai oint, le Christ, dont les oints anciens étaient le symbole.

Tels étaient la mansuétude de David et son oubli du mal, bien que pendant longtemps Saül le poursuivit sur les montagnes et dans les grottes, et au pays des Philistins, cherchant à le tuer, lui qui était innocent et n'avait commis aucun délit. Cependant David ne lui fit aucun mal, bien qu'il fût plusieurs fois en mesure de le faire; et lorsqu'il apprit la mort de Saül, il le pleura beaucoup.

Il fut sacré à Hébron (*Khebron*) et régna sur la tribu de Juda; ensuite il régna seul sur tout Israël pendant quarante ans et alla rejoindre ses ancêtres.

* En ce jour commémoration de Joseph, le juste, qui à cause de sa promesse ², fut nommé le père de Dieu, et de l'apôtre Jacques, son fils.

* B
p. 309 a.

Le saint et juste père de Dieu, Joseph, d'après le témoignage des évangélistes, était de la tribu de Juda et de la famille de David. Car il était fils de Jacques ³ qui était, d'après la nature, le fils de Mathan, ce dernier vingt-qua-

1 1. Reg. xxvi, 5-12. — 2. C'est-à-dire, semble-t-il, à cause de la promesse que Joseph avait faite à Marie en se fiançant à elle. — 3. Jacob ou Jacques. L'Évangile distingue 'Iaxωō, Jacob, père de Joseph, et 'Iaxωōζ, Jacobus ou Jacques l'apôtre, bien qu'il n'y ait qu'un seul nom en hébreu. L'arménien a aussi les deux formes *Յակովբ* et *Յակոբոս*, mais les deux peuvent servir indifféremment pour désigner l'apôtre. Faisant de Jacques un fils de Joseph, l'auteur adopte assez naturellement pour le petit-fils la forme de nom employée pour le grand-père Jacob.

Դաւիթ : Իսկ լսաւ օրինացն համարեալ էր որպիսի Հեղեայ՝ որպէս Մեղեայ՝ որ եղև-
ներորդ հինգերորդ էր ի խոտանցն Նաթանայ ծխա որդւոյն Դաւիթ : Վասն որոյ եւ
հրեշտակն զնա որպիսի Դաւիթ կոչէր ստեղծ . Յովսէփ, որպիսի Դաւիթ, ծնի երկնչիւր տառաւ
սա բեղ զՄարիամ կինն ըս :

Եւ այսու չայտ տանէր զի երկնագած էր չԼատուծոյ տասեւ չամենայնի, եւ 5
չարպա աշնորիկ զի ոչ զիտէր զճշմարտութիւն խորհրդոյ չբախեանն Մարիամու՝ վասն
երկնչեղոյն չԼատուծոյ խորհէր արձակել զնա, զի զարպար չօրինացն սնել զոր ի տան
արտարոյ կամացն Լատուծոյ : Քանզի եւ ի վեր հանել կամ ըննել ինչ կարծեօր ոչ
կամեցաւ վասն արգարտութեանն . զի էր ամենեւին լի բացբարութեամբ, եւ հնչ եւ ողորմած
եւ մարդասէր, վշտակից եւ ամենաբարի բնութեամբ :

10

Զոր եւ զնոյն վկայէ տեսարանն սուրբ : Քանզի արդար էր, սաէ, եւ ոչ կամեցաւ
ստակել զնա : Զի սովորութիւն է սուրբ զրոյց արդար կոչել զայն՝ որ չամենայն արտաոյ
ճեղոց մարդար իցէ, եւ ամենայն տեսաօր բարեաց անխերի լցեալ :

Որով եւ չարդանցն երեւեցաւ ամենակատար արգարտութիւնն Յովսէփայ, զի սա 15
միայն ընտրեցաւ չամենայն մարդկանէ ապաստար լինել տիրական ծննդեան եւ
ստատւածամայր կուսին : Զի զայն օրում տառի կորացեալ իմաստբօլն սերօրէր եւ
զոգան հրաբուհն երկնայինը, որում զբախն մարգարէից ցանկացաւ ընդ ազօս եւեթ

15

trième des descendants de Salomon fils de David. Mais d'après les lois il était
réputé fils d'Héli, fils de Melki, trente-cinquième descendant de Nathan,
un autre fils de David. C'est pourquoi l'ange l'appelait fils de David en
disant : « *Joseph, fils de David, ne crains point de prendre avec toi Marie ton*
épouse ¹. »

Par là il indiquait que (Joseph) craignait Dieu plus que tout, car comme
il ne connaissait pas la vérité du mystère de la conception de Marie, par
crainte de Dieu, il songeait à la renvoyer, parce que, respectant les lois, il ne
voulait pas avoir dans sa maison quelqu'un contre la volonté de Dieu. Et il
ne voulait rien révéler ou censurer par conjecture, à cause de sa justice, car
il était plein de douceur, humble, charitable, humain, prenant sa part aux
douleurs des autres et d'un naturel plein de bonté.

C'est ce que témoigne aussi le saint Évangile en disant : « *Car il était un*
homme juste, et il ne voulait pas la diffamer ². » Car c'est l'usage des saintes
Écritures d'appeler homme juste celui qui est pur de toutes taches de péché
et rempli de toutes sortes de bonnes qualités.

La toute parfaite justice de Joseph se manifesta par ses mérites, puisque
lui seul fut élu parmi tous les hommes pour être le serviteur du Seigneur
naissant et de la Vierge mère de Dieu. Car il servit de près, comme son
enfant et son fils, celui devant qui les séraphins en adoration se couvrent de

1. Matth. 1, 20. — 2. Matth. 1, 19.

նորա տեսութեան, եւ լուաւ թէ ոչ որ տեսնէ զերեսս իմ եւ ապրի . սա որպէս տղայի եւ որդւոյ սպասաւորեաց հպաւորապէս :

* Որ եւ յորժամ երկոտասան ամաց էր եւ մնաց ի տաճարին, առ ինքն խնամօր աղիտաց եւ հայրական զթով շրջէր եւ խնդրէր զնա, որպէս ասէր Մարիամ. *Ես, ասէ, եւ հայր քո տառապէար եւ խնդրէար զքեզ :* Ըստ որում ասէ աւետարանիչն եթէ. *Գնաց ընդ նոսա եւ էր նոցա հնազանդ :* Չոր եւ զայս ամենայն տեսանելով հրէայքն՝ զնա որպի Յովսեփայ կարծէին :

* B
p. 309 h.

Այսպիսի երանելի աստուածութեան եւ աստուածաբարձրութեան շնորհի արժանացեալ սուրբ աստուածահայրն Յովսեփ, ի լարիոր ձերութեանն կատարեցաւ
10 փոխեալ յանձառ եւ յերանելի հանգիստն :

Էր Յովսեփ քաւաստուն ամաց յորժամ կոչն նմա յանձնեցաւ. եւ յերեսուն եւ մի ամին Քրիստոսի շրջելով ի յերկրի փոխեցաւ յաշխարհէ, քանզի ետես զմկրտութիւնն, եւ յետ մկրտութեանն զամ մի զնշանն եւ զվարդապետութիւնն ամենայն : Ուր եւ զառաջին նշանն Տէրն ի հարսանիսն եղբօրն Յովսեփայ, Կղէոպայ, ի կոչելն զՄարիամ
15 եւ զՔրիստոս, անպ սկսաւ եւ արար ի պատիւ նմին : Եւ եղեն ամենայն ամբն Յովսեփայ ամբ եօթանասուն եւ մի :

Իսկ յետ փոխելոյն Յովսեփայ սպասաւորէր սրբոյ կուսին արդարն Յակոբ, մինչեւ ի խաչելութիւնն Տեառն : Քանզի Յակոբ երէց էր քան զայլ որպիսն Յովսեփայ : Որով

leurs ailes, et tremblent les flamboyantes milices des cieux, celui qu'aspirait voir, même de loin, le premier des prophètes, et de qui a été entendue (cette parole) : « Personne ne peut voir mon visage et vivre. »

* C'est lui qui, de lui-même, lorsque (Jésus) âgé de douze ans resta au temple, allait et venait en le cherchant avec un souci compatissant et une tendresse paternelle, comme le dit Marie : « *Ton père et moi nous te cherchions tout affligés* ». » Et l'évangéliste ajoute : « *Il descendit avec eux, et Il leur était soumis* ». » Voyant tout cela, les Juifs le croyaient fils de Joseph.

* B
p. 309 h.

Le saint père de Dieu, Joseph, après avoir été digne de la grâce de Dieu et de l'élever, mourut dans une bonne vieillesse et trépassa au repos ineffable et bienheureux.

Joseph avait quarante ans lorsque la Vierge lui fut confiée, et il trépassa de ce monde la trente et unième année du Christ parcourant la terre; car il vit le baptême, et après le baptême, pendant un an, tous les miracles et connut tous les enseignements. Le premier de ces miracles le Seigneur l'accomplit aux noces de Cléopas, frère de Joseph, où furent invités Marie et le Christ; c'est là qu'il commença et il agit en son honneur. Les années de Joseph furent en tout soixante et onze ans.

Après le trépas de Joseph c'est Jacques le Juste qui servit la sainte Vierge jusqu'à la crucifixion du Seigneur. Car Jacques était l'aîné des autres

և անանասուն եղև ձնեղեանն Քրիստոսի, զի ծառ էր ի Բեզզեէ՛մ ընդ հօրն խրոմ չորժամ ձնանէր Քրիստոս : Եւ յաջնճհաւ յամենայն տիրական անունդն զորժակից էր, և բոլոր անորինական խորհրդոյն տեսալ : Զոր առաւել պատուէր Քրիստոս որպէս գնուցալ և զերեց եղբայր : Զի եւ վարար յոյժ կատարեալ էր վասն որոյ և արդար կոչեցաւ :

Սա՛ շնչատուր ինչ ոչ եկեր և ի բազանիս ոչ եմատ. և յալիս զգնացր, որ է աշճէս. և ծունկըն յատակ ձերայրաթննէն որպէս ոգոս խտտեցեալ էր, զոր և նոյն ինքն Քրիստոս առաջին եղիտիպոս երեսայլն ձեռնադրեաց :

Զսա հանեալ հրէայքն յաշտարակ տաճարին վասն վկայեցոյն զՔրիստոս արկին * անտի ի վայր, և սղանին հարեալ զգլխն լծալիս :

* B
p. 310 a.

Սրո՛մ յաջամ տուր ընդ Պաթի և Յովսեփայ յիշատակ է, զի սղատուոր եղև ընդ Յովսեփայ և ընդ Մարիամոս. տատուածային ձնեղեանն : Վասն որոյ որպէս նոյս աշտակ և ամա նախընթաց տանի ծննդեանն Քրիստոսի յիշատակ կարգեցաւ :

Զայս Յակոբոս՝ առաւել պատուէին Պետրոս և ամենայն առաքեալքն որպէս վախճանի Քրիստոսի, ի ճիշի խրեանց աներով յերկրի իբրտ. զտատուածեղբայր : Որպէս յաջտ տանէ Պօղոս, զի հանապաղ երանէր չեղտապէ՛մ հաճարս տալ, և որպէս թէ ուղիւ և վկայաթիւն տանալ : Զի սա է ճի ի կարճեալ սեանցն : Ելի, տէ,

15

fil de Joseph. Il fut témoin oculaire de la nativité du Christ, car il était près de Bethléem avec son père lorsque naquit le Christ. Et depuis lors il coopéra à l'entretien du Seigneur et fut témoin de tous les mystères relatifs à l'économie (de l'Incarnation). Le Christ l'estimait beaucoup comme son nourricier et son frère aîné. Il avait une conduite parfaite et c'est pourquoi il fut appelé le Juste.

Il (Jacques) ne mangea jamais de ce qui avait en une âme, il n'entra jamais aux bains, s'habillait de poils de chèvres, et ses genoux par ses fréquentes genuflexions s'étaient endurcis comme (des genoux) de chameau. Le Christ lui-même l'ordonna premier évêque de Jérusalem.

Les Juifs l'ayant monté sur la tour du Temple, parce qu'il avait témoigné en faveur du Christ. le jetèrent * en bas et le tuèrent, un foulon l'ayant frappé sur la tête.

* B
p. 310 a.

Sa commémoration en ce jour avec David et Joseph a lieu parce qu'il a servi avec Joseph et Marie à la naissance de Dieu. C'est pourquoi, en même temps que pour eux, pour lui aussi fut instituée une commémoration au jour qui précède la fête de la Nativité du Christ.

Pierre et tous les apôtres honoraient beaucoup Jacques, comme le représentant du Christ. le considérant parmi eux comme le frère de Dieu sur terre. Ainsi que le déclare Paul, car il montait fréquemment à Jérusalem pour rendre compte en même temps que pour corriger et prendre une attestation. Or (Jacques) était considéré comme une des colonnes. « Je suis allé, dit (Paul),

տեսանել զկարծեալ սխան՝ զուցէ ընդհանցն ինչ ընթանայցեմ, եւ թէ. Զայլ որ յաւարելոցն ոչ տեսի՝ լաջց միայն զՅակովբոս զեղբայր Տեառն : Զի զՅակովբայ հրամանն եւ զօրինադրութիւնն իբրեւ զբան Աստուծոյ աւարեալքն եւ եկեղեցիքն որ ընդ աշխարհ ընկալան : Եւ նորին հրամանաւ ի հեթանոսս զաւետարանն ի Հրէից փոխեցին. Ըսնալ յամենայնի մեծադատիւ էր համարեալ ի միջն աւարելոցն որպէս եղբայր Քրիստոսի եւ որպիսի Գաւթի եւ հալքապետ առաջին Երուսաղեմի :]

Քաղսցի ԺԷ եւ Դեկտեմբերի ԻԶ : Յիշատակ Աստուածածնին Մարիամու եւ առաջին նախահարցն :

Աբամայ, Արելի, Սէթայ, Ենովայ, Ենովբայ, Կոչի, Մելքիսեղեկի, Աբրահամու,
 10 Սահակայ, * Յովորայ, Յովսեփայ, Յուդայի եւ Երկոսասոն նահապետացն, Յորայ, * A fol. 140
 Մովսէսի, Բարաբայ, Յեփթայ, Մամփանի, Դերովբայ, Դաւթի, Եզեկիէլի, v^o b.
 Յովսիայ, եւ ալլոց մարգարէիցն, Զօրաբարելի, Մատթիթայ, Յեսուայ, Յուդայի եւ
 ալլ Մակարայցեացն եւ Յովսեղեկեանցն, եւ ամենայն արդարացն որք ընդ օրինօքն
 եւ որ յառաջ քան զօրէնան :
 15 [B * Մեծահանդէս տօն է եւ վկայութիւն սուրբ եւ փառաւորեալ մեծի նախա- * B
 p. 310 a.

pour voir ceux qui étaient regardés comme les colonnes ¹ afin de ne pas poursuivre une carrière inutilement. » Et aussi : « *Je n'y vis aucun des apôtres excepté Jacques, le frère du Seigneur.* » Les apôtres et les églises qui étaient répandues par le monde acceptaient les ordres et les institutions de Jacques comme la parole de Dieu. C'est par son ordre que l'évangile fut transféré des juifs aux gentils, car il avait la prééminence en tout parmi les apôtres comme frère du Christ, fils de David et premier pontife de Jérusalem.]

18 KALOTZ, 26 Décembre.

Commémoration de Marie, mère de Dieu, et des premiers patriarches.

Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noé, Melchisédech, Abraham, Isaac,
 * Jacob, Joseph, Juda et les douze patriarches, Job, Moïse, Barachie ², Jephthé, * A fol. 140
 Samson, Débora, David, Ézéchiél, Osée et les autres prophètes, Zorobabel, v^o b.
 Mathathias, Josué ³, Juda et les autres Machabées, Josédech et tous les justes
 qui furent sous la Loi et avant la Loi.

[B * Fête de grande solennité et martyre du saint et glorieux grand proto- * B
 p. 310 a.

1. Gal. II, 9. — 2. Peut-être Baraq. — 3. Il s'agit vraisemblablement de Josué, fils de Nun, dont le nom aura été mal placé, plutôt que du contemporain de Zorobabel.

վկային Քրիստոսի առաջին մարտիրոսին և նախապատկեալ նախաապրեապին՝ սրբոյն Ստեփաննոսի առաքելոյ և աշակերտին Քրիստոսի :

Երևեցի արեգակնս ընդ երկնս ծագելով՝ դարուստին ընդ ինքեան բերեալ ծագել, բայց արդարութեան արեգակն որ ի ծոցոյ կուսական արդանդէ հանդերձեալ է ձեռնեւ, աստեղական գոտոյ ընկեացակից՝ լինեւ լուսոյն՝ ոչ կարօտանալ, այլ 5 զՍտեփաննոս նախապատկեալ ծագակից խրոյն անմահից ծառապաշխիցն տանէ :

Ստեփաննոս՝ պատկ հոգեւոր, բազմապիսի հաստոյ բոյս, սիրոյ անուշահոտ վարդ, շատոյ անխառն ծագիկ : Ստեփաննոս՝ ծշտարեր աշուոյն բազմապատկ սրի, անմահութեան բազլաւաշտակ պիտիւլ, բարձրացելոյն ի խաչին ճիւղ օրհնութեան : Ստեփաննոս՝ խոտաւառութեան անխառն աշտարակ, համբերութեան անառտանիկ 10 նահատակ, ժողովրդական խաչապետից զինուոր, բարեպաշտութեան ընտիր զարական : Ստեփաննոս՝ Քրիստոսապաշտիցն անպարտելի զինամարտ, աստուածաշարժար պղկն յանդիմանիչ անխնայ, աստուածութեան Քրիստոսի անուելի բարոյ :

Եւ բանիկ վանարիմաց մօտ յաւարցի և վաստակիմ հիւսել պատկ Ստեփաննոսի առաջին մարտիրոսին և յաղկեալ զարականին Քրիստոսի, և զարժանաւորութեան 15 հիւսմանն երբէք բուռն ոչ կարացի հարկանել :

Ստեփաննոս՝ աչք լին շնորհօք և դարսկեամբ, առնէր նշանս և արուեստս մեծամեծս ի ժողովրդեանն : Սրբէս զովեցից զպատկ որ ի շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ է

martyr du Christ, premier martyr, premier couronné et premier diacre, saint Étienne, apôtre et disciple du Christ.

Le soleil visible, lorsqu'il point aux cieux, fait paraître Vénus qu'il porte avec lui, mais le soleil de la justice, qui doit prendre naissance dans l'intérieur d'un sein virginal, n'a nul besoin de se conformer à l'ordre * de la lumière astrale; pourtant il fait briller Étienne, le premier martyr, son piqueur, de rayons éternels. Étienne, (c'est) la couronne spirituelle, la plante de la foi aux fleurs multiples, la rose parfumée d'amour, la fleur immarcescible de l'espérance. Étienne, (c'est) le cep chargé de fruits de la vigne qui produit toujours, la grappe savoureuse de l'immortalité, le grain de bénédiction de Celui qui fut élevé sur la croix. Étienne, (c'est) la tour indestructible de la confession, l'athlète inébranlable de la patience, le soldat croisé de l'austérité, le chef élu de la piété. Étienne, (c'est) l'adversaire invincible des bourreaux du Christ, le censeur intrépide de la nation qui a supplicié Dieu; le prédicateur, qui ne se tait pas, de la divinité du Christ.

Malgré mon médiocre esprit, j'aurais envie et je m'efforce de tresser une couronne à Étienne, le premier martyr et le soldat victorieux du Christ, mais quant à la dignité de la composition, quelquefois je n'ai pu y viser.

Étienne, plein de grâce et de force, opérait des miracles et de grands prodiges parmi le peuple ¹. Comment louerai-je les couronnes, dont il fut paré par les

յօրինեալ : Զինչ հատուցից Ստեփաննոսի պատիւ, որ դամենայն գլուխս վկայից պատկեաց : Որովք բանիւք վարդաբեցից զպաշտօնացեալն բազմապատիկ սքանչելօք :

Ստեփաննոս՝ լի շնորհօք եւ զօրութեամբ : Շնորհք եւ զօրութիւն՝ որ զպատկա զայս հիւսեն նմա, եւ յերկոցունց ձեռաց զնա ի բարիօք պատերազմս յայս յարդարեցին :

5 Մին՝ արդեօք ի հաւատս զնա, իսկ միւսն՝ ի սպասաւորութիւն սարկաւազութեան առաջնորդէր : Մին՝ առ բանն, իսկ միւսն՝ առ վկայութիւնն յօժարեցուցանէր : Մին ի սքանչելիսն, իսկ միւսն՝ յուղղութիւնս պատրաստէր : Շնորհք եւ զօրութիւն միակամ լծակցութիւն. շնորհք եւ զօրութիւն համապատիւ զինուորութիւնք Փրիստոսի. շնորհք եւ զօրութիւն Ստեփաննոսի՝ արթուն պահապանք :

10 Ստեփաննոս, ասէ, այք լի շնորհօք եւ զօրութեամբ : Բուրվաւ շնորհաց, Ստեփաննոս, զարբութեանցն պարաբուրելով զխառնիս : Աղբիւր հոգեբուխ, որ անկողար զաւարինութեան հոսէր զխառն, եւ բարեպաշտութեամբ զերուսաղէմ մաքրէր յոր-
 15 վարուխ արեանն հոսանօք : Զինուոր էր, վառեալ զինու հոգւոյն առ ամենայն ընդ-
 զիմամարտ եւ հակառակող զօրութիւնս : Ախոյեան հօր առ ամենայն խառնութիւնս
 արձակմանց՝ զիմակաց քարաձողութեանցն հալածանացն հակերելով, զխառնալին աս-
 տուածաբանելով, ի բեւեռն պանծարով, զկապանն պատուելով, զկողահերձ զեղարդն
 բարեհամբաւելով, շարչարանայն երկիր պազանելով, զՊիլատոսի կատաւորութեանն ոչ
 ամօթ համարելով, զգերեզմանն ոչ թաքուցանելով, յարութեամբն մեծապանծ լինելով,

* B
p. 311 a.

grâces du Saint-Esprit? Quels hommages rendrai-je à Étienne qui a couronné toutes les têtes des martyrs? Par quelles paroles illustrerai-je celui qui a été rendu célèbre par de multiples miraeles?

Étienne, plein de grâce et de force! ce sont cette grâce et cette force qui, comme deux mains, lui ont tressé cette couronne, et l'ont préparé au bon combat; l'une, sans doute, le guidait dans la foi, et l'autre dans son ministère de diacre; l'une l'encourageait à la prédication, l'autre au martyre; l'une le préparait aux miracles et l'autre à la correction des mœurs. La grâce et la force, couple unanime; la grâce et la force, soldats du Christ, égaux en dignité; la grâce et la force, gardiens vigilants * d'Étienne.

* B
p. 311 a.

Étienne, est-il dit, était un homme plein de grâce et de force; Étienne, brûle-parfum des grâces, répandant autour de lui le parfum de la sainteté; source spirituelle, qui versait incessamment des ruisseaux de vertus, et qui, par piété, purifiait Jérusalem par d'abondants flots de sang; soldat armé des armes de l'Esprit contre toutes les forces adverses et rivales; athlète puissant contre toutes les séditions et toutes les attaques, tenant tête aux jets de pierres en supportant les persécutions, en exposant la doctrine du crucifié, en glorifiant les clous, en honorant les liens (de Jésus-Christ), en célébrant la lance qui ouvrit le côté, en vénérant la Passion, en n'ayant pas honte du jugement de Pilate, en se glorifiant grandement de la Résurrection, en confondant les

1. M. à m. : adorant, baisant la terre.

զՓարիսեցիսն չափի առնելով, զՍադուկեցիսն նախատելով, զգրգիսն կարկամելով, զմարգարէական զկրօն բռնադով եւ նորօր զՔրիստոս բարոյելով, հաւատով համարէն հրէիցն անհաւատից չաղիմելով :

Աստեան անանք ի մարտիրոսնէն որ կոչէր Էլիէուցոսց եւ Կլարենուցոսց եւ Ագեկան-
ցոսցոսց, եւ որ ի Կիլիկեցոսց եւ Ճախա վիճել ընդ Սաւիթաննասի, եւ ոչ կարէին
զգէճ առնել զեմաստաթեանն եւ զհօրացն որով խօսէր : Բազում էին ալիք ծովան
այլ երկնալին էր նաւախարն . զօրացեալ էին հաղմոց հիշմունք բազմ անչաղիմել էր
նաւն . պէս պէս էին ծրրիկըն, խակ սիւն նաւի ի վերաստ ամբացեալ : Ոչ կարէին
ալիք ծովան լերկինս վերանալ, եւ ոչ գտան շնչմունք երկնալին հաղմոցն մարանչել :

Արդ՝ չապազս որոշ էր խնդիրն որք վիճէին ընդ պատկեալ զնաւորին Քրիստոսի, 10
եւ ոչ հանդարձէին խնաստաթեանն եւ հօգւոյն որով խօսէր : Յապազս անձաւարար
մարմնացելոցն, չապազս անհատապէս զիեցելոցն, որ հրաշափառապօղն զործիւր խոր-
հարց թէ * զնորդ՝ կամ նրպէս ասանց խոտնաւածի կոչն մալք լինի. կամ նրպէս
լեւ ձնեղեանն կոչս գտանի. կամ նրպէս բնակիւնն սրանչեկեացն տեղի տայ. կամ
նրպէս յորտաչնի տղայ զորով, ընդ ամենաչն սրարաւս ստեղծանէ զապազս . կամ նրպէս 15
ձնանի, որ ամենեկոյն շնորհէ, զձնունդ :

Արդ՝ աչաւափ Սաւիթաննասի չապազս շնորհացն աստուածաբանելով աս հրէացն

Pharisiens, en insultant les Sadducéens, en réduisant les Scribes au silence, en ouvrant les livres des prophètes, et par eux prêchant le Christ, en remportant la victoire par la foi sur tous les juifs mécréants.

Quelques hommes de la synagogue qu'on appelle des Libyens¹, des Cyrénéens et des Alexandrins, et de ceux qui étaient de Cilicie et d'Asie se levèrent pour discuter avec Étienne, mais ne purent résister à la sagesse et à l'esprit avec lesquels il discutait². Les vagues de la mer étaient nombreuses, mais le capitaine était céleste; le souffle des vents était puissant, mais le vaisseau était insubmersible; les orages étaient multiples, mais le mât du vaisseau était fortifié d'en haut. Les vagues de la mer ne pouvaient s'élever jusqu'au ciel, ni les souffles amers rivaliser avec les inspirations célestes.

Or, sur quelle question discutaient-ils avec le soldat couronné du Christ, sans pouvoir résister à la sagesse et à l'esprit avec lesquels il parlait? C'était sur l'ineffable incarnation, sur l'incompréhensible allaitement, qui rend le mystère plus surprenant; * par quel moyen et de quelle façon une vierge sans le concours de l'homme peut devenir mère; et comment elle reste vierge après avoir donné naissance; comment la nature peut céder aux miracles; comment un enfant dans le sein peut créer les enfants de toute la création; comment peut naître Celui qui accorde à tous la naissance?

Or, tandis qu'Étienne discutait ainsi théologiquement sur la grâce avec les

աստուածամարտս, որ ըստ զրեցելոցն՝ յափշտակեցին զնա եւ ածին յատեան : Ուր յափշտակութիւն է՝ անդ զունդը քրիստոսատեանցը . ուր խոկումն սպանութեան է՝ անդ զպրացն անօրինացն է ժողով : Բնակէր պղծէր զաթաւն Մովսէսի, ո՞վ անօրէնք . ընդէր զարշէլի առնէր զաթաւն զոր օրէնքն զարգարեցին : Նա ասաց . Մի սպանանիցես, եւ ձի սուտ վկայես . զուր՝ երկոցունցի յանցաւոր զտալք պատուիրանացի, եւ կացուցէր սուտ վկայս որ ասէին . Այրս այս ոչ զապարէ խօսել բանս հայհոյութեան զտեղւոյն սրբոյ եւ զօրինաց :

Զոր բանս խօսի : Եւ նորս ասեն . Լուար արդեօք ի զմանէ զի ասէր եթէ . Յիսուս նաղովրեցի՝ նա բակեցէ զտեղն այս, եւ փոխեցէ զօրէնս զոր ետ մեզ Մովսէս : Եւ թէ . Լուար ի զմանէ խօսել բանս հայհոյութեան ի Մովսէս եւ յԱստուած :

Այժմ ընդ Մովսէս դարմանաս ո՞վ զրպարտող : Այժմ որպէս զօրէնագիր պատուես յորմէ մինչ կենդանի էր՝ զարշէլի : Այժմ որպէս նախանձորդ օրինացն ջնեռուս : Այժմ ջատագով լինիս Աստուծոյ : Այժմ որպէս հայհոյելոյ Աստուծոյ վրէժխնդիր լինիս : Ոչ զու յաւաջ քան զամենայն ի վերայ Մովսէսի բարինս արկանէիր : Ոչ զու հանապաղ փոխանակ Աստուծոյ դբարինս եւ զփաշտս պատուէիր :

Արդ զնա սպանանես, եւ զարձնալ խղճիւ կեղծաւորիս : Այժմ հեղուս զարին ամբիժ՝ աստուածապաշտութիւն համարելով : Դու եւ այժմ եւ յայնժամ զճշմարտութիւնն

Juifs ennemis de Dieu, ainsi qu'il est écrit, *ils l'enlevèrent et le conduisirent au tribunal* ¹. Là où il y a enlèvement, il y a un groupe d'hommes qui détestent le Christ; là où il y a complot de meurtre, il y a concours de scribes iniques. Scélérats, pourquoi souillez-vous la chaire de Moïse, pourquoi rendez-vous abominable la chaire que la Loi a ornée? Il vous a prescrit : « *Tu ne tueras point, tu ne rendras pas de faux témoignages* ². » Mais vous vous êtes rendus coupables envers ces deux commandements, car *vous avez constitué de faux témoins qui déclarèrent* : « *Cet homme ne cesse de proférer des paroles de blasphème contre le lieu saint et la Loi* ³. »

Qu'avait-il dit? Ils déclarèrent : « *Nous l'avons entendu dire que Jésus de Nazareth renversera ce lieu et changera les lois que Moïse nous a données* ⁴ ; nous l'avons entendu proférer des paroles de blasphème à l'égard de Moïse et de Dieu ⁵. »

O calomniateur, tu t'intéresses maintenant à Moïse? Tu l'honores maintenant comme législateur, toi qui, de son vivant, le détestais? Tu t'échauffes maintenant comme défenseur de la Loi? Tu es maintenant le défenseur de Dieu! Et tu cries vengeance contre celui qui a blasphémé Dieu! N'est-ce pas toi, avant tous, qui jetais des pierres à Moïse? N'est-ce pas toi encore qui adorais les pierres et les bois au lieu de Dieu?

Or, tu le tues et tu feins le scrupule! Tu verses maintenant le sang de l'innocent en prétendant faire acte de piété! Maintenant comme jadis, tu

1. Act. vi, 12. — 2. Ex. xx, 13, 16. — 3. Act. vi, 13. — 4. *Ibid.* 14. — 5. *Ibid.* 11.

խառնակեա : Սաչեմամ համարձակապէս թշնամանէր, եւ այժմ անմարդապէս պա-
տուեա :

* H
p. 312 a. * Որ նախ չարաչար խտկալիր դարխնն դեւել, եւ այժմ ավարմեա վախչել ի
պատուոյ : Որ հանապաղ սուտ վկայէիր, բանդի եւ այժմ ասեա վասն արդարոյն թիւ :
Լուար, զի ասէր եթէ, Յիսուս Նապովրեցի նա բովեացէլ գառձարս եւ վախեացէլ գորէնս 5
գոր եւ ձեղ Մովսէս :

Եւ զհնար, եթէ, ապանանեա զՍաեփաննոս, տեղիւ աչ զբովեացի : Վասն
աչորիկ բովար տեղիւ աչ զՏէրն սղաներ, որ կանխապէս զորով տառաւածաճար-
տաթեան ձերած ասոյ չառաջագոյն. Ահա տակ թողեալ լիցի ասոյ ձեր ստերակ,
եւ թիւ. Որ մնացէլ աչոր բար ի բարի վերայ որ ոչ բովեացի : 10

Դու, եզեր աչպիտի աղետից պատճառ, իմ հրէայ, կանդեցեր խաչ, եւ վերստայէմ
վերստին կործանեցեր. հարեր բեւեռս, եւ գառձարն խախտեցեր : Աւայեր, Արիւն
զորս ի վերայ ձեր եւ ի վերայ որդւոյ ձերոյ. ընկնլ աչսահեա զվրէժն զոր դու
սաչմանեցեր :

Արդ, Լիցեալ, ասէ, Սաեփաննոս հոգով սրբով, եւ հաչեցեալ չերկինս՝ ետեա 15
զմիտս զի կաչր ընդ աջմէ Աստուծոյ : Պաղոս նստեալ ասէ զեա ընդ աջմէ մեծու-
թեան ակնոսն ի բարձուեա : Արդ՝ զինչ է պատճառ կարցս այժմ ընդ աջմէ Աստուծոյ.

confonds la vérité : jadis tu étais l'ennemi déclaré de ce que maintenant tu
honores impurement.

* B
p. 312 a. * Toi, qui naguère songeais méchamment à acheter le sang, tu trouves
bon maintenant d'esquiver les châtimens. Toi, qui journellement as témoigné
faussemment, tu dis maintenant de l'homme juste : « Nous l'avons entendu dire que
Jésus de Nazareth renversera le temple et changera les lois que Moïse nous a
données¹. »

Et comment, si tu tues Étienne, ce lieu ne serait-il pas renversé? Ce lieu
sera renversé parce que tu as mis à mort le Seigneur, qui connaissant
d'avance votre inimitié envers Dieu, avait prédit : « Voici que votre maison sera
abandonnée en ruines². » Et encore : « Il ne restera pas pierre sur pierre qui
ne soit renversée³. »

C'est toi qui es cause de tels désastres, ô Juif! Tu as dressé la croix et
tu as ruiné à nouveau Jérusalem; tu as enfoncé des clous et tu as ébranlé le
temple. Tu as dit : « Que son sang soit sur nous et sur nos enfans⁴. » Reçois
maintenant la vengeance que tu as fixée.

Étienne, est-il dit, rempli du Saint-Esprit, et regardant vers le ciel, aperçut
Jésus debout à la droite de Dieu. Paul le dit assis à la droite du trône des gran-
deurs au ciel. Or, quelle est la raison pour qu'il soit maintenant à la droite de

1. Act. vi. 14. — 2. Matth. xxiii, 38. — 3. Matth. xxiv, 2; Marc. xxi, 2; Luc.
xxi, 6. — 4. Matth. xxvii, 25.

5 օր փոյթ էր նմա չառնել ի հաջրական ակթուոյն : Տեսանէր զինուորն՝ զի նահատակէր
 պատերազմելով, եւ շնորհել նմա կամելով զպաղթութիւն՝ չառնէր : Մի երկնչիւր
 Ստեփաննոս, զմարտ քո ոչ առնեմ առանց բրարիոնի . ձեռն օղնականութեան խորհելով
 տալ քեզ՝ յարեաց յաթուոցս իմէ : Յիս ի խաչեցեալս հաչելով՝ համարձակ լեր ի
 10 ճակատիւ : Նա եմ զոր տեսեր կախեալ զփառսէ մարմնովս բեւեւեալ, սովաւ
 տաց քեզ զպաղթութիւն : Վարձատու եմ լալց եւ նահատակից վկայութեան քուժ լինիմ :
 Ի վերայ խաչին որպէս ի ճակատու մարտեաց . վասն զի մէջ առցես զու զընդլինձա-
 մարտն քո զբանաարկուն եւ հերքեցես : * Մի երկնչիւր ի բարանցի ի վերայ քո արկելոյ,
 զի աշտիձանք առ եւս երկնից բարինքդ աչկ եղեցին քեզ : Մի երկնչիւր ի բարաձգողացի
 10 ի քեզ . քանիլ զպուլս անկեան վէժս զիս ընդ քեզ ունիս, որ անխախտելի պահեմ
 զշարացարեալ շինուածն չիս յարմարեցեալ : Եկ աչժմ զինուորդ քաջ առ երկնաւոր
 զօրավարս, եւ պսակեալ անապուխտ պսակաւ՝ հանգլիս յաշխատութենէդ :]

* B
 p. 312 b.

15 Քաղոցի ԺԹ եւ Դեկտեմբերի ԻԷ : Վերստին ասն Ծննդեան Տեսան մերոյ Յիսուսի
 Քրիստոսի եւ յիշատակ Ստեփաննոսի նախապկաչի :

15 Նախապկաչն Քրիստոսի սուրբն Ստեփաննոս՝ էր յեթմանասուն եւ երկու աշակեր-
 տացն Քրիստոսի : Եւ յետ չարութեանն Տեսան ընտրեցին զնա առաքելալքն, եւ զալլ

Dieu? Pourquoi s'empressait-il auprès du trône paternel? Il voyait le soldat
 qui luttait en athlète, et il se levait pour lui accorder la victoire. « Ne crains
 rien, Étienne, (disait-il,) je ne laisserai pas ton combat sans récompense,
 c'est avec l'intention de te prêter une main secourable que je me suis levé
 de mon trône. En me regardant, moi le crucifié, prends courage pour la lutte.
 C'est moi que tu as vu suspendu au gibet, le corps cloué, et c'est par cela que
 je t'accorderai la victoire. Je te donne la récompense, car je participe à ton
 martyre. J'ai combattu sur la croix comme contre une armée rangée, pour
 que tu saisses le démon, ton adversaire, et le mettes en fuite. * Ne crains
 rien des pierres lancées contre toi, car ces pierres te serviront de degrés pour
 monter au ciel. Ne crains pas ceux qui te lapident, car je suis avec toi, moi,
 la pierre de l'angle, qui conserve inébranlable la structure de l'édifice cons-
 truite à mon intention. Viens maintenant, brave soldat, auprès de ton chef
 céleste, couronné de la couronne immortelle, repose-toi de tes fatigues. »]

* B
 p. 312 b.

19 KALOTZ, 27 Décembre.

De nouveau fête de la Nativité de Notre-Seigneur Jésus-Christ
 et commémoration du protomartyr Étienne.

Le protomartyr du Christ, saint Étienne, était l'un des soixante-douze
 disciples du Christ. Après la résurrection du Seigneur, les apôtres l'élurent

վեց ընկերս նորա. զՓիլիպպոս եւ զՊրոքորոս եւ զԵփրեմակոս եւ զՊարմենա եւ զՏիմոնեա եւ զԵփրատչոս, եւ ձեռնադրեցին զնոսս ասորկաւորսն, եւ յանձն արարին նոցա զսղբատս, զղբս եւ զսցրիս : Եւ նորա հաղպին զպէտս նոցա եւ բարօրէին զաւետարանն վրկութեան :

Իսկ սուրբն Ստեփաննոս լի էր հատասով եւ Հալով սրբով, համարձակութեամբ 5 յանդիմանէր զհրէացն խաշահածանն զսցանելով չորինացն եւ ի մարդօրէիցն թէ :
 * A fol. 141 1re 21. նա է Սրգիւն Աստուծոյ : եւ յափշտակեալ զնա հրէիցն ածին յատեան : Եւ լսառա-
 բեցան երեսը նորա իբրեւ զհրէշտակի : եւ եհարց բահանցատեան զնա թէ. Ազգպէս
 է որպէս ամբաստանեն զբէն : եւ նա ասէ. Արք եզարբ եւ հարբ լսարար ինձ :
 եւ սկսեալ չերեւծանէն Աստուծոյ առ Աբրահամ եւ զԵրանել նորա չերկրէն Փաղ- 10
 զէսպուոյ եւ զալ չերկրին Քանանու, զերկնակի երեսումն Աստուծոյ եւ զխոստանալն
 նորա զԼուսակ, զպատարադրին Լուսակոյ, զապրին նորա խոյնն, զերկումն
 Աստուծոյ, զիջանելն Յակարու չեղկալոսս, վտան թաղաւորութեանն Յովսեփա եւ
 վաճառելոյն, զհարչարանս ժողովրդեանն, զճնունին Մովսէսի եւ զճնունին, զվախելն 15
 ի Մալկամ, զերեսումն Աստուծոյ ի մորենացն եւ ասարել զնա չեղկալոսս, զհանել
 ժողովրդեանն, զբաժանել ծովուն, զըրանչելիս անապատին, զկոտորաշտովունն
 Բարաչելի, զմատանելն զերկրին պարպեալ ի ձեռն Յեսուայ, զՔաւթիմ, զշինութիւն

avec six autres compagnons, Philippe, Prochore (*Prokhoron*), Nicanor (*Nikanouira*), Parmenas, Timon et (*Timonea*) Nicolas, les ordonnèrent diaques et leur confièrent les pauvres, les orphelins et les veuves. Ils s'occupaient de leurs besoins et prêchaient l'évangile du salut.

Saint Étienne était plein de foi et du Saint-Esprit, il blâmait avec hardiesse les Juifs qui avaient crucifié (le Seigneur) en leur démontrant par la Loi et les Prophètes qu'il était le Fils de Dieu. Les Juifs l'enlevèrent et le conduisirent au tribunal. Son visage devint resplendissant comme celui d'un ange. Le grand prêtre lui demanda : « Est-ce bien vrai ce dont on t'accuse ? » Il répondit : « Frères et pères, écoutez-moi. » Et il commença à leur parler de l'apparition de Dieu à Abraham, de la sortie de celui-ci du pays des Chaldéens et de sa venue au pays de Chanaan, de la double apparition de Dieu¹ et de sa promesse d'Isaac, du sacrifice d'Isaac², de son rachat par un bélier, du serment de Dieu, de la descente de Jacob en Égypte à cause du règne de Joseph et de sa vente, des tribulations du peuple, de la naissance de Moïse, de son éducation, de sa fuite à Madian, de l'apparition de Dieu dans le buisson et de sa mission en Égypte, de la délivrance du peuple, de la division de la mer, des miracles dans le désert, de l'idolâtrie d'Israël, de la conquête de la terre promise par les soins de Josué, de David, de la construction du temple

1. Il s'agit des deux visions relatives à la naissance d'Isaac (Gen. xvii, 15-22, et xviii, 9-15). Act. vii, 8 ne précise pas à ce point. — 2. Aucune allusion au sacrifice d'Isaac dans le discours des Actes.

տաճարին ի Սողոմոնէ, զխառապարանոցութիւնն : Դուք, ասէ, հանապազ Հոգւոյն սրբոյ հակառակ կայք, որպէս եւ հարքն ձեր, զմարգարէսն հալածէիք եւ սպանանէիք :

Եւ լուեալ զայս հրէիցն կատաղեցան, եւ կրճտէին զատածունսն ի վերայ նորա,
 5 եւ հանեալ արտաքոյ քաղաքին Երուսաղեմի քարկոծէին զնա : Եւ բացեալ * երկնից * A fol. 141
 երեւեալ նմա Յիսուս քաջալերէր զնա : Եւ նա ասէ. Ահա տեսանե՞մ զերկինս
 լացեալ, եւ զորդի մարդոյ զի կայ ընդ աջմէ Աստուծոյ : Եւ նորա խցին զսկանջս
 իւրեանց եւ զիմեցին առ հասարակ ի վերայ նորա, եւ քարկոծէին զՍտեփաննոս
 որ կարդալք եւ ասէր. Տէր, Յիսուս, ընկա՛լ զոգի իմ. ծաւր եղ, Տէր, մի համարիր
 10 սոցա զայս մեղս : Եւ զայս իբրեւ ստաց՝ ննջեաց : Եւ Սաւլոս էր կամակից սպանման
 նորա :

Եւ ընկեցեալ զմարմին նորա երկու զիշեր եւ տիւ մի, եւ սպառ առեալ Դամասկէի թաղեաց զնա յազարակի իւրում, եւ արարին կոծ մեծ ի վերայ նորա :

Եւ եղև հալածումն մեծ ի վերայ եկեղեցւոյն որ յԵրուսաղէմ, եւ սպանին յաւուր
 15 յաչնմիկ ի հաւատացելոցն երկու հազար ոգի, եւ զՊարմենա զընկերն Ստեփաննոսի :
 Եւ ալլքն ցրուեցան ի զեօղս եւ ի զաւառս Հրէաստանի բաց յառաքելոցն :

Եւ կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Ստեփաննոս նախասարկաւազն Դեկտեմբերի ԻԿ :

par Salomon, (enfin) de l'endurcissement de (leur) cœur. « Vous, dit-il, *vous résistez toujours au Saint-Esprit; de même que vos ancêtres, vous avez persécuté les prophètes et les avez tués.* »

Entendant cela, les Juifs furent pris de rage, grincèrent des dents contre lui et l'ayant conduit hors de la ville de Jérusalem, ils le lapidèrent. Le ciel * s'entr'ouvrit et Jésus-Christ lui apparaissant, l'encouragea. Il s'écria * A fol. 141
 alors : « *Voici que je vois les cieux entr'ouverts et le Fils de l'homme qui se tient à la droite de Dieu.* » (Les Juifs) bouchèrent leurs oreilles, et se jetèrent sur lui tous ensemble et ils lapidaient Étienne qui criait et disait : « *Seigneur Jésus, reçois mon âme.* » Il s'agenouilla et dit : « *Seigneur, ne leur impute point ce péché.* » Et en disant cela il mourut. Saul était complice de sa mort¹. r^o h.

On laissa son corps deux nuits et un jour, puis Gamaliel l'inhuma dans son terrain, et on fit sur lui un grand deuil².

Il y eut une grande persécution contre l'église de Jérusalem et on tua ce jour-là deux mille personnes parmi les fidèles, entre autres Parmenas, le compagnon d'Étienne. Les autres se dispersèrent dans les villages et les provinces de la Judée, excepté les apôtres³.

Le saint martyr du Christ, le protomartyr Étienne, fut exécuté le 27 Décembre.

1. Act. vii, 1-60. — 2. Act. viii, 2. — 3. Ibid. 1.

Եւ այսօր փրկարանովիս Քէոմպոմէոս եպիսկոպոսի :
Կարձեալ յայսօր վարք երանելի ապաւնոցն Քրիստոսի Եւսեբոս :

* A fol. 131
v° n.

* Սա էր ի Հոռոմ բարբառէն, զոտոր մեծատան իշխանի եւ լարեպաշտ բրիտանէի :
Հայրն կամեցեալ զնա տալ տուն, եւ նա ոչ տանայ յանձն, այլ տաւ ի իմէ : Եւ Քրիս-
տոսի եւմ հարմայեալ, եւ ոչ տայ զկոստովիւնս իմ յապարանովիսն : Եւ Հայրն
չանտայեալ նմա, բռնելի ոչ տնէր այլ զտանի ժառանգորդ ընչեց խորաց, սկիզբն տրոր
հարստեաց : Եւ իբրեւ ետես Եւսեբիոս զհայր խոր զի պատրաստէր զհարստեան,
սա ի զիշերի երկուս ապաւնոցս համախոհս խոր, եւ զիցեալ զգետտ տան ելին զայրս
եւ զնային ի ծովեցին, եւ զտեալ նաւ պատրաստեալն չափն յԱգեկամորթա, եւ
տնայի նաւապր զնային ի Կոսն կղզին : Եւ վասն անձամբիմ լինելոցն զգեցաւ զարձեալ
հանգերձ կամայի, եւ անուանեաց զմերն Քոմնի, որ թարգմանի օտար :

Եւ մեծ ճգնովեամբ եւ սուարինի վարար կայեալ ժամանակ ինչ ի կղզւոցն,
հանգիպի կրօնաւորի ուրումն եւ զնայ զինի նորա ի Մկրտան բարբառն Կառլապ, եւ
արգելեալ ի խցի : Եւ չերկուս եւ չերիս աւուրս ուտէր զի եւ ի շարափուն ծխանկամ
ճաշակէր, եւ ոչ բանձար եւ ոչ ունա, եւ ոչ ծիրգ, ոչ զինի եւ ոչ ձէթ, եւ ոչ այլ ինչ
որ ընդ հօր անցանէր ընդունէր կերակուր, բայց միայն սակաւ ինչ հոգ թանայր
յարտասուայ եւ աջնաւ կերակրէր :

En ce jour martyre de l'évêque Théompemptos (*Théompomeay*). Aussi en ce jour
vie de la bienheureuse servante du Christ Eusébia

* A fol. 131
v° a.

* Elle était de la ville de Rome, fille d'un prince riche et pieux chrétien.
Son père ayant voulu la marier, elle n'y consentit pas et lui dit : « Je suis
fiancée au Christ et je ne livrerai point ma virginité à la corruption. » Son
père ne l'écouta pas, et comme il n'avait pas d'autre enfant héritier de sa
fortune, il commença les préparatifs des fiançailles. Eusébia, voyant que son
père préparait les fiançailles, prit de nuit deux de ses servantes, du même avis
qu'elle, et se revêtant d'habits masculins, elles sortirent en cachette et se ren-
dirent au bord de la mer; ayant trouvé un navire en partance, elles se ren-
dirent à Alexandrie, et de là naviguèrent jusqu'à l'île de Cos (*Kron*). Comme
(Eusébia) y était inconnue, elle reprit ses vêtements de femme et se fit appeler
Xénia, c'est-à-dire étrangère.

Après avoir vécu quelque temps dans l'île dans un grand ascétisme et une
vie de vertus, elle fit la connaissance d'un moine, le suivit à la ville de Mylas-
sa (*Milason*)¹ en Carie. Elle se cloitra dans une cellule. Elle ne mangeait que
tous les deux ou trois jours, ou même ne goûtait (quelque chose) qu'une fois
par semaine; elle ne prenait comme nourriture ni verdure, ni légumes, ni
fruits, ni vin, ni huile, ni aucune autre chose qui passât au feu, mais elle
trempait seulement un peu de pain dans ses larmes et s'en nourrissait

1. Corruption dans la tradition manuscrite arménienne de *Մկրտան*.

* Եւ յերեկօրեայ մինչեւ ցաւաւօտն համբառնայր զձեռս յերկինս եւ տքնութեամբ * A fol. 141
եւ արտասուօք կատարէր զպօթն որ սու Աստուած. ի վերայ մերկ ծնկացն սակաւ v° b.
ինչ նիրհէր. եւ զգետտ նորա մագեղէն որպէս խորզ եւ աչն մինչեւ ի ծունկան եւ սու-
անց թեզանեաց, բացսու զլիսով եւ բոկ ի ձմեռայնի եւ յամարացնի : Բայց զանբաւ
5 ձգնութիւն վարուց նորա եւ զխստամբեր ժուժկալութիւնն որ իրբեւ զանմարմին էր
ի մարմնի, ով կարասցէ ընդ զրով արկանել :

Եւ ի ժամ հանգստեան իւրոյ տարածեալ զձեռս իւր յերկինս՝ լոյս մեծ ծագեաց
ի խցի անդ, եւ ընթացեալք ի տեսլան տեսին զերանելին՝ Քսենի հանգուցեալ ի
Քրիստոս Դեկտեմբերի ԻԷ :

10 Եւ նշան սքանչելացոյց Աստուած ի պատիւ սրբոյն, բանգլն պատկ լուսեղէն աստե-
ղանման իջեալ յերկնից, եւ ի միջն խաչ յաշանապէս փայլեալ՝ եկաց ի վերայ զազա-
ղացն մինչեւ եղին զնա ի գերեզմանի, եւ ապա վերացաւ յերկինս :

Քաղոցի Ի եւ Դեկտեմբերի ԻԷ : Տօն է զլիսուոր առաքելոյն Պետրոսի եւ Պօղոսի :

* Գլխաւորք եւ մեծ աւաքեալքն Քրիստոսի Պօղոս եւ Պետրոս, քարոյնցին զաւե- * A fol. 142
15 տարանն փրկութեան ընդ աիւզերս, եւ հաստատեցին զեկեղեցիս կարօք եւ կանոնք : r° a.

13 Տօն է] սրբոց *add.* B.

* Du soir au matin, elle élevait ses mains au ciel et avec persévérance et * A fol. 141
larmes elle accomplissait les prières qu'elle (adressait) à Dieu ; elle sommeillait v° b.
brièvement sur ses genoux nus ; son vêtement de poils était semblable à un
sac, qui lui arrivait jusqu'aux genoux, sans manches ; elle avait la tête et les
pieds nus l'hiver et l'été. Qui pourra jamais décrire le grand ascétisme de sa
vie et sa rigoureuse austérité qui la rendait comme incorporelle dans un
corps ?

Lors de sa mort, elle étendit ses bras vers le ciel, une grande clarté illu-
mina sa cellule, et ceux qui accoururent attirés par ce spectacle trouvèrent
la bienheureuse Xénia endormie dans le Christ, le 27 Décembre.

Dieu par un magnifique miracle honora la sainte, car une couronne lumi-
neuse comme formée d'étoiles descendit du ciel, avec au milieu, et en évi-
dence, une croix resplendissante, se posa sur son cercueil jusqu'à ce qu'on
l'eut mis dans le cimetière, et ensuite remonta au ciel.

20 KALOTZ, 28 Décembre.

Fête des principaux apôtres Pierre et Paul.

* Les principaux et grands apôtres du Christ, Paul et Pierre. prêchèrent * A fol. 142
l'évangile du salut à l'univers, et établirent des églises avec règles et canons. r° a.

Չի Պետրոս գատաջինն բարոկեաց ի Հրեատանի, ապա ի Դաժիրս, ի Պանատս, ի Փոխիկա, ի Դադատիւս եւ յԱնախը Բարոյ : Անուանեցին զաշակերտան բրիտանեայս, եւ շինեալ եկեղեցի եւ ուղեալ սեպան :

Անտի գնաց ի Հոռոմ վասն Սիմոնի կախարդի, յառաջ Կրօզկոյ կայսեր, եւ բարոկեալ անդ եւ յամենայն Բաալիս, եւ եկն զարձեալ ի Հոռոմ եւ շինեաց զեկեղեցին, 5 կարգեաց բաճանայս եւ պաշտօնեայս :

Իսկ Պետրոս տաքեալ ճեթանոաց բարոկեաց ի վախտն եւ վեց բարբառս, եւ ի բարոմ ապա եւ յաշխարհս բարբարոսաց, եւ եկն յԱրտապէժ. եւ ի Կեսարիայ կապեալ տաքեցաւ ի Հոռոմ : Եւ երկու տմ կապանք կացեալ անդ՝ արձակեցաւ : Եւ զտանն տմ բարոկեաց ի Հոռոմ եւ յամենայն Բաալիս, եւ ապա եկն զարձեալ ի 10 Հոռոմ :

Եւ Ներոն կայսր ի զտիս ժորդոթեան հասեալ՝ չարաց հալածանա եկեղեցւոյ, եւ տրան զԱղրիպլինս զկար ծայրն, եւ զՀորտարինս կին խը, եւ զայլ բարոմ ազգականս իւր : Եւ կալա զտաքեալսն զՊետրոս եւ զՊօղոս. եւ իորա ագոթիւք զՍիմոն 15 կախարդի ի վերուստ ի վաք կործանեցին, եւ՝ աղանին օղեականս լեւոնիս Կատաճոյ, որ լեւու ընդ սպա եւ կամէր երանել յերկինս ժողական արուստիւ, խոտաղեալ էր եւ զՆերոն հանել յերկինս :

* A fol. 142
r° b.

15

2 եւ յԱնախը Բարոյ] որ եւ եկեալ նստաւ առ ժամանակ ծի յԱնախը Բարոյ, որ անուանեցին B 3 շինեալ] շինեցին — ուղղեալ] ուղղեցին B || 13 զկար ծայրն] եւ զՏորաբայր իւր add. B || 14 եւ իորա ագոթիւք ... հանել յերկինս] որ զՍիմոն կախարդն նշտակեցին եւ աղանին ագոթիւք B.

Pierre prêcha d'abord en Judée, puis dans le Gamir(?), dans le Pont, en Phrygie, en Galatie et à Antioche de Syrie (où) on appela les disciples « chrétiens »; il (y) construisit une église et édifia un autel.

De là il se rendit à Rome à cause de Simon le magicien, aux jours de l'empereur Claude, et, y ayant prêché ainsi que dans toute l'Italie, il revint à Rome, y construisit des églises, établit des prêtres et des ministres.

Quant à Paul, l'apôtre des gentils, il prêcha dans soixante-six villes, dans beaucoup de nations et de pays barbares; il alla à Jérusalem et de Césarée fut envoyé à Rome, enchaîné. Après y être resté deux ans dans les chaînes, il fut libéré. Il prêcha durant dix ans à Rome et dans toute l'Italie, et enfin revint à Rome.

L'empereur Néron, parvenu au comble de l'erreur, suscita une persécution contre l'Église, fit mourir sa mère Agrippine, sa femme Octavie (*Hoktabina*) et beaucoup d'autres de ses proches. Il fit arrêter les apôtres Pierre et Paul, qui, par leurs prières, avaient précipité de haut en bas Simon le magicien, et l'avaient fait mourir par l'aide de Dieu, car (Simon) s'était élevé dans les airs et voulait monter au ciel par son art magique, et il avait même promis à Néron de le faire monter au ciel.

* A fol. 142
r° b.

Վասն որոյ բարեացեալ ընդ մահ կախարդին՝ հրամայեաց զՊետրոս խաչել : Եւ Պետրոս ապաշեաց զգահիման շրջել զխաչն զլիւվայր, եւ ասաց . Ձեռ արժանի ըստ նմանութեան Տեառն իմոյ խաչել, զի եւ զօրինակ նախատեսեցին ունիմ, զի նա զլիւվայր անկաւ որպէս ծնունդ մարդոյ . յայտ ասնէ, ինձ պտրտ է ուղղել ի վեր զոտս
 5 զի յերկինս ելանիցեմ եւ ասացեալ զխորհուրդ խաչին՝ աւանդեաց զհոյին խոր աս Աստուած : Եւ Մարկելոս իջուցեալ ի փայտէն եւ պատուով ի տապանի :

Իսկ զՊօղոս հրամայեաց ներոն զլիստակ : Եւ յորժամ զլիստակին, երեւեցան ներոնի Պետրոս եւ Պաւլոս, թաղ ի զլուխ ունելով, եւ ասեն . Տես ոչ մեռաք ոչ կենդանի եմք : Եւ զարհուրեալ ներոնի փախեալ ի քաղաքէն եւ զաղանակեր եղեւ :
 10 Կատարեցան ընթացք սուրբ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի՝ յամսեանն Մարգար ԻԳ եւ Յունիսի ԻԲ*, եւ աստ եղաւ խորհրդեամբ վասն տօնին հաստատութեան :

* Յայնժ աւուր վկայաբանութիւն երկուց բիւրուցն, որք հրով կատարեցան ի նիկոմիդիա * A fol. 142
 քաղաքն, յեկեղեցւոյ սրբայն երկինայ, ի Մարտիմիանոսէ ածբարիչա թագաւորէ : v° a.

Կռապարիշտ արքայն Մարտիմիանոս յաւուրս նմեղեանն Քրիստոսի տեսանէր զբաղ-

3 զի եւ զօրինակ . . . զխորհուրդ խաչին om. B || 6 առ Աստուած om. B || 7 Իսկ զՊօղոս . . . հաստատութեան] Իսկ զՊօղոս հրամայեաց ներոն զլիստակ . եւ կատարեցան երկարին սուրբ առաքելայն ի միում աւուր B || 12 վկայաբանութիւն . . . թագաւորէ] վկայութիւն երկուց բիւրուցն որք ի նիկոմիդեայ քաղաքն վկայեցին պրծամբ հոյ յեկեղեցին B || 14 կռապարիշտ] կռապաշտ B.

C'est pourquoi, irrité de la mort du magicien, (Néron) ordonna de crucifier Pierre. Et Pierre pria les bourreaux de renverser la croix, la tête en bas, en disant : « Je ne suis pas digne d'être crucifié comme mon Seigneur, car j'ai l'exemple du premier homme créé, qui, étant tombé la tête la première comme une naissance d'homme ¹, m'indique que je dois dresser les pieds en haut pour pouvoir monter au ciel. » Après avoir ainsi expliqué le mystère de la croix, il rendit son âme à Dieu. Marcellus, l'ayant descendu du gibet, l'inhuma avec honneur dans un tombeau.

Quant à Paul, Néron ordonna de le décapiter; et lorsqu'on l'eut décapité, Pierre et Paul apparurent à Néron, ayant une couronne sur la tête, et ils lui dirent : « Regarde, nous ne sommes pas morts, mais vivants. » Néron, effrayé, s'enfuit de la ville et fut dévoré par les fauves.

Les saints apôtres Pierre et Paul terminèrent (leur) carrière le 23 du mois Markatz, 29 Juin, mais (leur vie) a été placée ici à dessein à cause de la fixation de la fête.

* En ce jour martyre des vingt mille, qui moururent par le feu à Nicomédie, dans l'église * A fol. 142
 de sainte Irène, par ordre de l'empereur impie Maximien. v° a.

Maximien, l'empereur idolâtre, ayant aperçu pendant les jours de la fête

1. Allusion à la présentation habituelle de l'enfant dans la parturition.

ծախխնա բրխտտնէլց, արանց եւ կանանց, երխտտարդաց եւ կուտանաց, ձերաց եւ սպաշոց ձխարան ընկնանալին յեկեղեցին մեծ որ չանան արդոն երինեա եւ չարախնամբ նախանձա վառեալ՝ երկեալ բազմախնամբ զորօր պատեալ շարճանակի զեկեղեցին, եւ զամենայն պրտնա փակեալ ձի ձխոն երկոյ ի բաց, որոչ առաջն կանգնեալ պրալինա կոսցն : Պատգամ առարէր ի ներքս. եթէ որ կամեացի ապրել չալմանէ ճրոն՝ ելցէ 5 սրտարս եւ զոհեցի : Եւ առագերէցն եկեղեցոյն Կերիկոս անուն՝ բաջալերէր զեպոխարան բանիւ փարգաղետախնամբ եւ զերկտացն ձկրակին, եւ կատարեալ զերկական խորհարցն՝ զամենեւան հաղորդեցոյցանէին ի պատուական ծարմոց եւ չարենէ Ռարոյն Աստուծոյ :

Եւ չորժամ ետեա եթէ հաստատուն կայցին ի ներքս, եւ ոչ որ ել արտարս ի բազմա- 10 ինենէն, ճրամոչեալ բորբորել զեկեղեցին ճրալ : Եւ երանէր բորձրանալս բացն, եւ սաչորէր զամենայն նիւթն զփայտն եւ զբարինան : * Եւ բազմախին արդոն երկերով ընդ ճրեշտակս զերդս երկոյ մանկանցն ձինչեւ ի սպառ ճնչոն, աւանդեցին զհոլիս խրեանց առ Աստուծ : Եւ փոխեցան ի պատ անմարմնոցն ալիք իրբեւ քսան հաղարբ, ընդ ալք եւ ընդ կին : 15

Ասացին անմար չամբարշտոյ անտի զլնադատոն եթէ. Եւ փառաւորեալ իշխանը քո բրխտտնեալք են, Կորոթէոս ինպաղիրն եւ Մարգէոս սպարապետն

2 արդոն] արախոյն B || 6 Կերիկոս] Կեկեղիկոս B || 12 սաչորէր] սաչէր B || 14 փոխեցան] փոխադրեցան B || 16 Մարգէոս] Մարգինէոս B.

de la Nativité du Christ le grand nombre de chrétiens, hommes et femmes, jeunes gens et jeunes filles, vieillards et enfants, qui se rendaient ensemble à la grande église de sainte Irène, brûlé de jalousie par méchanceté, alla avec de nombreux soldats, cerna l'église de toutes parts et fit fermer toutes les portes à l'exception d'une seule devant laquelle il fit dresser un autel d'idoles. Il envoya un ordre à l'intérieur, que quiconque voudrait éviter d'être brûlé par les flammes sorte et sacrifie. L'archiprêtre de l'église, nommé Clericus, encouragea les assistants par des paroles de doctrine; on baptisa les catéchumènes, et après avoir accompli le mystère du salut, il les communia tous au corps et au sang précieux du Fils de Dieu.

Lorsqu'il vit qu'à l'intérieur ils demeuraient fermes, et que personne de cette multitude ne sortait au dehors, (l'empereur) ordonna d'incendier l'église.

* A fol. 142 v° b. La flamme jaillit et s'éleva, dévorant tous les matériaux, bois et pierres. * Et (cette) multitude de saints, chantant avec les anges jusqu'au dernier souffle le cantique des trois enfants, rendirent leurs âmes à Dieu. Ils trépassèrent dans les rangs des immortels au nombre de vingt mille environ, hommes et femmes.

Quelques impies de cet endroit dirent à l'empereur : « Tes glorieux princes sont aussi chrétiens, Dorothee le ministre de la couronne, Mardonius

և Միզդոնէոս լղեաշին և Գորգէոնոս և Պետրոս, և զալս ի պատուաւորացն :
 և հրամայեաց կացուցանել և զնոսա առաջի իւր . և ինքեանք կամաւորութեամբ
 ի լոաց հանին ի պարանոցացն զոսկի ծանեական, և լուծին զգօրիս իւրեանց, և
 մերկացան յանձանց իւրեանց զարքունական զպատմութեանն, և համարձեալք զձաջնս
 5 իւրեանց աղաղակէին խոստովանելով զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :
 և հրամայեաց զան հարկանել զնոսա ուժկին . և սպա արկին ի լանդ :

և ալ ոմն զօրական Զենոն անուն հրապարակաբոս եղև ընդդէմ Մարսիմիանոսի
 ամբարշտին, յանդիմանեաց զնա յոյժ հրապարակաւ աստուածաբոս բանիւ իւրով, և
 խոստովանեցաւ զՔրիստոս՝ Տէր և արարիչ . և բարիւ ջախջախեալ զբերանն և
 10 խորտակեալ զատամունսն՝ հատին զլուխն :

Կալան և զուրբն Թէոփիլոս՝ սարկաւազն, որ բերէր թուղի ի սրբոյն Անթիմոսէ * A fol. 143
 եպիսկոպոսէ առ սուրբ վկայն Քրիստոսի, և հատեալ զլեզուն՝ բարկոծ արարին
 զնա մինչեւ աւանդեաց զհօղին : r° a.

Իսկ զԹէոփիլոս սարկաւազն որ յառաջագոյն յանդիմանեաց բանիւ իմաստութեամբ
 15 զամբարիշտն՝ հրամայեաց բարկութեամբ և ձալկեցին արջաւաճօք զմարմինն . և ի

1 Միզդոնէոս] Միզունկէոս B — Գորգէոնոս] Գորթանիոս B || Պետրոս] մեծ զօրաժարբն
 add. B — և զալս ի պատուաւորացն om. B — կացուցանել և զնոսա առաջի իւր] և
 կացուցին առաջի B || 4 համբարձեալք... խոստովանելով] համարձակեալք բանիւ խոստովա-
 նեցան B || 7 հրապարակաբոս եղև... հատին զլուխն] ի հրապարակաբոս լինել և ի
 մեծաբանելն Մարսիմիանոսի ամբարշտին ընդդէմ ճշմարտին Աստուծոյ՝ յանդիմանեաց զնա յոյժ ի
 հրապարակի անդ աստուածաբոս բանիւ իւրով, և խոստովանեցաւ զՔրիստոս Տէր և արարիչ :
 և հրամայեաց թաղաւորն բարիւ ջախջախել զբերանն և խորտակել զատամունսն, և յետոյ
 հատին զլուխն B || 12 սուրբ om. B.

(*Mardēos*) le généralissime, *Mygdonios* le gouverneur, *Gorgonius* (*Gorgēo-
 nos*) et Pierre et d'autres parmi les notables..» Il ordonna de les faire venir
 en sa présence. Ils enlevèrent d'eux-mêmes le collier d'or de leur cou, déta-
 chèrent leur ceinturon, quittèrent leur manteau royal, et élevant leur voix, ils
 confessèrent le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ. Il ordonna de les frapper
 violemment, puis on les jeta en prison.

Un certain autre soldat, nommé Zénon, parla en public contre l'impie
 Maximien, le critiquant avec vigueur et publiquement par des paroles rem-
 plies de Dieu, et confessa le Christ, Seigneur et créateur. Après lui avoir
 écrasé la bouche et brisé les dents avec une pierre, on lui trancha la
 tête.

On saisit également saint Théophile, * diacre, au moment où il apportait * A fol. 143
 une lettre de saint Anthème, évêque, aux saints martyrs du Christ; on lui
 r° a.
 coupa la langue, et on le lapida jusqu'à ce qu'il eût rendu l'âme.

Quant au diacre Théonas, qui avait blâmé l'impie par des paroles pleines
 de sagesse, celui-ci, irrité, ordonna de battre son corps avec des nerfs de

վազախ ընկեալ չ'ըրա՝ աչքեցին զնա, եւ գոհանալով առանկեաց զհոգին իւր առ Աստուծո՛ւ :

Բայց զսուրբ Իշխանն աշտպէս կատարեցին. զԳորեթմաս զկտտեցին, զՄարգանիտս՝ չ'ըրա՝ աչքեցին, զՄկրտանիտս՝ ի խորովիտ ընկեցին, եւ ի Գորգանիտս եւ ի Պետրոսի սորանոցն կտաւալ երկայնաբար՝ ընկեցին ի ծով : Աշտպէս բարի խոստովանու. 5 ինեամբ կատարեցան ի Քրիստոս :

Քաղցրի ԻԼ եւ Դեկտեմբերի ԻԹ : Տօն է Տնեցեան Տեառն եւ յիշատակ սուրբ առաքելացի Յովհաննու եւ Յակոբոս :

Սիրելի աշակերտքն Քրիստոսի՝ Յակոբոս եւ Յովհաննէս, որպիւրն Զերեթեայ, Էջն ըստ ճարմնոց բուերորպիւր Յիսուսի. զի Սուրբէ՛ ճաչք հոցս՝ զուսար էր Յովսէփայ 10 առաւուծաճօրն : Եւ Էջն յառաջագոյն աշակերտեալը Յովհաննու Մկրտչի : Եւ չոր-
 * A fol. 153 ժամ լուսն ի նմանէ թէ. Ահաւասիկ Քրիստոս զառն Աստուծոյ, * զնոցին զկնի
 r° b. Յիսուսի Յովհաննէս եւ Անդրէաս : Եւ զարձեալ զնոցին առ Յովհաննէս. եւ չորմամ
 Հերովդէս արկ զՅովհաննէս ի լանդ, զնոցին հորս ի տուն խրեանց :

1 զոհանալով զԱստուծոյ *add.* B || 4 ընկեցին] ընկղնեցին B || 7 Տօն... Յակոբոս] տօն է սուրբ առաքելացի որպեոյն որսոման Յովհաննու եւ Յակովբայ B || 10 Յիսուսի] Քրիստոսի *add.* B || 14 արկ] էարկ B.

bœuf, ensuite de le clouer à un poteau et de le brûler. Il rendit son âme à Dieu en (le) remerciant.

Voici comment on exécuta les saints princes : on décapita Dorothee, on livra aux flammes Mardonius, on jeta dans un précipice Mygdonios, on attacha de grosses pierres au cou de Gorgonius et de Pierre et on les précipita à la mer. C'est ainsi qu'en bonne confession ils moururent pour le Christ.

21 KALOTZ, 29 Décembre.

Fête de la Nativité du Seigneur et commémoration des saints apôtres Jean et Jacques.

Les disciples chers au Christ, Jacques et Jean, fils de Zébédée (*Zebetheay*), étaient, par le corps, fils de la sœur de Jésus, car leur mère Salomé (*Soghomē*) était fille de Joseph, le père de Dieu. Ils avaient été d'abord disciples de Jean-Baptiste. Lorsqu'ils entendirent de lui : « Voici le Christ, l'agneau de 10 Dieu » ¹, Jean et André ² suivirent Jésus. Puis ils retournèrent à Jean-Baptiste, mais quand Hérode fit mettre Jean-Baptiste en prison, ils retournèrent à leurs maisons.

1. Joan. i, 36.

* A fol. 153
r° b.

Եւ Յիսուս աեսեալ առ ծովակին զՊետրոս եւ զԱնդրէաս՝ կոչեաց զնոսս եւ զհացին զհետ նորա, եւ ընդ նմա շրջէին հանապաղ :

Եւ յետ չարութեանն Քրիստոսի եհաս լինակ Յակոբայ Սպանիա. եւ ապան զնա Հերովդէս սրով վասն յանկրօնակոյ զՀրէայսն, եւ զմարմին նորա ընկեցին ի ծով. եւ 5 ալիք ծովուն հանին զնա ի վինակն իւր ի Սպանիա : Եւ ի ձեռն նշանացն եւ սրանչեկեացն պատուեցաւ ի նոցանէ, մինչեւ կոչեցաւ անդ Պօղոս առաքեալն եւ զարձոյց զնոսս յաստուածկիտութիւն, եւ ծանուցաւ թէ Յակոբոս է առաքեալն նոցա :

Իսկ Յովհաննէս սպասաւորէր ամենասուրբ կուսին Մարիամոս աստուածածնին երկոտասան ամ, որ յանձնեցաւ նմա ի Քրիստոսէ թէ. Ահա մաշք բո, եւ սուրբ կուսին 10 թէ. Ահա որդի բո : Զի սա միայն է որ երեք մաշք սեւի. մի՝ Սողոմէ սր ծնուն զնա, երկրորդ՝ զորոտումն որ անուանեցան որդիք որոտման, եւ երրորդ՝ աստուածածին Մարիամ :

Եւ յետ փոխման սուրբ կուսին՝ զնաց չեմեոս հրամանաւ սուրբ Հովնոյն, եւ զտաճարն Արտեմեայ կուոցն կործանեաց, եւ արար բաղում նշանս եւ սրանչեկիս, եւ 15 զբաղումս զարձոյց ի կուսպաշտութենէ յաստուածպաշտութիւն : * Ա թիւ 143 v° a.

3 վինակ Յակոբայ Սպանիա] վինակաւ Սպանիա Յակոբոս B || 4 սրով *om.* B || 6 կոչեցաւ] չորաւ B || 7 ծանուցաւ] ծանուցեալ եթէ սա B — նոցա] ձեր B || 9 սուրբ *om.* B || 10 Զի սա . . . Մարիամ *om.* B || 13 սուրբ *om.* B || 15 յաստուածպաշտութիւն] յաստուածկիտութիւն : Եւ Դոմեափանոս թագաւոր արքորեաց զնա ի Պատմոս կղզի : Եւ երթեալ անդ զարձոյց զամենեսեան յաստուածկիտութիւն *add.* B.

Jésus ayant aperçu sur le rivage Pierre et André, les appela. Ils le suivirent et circulèrent constamment avec lui.

Après la résurrection du Christ, l'Espagne échut comme lot à Jacques, mais Hérode le fit mourir par l'épée, pour avoir blâmé les Juifs, et on jeta son corps à la mer. Les vagues de la mer le déposèrent dans son diocèse en Espagne. Il fut honoré là, à cause de ses miracles et de ses prodiges, jusqu'à ce que l'apôtre Paul, appelé par eux, les convertit à la science de Dieu et leur fit connaître que Jacques était leur apôtre.

Quant à Jean, il servit pendant douze ans la sainte vierge Marie, mère de Dieu, qui lui avait été confiée par le Christ (lorsqu'il dit) : « Voici ta mère » et à la Vierge : « Voici ton fils ' ». Il est le seul qui eut trois mères : la première, Salomé, qui l'enfanta ; la deuxième, le tonnerre, c'est pourquoi ils (les deux frères) furent appelés les fils du tonnerre ; et la troisième, la mère de Dieu, Marie.

Après l'assomption de la sainte Vierge, il se rendit à Éphèse, par ordre du Saint-Esprit, et y détruisit le temple de l'idole Artémis ; il y opéra de nombreux miracles et prodiges, et convertit bien des gens de l'idolâtrie au culte de Dieu. * Il y construisit des églises, y établit des évêques, des prêtres et des

1. Joan. xix, 26 sq.

* A fol. 143 v° a.

եկեղեցիս եւ կոյսոյց եղիւսկապոս եւ բաժանացս եւ տարկաւորանս : Եւ հարձեալ
զգետ ի կղզոյն եւ ընկզմեալ զԿինոպոս կախարչին ի ծովն եւ կուրացոյց զՆոտիանոս
կախարչին :

Սա ընթերցոս զերեք տետարանն՝ զՄատթէոս, զՄարկոս, զԼուկաս. զրեալ եւ
ինքն տետարան ի ձեռն աշակերտի խրոյց Պրոխորոսի, զրեալ եւ գոտաւածական 5
յաջանախինն :

Եւ Ներխոս թաղաւորն զարձոյց զեա յարտորանացն, եւ եկն զարձեալ չեմիսոս
եւ ուզեալ որ ինչ անկ պահատ էր, որ եւ բոստատն հապար ծարրեալ ծարրիկ
զարձոյց չԼատաւած :

Եւ ապա յաւար կիրակեի կոչեալ տա ինքն զեղբորան, եւ վարդապետեալ 10
հապորդեցոյց զեոսս, եւ առեալ ընդ իւր զԲիւսոս, զաշակերտն իւր եւ ալ արս
երկուս, իմօք եւ վաչատաւոր, եւ արտաքոյ բաղարջին ի տեղի ծի, եւ հրաժայեալ լրել
անկ խորագոյն : Եւ մտեալ տարածեալ զհանգերձս իւր, եւ նախարատմբն յաղօթիս
կայեալ տաւոյ. Բարչեղէք զմալք իմ ի վերայ իմ : Եւ բարչեղին ծինչեւ ի ծունկն եւ
ի պարանոցն զհոյն, եւ ապա աւանդեալ զհոյն իւր տա Լատաւած : Եւ կոսս արկեալ 15
զերեւորն ծածկեցին, եւ երթեալ ի բողարն պատմեցին թէ, Յովհաննէս վախճա-
նեցաւ :

2 կախարչի *om.* B || 7 Ներխոս] Ներսոս B — զարձեալ] վերադին B || 11 տեալ
սոս B || 15 տա Բատաւած] ի ձեռն Տեառն B.

diacres. Il chassa les démons de l'île¹ et fit noyer le magicien Kynops (*Kinopas*) dans la mer, et rendit aveugle le magicien Noëtianus (*Notianos*).

Il lut les trois évangiles de Matthieu, de Marc, de Luc; il écrivit lui aussi un évangile par l'intermédiaire de son disciple Prochore (*Prokhoron*) et la divine Apocalypse.

L'empereur Nerva (*Nerias*) le fit revenir de l'exil; il se rendit de nouveau à Éphèse et y procura ce qui manquait; il convertit à Dieu quarante mille hommes égarés.

Un dimanche, il appela à lui les frères, leur fit la doctrine, les communia, et prenant avec lui Verus (*Biuros*), son disciple, et deux autres hommes munis de bèches et de pelles, il les conduisit hors de la ville, à un endroit où il leur donna l'ordre de creuser profondément. Puis il descendit, étendit ses vêtements et se mit à prier avec le manteau (sur lui); il dit ensuite : « Tirez sur moi ma mère. » Ils le couvrirent de terre jusqu'aux genoux, puis jusqu'au cou; il rendit alors son âme à Dieu. Ils étendirent un linge pour couvrir sa figure, et retournèrent à la ville pour dire aux frères : « Jean est mort. »

1. Il s'agit de l'île de Patmos; notre auteur a négligé de dire que Jean y avait été exilé.

Եւ լիա երկոյ աւուրց բացին զգերեղմանս եւ ոչ գտին զմարմինն, բայց միայն զհանդերձն եւ զհողաթափն, * զի վերափոխեաց զնս սիրելին իւր Քրիստոս որ ասաց * A fol. 143 v° b.

Եւ վախճանեցաւ սուրբ առաքեալն եւ աւետարանիչն Յովհաննէս Հաւի ԺԷ եւ
5 Սեպտեմբերի ԻԶ :

Յայսմ աւուր վկայարանու իւն սրբոյն Յաւիանոսի բժշկի եւ Սիլուանոս եպիսկոպոսի
Եմեսու քաղաքի եւ Դուկասու սարկաւազին եւ Մովկիմոսի ընթերցողի :

Յամս անօրէն արքային Նուսերիանոսի բազում խնջոյս լինելը ամբոխիցն ի տօնի
կռոցն, եւ ամենեքեան ճեպէին կատարել զպիղծ զոհսն ի քաղաքն Եմեսու : Զոր
10 տեսեալ եպիսկոպոսն Սիլուանոս եւ Դուկաս սարկաւազն եւ Մովկիմոս ընթերցողն՝
յառաջ մատուցեալք ուսուցանէին զժողովուրդսն ի բաց կալ ի խուլ եւ համր զիւացն,
եւ հաւատալ ի մի աստուածութիւն Հօր եւ Որդոյ եւ սուրբ Հօգեոյն :

Եւ տեսեալ զնոսս անօրէն եպատաւրացն եւ կալեալ կացուցին առաջի դատաւորին : Եւ Եհարց զատաւորն զհաւատոց նոցա, եւ նոքա յայտնապէս զաւանցին

2 զհողաթափն] փան որոյ հաւանեցան ասել աշակերտք նորա թէ վերափոխեաց *add B* ||
4 Հաւի ԺԷ եւ Սեպտեմբերի ԻԶ] յաւար կիրակէի *B* || 10 Սիլուանոս] Սիրլանոս *B*.

Trois jours après, on ouvrit la tombe et l'on n'y trouva point le corps, mais seulement les vêtements et les pantoufle . * car le Christ avait transporté * A fol. 143 v° b.
en haut son bien-aimé, et lui avait dit : « Je veux qu'il vive jusqu'à ce que je vienne !. »

Le saint apôtre et évangéliste Jean mourut le 17 Hori, 26 Septembre.

En ce jour martyr de saint Julien le médecin, de Silvain évêque d'Émèse,
de Luc le diacre, et de Mocimus le lecteur.

Aux jours de Numérien, l'empereur impie, beaucoup de réjouissances publiques avaient lieu aux fêtes des idoles, et tous s'empressaient d'accomplir les immondes sacrifices dans la ville d'Émèse (*Emesos*). Ce que voyant, l'évêque Silvain, le diacre Luc et le lecteur Mocimus survenaient et enseignaient au peuple d'abandonner les démons sourds et muets, et de croire à l'unique divinité du Père, du Fils et du Saint-Esprit.

Les impies serviteurs les ayant vus, les arrêtrèrent et les mirent en présence du juge. Le juge les interrogea au sujet de leur foi, et ils confessèrent

զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ : Եւ Տրամաչեաց տանջել զնոսս չոյժ եւ զազանաց արկանել :

* A fol. 134
1re a.

Եւ չորսամ տանելին * զսուրբան արտաբոյ ըտպարին արկանել զազանաց, երկնալ 5
Յալխանոս թմիչի՝ ոչչոյն տառալ զբոյսն եւ զկրկս արկնալ Տամբարիւր զնոսս. բանդի
եւ զՏառաս թրխտանէութեան ի նոցանէ : Էր ընկտկալ : Զսր տեսալ կատարաշ-
տկնն ըմբոնեալ զնա սպաղակիին. Սպանցար զսա, զի զամենայն ըտպարս զար-
ձալանէ յերկրագործեանէ աստուածոց մերոց, բանդի Տմուա Լ, Նադալթիցի աղանդոյն,
եւ Նովա թմիչի կախարդութիւնս տանելով ի Տիւանդս : Եւ սուրբն Յալխանոս
Տառանկոյցանէր զմոպութիւնն եկիւ. Աչ կախարդութեամբ ոչլ տնաւամբն Աստուծոյ
թմիչեմ :

10

Իսկ զարեւոյթի վրայն զՄիղխանոս եղխակոյտան եւ զՂուկաս սարկաւոյն եւ
զՄովկիմոս ընթերցոյն ընկեցին լինել կերակուր զազանաց. եւ աղօթեալ կատարեցան
ի Քրիստոս :

Եւ սպա զերանելին Յալխանոս բարչեալ տանջեցին անխնայորար. եւ նորա
զաչս յերկինս Տամբարձեալ տաւր. Աստուած լո՞ւն օրինո՞ւ լո՞ւն եւ զաստուրեան զՏոյի 15
լո՞ւն ընդ սրբոց բոց Սկուտանսի եւ Ղաւկասո. եւ Մովկիմոս :

Եւ խորհեալ ընդ միմեանս զարականացն աստանայի տան. Եկաչր. նորապոյն

1 Եւ Տրամաչեաց... արկանել] Եւ տանջեալ զնոսս՝ Տրամաչեաց զազանաց արկանել ի
զրտանս ըտպարին B || 8 կախարդութիւնս տանելով... թմիչեմ] զՏիւանդս կախարդութեամբ,
եւ Տառանկոյցանէ զմոպութիւնն եկիւ տնաւամբ Քրիստոսի թմիչեմ եւ ոչ զեզօր B || 1 զվրայն]
Քրիստոսի add. B || 17 տանն] եկիւ, միւսով արժանաւ տպանցար զսա, զինչ օղակմբ, ոչլ եկաչր
add. B.

clairement le nom du Christ, Dieu. Il ordonna de les torturer violemment et de les jeter aux fauves.

* A fol. 134
1re a.

Tandis qu'on conduisait * les saints hors de la ville pour les jeter aux fauves, le médecin Julien vint donner le salut aux saints et les ayant enlacés de ses bras les baisa, car il avait reçu d'eux la foi chrétienne. Les idolâtres, l'ayant vu, le saisirent en criant : « Tuons-le, car il détourne toute la ville du culte de nos dieux, il est instruit dans la secte du Nazaréen et par là il guérit les malades en opérant des enchantements. « Mais saint Julien persuadait le peuple en ces termes : « Ce n'est pas par magie que je guéris, mais par le nom de Dieu. »

On jeta en pâture aux fauves le vaillant martyr, l'évêque Silvain, le diacre Luc et le lecteur Mocimus et tous, en priant, moururent dans le Christ.

Ensuite, on traîna le bienheureux Julien et on le tortura cruellement. Il éleva les yeux au ciel et dit : « Mon Dieu, aide-moi et place mon âme avec celles de tes saints Silvain, Luc et Mocimus. »

Les soldats du démon se consultèrent et dirent : « Allons, inventons

տանջանալանս խմայութք, զի կարծր եւ անժուժելի տանջանօր մեռցի : Եւ ևսուն
 գործել բեւեռս երկացնս եւ ստուարս, եւ * բեւեռեցին զերկոսին ոտան ընդ իրեարս, եւ * A fol. 144
 զերկոսին ձեռն ընդ միմեանս, եւ զերծեալ զզլուխն վարեցին բեւեռս ի զապաթն եւ r° b.
 մինչեւ յուղեցն հասուցին, եւ կիսամահ թողեալ գնացին :

- 5 Եւ սուրբն յաղթեալ ոչ զապարէր, եւ ի քարշ անկեալ զանդադանօր եմուտ յաչր
 մի, եւ զտչան միայն յերկինս համբարձեալ պապատէր առ Աստուած, եւ աւանդեաց
 զհոգին իւր ի ձեռս հրեշտակաց * Կեկտեմբերի ԻԹ :

Եւ երեւեալ սրբոյն Յուլիանոսի ի տեսեան ուրումն լլախ աւնուլ զմարմինն նորա,
 եւ գնացեալ յաչրն եւ բարձեալ զմարմինն թաղեաց ի նշանուոր տեղոջ :

- 10 Եւ յաւուրս քրիստոնէութեան յորժամ երեւեցաւ զլուխն Յովհաննու Մկրտչին,
 ալլ ումնմն բրախ ի նոյն քաղաքին Եմեսու, որ է Հէմս, յաջնժամ փոխադրեցին եւ
 զմարմինն սրբոյն Յուլիանոսի բժշկի, եւ եղին յեկեղեցւոյն զոր յանունն նորա շինեցին :
 Դարձեալ յայնժամ աւուր տօն է Թումասու Բեկլիկաց եպիսկոպոսի եւ մանկանցն
 Բեթղէհեմի չորեք հարիւր վաթսուն եւ երկուցի :

- 15 [B * Յայնժամ աւուր վկայութիւնն սուրբ եպիսկոպոսին ընկլիկաց Թումասու : * B
 Երանեւին Թումասս աստուածային ընտրութեամբն ձեւնադրեցաւ արքեպիսկոպոս p. 316 a.]

2 բեւեռեցին] հեղուսին բեւեռօր B || 7 զհոգին իւր] առ Քրիստոս add. B — Կեկտեմբերի
 ԻԹ om. B || 8 զմարմինն] զնշխարս սրբոյն B || 10 զլուխն] սրբոյն add. B.

quelque nouvel instrument de torture et qu'il meure dans des tourments cruels
 et intolérables. « Ils firent forger de gros clous longs et * clouèrent ses deux * A fol. 144
 pieds ensemble, ses deux mains ensemble, et sèrent sa tête et enfoncèrent r° b.
 des clous dans son crâne jusqu'à la cervelle, et l'ayant laissé à moitié mort, ils
 s'en allèrent.

Le saint ne cessa de prier et, se trainant péniblement, pénétra dans une
 grotte et, les yeux seuls élevés au ciel, il pria Dieu et rendit son âme entre
 les mains des anges, le 29 Décembre.

Saint Julien apparut en songe à un potier pour qu'il aille chercher son
 corps; et celui-ci, s'étant rendu à la grotte et ayant enlevé le corps, l'inhuma
 dans un endroit célèbre.

Lorsqu'aux jours du christianisme * la tête de Jean-Baptiste apparut à un
 autre potier de cette ville d'Émèse qui est Homs (*Hēms*), on transporta en
 même temps le corps de saint Julien le médecin et on le déposa dans l'église
 qu'on construisit à son nom.

En ce jour également, fête de Thomas, l'évêque des Anglais, et des quatre
 cent soixante-deux enfants de Bethléem.

[B * En ce jour martyre du saint évêque des Anglais, Thomas.

Le bienheureux Thomas fut, par élection divine, sacré archevêque des * B
 p. 316 a.]

1. C'est-à-dire quand le christianisme fut libre, après l'édit de Milan.

Բնկեցաղ ի թագաւորանիստ քաղաքն Բանթրպիր : Եւ եւր աչր սրբիկէա զարդարեալ
ամենայն սասարկնութեամբ եւ վրէժխնդիր օրինացն Աստուծոյ :

Իսկ թագաւորն ոչ զնաչր ըստ կամացն Աստուծոյ եւ արքեպիսկոպոսին, որ եւ
յաւել ի վերայ ամենայնի թագաւ զօրինաւոր ամառին խր, եւ պատնկութեամբ զապրա-
նալ : Նաեւ զորդի ձի խր ի պատնկութենէ, ձեւեալ՝ կամեցաւ նստաւորանել յաթա-
թագաւորութեանն :

* Իրոյ ընդդէմ զարձաւ ճշմարիտ քահանայապետն Աստուծոյ յանդիմանական բանիւր՝
ոչ արար զկամս արքային սա ի յաճանել զօրդին :

Յաջեմամ թագաւորն ժողովեալ զեպիսկոպոսս աշխարհին արտաբոյ կաթուղիկէ
եկեղեցւոյն եւ ընդդէմ կամաց արքեպիսկոպոսին եւս օձանել զօրդի ստրկանայն՝
թագաւոր : Եւ ընդ նմա ժախացեալ աջուհետեւ եւ արդեւոյր զօրինաւոր հաստ
եկեղեցւոյն :

Եւ չարացեալ երանելին՝ եկն պատմեաց հաչապետին Հսոմայ Ազեկասնդրի
զեղեալ զօրձն. եւ նա իրաւունս վարկաւ ընդ բանիւս սանել նմա զթագաւորն եւ
զամենայն աշխարհն որք համախոհ եղեն նմա : Եկն սպա եւ կատարեաց զհրամայեալն
վաճեալ զզրունս եկեղեցւոյն եւ արդեւեալ զերկայունն ի քահանայապետեաց
վասն թագաւորին սնորհնութեանն. եւ ինքն նստէր լուսեմամբ յեպիսկոպոսարանն
ի սուղ՝ որպէս եւ Սամուէլ վասն Սաուլի :

Բայց թագաւորն սնդեղջ մնաց ի կամս խր եւ սնիրոնարհ եպիսկոպոսին զամ ձի :

Anglais dans la ville royale de Cantorbéry (*Khantherpir*). C'était un homme modeste, orné de toutes sortes de vertus et zélé pour les commandements de Dieu.

Or, le roi ne se comportait pas selon la volonté de Dieu et de l'archevêque, et pour comble il abandonna son épouse légitime et se souilla par la fornication. Il voulut même faire monter sur le trône un de ses fils, né de la fornication.

* Le vrai pontife de Dieu s'y opposa par un langage de blâme et il ne voulut pas accomplir la volonté du roi de sacrer son fils.

Alors le roi ayant convoqué les évêques du pays, hors de l'église catholique et contre la volonté de l'archevêque, fit sacrer roi par eux le fils de sa maîtresse. Dès lors, il jaloussa (Thomas) et supprima les revenus légaux de l'Église.

Le bienheureux partit soumettre les faits au pontife de Rome Alexandre, et celui-ci jugea de son droit d'interdire le roi et tous ceux du pays qui étaient ses partisans. Ensuite (Thomas) revint et accomplit ce qui lui avait été ordonné : il ferma les portes des églises et interdit aux prêtres d'accomplir leur ministère pour cause de l'impiété du roi ; lui-même se confina silencieux et triste dans son archevêché comme jadis Samuël pour Saül.

Mais le roi persista, sans remords, dans sa volonté pendant une année et

Ապա տեսեալ զտաղհապ աշխարհին ի կապանացն՝ զի պաշտածունք եկեղեցեացն խափանեցան, եւ ծանկունք ոչ ծկրտէին, եւ մեռեալքն ոչ օրինաւոր թաղման արժանաւորէին քոխանակ տաղաւերոյ եւս առաւել խռովեցաւ, եւ ասէ ցիշխանն իւր .
Ընդէր ոչ խնդրէք զվրէժս իմ յառնէն որ զոչս պատուհաս էած իմոյ աշխարհիս :

- 5 Յայնժամ սպառապէնեցան արք չորք ի սպասուորացն եւ առեալ զսուրս զիմեցին յեպիսկոպոսարանն, եւ ծառայ յեկեղեցին զտին զերանկէն ի խորանն սուրբ յալօթս առաջի տէրունական սեպանոցն, եւ ասնն . Արձակեն զաշխարհս ի նլովիցն հրամայէ թագաւորն : Արքեպիսկոպոսն ասէ . Աճցէ թագաւորն զպարանոցն իւր ընդ լծով օրինացն Աստուծոյ, եւ ինքն Աստուած արձակեցէ յայնժամ զաշխարհս հրամանաւն իւր
10 իմով կամօք :

Իսկ նոցա հանեալ ի պատենիցն զսուրսն շարժեցին ասելով . Եթէ ոչ * հաւանեցիս՝
սրովքս խողխողեցիս : Սուրբն պատասխանի ետ եւ ասէ . Ի զիրկս մօրն զմանուկն սպանանել փայելուչ է, բռնիք ես պատրաստ եմ փան Տեսուն իմոյ օրինացն աստէն ի տանա իմում մեռանել : Եւ ձգեալ մի ոմն զսուրն եհար զգլուխ երանելոյն մինչպեւ
15 խոնարհեալ էր ի վերայ սրբոյ սեղանոցն յալօթս :

Տեսեալ ոմն ի տարկաւագացն զայն՝ ընդզէմ ձգեալ սրոյն զձեռն զի պատասպարեցէ զարքեպիսկոպոսն, եւ կրկնեալ սրոյն ի վերայ եհատ զբազուկս նորա եւ զպարանոց

* B
p. 317 a.

sans s'incliner devant l'évêque. Puis, voyant le trouble du pays à cause des entraves qui empêchaient le service des églises, alors que les enfants n'étaient pas baptisés, et que les morts étaient privés de la sépulture régulière, au lieu de faire pénitence, il s'émut davantage et dit à ses princes : « Pourquoi ne me vengez-vous pas de cet homme qui a amené ce fléau sur mon pays ? »

Alors, quatre de ses serviteurs revêtirent leurs armures, prirent leurs épées et se dirigèrent vers l'évêché; ils pénétrèrent dans l'église, trouvèrent le bienheureux dans le sanctuaire en prières devant la sainte table du Seigneur et lui dirent : « Absous le pays des anathèmes, le roi l'ordonne. » L'archevêque répondit : « Que le roi mette son cou sous le joug de la loi de Dieu, et Dieu lui-même absoudra alors le pays par son ordre et ma volonté. »

Ils tirèrent alors leurs épées du fourreau, les agitèrent et dirent : « Si tu ne consens pas, * tu seras égorgé par ces épées. » Le saint leur répondit : « Il convient de tuer l'enfant dans les bras de sa mère, et moi, je suis prêt à mourir ici dans ma maison pour les lois de mon Seigneur. » L'un d'eux ayant brandi l'épée, frappa la tête du bienheureux pendant qu'il était incliné, en prières, sur le saint autel.

Ce que voyant, un des diacres étendit son bras devant l'épée levée pour abriter l'archevêque, et (le soldat) ayant de nouveau brandi l'épée, trancha son

* B
p. 317 a.

սրբայն, որ անդէն ի անկողն ի վերայ աւրանական սեղանաց զհոգին խոր ի ձեռս Տեառն : Եւ որքն զարձան փաթեանակի սա թաղարօրն :

Իսկ ծմելցէա թառակբ արատատեան ծարժինն չարեան, եւ խառնաթիւն մեծ անկաշեակախոտարանն : Եւ կոյրք որ էին ի զառիկս եկեղեցոյն լուան եկի, տարնաւ արքեպիսկոպոսն, եւ մի ամի ի նոցան, փաթեցաւ ի խարանն սուրբ, եւ աւել ի սրատեան արեւնէն՝ հաստով կնքեաց զաջս խոր անառմբն Աստուծոյ եւ առժամացն ետես : Հաջակ սոցա հարաւ համբաւս աջս ի բաղարն, եւ եկեալ ավստամէտք խրաբանչիւր ցատոցն գտանելին զբժշկութիւն :

Իսկ թաղարօրն չարեամ լուաւ. զեղեալ արանչելան՝ զղջացաւ. եւ հրամայեաց զառաին եպիսկոպոսոցն ժողովել եւ պատուով զնել ի տաղան զերանելին : Նոյնպէս 10 եւ արքն տարնողքն զղջացեալ սղբային զթշուստութիւն խրեանց :

Մեղովեալ սոցա եպիսկոպոսոց եւ տմենացն լաղճամբախ ժողովրդոց եղին սրտով զերանելի վրացն ի նոցն անկողն որ կատարեցաւ ի ստարան. եւ բազում արանչելիք եղին ի տաղանի նորա : Զոր լուեալ թաղարօրին զարհուրեցաւ ջանձն խոր, եւ զարձաւ ջանեանցն անօրէնութենէն ի ճշմարիտ աղաշխարութիւն, լոյր եւ կոծէր զանձն խոր : Եւ 15 հրամայեաց սալ զամենացն զպտուգան կանանեալս եկեղեցոյն ըստ սահմանեալ օրինացն :

Եւ ահ եւ երկուց արկ նահատակութիւն երանելոյս ի վերայ արեւմտական թաղարօրացն եւ իշխանացն որք ըմբոստանալին կարել զպտուց եկեղեցոյ :

bras et le cou du saint qui, là même, sur l'autel du Seigneur, rendit son âme entre les mains du Seigneur. Les hommes retournèrent en hâte auprès du roi.

Pendant que le corps vénérable se débattait dans le sang, il y eut une grande confusion à l'archevêché. Les aveugles qui se trouvaient dans la cour de l'église ayant appris le meurtre de l'archevêque, un d'eux s'approcha en hâte du saint autel, et ayant pris de ce sang vénérable en frotta ses yeux, avec foi, au nom de Dieu, et vit aussitôt. Le bruit s'en répandit dans la ville et les infirmes accoururent et trouvèrent la guérison de leurs infirmités respectives.

Le roi ayant appris les miracles survenus, se repentit et ordonna aux évêques de la province de se réunir et de mettre le bienheureux au tombeau avec honneur. De même aussi, les assassins s'étant repentis déplorèrent leur malheur.

Les évêques se réunirent donc et accompagnés d'une grande multitude de peuple, mirent honorablement au tombeau le bienheureux martyr, dans le lieu même où il avait été exécuté, et de nombreux miracles eurent lieu sur sa tombe. Ce qu'ayant appris, le roi en fut effrayé et, abandonnant toutes ses impiétés, fit une vraie pénitence; il versa des larmes et frappa sa poitrine. Il ordonna de restituer à l'église tous les revenus canoniques suivant les lois établies.

Le martyr du bienheureux jeta l'effroi et la crainte parmi les rois et les princes de l'Occident, qui s'étaient permis de supprimer les revenus de l'Église.

Կատարեցաւ երանելի քահանայապետն եւ վկայն Քրիստոսի յամսեանն Դեկտեմբերի ԻԺ, եւ ի թուականի Հայոց վեց հարիւր տասն եւ վեց, ի թագաւորութեանն Հռոմոյ Սանուէլի :]

5 Բաղոյի ԻԲ եւ Դեկտեմբերի Լ : Վկայաբանութիւն Ինդոսի ներքինւոյն եւ Դոմնայի քրմուհւոյն :

Դոմնաս քրմուհի էր երկոտասան կողմն որ էին յապարանսն Սաքսիմիանոսի թագաւորին ի Նիկոմիդիայ քաղաքին . եւ ընթերցեալ * զառաքելական գիրսն Պօղոսի * A fol. 144 v° a. առաքելոյն եւ զԳործոց Առաքելոցն հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ ի Կիւրղոսէ կաթիկոսոսէ . եւ էր ածաց երկոտասանից :

10 Մկրտեցաւ ընդ նմին եւ Ինդէս ներքինի, եւ զկերակուրս եւ զւռճիկս զոր ընդունէին յարքունուստ բաշխէին աղքատաց եւ զղարկս ոսկոյ եւ արծաթոյ եւ գհանդերձս պատուականս . եւ ինքեանք ի վերայ խոտեղինի ննջէին, հաց սակաւ ճաշակելով ընդ երեկս միայն ի ջուր թանալով :

15 Եւ լուեալ զայս ներքինապետին որ էր փոխանակ թագաւորին թողեալ ի պաղատն, արկ զնոսա ի բանդ, եւ հրեշտակ Տեառն կերակրէր զնոսա ամենայն բարութեամբ :

4 Վկայաբանութիւն... քրմուհւոյն] Վկայութիւն սրբոյն Ինդոսի ներքինոյն, եւ սրբուհւոյն Դոմնայի քրմուհւոյն B || 8 մկրտեցաւ] ի Նիկոմիդացւոյ add. B || 12 ննջէին] ննջելով B — ճաշակելով] ճաշակէին B || 15 եւ հրեշտակ... բարութեամբ om. B.

Le bienheureux pontife et martyr du Christ fut exécuté le 29 Décembre, l'année six cent seize de l'ère arménienne, sous le règne de Manuel (empereur) des Grecs.]

22 KALOTZ, 30 Décembre.

Martyre de l'eunuque Indès et de la prêtresse d'idoles Domna.

Domna (*Domnas*) était prêtresse de douze idoles qui se trouvaient au palais de l'empereur Maximien dans la ville de Nicomédie. Ayant lu les * épîtres * A fol. 144 v° a. apostoliques de l'apôtre Paul et les Actes des Apôtres, elle crut au Christ et fut baptisée par l'évêque Cyrille; elle avait douze ans.

Avec elle, fut baptisé l'eunuque Indès, et tous deux distribuèrent aux pauvres les vivres et les pensions qu'ils recevaient de l'État, ainsi que leurs bijoux d'or et d'argent et leurs habits précieux. Ils dormaient sur de la paille et mangeaient, le soir seulement, un peu de pain trempé dans l'eau.

Le chef des eunuques, qui remplaçait l'empereur pendant son absence du palais, ayant eu connaissance de cela, les fit jeter en prison, mais l'ange du Seigneur les nourrissait avec toutes sortes de produits. La servante du Christ

Եւ Պամնա աղախինն Քրիստոսի ի հնարս ծառայ խնամաւորեամբ որով կորսացէ զերձանիլ յանդիմանքն բնակցութենէ, եւ լսաւ ծարգարէին Պափի աղապանեցաւ զինքն որպէս աշտահար, եւ բանս բարբառէր տնդատշաճս :

Եւ զայն տեսնալ ներբնասական տրամեցաւ չալժ, եւ խորհարդ արարեալ առարկէ զնոսա առ եպիսկոպոսն բրիտանեից սուրբն Անթիմոս որ եկաց չեաւ որոյն Կիւրափ, 5 թերեւս կորսացեն բժշկել : Եւ այս յազգեմանէ Բաստաճոյ եղև որոյ երթնալ զհամայն զՏեսառնէ, որախաղաղք ի մէջ բրիտանեիցն առաջ հալով եւ ծարմնով :

* A fol. 141
v. b. Եւ արքայն Մարտինիանա չալթնայ թշնամեաց խրոյ եւ զարձաւ խնդալեամբ ի բազարն. եւ ծառայ ի առնար երկատասան կապն ազօթել եւ զհէլ վասն որոյ Լուսն զչաղթութիւնն, եւ զբրմուհին Պամնա եւ զԹիպէս ոչ Լուսն անդ, հարցանէր թէ՞ սբ 10 իցեն : Եւ իբրեւ ծանուցին բարկացաւ ներբնասական զի Լուսն զնոսա առ բրիտանեացս . մերկացոյց զնա եւ ընկէց ի պատուոյն. եւ կորսարեալ զինչս նորա առարկայ յարսորս ի Կալիստոպոլս տրամել զուլտս . եւ չեաց հրամայեաց եւ հատին զզլուխ նորա : Եւ ի խնդիր եկալ Պամնայ՝ ոչ զտին ի վանորայս կանանց, յորոյ զբաղուծս աղանանէր վասն անուանն Քրիստոսի :

Եւ զկոյս մի կրօնաւոր որոյ անուն Թէոփիլեա չափշտակեալ ի կուսարանէն, եւ վասն զի ոչ ուրացաւ զհաւատն Քրիստոսի արկին զնա ի պանկանայն, եւ նստկալ

4 առարկէ] առարկայ B || 7 զՏեսառնէ] զԲաստաճոյ B || 8 չալթնայ] չալթնալ B || 10 զԹիպէս] ներբնին add. B || 17 զհաւատն] ի հաւատոյն B

Domna chercha avec sagesse comment elle pourrait éviter la cohabitation des impies, et, à l'exemple du prophète David, elle changea son visage en celui d'un possédé et se mit à proférer des paroles incohérentes.

Voyant cela, le chef des eunuques fut très attristé et après avoir pris conseil, les envoya à l'évêque des chrétiens, saint Anthème, qui avait succédé à saint Cyrille, dans l'espoir de trouver guérison auprès de lui. Et cela arriva par inspiration divine. Étant allés, (Indès et Domna) rendirent grâces à Dieu de se trouver sains d'âme et de corps au milieu des chrétiens.

* A fol. 141
v. b. L'empereur Maximien après avoir remporté la victoire sur ses ennemis *, revint avec joie à sa ville. Ayant pénétré dans le temple des douze idoles pour y prier et immoler, parce qu'elles lui avaient donné la victoire, il n'y vit pas la prêtresse Domna et Indès, et demanda où ils étaient. Lorsqu'on le lui déclara, il s'irrita contre le chef des eunuques de ce qu'il les avait remis aux chrétiens, le fit dépouiller et le destitua de sa dignité; puis, ayant confisqué ses biens, il l'envoya en exil à Claudiopolis pour paître les chameaux; plus tard, il ordonna de lui trancher la tête. Ceux qui furent envoyés à la recherche de Domna ne la trouvèrent point dans les couvents de femmes, dont beaucoup furent tuées pour le nom du Christ.

Une vierge religieuse du nom de Théophila (*Theophilia*) fut enlevée du couvent, et comme elle ne consentit pas à renier la foi du Christ, elle fut

անդ ընթեռնողք զաւետարանն եւ ագօթէր առ Աստուած : Եւ յորժամ մտանէին առ նա վաժառոտ երիտասարդքն վասն ազտեղի ցանկութեան՝ ըմբռնէր զնոսա ահ եւ զողումն, եւ անկանէին յոսա երանուհւոյ կուսին, եւ ելեալք արտաքս պատմէին թէ. Տեսանէար լուսատեսիլ երիտասարդ մերձ նորա կալով, եւ յահէ հրաշքն կործանեար յերկիր : Զոր եւ զնոյն հրակերպեան զուարթունն առաջնորդեալ նմա տարաւ յեկեղեցւոյն ուր ժողով բրիտանէիցն էին :

* Եւ ի սրբոյն Թնգոսի ներբրինոյն պարանոցն կապեալ երկան ընկեցին ի ծով, եւ * A fol. 145
կառարեցաւ մարտիրոսական խոստովանութեամբ ի Քրիստոս. եւ զմարմին նորա
հանին ալեքն ի ցամաք :

10 Իսկ սրբուհին Գովմաս զգեցեալ զզեհոտ առնն զնոց ի ծովեղրն, եւ զտեալ զնշխարս
սրբոյն Թնգոսի եւ զալ սրբոյն՝ տարեալ թաղեաց ի տեղի նշանաւոր : Եւ տեսեալ զնա
ոմանք ի կռապաշտիցն զեկուցին թաղաւորին, եւ հրամայեաց եւ հատին զլլուխ նորա
Գեկտեմբերի Լ, եւ աչբեցին հրով զմարմինն :

15 [B * Ի սմին աւուր չիշատակ Տիմոնի առաքելոյ : Սա էր ձի յեթն սարկաւապոյն
որ ձեռնադրեցան ի սպասաւորութիւն սեղանոյ սրբոյն : Եւ չետոյ եղեւ սա եպիսկոպոս

* B
p. 318.

1 առ նա] անդ B || 2 վասն ազտեղի ցանկութեան om. B || 4 կալով] կացեալ B || 8 մար-
տիրոսական խոստովանութեամբ] խոստովանողական մարտիրոսութեամբ B || 11 սրբայն om. B
— տարեալ թաղեաց ի տեղի նշանաւոր] արկեալ ի նաւ եւ տարեալ արտաքս բաղաքին
թաղեաց ի թաքստեան, եւ ինքն սպասաւորէր սրբոյն B || 13 զմարմինն] վասն սիրոյն Քրիստոսի
add. B.

enfermée dans une maison de prostitution; elle passait son temps à lire l'Évangile et à prier Dieu. Lorsque des jeunes gens débauchés s'introduisaient auprès d'elle en vue de satisfaire leur immonde désir, l'effroi et la crainte les saisissaient, et ils tombaient aux pieds de la bienheureuse vierge, et en sortant racontaient : « Nous apercevions un jeune homme à l'aspect lumineux qui se tenait près d'elle, et nous tombions à terre frappés de ce spectacle terrifiant. » Ce fut ce même ange flamboyant qui la conduisit à l'église où se rassemblaient les chrétiens.

* On attachait une grosse pierre au cou du saint eunuque Indès (*Indos*), on * A fol. 145
le jeta à la mer, et c'est ainsi qu'il mourut en confession de martyr pour le
Christ. Les vagues déposèrent son corps sur le rivage.
r° a.

Quant à sainte Domna, ayant pris des vêtements masculins, elle se rendit au rivage, et y ayant trouvé les restes de saint Indès et d'autres saints, elle les inhuma en un endroit célèbre. Quelques idolâtres l'ayant vue, en avisèrent l'empereur qui ordonna de lui trancher la tête, le 30 Décembre. On brûla son corps dans les flammes.

[B * En ce jour commémoration de l'apôtre Timon. Il était l'un des sept
diacres qui furent ordonnés pour le service de table des saints. Il devint

* B
p. 318.

Բասարայ բաղարին Արարացոյ, եւ շրջելով բաղարէ, ի բաղար ոտացանէր եւ զար-
ձուցանէր զբաղարսն ի Քրիստոս : Եւ ննկեալ եղև ի Հեղինայոյն վանն համարձակ
բարոյելոյ նորա զՔրիստոս, յորով չարչարեցին եւ ի հնոց հրոյ արկին. եւ աչնդէս
կատարեցաւ վանն Քրիստոսի :]

Փարսի ԽԻ եւ Գեկտեմբերի ԼԵ : Տօն է Արգարս Թագաւորին Հայոց եւ Բասրոց : 5

Անդրանիկն ամենայն հաւատացեալոց Թագաւորաց, բարեպաշտն Արգարսոս, ըստ
ձարմնոց Թագաւորակից է Տեառն ձերոց Յիսուսի Քրիստոսի. զի չառաջին ամին
Թագաւորութեանն Արգարու ձեռն Քրիստոս ի Մարիամոյ ի Բեղղէհէ՛ժ Հրէաստանի :
Եւ է սա Թագաւոր Հայոց եւ Բասրոց, եւ էր ալ իմաստուն եւ հանձարեղ, ազգաւ
Արշակունի :

10

Պէտք եղև ամա երկու չերկիրն Պարսից եւ Խոսրոյոցոյցանէլ զԱրտաշէս արքայն
Պարսից եւ զեղլապր նորա, զի մտրեալ էին ընդ ծմնանս վանն Թագաւորութեանն,
եւ սպա պատահեաց նմա ցաւս զոր ոչ * կարացին սղնկէլ նմա բոլրէրն :

Իսկ յոյնձ ժամանակի Քրիստոս ի Հրէաստանի բռնկութիւն կատարէր առանց
ղեղոց եւ արձատցոյ : Եւ լուեալ Արգարու ստարէ զԱնանիա սուրհանդակ իւր, եւ ալ 15

6 վկային] որ Թարգմանի իրաւախառ. B || ընկնացաւ. առ. նա] եւ Թարեաւ. առ. նա B ||

ensuite évêque de Bostra, ville d'Arabie, et passant de ville en ville, il instruisit et convertit des multitudes au Christ. Il fut dénoncé par les Hellenes pour avoir ouvertement prêché le Christ. Après l'avoir soumis à de nombreuses tortures, on le jeta dans une fournaise ardente; et c'est ainsi qu'il mourut pour le Christ.]

23 KALOTZ, 31 Décembre.

Fête d'Abgar, roi d'Arménie et de Syrie.

L'ainé de tous les rois chrétiens, le pieux Abgar (*Abgarios*), d'après le corps, est le roi collègue de Notre-Seigneur Jésus-Christ, car c'est la première année du règne d'Abgar que le Christ naquit de Marie à Bethléem de Judée. Il est le roi d'Arménie et de Syrie, homme sage et intelligent, de la race des Archakounis.

Il eut l'occasion de se rendre en Perse, et de faire la paix entre le roi de Perse, Artachès, et son frère, qui étaient brouillés au sujet du royaume, et c'est là qu'il gagna une infirmité devant laquelle les soins des médecins

* A fol. 145
1re b.

A cette époque, le Christ opérait des guérisons en Judée sans médicaments et sans extraits de racines. Ce qu'ayant appris, Abgar expédia son

արս փառաւորս ընդ նմա, եւ զրեաց առ Յիսուս աչալէս. Աբգար Արշամայ, իշխան աշխարհաց, առ Յիսուս փրկիչ եւ բարերար, որ երեսեցար յաշխարհիդ Երուսաղեմացոց ողջոյն : Լուեալ իմ վասն քո եւ վասն նշանացդ զոր առնես, զի որպէս ասնն, զի ոչա բանաս զու, զբորոսս սրբես, խլից լսել տաս, զվեւս պլ զծս հալածես, զկապս զնացուցա-

5 նես, եւ զաչլ ախտս անբժշկելիս ողջացուցանես, նա եւ զմեռեալս յարուցանես զու : Եւ իմ զմտաւ ածեալ մի յերկուց. կամ աստուած ես զու իջեալ յերկնից գործես զաչդ, եւ կամ որպի ես զու Աստուծոյ որ կատարես զաչդ : Նա եւ լուայ երկէ Հրէայք տրանջեն զբէն, քաղաք մի փոքրիկ եւ զեկեցիկ է իմ, եւ բաւական է երկոցունցս. աղաչեմ զրեզ զալ եւ լինել ընդ մեզ :

10 Եւ իբրեւ զնացին հրեշտակքն Աբգարու, պատահեցան յաչնմ ժամու՝ յորժամ զաչր Յիսուս յաւանակաւ յերուսաղեմ, եւ մանկունքն աղաղակէին. Ուխանեա, օրհնեալ որ դաս յանուն Տեսուն : Եւ իբրեւ հանդարտեցին ամբոխն՝ ծառայքն Աբգարու մատնան առ Փիլիպպոս առաքեալն եւ ասնն. Տէր կամիրք զՅիսուս տեսանել : Եւ Փիլիպպոս * A fol. 145
v^o a.

աասց Անդրէի եւ երկորինն ետուն զթուղթն Աբգարու * եւ զընծայն յՅիսուս, եւ

15 պատմութեան առանց կարանի :

Եւ Յիսուս ասաց. Եհաս ժամ զի փառաւորեցի որպի մարդոյ : Եւ հրամայեաց

courrier Ananie et, avec lui, d'autres personnages de marque, et il écrivit à Jésus en ces termes : « Abgar d'Archam ¹, prince des pays, à Jésus sauveur et bienfaiteur, qui es apparu dans le pays de Jérusalem, salut. J'ai été informé sur toi et au sujet des miracles que tu opères : d'après ce que l'on dit, tu donnes la vue aux aveugles, tu purifies les lépreux, tu accordes l'ouïe aux sourds, tu chasses les démons impurs, tu redresses les boiteux, et tu guéris d'autres infirmités incurables, tu ressuscites même les morts. Or je suppose de deux choses l'une : ou tu es un dieu, descendu du ciel pour opérer de la sorte ; ou tu es le fils de Dieu pour agir ainsi. J'ai entendu également que les Juifs se plaignent de toi, j'ai une ville petite et belle, qui peut suffire à nous deux. Je te prie de venir et de vivre avec nous. »

Lorsque les envoyés d'Abgar arrivèrent, ils survinrent au moment où Jésus faisait son entrée à dos d'âne dans Jérusalem, et les enfants criaient : « Hosanna ! sois béni, toi qui viens au nom du Seigneur. » Lorsque le public se fut calmé, les serviteurs d'Abgar s'approchèrent de l'apôtre Philippe et lui dirent : « Seigneur, nous voulons voir Jésus ². » Philippe en parla à André et tous les deux présentèrent à Jésus la lettre d'Abgar *, ses présents et une * A fol. 145
v^o a.

tunique sans couture.

Jésus répondit : « L'heure est arrivée pour que le fils de l'homme soit glo-

1. Habituellement : Abgar Oukkama. — 2. Joan. xii, 21.

Թառաղի գրեւ աշտպէս. երանի աչն՝ որ ոչ իցէ տեսեալ զիս եւ հաւատացէ չիս. զի գրեալ է վասն իմ աշտպէս. Որք տեսանեն զիս՝ ոչ հաւատան չիս, եւ որք ոչն տեսանեն նորա հաւատացեն եւ կեցցեն : Փորք ինչ ժամանակ վասն ժառանգորտութեան իրիք առարեցաչ աստ, ապա վերացաչ աս աչն որ առարեալն զիս, եւ չաչնամ զմի չաշտկերտաց իմոց առարեցից աս. բեւ կեանս տալ բեւ եւ որոց ընդ բեւ են : Եւ առարեալ ընդ իզկեան զանձեռադործ պատկերն իւր ի սուրբ գոտատանկին :

Եւ չիս չարութեանն Քրիստոսի Թաղէս առարեալն հրամանաւ Հորոյն որոյն, եկն չիսհայ եւ եմաւ ի տուն Տարխայ հրէի, եւ բռնեալ զիս ի չար ցառոց : Եւ բռնեալ Արդարաւ իմացաւ իմէ նա է զոր խոտապաւ. նմա Կիսաւս, եւ իսկոյն կաշեոց զառարեալն : Եւ ընդ ժամանն նորա՝ տեսիլ սրանչեւ երեւցաւ չերես առարեալն : Եւ անկեալ ինպարսին ի զահայիցն երկիր եղաւ առարեալն, եւ եղեալ Թաղէսի զձեան ի վերայ զլսոյն Արդարաւ՝ բռնեալ զիս անուամբն Քրիստոսի, բռնեալ եւ զամենայն հիւանդս բաղարին, եւ ձկրտեոց զինպարսն եւ զբաղձալիմնս բաղարին, եւ շինեոց նորա կեկեցիս. եւ ձեռնադրեալ զԱզգէ՝ զաշտկերտն իւր եղիսկապաւս բաղարին, եւ փոխանակ իւր եկեղ տնոյ, եւ գրեալ կանոնս եւ ետ ի ձեռն Ազգէի :

Եւ իւր տեսեալ հրովարտակ չարբաշէ զի ամենեւեան լուսեցեն տեսարանի նորա, զայ ի Հալս աս. Սանատրուկ բռնորդի Արդարաւ, զոր կացուցեալ էր ի վերայ աշխարհին եւ զորայ :

rifié. » Il ordonna à Thomas d'écrire ainsi : « Heureux celui qui ne m'a pas vu et qui croit en moi, car il est écrit à mon sujet : Ceux qui me voient ne croient plus en moi, et ceux qui ne me voient pas croiront et vivront. Je suis envoyé ici en mission pour peu de temps, ensuite je monterai à Celui qui m'a envoyé; c'est alors que je t'enverrai un de mes disciples pour te donner la vie (à toi), et à ceux qui sont avec toi. » Il lui envoya avec la lettre son image achiropite sur le saint linge.

Après la résurrection du Christ, l'apôtre Thaddée, par ordre du Saint-Esprit, vint à Édesse, descendit à la maison du juif Tobie (*Toubia*) et le guérit d'une cruelle infirmité. Ce qu'ayant appris, Abgar comprit qu'il était celui que Jésus lui avait promis et manda aussitôt l'apôtre. A son entrée, il se produisit une transformation merveilleuse sur le visage de l'apôtre. Le roi descendit de son trône, se prosterna devant l'apôtre, et Thaddée posa sa main sur la tête d'Abgar et le guérit au nom du Christ. Il guérit également tous les malades de la ville, et baptisa le roi et les multitudes de la ville. Il leur édifia des églises, sacra Addaï, * son disciple, évêque de la ville et le laissa à sa place, puis écrivit des canons et les remit entre les mains d'Addaï.

Ayant reçu un décret du roi pour que tous acceptent son évangile, il partit pour l'Arménie, auprès de Sanatrouk, fils de la sœur d'Abgar, qui avait été établi sur le pays et les troupes.

Իսկ թագաւորն Արգար եղեւ սպր առաքելական, եւ ստացաւ շնորհս բժշկութեան, քարոզէր ամենեցուն ՎՊրիստոս, խորտակէր զկուռս, փակէր զզրունս մեհնոց : Գրեաց առ Տիրերիոս կայսր Հռոմայ ամբաստանութիւն զՊրիստոսէ որ ունկնդիր եղեւ Հրէիցն եւ ետ խաչել զՊրիստոս. վասն որոյ սպան կայսրն զՊրիստոս, եւ

5 ետ իշխանութիւն որը կամին պաշտել զՊրիստոս՝ պաշտեցեն համարձակ :

Գրեաց առ Արտաշէս պարսից արքայն, եւ առ Ներսէս մանուկ արքայ Բարեկոնի եւ յանձն արար նմա զսուրբեալն Սիմոն, զի մի որ կացցէ հակառակ նորա քարոզութեանն : Եւ այսպէս փոյթ էր ի հաւատս, եւ կացեալ բարեպաշտութեամբ՝ հանդեսաւ ի Պրիստոս Դեկտեմբերի 1Ա, թագաւորեալ ամս քառասուն :

Յայտն առնել զկայսրութիւն արքայն Թէմիստոկլիտի զկային :

Այս Թէմիստոկլէս հովիւ էր հօտից ի Միւռիս քաղաքին Լիւկիացոց յաւուրս Դեկոսի կռապաշտ արքային : Եւ մատենցին առ Ասկլեպիոս իշխան քաղաքին զմին * քրիստոնեայ՝ որոյ անուն էր Դիոսկորիդոս, եթէ քարոզէ ի հրապարակս զՊրիստոս. * A fol. 146 r° a.

եւ հրամայեաց ըմբռնել զնա :

15 Իսկ նորա լուեալ եւ զանգիտեալ ի տանջանացն վախեալ ի լեառն, յորում արածէր Թէմիստոկլոս զխաչինն, ընթացաւ առ նա : Եւ զօրականացն զհետ ընթացեալ զի կալցեն, եւ տեսեալ զԹէմիստոկլոս հարցանէին թէ ո՞ր իցէ : Եւ նա

Quant au roi Abgar, il devint un homme apostolique, et reçut les grâces (d'opérer) des guérisons; il prêcha à tous le Christ, fit renverser les idoles, ferma les portes des temples païens. Il écrivit à Tibère, empereur de Rome, une accusation contre Pilate qui avait prêté l'oreille aux Juifs et avait fait crucifier le Christ; c'est pourquoi l'empereur fit mettre à mort Pilate et donna l'autorisation à ceux qui voulaient adorer le Christ, de le faire manifestement.

(Abgar) écrivit au roi de Perse, Artachès, et à Nersch, le jeune roi de Babylone, en leur recommandant l'apôtre Simon, afin que personne ne mette obstacle à sa prédication. Tel était son zèle pour la foi. Il vécut pieusement et reposa dans le Christ le 31 Décembre, après un règne de quarante ans.

En ce jour martyre de saint Thémistocle le martyr.

Ce Thémistocle gardait les troupeaux à la ville de Myre (*Miuris*) en Lycie, aux jours de Dèce, l'empereur idolâtre. On dénonça à Asclépius, gouverneur de la ville, un * chrétien, nommé Dioscoride (*Dioscoridos*), comme prêchant le * A fol. 146 r° a.

Ce dernier l'ayant appris et redoutant les supplices, s'enfuit à la montagne, où Thémistocle paissait ses troupeaux, et courut vers lui. Les soldats qui le poursuivaient pour l'arrêter, apercevant Thémistocle, lui demandèrent où il se trouvait. Il ne leur fit rien savoir à son sujet, mais leur dit : « S'il

ոչ չտեսնեաց զնմանէ : այլ տաւ իմէ : Փոխանակ նորա եկի, ինչ պարտապան է : ձեր՝ զիս տեսաւ տաջիբ, առ իշխանն, զի եւ ես ըրիստոսնեաց եմ իրբեւ զիս :

Եւ տեսաւ ածին զիս առ իշխանն, եւ չոյժ բռնապատեալ նեղեցին զիս ուրանալ զՔրիստոս : Հրամայեաց եւ պարզեցին զիս չորտայս ի վերայ զեանայ, եւ աչերան հարին մերկ զարմաշեն՝ մինչեւ պատասեալ հեզան աղերն : Եւ տալս կախեալ 5 զվաշտէ : ասանդեաց զհալին իւր առ Լատուած, ի նմին տեղոջ թաղեցին զիս ար հեզան աղերն եւ արխան : Եւ կանգնեալ զհալուսական դասապանն մերձ ի զերեզմանն, առ ժամաշն արմատաղեալ ծաղկեցաւ, եւ երկր նուշ :

Յիսա առարց ինչ մարտիրոսացաւ եւ սուրբն Պիոսկորիցոս որ փախեալն, ի նաչն բաղարին Միսիս Լիկիացոյց, եւ լնկարաւ զանթառամ պատին ի Քրիստոս, Լատուած : 10

* B
p. 319 a.

[B * Յայտմ առար վարբ երանելի ազախնոցի Քրիստոսի Եւսեբեայ կուսի :

Սա էր ի Հոսմ բաղարի զուտոր մեծատան իշխանի եւ բարեպաշտ ըրիստոսնէի : Եւ կամեցեալ հաչրն տալ զիս տան՝ այլ նա ոչ տանոյր չանձն, բանցի տաւ իմէ : Եւ Քրիստոսի եմ հարսնոցեալ եւ ոչ տայ զկուսութիւնս իմ յաղակնաթիւն : Եւ 15 հաչրն չանաղեալ նմա՝ բանցի ոչ սնէր այլ զաւակ լինել ժառանգորդ ընչից իւրոց, սկիպին արար հարսնեացն :

Եւ իրբեւ ետես Եւսեբիա զհաչր իւր զի պատրաստէր զհարսանիսն՝ տեսաւ ի զիշերին երկուս արախնայս համախահս իւր, եւ զրեցեալ զգեստ տան՝ ելին զազա եւ

3 ուրանալ] եւ ոչ ուրացաւ B || 7-8 եւ կանգնեալ . . . երկր նուշ om. B.

vous doit quelque chose, prenez-moi à sa place et conduisez-moi au gouverneur, car, moi aussi, je suis chrétien comme lui. »

On l'emmena au gouverneur, qui fit une forte pression sur lui afin qu'il reniât le Christ. Sur un ordre, on l'étendit par terre sur le dos et on lui frappa tellement sur le ventre nu, qu'il s'entr'ouvrit et que les intestins en jaillirent. On le suspendit ensuite à un poteau et il rendit son âme à Dieu; on l'inhuma à l'endroit même où ses intestins et son sang s'étaient répandus; son bâton de berger qu'on avait planté près de sa tombe, prit aussitôt racine, donna des fleurs et porta des amandes.

Quelques jours plus tard, saint Dioscoride, qui avait fui, fut martyrisé dans la même ville de Myre en Lycie, et reçut du Christ la couronne immarcescible.

* B
p. 319 a.

[B * En ce jour, vie de la bienheureuse servante du Christ la vierge Eusébia.

Elle était de la ville de Rome, fille d'un prince riche et pieux chrétien. Son père voulut la marier, mais elle n'accepta pas, en disant : « Je suis fiancée au Christ et je ne livrerai point ma virginité à la corruption. » Le père ne l'écouta pas et comme il n'avait pas d'autre enfant pour hériter de ses biens, il commença à s'occuper des fiançailles.

Lorsque Eusébia vit que son père préparait les fiançailles, elle prit, de nuit, deux servantes de même avis qu'elle, et se revêtant d'habits masculins,

զնացիւ ի ծովերն : Եւ գտեալ նաւ պատրաստական չորսն չԱլեկսանդրիա, եւ անտի նաւեալք զնացին ի Կոչոն կղզին, եւ վասն անձամբ լինելոյն զկեցաւ զարձեալ զգետ կանացի եւ անուանեաց զինքն Քսենի, որ լմարգճանի օտար :

Եւ մեծաւ ձգնութեամբ եւ աւարքինի վարուք կացեալ ժամանակ ինչ ի կղզոջն, 5 հանդիպեցաւ ձերունայ ուրումն կրօնաւորի՝ եւ զնայ զկնի նորա ի Միւլատն ի Բաղարն Կառիվայ :

Եւ արգելեալ ի խցի յերկուս եւ յերիս աւուրս՝ էր զի եւ ի շարաթուն միանգամ ճաշակէր, եւ ոչ բանջար եւ ոչ ունդ եւ ոչ միրդ եւ ոչ զինի եւ ոչ ձէթ եւ ոչ ալլ 10 ինչ որ ընդ հուր անցանէր՝ ընդունէր կերակուր, բացց միայն սովաւ ինչ հաց թանալով յարտասուսն աջու կերակրէր :

Եւ յերկորեայ մինչեւ ցառաւտան համբաւեացք զձեռն յերկինս, եւ արնութեամբ եւ արտասուօք կատարէր զաղթման որ առ Աստուած, եւ ի վերայ մերկ ծնկացն կանգնելով սովաւ ինչ հանգչէր եւ նիրհէր : Եւ զգետ նորա մաղկէն որպէս զխորդ՝ եւ աջն մինչեւ ի ծունկսն, եւ առանց թեղանեաց . եւ բացաւ զլիսով, եւ բով ի ձմերայնի 15 եւ յամարայնի :

Բացց քանբաւ ձգնութիւն վարուց նորա եւ զխտամբեր ժուժկալութիւնն՝ որ իբրեւ քանձարմին էր ի մարմնի՝ ով կարացոյէ ընդ գրով արկանել : Եւ ի ժամ հանգստեան իւրոց տարածեալ զձեռն յերկինս, լոյս մեծ ծագեաց ի խցի անդ, եւ ընթացեալք ի

elles sortirent en cachette et se rendirent au rivage; ayant trouvé un navire en partance, elles se rendirent à Alexandrie, et de là naviguèrent jusqu'à l'île de Coyon. (Eusébia) y était inconnue, elle reprit ses vêtements de femme et se fit appeler Xénia, c'est-à-dire étrangère.

Après avoir vécu un certain temps dans l'île dans un grand ascétisme et une vie de vertus, elle rencontra un moine âgé qu'elle suivit à Mylasson, à la ville de Kariba (*Kariray*).

Elle se cloitra dans une cellule pendant deux et trois jours et elle ne mangeait qu'une fois par semaine et ne prenait comme nourriture ni verdure, ni légumes, ni fruits, ni vin, ni huile, ni aucune autre chose qui passât au feu; elle trempait seulement un peu de pain dans ses larmes, et s'en nourrissait.

Du soir au matin, elle élevait ses mains au ciel et, avec persévérance et larmes, elle accomplissait les prières qu'elle (adressait) à Dieu; elle sommeillait brièvement en se reposant sur ses genoux nus. Son vêtement de poils ressemblait à un sac qui lui arrivait jusqu'aux genoux, sans manches; elle avait la tête et les pieds nus l'hiver et l'été.

Qui pourra jamais décrire le grand ascétisme de sa vie et sa rigoureuse austérité, qui la faisait paraître comme incorporelle, malgré son corps? A l'heure de son repos, elle étendit ses bras vers le ciel, une grande lumière illumina sa cellule, et ceux qui étaient accourus à ce spectacle trouvèrent la

տակին գտին զերանելին Քսենի հանդուցեալ ի Գրիգորոս : Որ եւ նշան սրանչելի երոյց
Աստուած ի պատիւ սրբոյն, բանով պատկ յառեղէն աստեղանման իջեալ չերկնից
յաջանաղէս եկաց ի վերայ զազարացն ծինչեւ եղին զնա ի տապանի, եւ ապա վերացաւ
չերկինս :]

* A fol. 156
r^o b.

* Ամիս Առեխար անի ասարս ԼԱ :

5

Քաղցնի ԵԷ եւ Առեխարի Բ : Վարք եւ յիշատակ Բարսղի եպիսկոպոստեանի Կեսարա-
Կաթաղովեցոց : Զոր զբեաց երանելին Ամիրլարս յեկանից եպիսկոպոսն՝ զպատճաթին
վարաց եւ սրանչեկաց ձեծի վարդապետին եւ բաժանաչապետին ճշմարտաթեան :

Եւս ձեծ վատաւոր եւ սրանչելի Բառիլիս, ի աղաչաթեան; անու եւ վարձեցաւ
յատուածալին զիրա ի ժամանակս հերձուածոյ թաղաւորացն Կաստանդեոյ եւ 10
Ֆուլանտի եւ Վաղէսի : Էր աստուածազկեաց աչք՝ աչս Բառիլիս վեցերորդ եպիս-
կոպոստեան Կեսարիոյ ամիսոյն :

Զսա ճնողքն իւր եօթնամեաց ետուն յատումն զրոց, եւ հինգ տմ ի զպրոցի լեալ՝
զնայ չիմաստութեան ծալն չԱթէնս, եւ ի միտին ընդ աստուածաբանին Գրիգորի եւ

6 Վարք եւ յիշատակ Բարսղի] Յիշատակ ձեծին Բառիլիսի Բ || 7 Ամիրլարս] Ամիրլարիս
Բ || 9 վատաւոր om. Բ — սրանչելի] սրանչելի աչս Կաստանդ Բ || 11 Ֆուլանտի]
ուրացոյն Բ || 12 Կեսարիոյ] Կեսարա Բ.

bienheureuse Xénia reposée dans le Christ. Dieu fit voir un prodigieux miracle en l'honneur de la sainte, car une couronne lumineuse, en forme d'étoiles, étant descendue du ciel s'arrêta visiblement sur le cercueil jusqu'à ce qu'on l'eût transporté au tombeau, et ensuite remonta au ciel].

* A fol. 156
r^o b.

* Le mois de janvier a trente et un jours.

24 KALOTZ, 1er Janvier.

Vie et commémoration de Basile (*Barsegh*), archevêque de Césarée de Cappadoce, écrite par le bienheureux Amphiloque ¹, évêque d'Iconium et relatant l'histoire de la vie et des miracles du grand docteur et pontife de la vérité.

Ce grand, glorieux et merveilleux Basile (*Basilios*) fut élevé et exercé dès l'enfance dans les Écritures divines, aux jours des empereurs schismatiques Constant, Julien et Valens. Basile, cet homme revêtu de Dieu, fut le sixième pontife sur le siège de Césarée.

Ses parents, lorsqu'il eut sept ans, le donnèrent à l'étude des lettres; il fut auditeur à l'école pendant cinq ans, et se rendit ensuite à Athènes, la

1. Compilation tardive, faussement attribuée à Amphiloque; cf. traduction latine de l'original grec par Combafis dans *P. G.* XXIX, p. cccxiv-cccxvi.

ընդ յանցաւորին Յուլիանոսի ուսանէին յԵւուդոսէ վարդապետէ զամենայն հանճարս իմաստութեան զամս հնգետասան :

Եւ ի ծիում աւուր տեսեալ Պրիգորիոս զՅուլիանոս յանաւակ խաղս՝ ժարգարէացաւ եւ ասէ. Ով պատանի ոչ երեւին ի բեզ շնորհք աստուածայինք : Որ եւ յետոյ

5 կեսպաշտ լեալ թագաւորեաց :

Եւ յետ հնգետասան տմաց զնաց Բասիլիոս յԱղեկսանդր Ֆելիպոսի, եւ արարեալ
առ Պորփիրոս * ժամանակ ինչ, որ էր առաջնորդ վանացն, ուսաւ ի նմանէ զամենայն
պատուիրանս աստուածաշունչ զրոյն : Եւ յետ տարւոյ միոյ զնաց յԵրուսաղէմ
10 լեանն, զարձաւ յԱթէնս առ Եւուդոս վարդապետն իւր, եւ մեծաւ ջանիւ արար զնա
բրիստոնեաց եւ ի միասին գնացին յԵրուսաղէմ, եւ զբազումս ի հեթանոսաց զարձուցին
յաստուածպիտութիւն :

Եւ հանդիպեցան հանճարեղ վարդապետի միոյ որոյ անուն էր Լիբիանոս, եւ
ուսան ի նմանէ զՀոմերոսի ստորոգութիւնս ի հստորական շարս մեկնեալ : Եւ
15 զարձեալ նորա ուսուցին նմա եւ աշակերտաց նորա զպատուիրանս աստուածպիտու-
թեան. եւ հասեալ յԵրուսաղէմ ողջունեցին զամենայն սուրբ տեղիսն. զնացին եւ

1 յանցաւորին յանցողին B || 7 որ էր om. B — վանացն վանից B.

mère de la sagesse, où, en compagnie de Grégoire le théologien et du coupable Julien, ils fréquentèrent les cours du maître Euboulos, s'instruisant dans toutes les branches de la sagesse durant quinze années.

Un jour, Grégoire ayant surpris Julien dans des jeux obscènes, prophétisa en ces termes : « Oh ! jeune homme, on n'aperçoit pas en toi les grâces divines. » Plus tard, en effet, il se fit idolâtre et régna.

Après ces quinze années, Basile se rendit à Alexandrie d'Égypte, demeura un peu de temps chez Porphyre *, qui était supérieur de couvent, et apprit * A fol. 146
v^o a.
de lui tous les préceptes des Écritures inspirées de Dieu. Un an après, il se rendit à Jérusalem dans le désir d'y visiter les saints lieux, et après s'être prosterné dans la sainte Anastasis ¹, il retourna à Athènes chez son maître Euboulos (*Eroughos*), en fit un chrétien, non sans grandes peines, puis ils se rendirent tous deux à Jérusalem, où ils convertirent beaucoup de gentils à la connaissance de Dieu.

Ils rencontrèrent un docteur de talent nommé Libanius (*Libianos*) et apprirent de lui les œuvres d'Homère expliquées dans des compositions rhétoriques ². En échange, ils lui enseignèrent ainsi qu'à ses disciples les préceptes de la science de Dieu. Arrivés à Jérusalem, ils visitèrent tous les saints lieux,

1. La Sainte Résurrection, nom de l'église en forme de rotonde élevée par Constantin au-dessus du tombeau du Christ. — 2. Exercices littéraires consistant à mettre en prose les poèmes d'Homère.

սա Մարքիմոս պատրիարքն Երուսաղէմի եւ ձկրակցան ի Երրդանան եւ ձինչդեւ ի ջուրն եւ՝ լոյս ձեձ ծաղկոց Կանձածն Բափղիտի, եւ էջ չերկից ալուանի, շարժեաց զջուրն, եւ զարձեալ վերացաւ չերկինս : Եւ զկնի նորա ձկրակցաւ Եւուգոս :

Եւ արարեալ անդ ամ ձի՝ զնոցին յԵնտիոք բաղար, եւ ձեռնադրի Բափղիտ ի Մեկնոստ, պատրիարքէն՝ սարկսաղ, եւ նորին հրամանան ձեկնեաց զվերս սաակայն 5 Սուրմանի :

Եւ ուրա զնոցին ի Կեսարիա, եւ հանգիստեցան սրբն Եւսեբի եպիսկոպոսապետին Կեսարու, եւ անեալ զԲափղիտ տէ. Տեաի զկերպարանս ըս եւ ծանեաց զԵւստուած Երեւեցոյ * ինձ՝ որ զկնի վախճանի իմոյ զաւ. նաոցիս չախնան Կեսարու, 10 որ եւ եղև իսկ :

Զի լետ նորա հանգստեանն ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոսապետ Կեսարու՝ Բափղիտ : Եւ լլեալ Հագով սրբով զրեաց զխորհարչ սուրբ պատարագին, եւ ժառուցեալ զսուրբ եւ զանարխն պատարագն, վերացոյց զպատուական ծարձինն Քրիստոսի եւ տէ. Սրբաթինն սրբոյ : Եւ հրամայեաց ժողովրդեանն ասել. Միտն սուրբ, ձիւն Տէր, 15 Յիսուս Քրիստոս ի վառս Եստուծոյ Հոր, ամէն : Եւ բաշխեալ զնշխարն չերիս ժառուս, զձի ժառն ձեձաւ երկիւղել. հաղորդեցաւ. եւ զձինն՝ արարեալ սակի ալուանի՝

1 Եւ ձինչդեւ... Եւուգոս om. B || 4 արարեալ] արար B.

rendirent visite à Maxime, patriarche de Jérusalem et furent baptisés par lui dans le Jourdain ¹. Pendant qu'il était dans l'eau, une forte lumière enveloppa Basile personnellement; une colombe descendit du ciel, remua l'eau, et remonta au ciel. Après lui, fut baptisé Euboulos.

Ils y restèrent une année, puis se rendirent à la ville d'Antioche, où Basile fut ordonné diaire par le patriarche Mélitus; et il commenta, sur son ordre, le livre des proverbes de Salomon.

Ils se rendirent ensuite à Césarée et y rencontrèrent saint Eusèbe, archevêque de Césarée, qui dit en voyant Basile : « J'ai vu ton visage, et j'ai reconnu ce que Dieu m'a révélé ², qu'après ma mort tu siégeras sur le trône de Césarée. » Ce qui arriva en fait. Car, après sa mort, Basile fut sacré archevêque de Césarée. Inspiré par le Saint-Esprit, il écrivit le mystère du saint sacrifice ³. Offrant le saint sacrifice non sanglant, il éleva le précieux corps du Christ et dit : « La sainteté aux saints. » Il ordonna aux fidèles de répondre : « Un seul saint, un seul Seigneur, Jésus-Christ, dans la gloire de Dieu le Père, Amen. » Il partagea l'hostie en trois parties, il en consumma une partie avec le plus grand recueillement, il renferma une autre partie dans une

1. Basile fut baptisé par Dianée, évêque de Césarée, d'après les documents les plus authentiques. — 2. Allusion à la liturgie qui porte son nom.

* A fol. 146
v° b.

եւ եղ ի ներքս, եւ կախեաց հանդէպ սրբոյ սեղանոյն. եւ զմիւս մասն սղահեաց ինքեան, զի ի վախճանին իւրում թաղեսցի ընդ նմա : Եւ ուլոս եւ ժողովուրդն որ էին յեկեղեցին տեսին ի խորանին լոյս պայծառ յոյժ եւ հրեշտակս սպիտակագլետովը որ սպասաւորակից լինէին սրբոյն Բասիլիոսի :

5

Վասն հրէին :

Ի միում աւուր մատոյց սուրբն Բասիլիոս զսատուածային խորհուրդն, եւ հաղորդեցան ժողովուրդը բազումք. եւ հրէաց մի գաղտնի եւ ի ծածուկ հացէր ի սուրբ խորհուրդն, եւ տեսանէր զի Բասիլիոս մի աղիւնախառն տալը ժողովրդեանն : Եւ չանդգնեալ առ ի բերան իւր ի ձեռաց սրբոյ եպիսկոպոսապետին, եւ մասն ինչ ի
 10 բերանոյն հանեալ տարաւ ի տուն իւր, եւ եցոյց ամենայն ընդանեաց իւրոց : Եւ երթեալ առ * երանելին Բասիլիոս պատմեաց զսքտնչեւիսն, եւ հաւատաց եւ մկրտեցաւ * A fol. 147
 ամենայն սպակամօք իւրովը : r^o a.

Վասն Յուլիանոսի :

Ընդ աւուրսն ընդ աշնոսիկ ելեալ Յուլիանոս չանցող թագաւորն ի Պարս ի
 15 պատերազմ. եւ անցեալ ընդ Կեսարիա՝ ընդ առաջ ելին ամենայն քաղաքացիքն, եւ եպիսկոպոսապետն Բասիլիոս մատոյց ի ձեռն թագաւորին հաց երկս նկանակս : Եւ նա

2-4 Եւ ուլոս ... Բասիլիոսի om. B.

colombe en or, qu'il suspendit devant le saint autel, et l'autre partie, il la garda pour lui, afin qu'à sa mort, elle fût enterrée avec lui. Euboulos et le peuple, qui se trouvaient à l'église, aperçurent sur l'autel une lumière fort resplendissante et des anges vêtus de blanc qui servaient saint Basile.

Au sujet d'un juif.

Saint Basile offrit un jour le mystère divin et beaucoup de personnes communiquèrent. Un juif, qui observait en cachette le saint mystère, vit que Basile distribuait aux fidèles de la chair saignante; il eut l'audace d'en recevoir dans sa bouche des mains du saint archevêque, et en ayant retiré une partie de sa bouche, l'emporta chez lui et la montra à toute sa famille. Il se rendit ensuite * auprès du bienheureux Basile, lui raconta le prodige, crut et se fit * A fol. 147
 baptiser avec tous ses proches. r^o a.

Au sujet de Julien.

En ces jours, Julien, l'empereur coupable, partit en guerre contre la Perse, et lorsqu'il traversa Césarée, toute la population alla à sa rencontre; l'archevêque Basile présenta à l'empereur trois petits pains. Celui-ci les accepta

կեղծաւորութեամբ ընկալաւ, եւ հրամայեաց տալ Բաւղլեսոյ երկաւ արցակս խառն : եւ տառալ ի ձեռս խոր զխառն՝ տաւ : Իկ թագաւոր, ձեր յորձէ՛ տառնդ՝ ճառացարքեղ, եւ զա յորձէ՛ տառն՝ ետար ձեղ : եւ բարկացեալ չոյժ ընդ բանս քահանայապետին՝ սպառնացաւ խառնութեամբ զի ի գառնարն խրոժ տեղեացէ՛ զբարդքն Կեսարիոյ, եւ չարացեալ զնայ ի Պարս : 5

Իսկ սուրբն Բաւղլեսա կոչեաց զամենայն ձեռաստանս բարդքն, հրամայեաց ժողովել չնչեղ խրեանց զանձս զի տացեն Յաւրանոսի, թերեւս զարձուցէ՛ զսպառնալան ի բազկբաթիւն, եւ տարան ամենեքեան չնչեղ խրեանց սոկի, արձաթ, զխրակ, տկանս պատուականս եւ ճարգարխոս, եւ ետան ի ձեռն Բաւղլեսա եւ նա պահեաց ի զանձտան եկեղեցոյն : եւ ել խաչուր եւ սգովուր յերկուորեակ լեռան ձերձ Կեսարիոյ՝ 10
 * յեկեղեցի ամենաարբուհոյ տառաւածածնին, եւ տնկ զամենայն զիշերն սրտատանոր ձեռաւ արաչեաց զԲառուած զի վերացուցէ՛ զբարկութիւն արքային : եւ տեսանէ յանուրջս զբարձութիւն զորաց երկնաւորաց, եւ ի ձիջի նոցա զամենորհնեալ Աստուածածնին որ ձայնեաց առ սուրբ վկայն Մերկեախոս եւ տաւ : Երթիջիւր ի Պարսս եւ սպան զՅաւրանոս զհայհոյիչ Սրբոյն իմոյ : Զնայն տեսիլ ետես ի Պարսս եւ Լիբանոս՝ 15
 պատուեալ կեսարոսն՝ որ էր զիշի Յաւրանոսի : եւ ընդ առատան սուրբն Բաւղլեսա փութով էջ ի լեռնէն, եւ զնայ յեկեղեցի սրբոյն Մերկեախոսի, երաց զտապանն, եւ զնշխարս սրբոյ ճարտիրոսին ոչ եղիտ եւ զլէնան, եւ զարձեալ ել ի լեռան՝ տեախս ետ

6 սուրբն] երանելի արքայխորապետ B || 12 զբարկութիւն] անորէն *add.* B || 16 պատուեալ *om.* B || 17-18 եւ զնայ յեկեղեցի ... ել ի լեռան *om.* B.

hypocritement et ordonna de remettre à Basile trois bottes de foin. Ayant pris le foin dans ses mains, il dit : « Oh ! empereur, nous t'avons offert de ce qui nous sert de nourriture, et tu nous as donné de ce que tu manges. » L'empereur, fort irrité des paroles du pontife, menaça sérieusement qu'à son retour, il réduirait en ruines la ville de Césarée ; et il partit pour la Perse.

Saint Basile convoqua tous les riches de la ville, leur enjoignit de recueillir, parmi leurs biens, des trésors qu'ils donneraient à Julien, dans l'espoir qu'il changerait ses menaces en amabilités ; tous apportèrent de leurs biens : or, argent, étoffes, pierres précieuses, perles et les confièrent au grand Basile, qui les conserva dans le trésor de l'église. Puis, il se rendit avec la croix, en priant, sur la montagne jumelle, près de Césarée, * à l'église de la très sainte Mère de Dieu et là, toute la nuit, il pria Dieu avec grande ferveur d'éloigner la colère de l'empereur. Il eut une vision : une multitude de milices célestes, au milieu de laquelle se trouvait la toute bénie Mère de Dieu, qui ayant appelé le saint martyr Mereure lui dit : « Va en Perse, et tue Julien, le blasphémateur de mon Fils. » Libanius, honoré de la dignité de César (ξξίσζρρς) et le second après Julien, eut la même vision en Perse. Le matin, saint Basile descendit en hâte de la montagne, se rendit à l'église de saint Mereure, ouvrit le tombeau et n'y trouva point les restes du saint martyr, ni son armure. Il remonta

* A fol. 147
 1re b.

ժողովրդեանն վասն սատակմանն Յուլիանոսի : Եւ զոհութեամբ փառս ետուն Աստուծոյ եւ մեծ խնդութեամբ իջլին ի լեռնէ անտի :

Եւ յետ սակաւ աւուրց զարձաւ ի Պարսից՝ իբրիանոս, պատմեաց զտեսիլն եւ զսատակումն Յուլիանոսի, եթէ. Մինչպէս ի մէջ խմբից պատերազմացն էաք, ել ի զօրաց մերոց երիասարգ մի խարտեաշամօրու, սպիտակ երիվարաւ եւ զինուք. եհար զեղարկեամբ զիողոսն Յուլիանոսի, եւ նոյնժամայն անկեալ մեռաւ : Եւ ասաց զօրն, եւ էր յայնմ աւուր յորում ետես Բասիլիոս զտեսիլն :

Եւ զինչսն զոր ժողովեաց զարձուցանէր ի տեարս իւրեանց, եւ նորա ոչ առին ալլ թողին յեկեղեցին. եւ նորա * արարեալ զկէսն անօթս եկեղեցւոյն, եւ զկէսն բաշ-
 10 խեաց աղբատաց : * A fol. 147 v° a.

Վասն տարկաւազին :

Սովորութիւն իսկ էր, զի յորժամ մեծն Բասիլիոս զատուածալին խորհուրդն

1-10 վասն սատակմանն . . . բաշխեաց աղբատաց] պատմելով նոցա զտեսիլն : Եւ յետ սակաւ աւուրց լուան զսատակումն Յուլիանոսի ի Պարսոս . եւ ստուգեալ ծանեան զօրն եւ զժամն յորում սուրբն Բասիլիոս ետես զերազն, եւ զոհութեամբ փառս ծատուցին Աստուծոյ, եւ սոն ուրախութեան կատարեցին զօրն զայն : Եւ սուրբն Բասիլիոս զինչսն զոր ժողովեաց՝ զարձուցանէր ի տեարս իւրեանց, եւ նորա ոչ առին ալլ թողին յեկեղեցին . եւ նորա արարեալ զկէսն անօթս եկեղեցւոյն, եւ զկէսն բաշխեաց աղբատաց, եւ ապա յետս եւ զայն ետ աղբատաց, եւ արար անօթս եկեղեցւոյն սղինձեղէնս եւ աղակեղէնս եւ փայտեղէնս : Եւ զթագաւորն Վաղէս՝ վասն զի էր արիստական հերձուածոյն՝ բազում բռնամիտներ եւ նկատէր . եւ հրամայեաց զնա արքայել : Եւ եղեւ հիւանդանալ որդւոյ թագաւորին ի մահ . եւ կին թագաւորին երթեալ անկաւ յոտս եւ ազաէր զԲասիլիոս, եւ սուրբն ազօթիւր կանգնեաց զհիւանդն, եւ թողին զսուրբն յարքորանացն, բայց թագաւորն ի հերձուածոյն ոչ վարձաւ, ալլ մեռաւ նովին հերձուածոյն : B.

sur la montagne pour annoncer aux fidèles la mort de Julien. Ils rendirent gloire à Dieu avec action de grâces et descendirent la montagne avec grande joie.

Quelques jours après, Libanius revint de Perse, raconta sa vision et la mauvaise mort de Julien, en ces termes : « Pendant que nous nous trouvions au milieu des groupes de combattants, surgit d'entre nos troupes un jeune homme à barbe blonde, monté sur un cheval blanc et armé qui frappa de sa lance les côtes de Julien, lequel tomba aussitôt et mourut. » Il indiqua le jour, et c'était le jour même où Basile avait eu la vision.

(Basile) rendit les biens qu'il avait recueillis à leurs propriétaires, mais ils n'acceptèrent point et les abandonnèrent à l'église. D'une moitié il fit faire
 des vases d'église et il distribua aux pauvres l'autre moitié. * A fol. 147 v° a.

Au sujet du diacre.

D'habitude, quand le grand Basile offrait le mystère divin, le Saint-Esprit

կատարէր. իջանէր սուրբ Հոգին, եւ գտիկ սգանոցն որ ի վերոյ սրոյց սեզանոցն
կախեալ կայր զթեան շարժէր : Եւ ի ծիսւած սուր ոչ էջ սուրբ Հոգին եւ ոչ ազանին
շարժեցաւ, եւ տեսանէ զի սարկաւոյն որ զըջոցն տնէր՝ ականորիէր կնոջ ծիսց ի
վերնատանն եկեղեցոցն. եւ ասածածոցն եհան գտարկաւոյն ի խորանէն եւ չեկեղե- 5
ցոցն. եւ զորձեալ շարժեցաւ ադանին : Եւ հրամայեաց վարդապետ կոմսեմ ի վերնա-
տանն եկեղեցոցն : Եւ գտարկաւոյն սպաշխարս թեան արժանաւորեցոյց : Եւ բազում
հեթանոսս մկրտեաց սուրբն Բասիլիսոս :

Գրեաց եւ զվեցօրեաց զիրան, եւ ի բաւասանորոցսց սրահան ընթեանայր ժողովրդեանն :
Եւ զթագաւորն Վաղէս՝ Բանդի էր արխաթի հերձուածոն՝ բազում անգամ յանդիմանէր
եւ նոյսէր : Եւ հրամայեաց զնա արտօրէլ : Եւ եղև հլանդանալ սրոյց թագաւորին 10
ի մահ, եւ կին թագաւորին անկեալ յատա աղաչէր զԲասիլիսոս, եւ նա սպօթիւր կանգնեաց
զհլանոյն : Եւ թողին զսուրբն չարսարանոցն, բացց թագաւորն ի հերձուածոցն ոչ
զարձաւ, այլ նովին մեռաւ :

Վասն երկուստարզ ծառային որ սրտացաւ զՔրիստոս :

* A fol. 147
v° b. Ոմն վելխանոց կամէր զղուսար * իւր տալ ի վսմա եւ տանել կրօնաւոր, եւ ծի ի 15
ծառայից իւրոց ստատանդական ցանկութեամբ հարաւ չողծիկն. եւ վսմն զի անարժան
էր գործոցն՝ զնոց առ. աղանդաւոր կախարդ ծի եւ խոտոացաւ նմա որ թէ զղուսար

descendait et faisait mouvoir les ailes de la colombe en or qui était suspendue
au-dessus du saint autel. Un jour, le Saint-Esprit ne descendit pas et la
colombe ne s'agita point; (Basile) s'aperçut que le diacre qui tenait le flabel-
lum regardait une femme à la tribune de l'église, et il fit sortir immédiate-
ment le diacre du sanctuaire et de l'église, et la colombe s'agita. Il ordonna
de suspendre des rideaux aux tribunes de l'église et fit admettre le diacre
à la pénitence. Saint Basile baptisa de nombreux infidèles.

Il écrivit le livre de l'Hexaméron et le lisait au peuple pendant le carême
de quarante jours. Après avoir réprimandé plusieurs fois l'empereur Valens
parce qu'il était pour l'hérésie d'Arius, il l'anathématisa. (L'empereur) ordonna
de l'exiler. Le fils de l'empereur vint à tomber malade mortellement, la
femme de l'empereur supplia Basile en se jetant à ses genoux, et celui-ci, par
ses prières, remit sur pieds le malade. On fit grâce au saint de l'exil, mais
l'empereur n'abandonna point le schisme, et même y mourut.

Au sujet du jeune serviteur qui renia le Christ.

* A fol. 147
v° b. Un certain prince ayant l'intention de * mettre sa fille dans un couvent
et d'en faire une religieuse, un de ses domestiques s'éprit de la fille d'une
passion diabolique, mais comme il en était indigne, il alla trouver un sorcier
d'une secte et lui promit que s'il réussissait à épouser la fille de son maître,

տեսան իւրոյ առջէ ի կնուխեան տացէ նմա գտնձա, և զոր ինչ ասիցէ նմա արտոցէ : Եւ կախարդն առ ի ծառայէն ձեռնադիր ուրազութեան զՔրիստոս և զմկրտութիւնն : Եւ երթեալ զեւր պոռնկութեան մաին յաղծիլն և զազա վախտցեալ ի հօրէն՝ ամուսնացաւ ընդ ծառային սատանայական զործակցութեամբ :

- 5 Եւ յորժամ անցին առուրբ բազումք տեսանէր կին զաչր խը՝ զի յեկեղեցին ոչ երթաչր և յաղթիս ոչ կաչր և յօրինաց հեռանաչր, խոշոտնկաց զնա և բռնադատեաց, մինչև խոտտովանեցաւ կնոջն զահագին չար զործն զոր արար : Եւ լուեալ կնոջն անկաւ ի վերաց երեսաց իւրոյ յերկիր, և հասաչմամբ արկանէր մոխիր յերեսն և ի զլուխն, և փութագէս ընթացաւ առ քաջ հովնն Քրիստոսի որ զնէր գտնձն իւր ի վերաց ոչխարացն մեծն Բասիլիոս. անկաւ առ սոս նորա հերարձակ, մածուցեալ
- 10 հոգով զլուխն և լալով ապաչէր. Ոգորմեա ինձ մոլորեալ և վերեալ ոչխարիս, և պատմեաց զմա զեղեալ չարիս : Եւ նա ասէ. Մի երկնչէր, քաջաբերաց. ոչ թողց զձեղ կորնչել : Եւ կոչեաց՝ առ ինքն զերիտասարդն, և նա պատմեաց նմա խոտտովա-
- 15 երիտասարդն. Ոչ կարեմ, փան զի ձեռագիր տուեալ եմ սատանայի : Ասէ սուրբն. Գուրբո միտաղ ուղղեա, և թող զիս մարտնչել ընդ սատանայի : Եւ տարեալ զաչրն արգել ի սենեակս եկեղեցոյն առանձինն, տուեալ նմա ուխտ և ինքն անդադար աղօ-

* A fol. 148
r. a.

il lui donnerait un trésor et ferait ce qu'il lui dirait de faire. Le sorcier se fit remettre par le domestique son reniement autographe du Christ et du baptême. Dès lors, les démons de prostitution s'emparèrent de la fille, qui s'étant enfuie secrètement de chez son père, se maria avec le domestique avec l'aide des démons.

Lorsque de nombreux jours furent passés, la femme vit que son mari n'allait pas à l'église, ne faisait pas de prières et s'éloignait des commandements; elle le blâma sévèrement et le pressa tellement qu'il avoua à sa femme l'énormité de la mauvaise action qu'il avait commise. Apprenant cela, la femme tomba la face contre terre, sanglota, se couvrit la figure et la tête de cendre, puis alla précipitamment trouver le grand Basile, le courageux pasteur du Christ qui risquait sa vie pour son troupeau; elle se jeta à ses pieds, les cheveux en désordre, la tête couverte de terre et le supplia en pleurant : « Aie pitié de moi, brebis égarée et captive ! » Et elle lui raconta le méfait commis. Il lui répondit : « Ne crains rien, prends courage, je ne te laisserai pas te perdre. » Il appela à lui * le jeune homme qui lui confessa ce qu'il avait

* A fol. 148
r. a.

fait. Basile lui dit : « Veux-tu revenir au Christ ? » Le jeune homme répondit : « Je ne peux pas, car j'ai donné ma signature à Satan. » Le saint lui dit : « Toi, dirige bien ta pensée, et laisse-moi lutter avec Satan. » Il le conduisit et l'enferma seul dans une cellule de l'église, lui donna un vœu (à accomplir), puis se mit à prier incessamment pour lui. Pendant quarante jours les

թէր վասն նորա, եւ զբաւատան որ զեւր ոչ զարարեցին ի սպառնալոյ եւ չափարարան-
լոյ գալքն, եւ բարինս եւ հարցեալ շտեմն ձգելն ի վերայ նորա, եւ ստելն. Աչ մեր առ-
բեկ ալլ զո սո մեկ եկիր եւ զբո վախարարուն կատարեցար, եւ ոչ Բափիլոս եւ ոչ
ալլ որ կարէ կորցել զբեկ ի ձեռաց տեսն մերոյ ստատապի :

Եւ յետ բաւատան աւարն հարցանէր երանելին զալքն եթէ : Արպէս կաս : Եւ 5
դատմեաց նմա զարձակումն զիւսցն եւ զարատնալն :

Եւ զարձեալ վաղեաց զգուսն, սուեալ նմա խոտարոյն ուխտ : Եւ յետ բաւատան
աւար՝ բանաց զգուսն եւ հարցանէր թէ : Արպէս կաս : Եւ նո ստէ : Ի հետատանէ
զձայն զիւսցն միտն բեմ, բաց զնոսա ոչ տեսնեմ : Եւ սուեալ նմա ծանրարոյն
կանոն՝ վաղեաց զգուսն : Եւ յետ տան աւար՝ երաց զարձեալ. եւ ընթացեալ երի- 10
տատարոյն անկաւ չոտս նորա եւ ստէ : Տեսանէի այսօր զի ծարտեար ընդ ստատապի
վասն իմ, եւ յաղկեցեր նմա բաջուքեամբ : Եւ եհան * զնա չարգերանցէն, եւ ժողո-
վեաց զամենայն ուխտ եկեղեցեաց, եւ կրօնուորս եւ բաղում ժողովուրդս, եւ սպանալս
եւ որհրեմեամբ մուծին զալքն չեկեղեցին :

Եւ յորժամ ել չեկեղեցոյն՝ երեւցաւ սատանայ յօրս, ապրտակէր մեծաձայն եւ 15
ստէր. Ընկրտեցար յիս Բափիլէ, եւ ծոտեալ սկսաւ շարժել զԲափիլոս աներեւաթիւ-
բար, եւ կամէր յախշտակել զալքն ի ձեռաց նորա եւ ոչ կարաց : Եւ յօրս զուրանէր
զձեռացիր երխտատարլին, եւ ստէր. Յաջաւոր ատենին Քրիստոսի՝ այս ձեռադրալս

démons ne cessèrent pas de menacer et de terroriser le jeune homme, ils lui lancèrent des pierres et des tisons enflammés en disant : « Ce n'est pas nous qui sommes venus à toi, mais c'est toi qui es venu à nous, et nous avons accompli ton désir; ni Basile ni tout autre ne pourra te délivrer des mains de notre seigneur Satan. »

Après les quarante jours, le bienheureux demanda à l'homme : « Comment vas-tu ? » Il lui raconta l'assaut des démons et leurs menaces. Il referma la porte après lui avoir imposé des devoirs plus stricts. Quarante jours après, il ouvrit la porte et lui demanda : « Comment vas-tu ? » Il répondit : « J'entends seulement de loin la voix des démons, mais je ne les vois plus. » Il lui donna des prescriptions plus sévères encore et referma la porte. Il revint ouvrir dix jours après. Le jeune homme se précipita à ses genoux et dit : « Je t'ai aperçu aujourd'hui luttant pour moi avec Satan, et tu l'as vaincu bravement. » * Il le fit sortir de la cellule, convoqua tout le corps ecclésiastique, les religieux et un nombreux public, et avec psaumes et bénédictions, on introduisit l'homme à l'église.

Lorsqu'il quitta l'église, le démon apparut en l'air criant à forte voix et disant : « Tu as agi injustement avec moi, Basile. » Et, s'approchant, il secoua invisiblement Basile, cherchant à ravir l'homme de ses mains, mais il n'y parvint point. De l'air, il montrait le billet du jeune homme en disant :

ընդ քեզ ի դատաստան մտից : Եւ տեսեալ սրբոյն զձեռագիրն՝ տարածեաց զձեռս իւր չերկինս, եւ հրամայեաց ժողովրդրանն այնպէս տարածել զձեռս իւրեանց եւ մեծածայն ասել . Տէր Ողորմեա : Եւ առժամայն Եջ ձեռնագիրն եւ անկաւ առաջի նորա : Եւ առեալ ի ձեռս եցոյց երիտասարդին, եւ տեսեալ ծանեաւ, եւ պատուեալ 5 աչքեաց հրով : Եւ մտեալ չեկեղեցին՝ հաղորդեցոյց զաչքն ի պատուական մարմնոյ եւ յարենէ Որդւոյն Աստուծոյ : Եւ զնա ցկինն իւր եւ յուղարկեաց խաղաղութեամբ : Եւ զկախարդն կալեալ սրբոյն՝ եւ ի քաղաքին դատուարն, եւ նա ըստ արժանեաց նորա մատնեաց զնա ի կորուստն չաւիտենից :

Վասն եփրեմի խորին Աստուծոյն :

10 Տեսանէր երանելին եփրեմ յանապատին սիւն լուսոյ զի երանէր չերկրէ չերկինս . եւ լուսւ ձայն որ ասէր * եթէ . Այդ լուսաւոր սիւնդ՝ աղօթք են Բասիլիոսի Կեսարու * A fol. 148 v° a. արքեպիսկոպոսին : Եւ առեալ թարգման՝ քանզի ոչ կիտէր ամենեւին հասմ խօսս, եւ իջեալ ի լեռնէն՝ գնաց ի Կեսարիա չաւուր Յաչտնուիւսան Տեսուն մերոյ, եւ մտեալ չեկեղեցին տեսեալ զԲասիլիոս սպիտակ զգեստիւք սպասուն եւ ոսկի եմիւրորտեաւ, եւ

9 խորին om. B || 10 տեսանէր ի տեսեան add. B || 12 արքեպիսկոպոսին] եպիսկոպոսապետին B || 14 զգեստիւք] զգեստուք B.

« Avec cette signature, je te ferai un procès au terrible jugement du Christ. » Le saint apercevant le papier signé, étendit ses bras au ciel et ordonna à la multitude d'étendre également les bras et de dire à haute voix : « Seigneur, ayez pitié ! » Aussitôt, le billet descendit et tomba devant lui. Il le prit en mains, le montra au jeune homme, qui le reconnut, et l'ayant déchiré, il le brûla au feu. Il retourna à l'église et communia l'homme au corps et au sang précieux du Fils de Dieu. Il le rendit à sa femme et les laissa partir en paix. Puis, le saint ayant fait arrêter le sorcier, le remit au juge de la ville qui, selon ce qu'il méritait, le livra à la perte éternelle.

Au sujet d'Éphrem, le khouri ¹ syrien.

Le bienheureux Éphrem aperçut, dans le désert, une colonne de lumière qui montait de la terre* au ciel; et il entendit une voix qui disait : « Cette * A fol. 148 v° a. colonne lumineuse est la prière de Basile, l'archevêque Césarée. » Et, prenant avec lui un interprète, parce qu'il ne connaissait aucunement la langue grecque, (Éphrem) descendit de la montagne et arriva à Césarée le jour de l'Épiphanie de Notre-Seigneur. Il entra à l'église et aperçut Basile vêtu des

1. *Khouri* = chorévêque; ce titre ne convient guère à saint Éphrem, qui demeura diacre.

բազում բաճանաչս եւ սարկաւաղունս սպիտակ զգեստսը դարդարեալս, եւ սպասաւորէին ստաջի սրբոյն Քաթիլիսոս եւ Երկրպագէին նմա խոնարհութեամբ : Եւ սաէ ի ճիսս իւր. Խարեցաչ ի տեղեկէն, աչն սինն որ երանէր ի Կեսարիոյ չերկինս՝ ոչ գորս է որ չաջրպիսի վաստղ է չերկրի : Եւ չարժամ ծառայածէր երանեղին Քաթիլիսոս զսոյթման՝ տեսածէր Եփրեմ զի հար յղանալը ի բերանոյ նորս, եւ իրբն զսինն երանէր չերկինս : Յաջեամ չաւստայ եւ սաէ. Ճշմարիտ հրեղէն սինն է Քաթիլիսոս :

Եւ կոչեաց Քաթիլիսոս ծի ի սարկաւաղացն եւ սաէ. Երկիջիւր չաչ նիշ սինն եկեղեցոյն, եւ զացնս սյր ծի կարճաճատակ, բարց, ալեսը, ծաղրբրես եւ թուխ, կոչես սա իս ի խորանս : Եւ երկնալ կիսատարկաւաղն եզիտ ի տեղին զԵփրեմ եւ սաէ. Կոչէ զբեղ տէր արքեպիսկոպոսն : Եւս Եփրեմ ի ձեռն ինաղճանին. Մեր օտար եմք եւ զմեզ ոչ ճանաչէ, զալլ որ կոչէ եւ ոչ զիս : Գարձաւ կիսատարկաւաղն եւ սաաց տեսն Բաթիլիսոսի զիսոս Եփրեմի : Եւ նա սաէ. Երկ սաս Տէր Եփրեմ, եկեաջիւր սա իս, զի Տէր սուտրեաց զբեղ : Իրբն լուս Եփրեմ որ չանուանէ կոչեաց՝ զնայ զկնի. եւ ծառալ ի բնին ողջոյն ես նմա : Եւ սղաչեաց Քաթիլիսոս զԼատուած եւ աւժամոյն խաւսյաւ Եփրեմ հասոմ բարբառով : Եւ ձեռնադրեաց զնա սարկաւաղ : Եւ սաաց Եփրեմ. Եւ ես խաղաղութեան զՏէր սղաչեացար : Եւ ժողովուրդն սաացին. Տէր

2 Երկրպագէին] Երկիրպագանէին B || 3 որ երանէր ի Կեսարիոյ չերկինս] որ ի Կեսարիոս B || 9 խորանս] սեղանս B — կիսատարկաւաղն] սարկաւաղն B || 14 եւ սղաչեաց հասոմ բարբառով om. B.

parements blancs liturgiques avec l'omophorion d'or, entouré de prêtres et de diacres revêtus d'ornements blancs qui servaient saint Basile en s'inclinant humblement devant lui. Il se dit à lui-même : « Je me suis trompé au sujet de la vision, la colonne qui montait de Césarée au ciel ne doit pas être l'image de cet homme à qui appartient tant de gloire sur la terre. » Mais tandis que Basile offrait les prières, Éphrem vit une flamme qui jaillissait de sa bouche et montait au ciel comme une colonne. Il crut alors et dit : « Basile est une véritable colonne de feu. »

Basile appela un des diacres et lui dit : « Tu iras à telle colonne de l'église et tu y trouveras un homme de petite taille, chauve, vieillard, d'une figure riante et brun, fais-le venir à l'autel. » Le sous-diacre alla trouver Éphrem à cet endroit et lui dit : « Le seigneur archevêque t'appelle. » Éphrem lui répondit par l'interprète : « Nous sommes des étrangers, et il ne nous connaît point, il appelle quelqu'un d'autre, et non moi. » Le sous-diacre retourna et rapporta au seigneur Basile les paroles d'Éphrem. Il lui dit : « Va et dis : Seigneur Éphrem, viens auprès de moi, car c'est le Seigneur qui t'a envoyé. » Lorsque Éphrem entendit qu'il l'appelait par son nom, il le suivit, entra dans le chœur et lui donna le salut. Saint Basile pria Dieu et aussitôt Éphrem se mit à parler le grec. (Basile) l'ordonna diacre. Éphrem dit : « Prions le Seigneur

ողորձեալ : եւ եկրեմ ասէ . Բնկալ, կեցո եւ ողորձեալ եւ պահպանեալ զձեզ Աստուած
քոյն շնորհիւ : եւ չեա եօթն աւուր ձեռնադրեաց զնա քահանայ : եւ չեա հազարու-
թեանն ուրախացեալք ի միասին, եւ ոչ ջուհեալք զմիմեանս՝ զնոց եկրեմ չանապատն :

Պատն եկեղեցւոյն որ ի Նիկիա :

5 ժողովեցան ամենայն արիստական հերձուածողքն առ թագաւորն Վաղէս, զի եւ
նա նովին հերձուածովն էր, եւ աւին յուղարխաւացն զսուրբն Սովիա՝ զՆիկիոյ
եկեղեցին :

Եւ մտեալ սուրբն Բասիլիոս ի Կոստանկինուպոլիս, ասէ յթագաւորն համարձա-
կութեամբ . Պատիւ թագաւորի զերաւունս սիրէ, եւ դու չանիրաւի ետուր զեկեղեցին
10 յարխանոս : Արդ հրամայեալ վստկել զեկեղեցին, եւ կնքեմք մեք եւ նորա, եւ զերիս
աւուրս նորա աղօթեացեն Տեսուն . եթէ բացցի եկեղեցին չինքենէ, տէր են նորա . եւ
եթէ ոչ բացցի նոցա՝ * կացցուք եւ մեք յաղօթս որ մի . եթէ բացցի՝ զարձն զեկեղեցին * A fol. 149
ի մեզ, ապա թէ ոչ մեզ բացցի՝ լնցի եկեղեցին առ նոսա : Եւ հաճոյ եղեւ բանն արքային,
1re a.
եւ հրամայեաց լինել ըստ խնդրուածոյն Բասիլիոսի : Եւ երթեալ ի Նիկիա մեծաւ

2 քահանայ] երէց B || 3 չանապատն] իւր add. B.

de nous accorder plus de paix encore ¹. » Les fidèles répondirent : « Seigneur, aie pitié ! » Éphrem dit : « Accueille et délivre-nous, aie pitié de nous et garde-nous, ô Dieu ! par ta grâce. » Sept jours après, (Basile) l'ordonna prêtre. Après la communion, ils se réjouirent ensemble, se saluèrent mutuellement et Éphrem retourna au désert.

Au sujet de l'église de Nicée.

Tous les hérétiques ariens s'étant rassemblés auprès de l'empereur Valens, qui appartenait à la même hérésie, enlevèrent aux orthodoxes l'église Sainte-Sophie de Nicée.

Basile arriva à Constantinople et dit avec hardiesse à l'empereur : « L'honneur de l'empereur exige la justice, mais toi tu as donné injustement l'église aux ariens. Ordonne donc de fermer l'église, et nous y mettrons les scellés nous et eux. Ils prieront le Seigneur pendant trois jours. Si l'église s'ouvre d'elle-même, ils en seront les maîtres. Si elle ne s'ouvre pas pour eux, * nous * A fol. 149
1re a.
nous mettrons à prier pendant un seul jour, et si l'église s'ouvre, rends-nous l'église ; mais si l'église ne s'ouvre pas pour nous, elle sera à eux. » Cette proposition plut à l'empereur, qui ordonna de faire selon la requête de Basile.

1. Paroles de la liturgie arménienne; la formule byzantine correspondante est :
Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθώμεν.

զորչաթեամբ փակեցին զդուռն եկեղեցոյն, եւ կնքեցին առ հասարակ երկու կողմն :
 Եւ արարեալ արխանսքն զաղօթն խրեանց զերկու ակու եւ զերկու զիշերս, եւ եկեղեցին
 ոչ բացաւ, եւ ակն ունէին թէ եւ նոցա ոչ բացցին : Եւ առեալ սուրբն Բառիկեա զմար-
 փաբին խաչեւ եւ առնապառնա զնոց յեկեղեցի արդոյն Դիմիտրոս, եւ տնայն որչառ-
 մամբ եկին ի դուռն տալ եկեղեցոյն արդոյն Ստիկոս : Մտին եւ արխանսքն զկնի 5
 տեսանել թէ զինչ լինիցին : Եւ արարեալ Բառիկեա զնշան սուրբ խաչին տաւ . Հոմ-
 բարձէր իշխանը զդուռն ձեր ի վեր, եւ թէ . Բայց, ինչ զրանը արդարաթեան, եւ
 սուսմամբ խորատեցան փականքն եւ կնիք երկուց կողմանցն բեկեցան եւ բացան
 զդուռն եկեղեցոյն :

Եւ մտեալ արդոյն մարտիրոսման տակալ . Այս դուռն Տեառն է եւ արդարը մասնեն 10
 ընդ առ : Եւ ամօթալից լեալ հերետիկոսացն՝ զնոցին ի չարկա խրեանց . եւ բարոմը
 ի նոցանէ զնոցին առ Բառիկեա եւ եղեն ուղղափառք : Եւ ասին զարձեալ զեկեղեցին
 ուղղափառքն եւ ունին ծինէալ յայտօր, ի փառս Բրիտանի :

Վասն ճեղատի կնքին :

* A fol. 149
 r^o b.

* Կին ծի զզնացաւ ընդ չար գործս խոր, եւ ի բարտէսի զրեաց զամենայն զմեզս 15

Ils se rendirent à Nicée, et avec de grandes précautions, ils fermèrent les portes de l'église, et les deux parties apposèrent les scellés. Les ariens, ayant accompli leurs prières pendant trois jours et trois nuits et l'église ne s'étant pas ouverte, ils espérèrent qu'elle ne s'ouvrirait pas non plus pour les autres. Saint Basile, à la tête de la population, se rendit avec la croix et l'évangile à l'église de Saint-Diomède et, de là, ils se rendirent en officiant à la porte de la grande église de Sainte-Sophie. Les ariens les suivirent pour voir ce qui arriverait. Basile fit le signe de la sainte croix et dit : « *Princes, relevez nos portes* ¹. » et : « *Ouvrez-moi les portes de la justice* » ; aussitôt, les fermetures se brisèrent, les scellés des deux parties se rompirent et les portes de l'église s'ouvrirent.

Le saint y pénétra avec la population en disant : « *C'est la porte du Seigneur, et les hommes justes entrent par elle.* » Les hérétiques honteux se retirèrent chez eux ; nombre d'entre eux allèrent trouver Basile et devinrent orthodoxes. Les orthodoxes reprirent l'église et l'ont conservée jusqu'aujourd'hui, pour la gloire du Christ.

Au sujet de la femme pécheresse.

* A fol. 149
 r^o b.

* Une femme se repentant de ses mauvaises actions, avait inscrit sur un

1. Ps. xxiii, 7-9.

իւր, եւ կնքեալ կապարեայ մատանեաւ՝ տարաւ առ մեծն Բասիլիոս եւ ասէ. Վոյտի
աղօթիւք ջնջեալ զձեռագիր իմոց յանցանաց : Եւ առեալ ի ձեռս իւր զբարտէսն եւ
համբարձեալ զձեռս իւր յերկինս, եւ աղօթիւք հաշտեցոյց զԱստուած ընդ կնոջն, եւ
եւ զբարտէսն կնքեալ ի կինն, եւ բացեալ կնոջն առաջն նորա՝ եղիտ զղիրն ջնջեալ ,
5 բացց ձիւոյն մին մեղք որ ոչ ջնջեցաւ :

Եւ հրամայեաց նմա զեալ յանապատն առ Եփրեմ, զի նա զմնացեալ մեղսն
ջնջեցէ : Եւ կինն վազվազակի զնաց առ Եփրեմ յանապատն, եւ նա զարձոյց միւսան-
գամ զկինն առ Բասիլիոս, եւ ասէ. Նա որ զայլս ջնջեաց կարող է եւ զայլ ջնջել, բացց
փութա զի ժամանեցես : Եւ ի դառնալ կնոջն վախճանեցաւ Բասիլիոս : Եւ տեսեալ
10 զմահիւնս զի տանէին ի թաղումն, եւ մեծաւ բարբառով եւ հառաչմամբ կաղէր ընդ
սրբոյն, եւ ձգեաց զբարտէսն ի վերայ մարմնոյն : Եւ առեալ մի ի սարկուսագացն երաց
եւ եղիտ զամենայն ջնջեալ, եցոյց ժողովրդեանն եւ եւ ի կինն, եւ ամենեքեան հիւ-
ցեալք ընդ սքանչելիսն ետուն փառս Աստուծոյ :

Վասն Անաստաս քահանային :

Դնաց երանելին Բասիլիոս ի առն քահանային Անաստասիոսի, բանկի հոգւովն
15 զիտաց զաստուածահաճոյ վարս նորա . եւ նա զարմայաւ ընդ զալուստ * քահա- * A fol. 149
v^o a.

14 Անաստասիոսի] Անաստասայ B.

papier tous ses péchés et l'ayant cacheté avec un sceau de plomb, l'apporta au grand Basile et lui dit : « Par tes prières efface l'inscription de mes péchés. » Il prit le papier dans ses mains, éleva ses bras au ciel et par ses prières réconcilia Dieu avec la femme; il remit le papier effacé à la femme, qui l'ayant ouvert devant lui, trouva l'écriture effacée; toutefois un seul péché n'était pas effacé.

Il lui ordonna de se rendre au désert auprès d'Éphrem pour qu'il lui remette le péché qui restait. La femme partit aussitôt pour le désert chez Éphrem, qui renvoya la femme à son tour à Basile en lui disant : « Celui qui a remis les autres péchés, est capable de remettre celui-là aussi; mais hâte-toi pour arriver à temps. » Au retour de la femme, Basile était décédé; apercevant la litière sur laquelle on le transportait pour être enterré, elle se mit à discuter avec le saint avec de grands cris et des sanglots et jeta le papier sur le corps. Un des diacres saisit le papier, l'ouvrit, et y trouva tous les péchés effacés; il le montra au peuple et le rendit à la femme. Tous émerveillés d'un tel miracle rendirent grâces à Dieu.

Au sujet du prêtre Anastase.

Le bienheureux Basile s'était rendu à la maison du prêtre Anastase, con-
naissant, par l'Esprit, sa conduite agréable à Dieu. Celui-ci fut étonné de la
visite * chez lui du pontife du Christ, alla au-devant, se prosterna devant lui, * A fol. 149
v^o a.

նաչապեալին Քրիստոսի առ լինին ել ընդ առաջ՝ երկիր եպոսոյ նմա, եւ չարմաճ նստաւ՝
 ստէ զԱնտառսս. Կոչեա առ իս զբոցին ըս : Եւ նա առէ : Ոչ գոչ խմ բոցք, կինս աչս՝
 ածուսին խմ է : Եւ նա ընդ բանիս արար զբաճանայն, եւ պատմեաց նմա զձգնարխան
 եթէ . Բառասուն ամ ի ճխտին եմք, եւ անարատ պաշկցար, զկատարիմնս ձեր . եւ
 զոր լնչ փատտակին երկու լուծք երանց ձերաց, չերիս մատուս բաժանեմք, զձին 5
 ապրտապ, զձինն օտարաց, զձիս ան ի պէտս ձեր : Ըստ, Բառիկսա . Բաց գնեքքապոցն
 զսան ըս : Եւ բաճանայն ոչ կամէր, եւ բանագրտեաց զնա զե բոցքէ : Եւ ստե,
 բաճանայն . Ուրտի է ի ներքս, եւ է խտտարիս եւ լիշնամանայ : Ըստ, Բառիկսա .
 Անչափ ժամանակս զորք ծառայեցէր նմա, օր մի եւ ծառայեցից : Եւ մտեալ ի տունն
 սո օրտին փակեաց զգրտնն, եւ ագոթիկով առ Աստուած արար օղջ զգոլին, եւ երեալ 10
 զնոց չեպիսոյսարարանն : Եւ մտեալ բաճանային եւ կնոջն ի տունն զտին զարտին
 օղջապեալ եւ կտան փառս Աստուծոյ :

Վասն Տրեայ բժշկին :

Տրեայ օմն ծարտար բժիշկ որոչ անուն էր Բաթիսթի, սիրելի սրբոյն Բառիկսաի, եւ
 ստեպ ստեպ երթալք առ նա, եւ բազում վարդապետութեամբ առաջանէր նմա զբրիս- 15
 տտական հաւատն . եւ ոչ հաւանեցաւ Տրեայն լինել բրիստոնեայ : Ըստ սարբն .

4 եմք] իցեմք B || 6 Ըստ, Բառիկսա... փառս Աստուծոյ] զոր լուեալստբն Բառիկսա՝
 փառս մատոց Աստուծոյ եւ զարձառ ի բազարն B || 15 զբրիստտական] զբրիստոնէական B.

et lorsqu'il se fut assis, (Basile) dit à Anastase : « Fais venir ta sœur. » Il lui
 répondit : « Je n'ai pas de sœur, cette femme est mon épouse. » (Basile) con-
 fondit le prêtre, qui lui dévoila la vérité, en ces termes : « Depuis quarante
 ans, nous vivons ensemble, et nous avons conservé intacte notre virginité,
 nous partageons en trois parties le produit de nos deux couples de bœufs,
 l'une pour les pauvres, l'une pour les étrangers, et l'autre pour nos besoins »
 Basile lui répondit : « Ouvre-moi ta porte intérieure. » Le prêtre ne voulait
 pas, mais il l'obligea à l'ouvrir. Le prêtre lui dit : « Il y a au dedans un
 lépreux, qui est entêté et insolent. » Basile lui répondit : « Il y tant d'an-
 nées que vous le servez, pendant un jour je le servirai. » Et pénétrant dans
 la maison auprès du lépreux, il referma la porte, pria Dieu et lui rendit la
 peau saine; puis il alla à l'évêché. Le prêtre et sa femme étant rentrés dans la
 maison, trouvèrent le lépreux guéri et donnèrent des louanges à Dieu.

Au sujet du médecin juif.

Il y avait un médecin juif renommé, du nom de Joseph, ami de saint Basile;
 celui-ci allait souvent le voir et, par de longs entretiens de doctrine, lui ensei-
 gnait la foi chrétienne. Le juif ne consentait pas à devenir chrétien. Le saint

Յուսամ չԱստուած զի նախ զքեզ մկրտեցից եւ ապա մեռալց : * Ասէ հրեայն . Այդ ոչ * A fol. 149
v° b.

երբէք լինիցի :

Եւ եղեւ հիւանդանալ սրբոյն Բափլըիսի, զնայ հրեայն եւ ետես զերական եւ ասէ .

Այսօր սրեւզ ընդ արեւական ժողէ : Ասէ սուրբն . Եթէ ոչ մեռալց աչսօր՝ զինչ

5 առնիցես : Ասէ հրեայն . Անհար է քեզ յառաւան հասանել : Ասէ սուրբն . Եթէ ոչ

վաղիւն մեռանիցիմ՝ մկրտիւ : Զի ակն ունէր նմա յերեկունն մեռանելոյ եւ յանձն էաւ

զի մկրտիցի : Եւ վաղիւն երթնալ հրեայն բժիշկ՝ եպիտ զնա կենդանի եւ լաւալոյն քան

զանցեալ օրն եւ զահի հարեալ մկրտեցաւ ամենայն ընտանեօք իւրովք : Եւ յետ սրբոյ

սրտատրապին ողջունեալ զամենայն ժողովուրդն սուրբն Բափլըիս, հանգեաւ խաղա-

10 զութեամբ ի Քրիստոս՝ Յունկարի Ա : Եւ ասաց հրեայ բժիշկն . Եթէ ոչ էիր կամեցեալ ,

եւ ոչ այժմ եւս մեռանէիր :

Եւ ժողովեցան ամենայն ժողովուրդք քաղաքին եւ ուխտք եկեղեցեաց եւ եպիս-

կոսոսունք, եւ Դրլպոս աստուածաբանն՝ որ եւ գրեաց ճառս ի լիպոսմն Բափլի

ներբողականս, եւ եղին զմարմինն յեկեղեցւոյ սրբոյ վկային Նիսիբոսի, ի տապանի

15 յորում էին նշխարք սրբոյն Պեռնդեայ, որ յառաջ քան զնա եպիսկոպոս էր :

6 զի] բանի B || 8 ընտանեօք իւրովք] զի ինքնին սուրբ՝ եպիսկոպոսապետն զնայեալ
յեկեղեցին՝ ձեռք իւրովք մկրտեաց զնոսա առաջի ամենայն ժողովպեանն *add.* B || 9 զամենայն
ժողովուրդն] զամենեւեան B || 13 Բափլի] նորա B || 14 սրբոյն *om.* B || 15 եպիսկոպոս] *add.* B.

lui dit : « J'ai l'espoir en Dieu de te baptiser d'abord et de mourir ensuite * . » * A fol. 149
v° b.
Le juif lui répondit : « Cela ne sera jamais. »

Il arriva que saint Basile tomba malade, le juif alla le voir, tâta le pouls et dit : « Aujourd'hui, ton astre se couchera avec le soleil. » Le saint lui répondit : « Et si je ne meurs pas aujourd'hui, que feras-tu ? » Le juif lui répondit : « Il est impossible que tu parviennes jusqu'au matin. » Le saint lui dit : « Si je ne meurs pas demain, te feras-tu baptiser ? » Et comme l'autre attendait sa mort pour le soir, il accepta de se faire baptiser. Le lendemain le médecin juif alla le visiter, le trouva vivant et mieux que le jour précédent; il fut stupéfait et se fit baptiser avec toute sa famille. Après la sainte messe, saint Basile salua tout le peuple, et reposa en paix dans le Christ, le 1er Janvier. Le médecin juif dit : « Si tu ne l'avais pas voulu, tu ne serais pas mort même maintenant. »

Toute la population de la ville se rassembla avec le corps ecclésiastique et les évêques, parmi lesquels Grégoire le théologien, qui écrivit le panégyrique de Basile à l'occasion de ses funérailles; ils déposèrent le corps dans l'église du saint martyr Euphychius (*Ephsichios*), dans le tombeau où se trouvaient les restes de saint Léon, qui fut évêque avant lui.

* A fol. 150
r° a.

* Քաղաքի եւ եւ Սահմանի Բ : Տօն Սեղբեաստի Հայրապետին Հոռոմայ, որ զվստար էր
Երկրի առաջին ժողովոյն. եւ նախատանկ Բայանութեան Տեառն Սրտոսի Քրիստոսի :

Երանելին Սեղբեաստ էր ի քաղաքէն Հոռոմայ, եւ աղտատարէր Հայրապետին
Տիմոթէոսի՝ որ էր եկեալ չՄատարայ. զոր կապեալ Տարկինոս կարգաւ քաղաքին՝
յոյժ չարչարեաց վասն հաւատոյն Քրիստոսի, եւ ապա եհաւ զվրա նորա : Եւ
ատեալ զմարմին որոյն Տիմոթէոսի՝ Սեղբեաստ, թաղեաց ի տան խրոմ, եւ
կանխեցոր լուցելոր եւ խնկոր ծառայէր նմա. զոր շնորհ Մեղկատան Հոռոմայ Հայրա-
պետն շինեաց եկեղեցի ի վերայ զերեզմանին յանուն որոյն Տիմոթէի :

Եւ կապեալ զՍեղբեաստ՝ Տարկինոս կարգաւ, եւ պահանջէր ի նմանէ զինչս
որոյն Տիմոթէի. եւ նա ծարարեացաւ նմա եւ սո՛ւր : Ի վաղի մեռանկլիս : Սրպէս եւ
եղև խոյ : Զի մինչդեռ ծառայէր Տարկինոս կերակուր, փոշ ձկան սպեկաւ ի փոյն
եւ նոյնամայն ստատեցաւ :

Եւ յարժամ եղև Սեղբեաստ երեսուն տմայ՝ ձեռնադրեցաւ ի Մեղկատոնէ Հայրա-

1 տն Սեղբեաստի . . . Քրիստոսի] Վարդ եւ յիշատակ որոյն Սեղբեաստի Հոռոմայ
Հայրապետին, որ զվստար էր Երկրի առաջ ժողովոյն երեք հարիւր տան եւ աթ կախկա-
պտոյն 13.

* A fol. 150
r° a.

* 25 KALOTZ, 2 Janvier.

Fête de Sylvestre, pontife de Rome, qui fut le président du premier concile de Nicée,
et veille de l'Épiphanie de Notre-Seigneur Jésus-Christ.

Le bienheureux Sylvestre était de la ville de Rome, et servait le pontife
Timothée, venu d'Antioche, et que Tarquin (*Tarkuinos*)¹, l'éparque de la ville,
avait arrêté, et soumis à de nombreuses tortures pour la foi du Christ, à qui
enfin il avait fait trancher la tête. Ayant pris le corps de saint Timothée,
Sylvestre l'inhuma dans sa maison et le servait avec des lampes allumées
et de l'encens. Plus tard, Miltiade (*Mendiaton*), pontife de Rome, édifia une
église sur ce tombeau, au nom de saint Timothée.

Tarquin l'éparque fit arrêter Sylvestre et exigea qu'il lui livrât les biens
de saint Timothée; mais il lui répondit en prophétisant : « Tu mourras
demain. » Ce qui arriva en effet; car, pendant que Tarquinus prenait
son repas, une arête de poisson se prit dans sa gorge et il mourut sur-le-
champ.

Lorsque Sylvestre eut trente ans, il fut ordonné prêtre par le pontife

1. Tranquillinus, *τραρχυλίνος* dans *Syn. Cp.*, corrompu en *ταρχυλίνος* par certains mss.,
d'où provient par une nouvelle corruption la leçon arménienne.

պետէն Բահանայ : Եւ եղև աստուածահաճոյ վարուք եւ համարձակութեամբ Բարսղէր
 ՎՔրիստոս՝ հրէից եւ հեթանոսաց, եւ սիրեցեալ էր յամենեցունց :

Եւ եղև յետ վախճանելոյն Մենդիատունի՝ ձեռնադրեցաւ յաթուռ նորա Սեղբեատրոս
 Հռոմայ հայրապետ : * Եւ զգնեաց ասկիտակ վերարկու ի ժամ սուրբ խորհրդածու- * A fol. 150
 5 թեանն, զոր ասէին թէ իցէ Յակոբայ Տեառն Եղբորն Երուսաղէմայ եպիսկոպոսա- r^o b.
 պետին :

Սեղբեատրոս կարգեաց լինել յեկեղեցիս սարկաւապունս եւ կիսասարկաւապունս,
 եւ անուանաւ եղ առուրց շարաթուն. զԱրեգական օր՝ տէրունական, օր է կիրակէ վասն
 յարութեան Տեառն, եւ Զեւս լուսին՝ երկշաբաթ, եւ զԱրէսի՝ երեքշաբաթ, զԵւաչին՝
 10 չորեքշաբաթ. զԻւսիին՝ հինգշաբաթ, զԱփրոդիտեայ՝ ուրբաթ, եւ զԿուռնայ՝ շաբաթ :
 Հրամայեաց եւ փոխեցին զԶատիկն ի չորեքտասանն լուսնին, որպէս զի յետ չորեք-
 տասաններորդի լուսնին՝ զկիրակէն արտացին Զատիկ : Հրամայեաց զի փառաւորեսցեն
 զհինգշաբաթի օրն իբրեւ զկիրակէն : Եւ կանոնադրեաց զի յառուրն մեծի հինգշաբա-
 թուն յամենայն տմի՝ լաւնացեն զբանդս եւ զարդեկեալն ազատեսցեն. եւ կատարի
 15 պատուէրս այս մինչեւ ցոյսօր :

11 Հրամայեաց... զկիրակէն om. B || 14 յամենայն տմի om. B.

Mendiatius. Il eut une conduite agréable à Dieu et prêchait le Christ avec hardiesse, aux Juifs et aux gentils; il était aimé de tout le monde.

Il arriva, après la mort de Mendiatius, que Sylvestre fut sacré sur son siège, pontife de Rome. * Il se revêtait, au moment de la célébration du * A fol. 150
 saint sacrifice, d'un manteau blanc qu'on disait avoir appartenu à Jacques r^o b.
 le frère du Seigneur, archevêque de Jérusalem.

Sylvestre établit qu'il y eût dans l'église des diacres et des sous-diacres et fixa les noms des jours de la semaine : (pour le) jour du soleil, dominical, c'est-à-dire dimanche (շոշիշշի), en souvenir de la résurrection du Seigneur; (pour celui) du dieu Lune, deuxième de la semaine¹; (pour celui) de Mars (Arès), troisième de la semaine; (pour celui) de Mercure (Erayi)², quatrième de la semaine; (pour celui) de Jupiter (Diosi), cinquième de la semaine; (pour celui) de Vénus (Aphroditeay), sixième de la semaine; (pour celui) de Saturne (Khronosi), sabbat. Il ordonna de transférer Pâques au quatorzième (jour) de la lune, afin que l'on fit Pâques le dimanche après le quatorzième (jour) de la lune. Il ordonna de célébrer le jeudi (saint)³ comme un dimanche; et il établit que tous les ans, le jeudi saint, on ouvrit les prisons et qu'on libérât les détenus; cet ordre est exécuté jusqu'à nos jours.

1. En latin : *feria secunda, tertia... sabbatum*, dénominations conservées dans la liturgie, tandis que le calendrier civil a continué l'usage païen : lundi, mardi..., sauf pour le dimanche. — 2. Restituer *Armayi*. — 3. Il s'agit, semble-t-il, du jeudi saint, bien que le texte arménien porte seulement « jeudi »; restituer *ՏԷԺ*.

Եւ էր վիշապ ծի բունեալ յապարանսն որ կռչի Կապետոլան, եւ պանդաւոր
կանալք իջանէին երեք հարիւր եւ վաթսուն եւ հինգ տասի՛ճանս ի վիշապն եւ ծա-
տալանէին նմա զոչս, եւ բազում վնաս լինէր ի բազարին Հոռոմայ ի վիշապէ անախ :
Եւ երանելին Սեղեւորոս ոչ գաղաթէր յաւաղաներոյ զհրէալս եւ զհեթանոս յա-
տաւածալին պրոց, եւ նորա ասէին. Եկի՛ կարոյ եւ զվիշապին զգոհան խախանել, եւ 5
ապառնայեա պրապարս ի նորին ծախարէր վնասուցն : * Եւ կայեալ յաղօքն Սեղեւ-
որոս պահօր՝ հանդերձ ալ բրիտաննէխքն գերիա տուրս, եւ երեսեցաւ նմա յանուրջս
Պետրոս առաքեալն եւ ասէ. ' Եւ գինի բո գեհեւոյորոս եւ գժիտնէսիոս եւ գժիլկեկտիկոն
գերիլլուս, եւ գժնորատան եւ գժանանաս սարկուտպանս, եւ իջիւր ընդ երեք հարիւր 10
եւ վաթսուն եւ հինգ տասի՛ճանսն, եւ ի ծաւա պրան վիշապին կանդնան գնչան խաչին
սրբոյ : Եւ ի ներքապոյն ալն յորում վիշապն գաղաթեալ է՝ եւ գրունք պղնձիւր, եւ
անուանելով զանուն Տեասն ձերոյ Յիսուսի 'Քրիստոսի՝ ժակեցէր պղաւնսն եւ նկզս
զիջիւր, եւ ասացեա. Բայալէս ասէ Պետրոս աշակերան Յիսուսի, գրունքս այս ոչ
բաղցին մինչեւ յորն գատաւանի : Եւ ըստ հրամանի առաքելոյն որպօր Սեղեւորոս,
եւ տեսեալ ապաւստոբացն վիշապին հաւատացին ի 'Քրիստոս : 15

1 Եւ էր վիշապ... ի 'Քրիստոս] Ընհեա որպօր աղօթիւր եւ զվիշապ ծի ժանս, որ բունեալ
էր ի Հոռոմ ի Կապետոլան, որում զոչս ծաւալանէին բազումք . վասն սրոյ եւ բազումք
հաւատացին ի Տէր Բ.

Il y avait un dragon niché dans le palais appelé Capitoie, et des femmes
sectaires descendaient les trois cent soixante-cinq marches pour arriver au
dragon et lui offraient des sacrifices. Ce dragon causait bien des dommages
à la ville de Rome. Le bienheureux Sylvestre enseignait inlassablement aux
juifs et aux gentils les Écritures divines, mais eux ils disaient : « Es-tu capable
d'empêcher les sacrifices au dragon et de délivrer la ville de ses ravages mor-
tels? » * Sylvestre se mit en prières avec jeûnes, lui et d'autres chrétiens,
pendant trois jours; l'apôtre Pierre lui apparut dans une vision et lui dit :
« Prends avec toi les prêtres Théodore (*Theodoros*), Denys (*Dionèsios*). Philico-
sius (*Philikosikon*), les diaeres Honoratus (*Onoraton*) et Romanus (*Romanos*):
descendez les trois cent soixante-cinq marches et dressez la sainte croix à
l'entrée du repaire du dragon. Dans la grotte intérieure où demeure le dra-
gon, il y a des portes de bronze; en prononçant le nom de Notre-Seigneur
Jésus-Christ, vous fermerez les portes, et vous mettrez les barres en disant :
« Ainsi dit Pierre, le disciple de Jésus, ces portes ne s'ouvriront qu'au jour du
jugement. » Sylvestre fit selon l'ordre de l'apôtre; ce que voyant, les des-
servants du dragon crurent au Christ.

Պատն յորայն Կոստանդիանոսի մեծի թագաւորին, թէ զինորդ հաւատաց ի Քրիստոս
 ի ձեռն Սեղբեստրոսի հայրապետին :

Թագաւորն Հռոմայ Կոստանդիանոս կռապաշտ էր, եւ հրապուրեալ ի մարտի-
 մինացէ կնոջէն իւրմէ, որ էր թուռն Գլովկետիանոսի արքային, հալածէր զքրիստոնեայս .
 5 եւ բազում հաւատացեալս ետան որ ոչ զոհեցին կռոցն : Իսկ երանելին Սեղբեստրոս՝
 առեալ զաշակերտսն իւր վախճաւ ի լեռանն, եւ էր անդ ի թաքստի :

Եւ եղև բարտաւթիւն Կոստանդիանոսի իւրեւ ի տապաւոտէ, եւ բժիշկք ամենեւին
 ոչ * կարացին բժշկել : Ասացին ազանդաւորք եթէ . Անհնարին է քեզ բժշկել՝ բայց * A fol. 150
 միայն եթէ անորաւ մանկունս ժողովեցես, եւ զարին նոցա լցցես յաւազան, եւ
 10 մինչկեռ ջերմ լիցէ մոցես մերկ յաւազանն եւ լուսացիս արեամբն եւ ապա ողջացիս :

Եւ հրամայեաց եւ վաւթապէս ժողովեցին ապա մանկունս բազումս եւ անթիւս
 յոյժ . եւ կեղալ թագաւորին երթալք ի Կապեառիան ի տաճար կռոցն, եւ ընթացան
 կանայքն մարք ազապոցն՝ ի զիրկս ունելով զազապան՝ մեծաւ հաւաչանօք, հերարձակք
 եւ սաինք իւրեանց ի բերանս նոցա, անկան առաջի թագաւորին մեծաւ ողբովք : Եւ
 15 նորա տեսեալ զաշխարհումն եւ զկոծ մարցն, եւ զլաւովն ազապոցն, յոյժ ողորմեցաւ
 եւ զթացաւ ի նոսա, որ եւ արտասուք հեղան յաշացն, եւ լնւ համարեցաւ զվերկուրին

2 ի ձեռն] արքայն add. B — հայրապետին om. B || 7 ի տապաւոտէ] տապաւոտ B || 8 Անհնա-
 րին] Անհնար B || 90 էլեալ] երթեալ B || 13 մեծաւ] արտասուալից B || 16 հեղան] հեղուին B.

Au sujet de saint Constantin, le grand empereur: comment il crut au Christ
 par l'entremise du pontife Sylvestre.

Constantin (*Kostandianos*), l'empereur de Rome, était idolâtre et, entraîné
 par sa femme Maximina qui était la petite-fille de l'empereur Dioclétien, il
 persécutait les chrétiens. Il fit tuer beaucoup de fidèles qui ne voulurent pas
 sacrifier aux idoles. Le bienheureux Sylvestre prit ses disciples avec lui et
 s'enfuit à la montagne, où il se tint caché.

Constantin fut atteint de la lèpre et de la fièvre et tous les médecins
 ne * purent le guérir. Des sectaires lui dirent : « Il te sera impossible de guérir, * A fol. 150
 à moins que tu ne rassembles des enfants sains, et que tu remplisses de leur
 sang un bassin, dans lequel tu entreras nu pendant que le sang est encore
 chaud; tu te laveras avec leur sang, et ensuite tu guériras. »
 v° b.

Il en donna l'ordre et on rassembla promptement beaucoup de jeunes
 enfants, en nombre infini. L'empereur se rendit au Capitole au temple des
 idoles; alors les mères des enfants accoururent tenant les enfants entre leurs
 bras, avec de grands soupirs, les cheveux en désordre, le sein aux lèvres
 des enfants, et se jetèrent devant l'empereur avec de gros sanglots. Celui-ci,
 voyant la désolation et la douleur des mères, les pleurs des enfants, eut
 grande pitié et compassion d'eux, à tel point que les larmes lui coulèrent des

նոցա բան գառողջութիւն անձին խրոյ, եւ արձակեաց զնոսս ուրախացիլ ի չարիս խրեանց, տուեալ_ նոցա ծախս եւ սոճիմս :

Եւ ի զիշերին չաչնմիկ երեսեցան թագաւորին Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալքն Քրիստոսի եւ սանն. Սրովհետեւ պորձեցար աղաչոյն տատել բան անձին բո՛ եկար չաչնութիւն բեզ_ : Երբ առաքեան չաչ անան լեառն եւ բերցեն առ բեզ_ զեպիսկոպոստ-
պեան Սեղբատրոս, եւ նա պատրաստեաց, բեզ_ առպան ջրոյ եւ բուսոյիս աշու, եւ
բժշկեացիս * չանբժշկելի բորստութենեղ :

* A fol. 151
r. a.

Եւ ընդ առաւտան առաքեաց ի լեառն եւ սարան զնա. եւ նա կարձէր եկիւ ի
մարախրստութիւն տանէին, որ եւ ուրախութեամբ երթուցր : Եւ մտեալ տաջի
թագաւորին՝ ալջոյն ետ : Եւ ստէ, զնա. Էն տառուածք բո՛ որ անուանին Պետրոս եւ
Պօղոս : Պատասխանի ետ Սեղբատրոս. Ոչ են զորոս տառուածք՝ ալլ ծառայք են
Բառուծոյ, եւ Բիսուսի Քրիստոսի առաքեալք :

Ըսէ թագաւորն. Սրմիկ կերպարանօք են, եւ կամ չորչափ հասակի : Եւ հանեալ ի
ձոցոյ խրմէ՝ պատկերս փորձնա սրոց առաքելոցն եցոյց թագաւորին, եւ տեսեալ
ճանկաւ եւ ստէ. ճշմարիտ զորոս են զոր տեսի չանուրջս :

15

Եւ առժամայն լլկին զաւագանն ջրով, եւ երթեալ ի տեղին օրհնեաց Սեղբատրոս
զջուրն, եւ մերկացուցեալ զթագաւորն՝ լջոյց ի ջուրն, եւ բոյս փայլեաց ի վերայ
ջրոյն եւ ձեռն մերձեցաւ յերկնից ի մարմին նորա, եւ եղև ճարձատաւմն օրպէս ի

4 տան] տապին B || 5 անուն] եկէ B || 10 զնա] թագաւորն add. B || 12 Բառուծոյ եւ
Բիսուսի om. B || 17 եւ բոյս փայլեաց ի վերայ ջրոյն om. B.

yeux, et il préféra leur salut à sa propre guérison: il les renvoya pleins de joie chez eux, en leur distribuant des gratifications et des pensions.

Cette nuit-là, les apôtres du Christ Pierre et Paul apparurent à l'empereur et lui dirent : « Puisque tu as eu plus de pitié des enfants que de ta personne, nous sommes venus à ton secours. Tu enverras à telle montagne et tu feras venir à toi l'archevêque Sylvestre; il te préparera un bassin d'eau, tu t'y baigneras et tu guériras de ta lèpre incurable. »

* A fol. 151
r. a.

Au matin, il envoya à la montagne et on ramena (Sylvestre); et lui croyant qu'on le conduisait au martyre, marchait avec joie. Il se présenta à l'empereur et lui donna le salut. (L'empereur) lui dit : « Parmi tes dieux y en a-t-il qui s'appellent Pierre et Paul? » Sylvestre lui répondit : « Ce ne sont pas des dieux, mais des serviteurs de Dieu, et des apôtres de Jésus-Christ. »

L'empereur dit : « Comment sont leurs traits, et quelle taille ont-ils? » (Sylvestre) sortit de son sein de petites images des saints apôtres, et les montra à l'empereur, qui les regarda, les reconnut et dit : « En vérité, c'est eux que j'ai vus dans mon rêve. »

On remplit aussitôt un bassin d'eau, Sylvestre s'y rendit et bénit l'eau, puis ayant fait déshabiller l'empereur, il le fit descendre dans l'eau; une lumière brilla sur l'eau et une main du ciel s'approcha de son corps; il y eut

տապալեւ, եւ անկան իբրեւ կեղեւանք յանձնէն եւ կլից զջուրն, եւ ել ճարուր ճարմնով :
Եւ մկրտեցան յառուր յաշնմիկ ի ձեռաց Սեղբեաստոսի՝ ոպիր երկստասան հապար ի
գետն, որոց զգեցոյց թապաւորն հանդերձս սպիտակս եւ վեշարկուս եւ կօշիկս, եւ
խրարանչիւր մօմեղէն ի ձեռս :

5 Եւ զրեաց հրամանս թապաւորն, եթէ որ հայհոյեացէ զՔրիստոս՝ զկէս ընչից իւրոց
չարքունիս ապցեն, * եւ անխափան եւ անարգել ո՛վ եւ կամեսցի մկրտեցի, եւ աներ- * A fol. 151
կիւղ լիցին ի կործանել զպատկերս կոպցն : Եւ շինեաց թապաւորն եկեղեցի անուամբ
սուրբ Փրկիչ, եւ ինքնին բրէր եւ հանէր զհողն եւ զներ զբարինսն : Եւ հրամայեաց ի
մէջ հրապարակին աղաղակել զօրտկանացն մեծաւ բարբառով քառասնիցս անգամ
10 եթէ. Քրիստոս ճշմարիտ Աստուած է. եւ եթէ եկեղեցիք Քրիստոսի բացցին տասն
անգամ, եւ որք զՔրիստոս ոչ պաշտեն՝ թշնամիք են թապաւորութեանս իմոց, տասն
անգամ. եւ որ կեցոյց զթապաւորն Աստուած է, երեսուն անգամ. եւ որ զՔրիստոս
պաշտէ՝ չարածամ չաղթով է, տասն անգամ. եւ որք ոչ հաւատան ի Քրիստոս ի
ճշմարիտ Աստուած՝ Ելցեն ի քաղաքէս, քառասուն անգամ :

15 Իսկ Հեղինէ մայրն Կոստանդլանոսի արքային՝ էր ի Բիւթանիա եւ երկու թուռներն
ընդ նմա, Կոստանդլինոս եւ Կոստաս : Եւ ժողովեցան առ նա հրէայք եւ ասեն. Որպին
քո թապաւորն մեր՝ բարիորդ արար զի եթով զկուռսն, բայց ճշմարիտ հաւատ ոչ ստացաւ .

1 եւ ելից զջուրն] ի ջուրն B || 9 քառասնիցս անգամ om. B || 10 տասն անգամ om. B ||
11 տասն անգամ om. B || 13 տասն անգամ om. B || 14 քառասուն անգամ om. B ||
16 հրէայք] բազումք add. B.

un grésillement comme d'une poêle, des pellicules se détachèrent du corps et remplirent l'eau, et (l'empereur) en sortit sain de corps. Ce jour-là, douze mille personnes furent baptisées dans le fleuve des mains de Sylvestre, et l'empereur les fit habiller de vêtements blancs, de manteaux et de chaussures, et chaenn (eut) un eierge en main.

L'empereur écrivit des ordres : « Quiconque blasphémera le Christ, aura la moitié de ses biens confisqués par le trésor impérial; * quiconque voudra se
faire baptiser, ne sera ni inquiété ni gêné; aucune crainte pour ceux qui ren- * A fol. 151
verseront les statues des idoles. L'empereur édifia une église dédiée au saint
Sauveur : lui-même creusait, enlevait la terre et posait les pierres. Il ordonna
qu'au milieu de la place des soldats erient à haute voix : quarante fois, que le
Christ est vrai Dieu; dix fois, que les églises du Christ peuvent s'ouvrir; dix
fois, que ceux qui n'adorent point le Christ sont des ennemis de l'empire;
trente fois, que c'est Dieu qui a guéri l'empereur; dix fois, que celui qui
adore le Christ est toujours vainqueur; quarante fois, que ceux qui ne croient
pas au Christ, vrai Dieu, doivent quitter la ville.

Hélène, mère de l'empereur Constantin, se trouvait en Bythinie avec ses deux petits-fils Constantin et Constans. Les Juifs se rassemblèrent auprès d'elle et dirent : « Ton fils, notre empereur, a bien fait d'abandonner les

որոց գրեան սա նա զի իրիտաւեցի եւ յեցի հրէայ սրպէս եւ ձեր : Եւ նորա անարգեալ զնոսս ինձնամոռք զարձալ :

Եւ զրեաց սա սրբին խր զի հաստատեացէ զհաւատ բրիտանեւթեան, եւ արտացէ ժողով բրիտանեւթի կալիսկարտաց եւ հրէից վարդապետաց, եւ խօսեցին ի ծարար-
 A fol. 151 V^o a. թից զրոց ընդ ձիմեանս : Եւ ժողովեցան ըստ հրամանի զշխալին Հեղինեայ՝ ի * հրէից. 5
 զպիրք եւ օրինաւորք երկատոտան, եւ ի բրիտանեւթի կալիսկարտաց բառն եւ չարք, որոց էր զուի երանելին Սեղբետարս. նոսա եւ թաղաւորն ի ձեջ կալիսկարտացին, եւ ի հրէից զարտցն Բրիսաթար սկսաւ զսաւաջարչակ վկայաթիւնս ծարարեւթիցն որ վասն Բրիտանի ի բաց ընկեալ : Իսկ սուրբն Սեղբետարս բոս Հարով սրով, եւ չաշտնապէս եցոյց զվկայաթիւնս ծարարեւթիցն ի Բրիտան՝ վասն չախտեանեան եւ 10
 անակցեանեան սատուածութեանն, եւ զծարգեղութիւնն չեոին ժամանակի ի սրոց կուսէն Կատուածածնէն :

Եւ չարացեալ զիւր մին՝ Զամբրի անուն, սաէ զիմագաւորն. Հրամայեան տնեւ զուլ մի, եւ եւ խօսեցալ չունին եւ սաւածայն ստատիկ : Եւ չարած խօսեցաւ Զամբրի չունին եղինն եւ հերձաւ ընդ ձեջն : Եւ սաէ զիմագաւորն. Եթէ չարացէ Սեղբետարս 15
 բանիւ միայն՝ զիտաւջիւր, ով իմագաւոր, որ եւ բանք խր ճշմարիտ են : Եւ ազիթեալ սա Կատուած սրբոյն՝ կենդանացաւ զուին : Ասէ թաղաւորն. Արման է հաւատալ

S ծարարեւթի ծարարեւթիւն B || 11 չեոին ժամանակի չեո ժամանակաց B || 13 եւ չարացեալ . . . զսատուեաց զՍեղբետարս om. B.

idoles, mais il n'a pas acquis la vraie foi; écris-lui donc de se faire circonci-
 et de devenir juif comme nous. » Elle les méprisa et les renvoya avec injures.

Elle écrivit à son fils, afin d'affirmer la foi chrétienne, de convoquer un
 conseil d'évêques chrétiens et de docteurs juifs, pour qu'ils discutent entre
 eux sur les livres des prophètes. Ainsi, on réunit sous l'ordre de la reine
 A fol. 151 V^o a. Hélène, * du côté des Juifs, des scribes et des docteurs de la Loi, au nombre de
 douze, du côté des chrétiens, vingt-quatre évêques, à la tête desquels se
 trouvait le bienheureux Sylvestre. L'empereur siégea au milieu des évêques.
 Abiathar, du groupe des scribes juifs, commença de réfuter les témoignages
 prophétiques des prophètes au sujet du Christ. Alors, saint Sylvestre, plein du
 Saint-Esprit, démontra clairement les témoignages des prophètes au sujet du
 Christ, de sa divinité éternelle et sans commencement et de son incarnation
 à la fin des temps, de la sainte Vierge, mère de Dieu.

Un mage, nommé Zambri, se leva, et dit à l'empereur : « Ordonne d'ame-
 ner un taureau et je lui parlerai à l'oreille et il crèvera aussitôt. » Lorsque
 Zambri eut parlé à l'oreille du bœuf, il éclata par le milieu; et il dit à l'empe-
 reur : « Si Sylvestre le ressuscite par sa seule parole, tu sauras, ô empe-
 reur, si ses paroles sont vraies. » Le saint pria Dieu et le taureau reprit vie.
 L'empereur dit : « Il est préférable de croire à celui qui rend la vie qu'à celui

կեցուցանողին քան ծախացուցանողին : Եւ տեսեալ Տրէիցն զոր արար Սեղբեստրոս
անկան ամենեքեան յոտս նորա եւ հաւատացին ի Քրիստոս եւ մկրտեցան :

Եւ յոյժ ուրախ եղեւ Թադեոսըն, եւ մեծագէտ պատուեաց զՍեղբեստրոս : Եւ այնպէս
փալկաց * սուրբ հայրապետն յեկեղեցին Ատուռձայ, զի զհիւանդս բժշկէր ազօթիւք
5 միայն, եւ զզեւս ի մարդկանէ հալածէր, եւ բազում հրէայս եւ հեթանոսս զարձաց
յատուռածգիրառութիւն : Եւ եղև զլիաւոր երեք հարիւր եւ ասան եւ ութ եպիսկոպոսացն
որ ժողովեցան ի Նիկիայ առաջին սինհոդոսին : Եւ ի բարիոր ծերութիւն հասեալ՝
հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս՝ Յունվարի Բ :

[Ե * Յաչամ աւուր չիշատակ է երանելոյն Գրիգորի պարսկի :

10 Էր սա ի աւժիկ ազգէ, յաւուրս Խորովու որդւոյ Կառատոյ Պարսից արքայի,
ծնեալ յանհաւատ ծնողաց, եւ եկեալ ի Հայս բնակեցաւ ի Գուին բալար, եւ ընկա-
լեալ զսուրբ հաւատս Քրիստոսի մկրտեցաւ. եւ մտեալ ի վանս եղև կրօնաւոր
աւարքինի : Եւ յորժամ Գենշապուհ պարսկի մարդկան եկն ի Հայս՝ լուաւ յասն սորա
թէ քրիստոնեայ եղեալ է, կալաւ զնա՝ եւ ստիպէր զառնալ անդրէն ի կրօնս Պարսից .
15 այլ նա հաստատուեւ եկաց ի հաւատս, եւ խոստովանեցաւ զՔրիստոս Ատուռձ. եւ
հրամանաւ բռնաւորին ընկալաւ զմահ վկայական՝ Յունվարի Բ :]

* B
p. 6 b.

qui la détruit. » Les Juifs, témoins de ce qu'avait fait Sylvestre, tombèrent tous
à ses pieds, crurent au Christ et furent baptisés.

L'empereur fut au comble de la joie et honora grandement Sylvestre. Le
* saint pontife brilla dans l'église de Dieu, à tel point qu'il guérissait les
malades par ses seules prières, et qu'il chassait des hommes les démons ; il
convertit beaucoup de Juifs et de gentils à la science de Dieu. Il fut le chef
des trois cent dix-huit évêques qui se rassemblèrent au premier concile de
Nicée. Il parvint à une bonne vieillesse, et reposa en paix dans le Christ, le
2 Janvier.

[Ե * En ce jour, commémoration du bienheureux Grégoire le persan.

Il était de la race des Rajiks aux jours de Khosroès, fils de Kavats, roi de
Perse, né de parents infidèles ; il vint habiter l'Arménie, dans la ville de
Dovin, reçut la sainte foi du Christ et se fit baptiser. Il entra dans un couvent
et devint un religieux vertueux. Lorsque Denchapouh, le satrape persan, vint
en Arménie et apprit qu'il (Grégoire) était devenu chrétien, il le fit arrêter et
l'obligea à revenir à la religion des Perses ; mais il tint fermement dans sa
foi, confessa le Christ Dieu, et sur l'ordre du tyran, reçut la mort du martyre,
le 2 Janvier.]

* B
p. 6 b.

* A fol. 151
v° b.

Քաղաքի Իջ և Յանիարի Գ : Վկայարանութիւն սրբոյն Գորգիտի :

Ուս էր ի Կեսարիայ Կապադովկիայոց, չաճա Լիկիանոսի կապադա սրբոյն. և էր պատուով հարիւրապետ, և հաւատով բրիտանեաց : Եւ վասն հարածանայ ժամանակին եկեղ զգործականութիւնն և Էլ ի լեւոն, և լմակէր միտչն սուտնձինն ընդ զսգանա և ընդ վաջրի երէս :

5

Եւ ի միտմ սուր Էջ ի լեւոնէն, և համարձակութեամբ վասն ճշմարիտ հաւատոյն Քրիստոսի չորժամ զձիւրնկայ խաբսն կատարէին, եմատ ի մէջ ժողովրդեանն և առէ մեծաւ բարբառով. Գաին զիս սր ոչն խնդրէին, երեսկոյց աջնոյիկ սր զիսն ոչ կամէին, պատառտանի տրտրից սրոյ ոչն հարցանեն : Եւ սոժամոյն կաբսն զիս և սուրան
 * A fol. 152
 1° a. սո իշխանն բարբառին, և խօսեցաւ ընդ նմա բալում խոսածամբ և * ողբանոր, և ոչ
 կարոյց վիտնել զիս ի հաւատոյն Քրիստոսի. ապա սպառնալոց և հարուածովք ջանացեալ, և նա առաւել ևս աղաղակէր. Քրիստոնեաց էմ, և Քրիստոսի ծառայ և ոչ ուրանում զիս, և զիսուս ոչ պաշտեմ :

10

Եւ նոյնիւմոյն ի ձիւրնկայ առաքելոն սուաջն աճենայն ժողովրդեանն հատին զլլուխ նորա վասն անուանն Քրիստոսի Յանիարի Գ, և եղաւ ի նոյն բարբառին 15

1 Վկայարանութիւն . . . Գորգիտի] Վկայութիւն սուրբ վկային Գորգիտի || 2 Կապա-
 փովկիայոց] Կապադովկիայ B || 4 ի լեւոն] ի լերինա B || 6 հաւատոյն] խոստովանութեանն
 B || 10 ընդ նմա om. B || 12 և Քրիստոսի ծառայ om. B || 13 զիս] զՔրիստոս B.

26 KALOTZ, 3 Janvier.

Martyre de saint Gordius.

Il était de Césarée de Cappadoce, aux jours de l'empereur idolâtre Licinius (*Likianos*); il avait le grade de centurion, et était de foi chrétienne. A cause des persécutions de son temps, il quitta le service militaire et se retira sur une montagne, où il vivait seul avec les fauves et les bêtes sauvages.

Un jour, il descendit de la montagne, et, pour proclamer avec hardiesse la vraie foi du Christ, il se mêla à la population, le jour des courses de chevaux et dit à haute voix : « Ceux qui ne me cherchaient pas m'ont trouvé, je suis apparu à ceux qui ne voulaient point de moi, et je répondrai à ceux qui ne m'interrogent point. » On l'arrêta aussitôt et on le conduisit au gouverneur de la ville, qui lui parla doucement et avec des * promesses, mais il ne put le détourner de la foi du Christ; ensuite il le pressa, avec des menaces et des coups, mais (Gordius) criait de plus en plus : « Je suis chrétien, et serviteur du Christ, je ne le renie point, et je ne sers point les idoles. »

Aussitôt dans l'arène des courses de chevaux, en présence de tout le peuple, on lui trancha la tête pour le nom du Christ, le 3 Janvier, et il fut

* A fol. 152

1° a.

Կեսարիայ : Եւ յետոյ սուրբն Բասիլիոս Կեսարիոյ արքեպիսկոպոսն ներբողեան ձա-
ռիւք պատուեաց զնա, եւ շինեաց վկայարան յանուն սրբոյ վկային Գորգիոսի :

[B * Տօն է մարգարէին Մաղաքիայի, որ թարգմանի հրեշտակ :

Սա յետ զարձի գերութեանն ճնաւ ի Սաւրէս, յապէէ Ղեւեայ. եւ մինչդեռ ամենուն
5 եւս մանուկ էր բարիորդ եւ գեղեցիկ կեանա եկաց, եւ սուսինի վարուք վարէր յոյժ .
վասն որոյ ամենայն ժողովուրդն պատուէր զնա իրբեւ զսուրբ անարատ եւ հեղ : Եւ
կոչեցին զնա Մաղաքիա, բանգի եւ տեսեամբն էր վաչերուչ. եւ ի մարգարէանալն ի
հրեշտակէ Աստուծոյ ընդունէր զխորհուրդս եւ զմեկնութիւնս :

Գուշակեաց զխափանիլն Ահարոնեան բաճանալութեանն, եւ աւետարանեաց զպա-
10 րուսան Քրիստոսի յաշխարհ՝ յատճընթացութեամբ հրեշտակի իւրոյ՝ երկրորդ եղիպի,
այսինքն Յովհաննու Կարապետի. եւ եւս մանուկ զոյով յաւելաւ սու հարս իւր, եւ
թաղեցաւ յապարակի իւրում :

Յայժմ աւուր յիշատակ երանելոյն Ստեփաննոսի վարդապետի :

Սա էր ի զաւառէն Տօսրայ՝ յԱրտամէտ գեղջէ, որվի տէր Յուսիկ բաճանալի :
15 Ընդ ժամանակս ընդ աշնոսիկ յորժամ արշաւեցին աշխարհաւոր ազգն * Թաթարաց ի
Հայաստան, ոմանք ի նոցանէ զունդ կամեալ զիմեցին ի Վասպուրական աշխարհ, եւ

* B
p. 6 b.

* B
p. 7 a.

1 Կեսարիոյ արքեպիսկոպոսն] Կեսարացին B — ներբողեան] ներբողական B.

inhumé dans cette même ville de Césarée. Plus tard, saint Basile, archevêque de Césarée, l'honora d'un panégyrique et fit construire une chapelle au nom du saint martyr Gordius.

[B * Fête du prophète Malachie, nom qui se traduit « ange ».

Il naquit, après le retour de la captivité, à Sopha (*Soukhès*)¹, de la tribu de Lévi. Étant encore tout jeune, il avait une bonne et belle conduite, et menait une vie très vertueuse; c'est pourquoi toute la population l'estimait comme saint, sans tache et doux. On l'appela Malachie, car il était bien de figure, et quand il prophétisait, il recevait les symboles et les commentaires de l'ange de Dieu.

Il annonça l'abrogation du sacerdoce aaronique, prédit la venue au monde du Christ précédé de son ange, * le second d'Élie, c'est-à-dire de Jean le pré-
curseur. Il était encore jeune quand il alla rejoindre ses ancêtres, et fut enterré dans sa terre.

* B
p. 6 b.

En ce jour, commémoration du bienheureux docteur Étienne.

Il était de la province de Tosp, du village d'Artamet, fils du prêtre Ter Houssik. A cette époque, lors de l'incursion en Arménie des * Tartares, nation qui sème la ruine des pays, plusieurs d'entre eux formèrent un groupe

* B
p. 7 a.

1. Les autorités grecques de la vie de Malachie donnent communément ἐν Σοφῶν ou ἐν Σοφῶν (sic. *Syn. Cp.*) La recension d'Épiphane, que Scherman désigne par G., porte ἐν Σοφῶν, cf. *Propheten-und apostollegenden*, t. II, 31, 3, Leipzig, 1907, p. 72.

Հարին զգաստն Տաթայ եւ Մշտունեաց, եւ տին տար եւ զերի բազում, ընդ որս ի զերսիկն վարեցին եւ զկին երկուս ունին բարեպաշտի Մուսիկ կոչեցերայ, եւ տարեալ ի Գաւրեժ՝ վաճառեցին ամիրայի ունին աշտպետայ, եւ զի տիկին ամիրային Բիրի անուն բրխտունեայ էր հաւատաւ յանգորբոս կարս զնա :

Իսկ Մուսիկ երեց ի խնդիր եկալ կնոջ խրայ ի բազում տեղիս, զնայ եւ եղև 5 զնա ի Գաւրեժ. եւ աղաչանս ծառայց առ տիկինն Բիրի ապտուլ զնա. եւ տիկինն զիջեալ չաղաչանս երկուսն ապտուեաց զկինն. չաւել ապլ նմա հինգ հարիւր դահեկանս առ ի հոլալ զկարեւոր պետս խրեանց. եւ ոչ ալ ինչ խնդրեաց վախարհն՝ բացց պաշտ միայն. Զի չորժամ, սակ, լինիցի ձեզ որդի որ ելլէ ի կարպ բահանալովեան, զառաջին պատարապն ծառայցէ վասն հոլոյ իմոյ :

10

Եւ Մուսիկ երեց առեալ զկինն խը՝ եկն յԱրամեւտ, եւ չնա տարուց միոյ եղև նմա որդի զոր կոչեաց Սահփաննոս. որ անդտին ի տիս մանկութեան կրկնալ վարձեցաւ ի վարս բարխ եւ ի կրօնս աստուածաբաշտովեան :

Եւ չորժամ ի պատանեկութեան էր՝ չաուր միւսմ տարեցաւ ի հօրէն խրմէ ի զիւրն Ընկլ տանել զյորեան չափրին, եւ էր չաուրս չաչնտիկ նապալովն հայլ, 15 եւ աղբատք տատալէին չոյժ : Եւ ինքն Սահփաննոս ի բերին զաղաղեալ յորեանն՝ տեսեալ ի ճանապարհին զմանկունս աղբատայ բաշխեաց զամենայնն ի նոսա ախով խրով. եւ չորժամ զատարկացաւ պարին՝ անտես ի մարդկանէ ելլց զայն մոխրով եւ

et envahirent le pays de Vaspourakan, dévastèrent la province de Tosp et de Rechtounikh, et emportèrent un grand butin et de nombreux captifs. Parmi ceux qui furent conduits en captivité, se trouvait la femme d'un prêtre pieux, nommé Houssik; elle fut conduite à Tauriz et vendue à un émir infidèle; mais comme l'épouse de l'émir, nommée Bibi, était de foi chrétienne, elle la garda en paix.

Le prêtre Houssik, à la recherche de sa femme, visita bien des endroits et la trouva à Tauriz. Il présenta des supplications à la dame Bibi pour qu'elle la libère. La dame acquiesça aux prières du prêtre, libéra la femme et, en outre, lui accorda cinq cents écus pour subvenir à leurs besoins, et elle ne demanda en échange que cela seulement : « Si jamais, dit-elle, vous avez un fils qui arrive au sacerdoce, qu'il offre sa première messe pour mon âme. »

Le prêtre Houssik prit sa femme, vint à Artamet et, un an après, il eut un fils qu'il nomma Étienne et qui, dès l'enfance, fut exercé et instruit dans les bonnes mœurs et la pratique de la piété.

Devenu jeune homme, il fut, un jour, envoyé par son père au village d'Ankel, porter du blé au moulin. En ce temps-là, il y avait disette de pain et les pauvres souffraient beaucoup. Étienne, en rapportant le blé moulu, vit sur son chemin des enfants de pauvres et leur distribua tout, poignée par poignée. Lorsque le sac fut vidé, il le remplit, loin du regard des gens, de cendre et de

աւազով ի վիւզ անկր, եւ բերեալ չ՛Արտամէտ եղ զզրատուն ի գաւթի տանն, եւ ինքն փախուցեալ զնայ ի Բերկրի :

Իսկ ճեօլքն նորա բացեալ զպարկն եւ գտեալ ի նմա ալիւր լը՝ արարին հայ. * եւ խնդրէին զՍտեփաննոս զն կեկալ կերկցէ հայ, եւ ոչ գտանէին. եւ չեա որոնելոց ի բազում տեղիս, եւս եւ ի Վան քաղաքի եւ յՍասան, զարձան ի տունս իւրեանց, եւ լալին անմխիթար սլով զցալս եւ զցերեկ :

* B
p. 8 a.

Եւ չեա տանն աւուրց պատմեաց նոցա աչք ոմն թէ տեսի զՍտեփաննոս յայտ նիշօր ի կողմանս Բերկրիոց, ի վիւզն Անի : Յայնժամ սրբախացեալ Յուսիկ վազվազակի չորաւ անկր, եւ եկիտ զնա ի վանսն որ կոչէր Արկերան. եւ հարցեալ զպատճառս փախտեան նորա, լուաւ ի նմանէ վերսն եւ սքանչացաւ : Յայնժամ ծանոցց նմա հայրն զտապնալ մօր նորա, եւ ստիպեաց զնա զնալ ընդ իւր ի տուն, եւ նա ոչ էաւ յանձն. Աստուած էած զիս, ասէ, յայտ տեղի աշպարի իմն օրինակաւ կրօնաւորիլ ինձ աստէն եւ ծառայել նմա, աստ կեցից եւ աստ մեռացց : Եւ իբրեւ շատ ողբեաց հայրն, ասեն յՅուսիկ միտքանք ուխտին. Գնա՛ զու ի տուն քո, եւ աւեալ բերցես զմայր տղալիկ զի եւ նա տեսցէ զկա եւ մխիթարեսցի :

Եւ ի հաւանիլ նորա ի կարգ քահանայութեան՝ ծանոցց նմա հայրն զգերիլ մօրն եւ զաղատին, եւ զխնդիր հացուածոց Բիբի տիկնոջն : Եւ եղև ի չիշատակել Ստեփաննոսի զանուն նորա ի պատարապի, յայտնեցաւ նմա տեսիլ ահեղ, բանկի տեսանէր

sable dans le même village, et l'ayant apporté à Artamet, il amena l'âne dans la cour de la maison, et lui-même s'enfuit et alla à Berkri.

Ses parents ouvrirent le sac, le trouvèrent plein de farine, et en firent du pain. * Ils cherchèrent Étienne pour qu'il vint manger le pain, mais ils ne le trouvèrent point. Après avoir cherché en divers endroits jusqu'à la ville de Van même et à Ostan, ils retournèrent chez eux et pleurèrent jour et nuit sans trouver aucune consolation.

* B
p. 8 a.

Dix jours après, quelqu'un leur dit : « J'ai aperçu Étienne, tel jour, du côté de Berkri, au village d'Ani. Houssik, plein de joie, s'y rendit aussitôt et le trouva au couvent qu'on appelle Arkélan. L'ayant interrogé sur le motif de sa fuite, il apprit le fait et en fut émerveillé. Alors, son père lui apprit les inquiétudes de sa mère et l'engagea à rentrer avec lui à la maison, mais il refusa : « Dieu, dit-il, m'a amené ici d'une telle façon, pour que je devienne religieux ici et que je Le serve ; je vivrai et je mourrai ici. » Lorsque le père eut insisté longtemps, les moines du couvent dirent à Houssik : « Toi, va chez toi, et tu amèneras ici la mère de l'enfant, pour qu'elle le voie aussi et soit consolée. »

Lorsqu'il arriva à l'ordre du sacerdoce, son père lui fit connaître la captivité de sa mère, sa délivrance et la demande de prières de la dame Bibi. Lorsque Étienne mentionna le nom de celle-ci pendant la messe, il lui fut révélé

զինքն չեղր ծովու որ լի էր սրեամբ, եւ Բլբի ի մէջ նորա . եւ չափիկն նորա հանեալ
եղեւ ի ծով, անտի, եւ եղաւ ի ցածարի : Անդ որ չաղշաթիւն ըմբռնեալ Սաւփաննայի՝
երկարեաց յոյժ ի պահաւ անդ, եւ սարսափմամբ աւարտեալ զխորհարցի եջ ի բեմէն :
Եւ ի հարցանել վանականաց զգառածուն չամենայն՝ պատմեաց նոցա զիսն : Եւ
ի վապին իրբեւ սղաշեցին զնա ձիւսանկամ ծառայանել զգառարաց ոչ Լաւ չանձն
սակալ : Արեան ծովուն ոչ եւ կարաց ընդգէմ կալ :

* B
p. 8 b.

Եւ խոտակրան վարուք կացեալ ի նոյն վանա արգելանաց, հարկեալ՝ չալաց ընկարաւ
զգառածն վարդապետութեան : Եւ չերկարեալ ի բազում աւարս սրբութեամբ եւ
հայեկեղ վարդապետութեամբ եւ նշանադարձութեամբ փոխեցաւ առ Վերիստոս : Եւ ի
տապանել նորա զորձեցան բազում սրանչելք եւ բժշկութիւնք ականատեսաց եւ
զիւսահարաց :]

Քաղոցի Իկ եւ Յանվարի Դ : Տօն սրբոյն Զափնաթ-կրօնաւորի եւ Բիւննաթի զօրականի :

Սուրբն Զափնոս էր կրօնաւոր լեռնականաց ի Կիլիկեաց զառաւն, եւ բնակէր
ընդ զապանս անապատին մաշկեղնօր : Եւ լուաւ վասն նորա Դոմեթիանոս իշխանն,
եւ իջոյց ի լեռնէն : Եւ կացեալ առաջի՝ խոտաթխանեցաւ զՎերիստոս Աստուած : Եւ

12 Տօն] Վկայութիւն B — զօրականի] կոմենատրիօնի B || 13 Կիլիկեաց] Կիլիկիայ B ||
15 կացեալ] կացոյց B — զՎերիստոս] համարձակ add. B — Աստուած om. B.

une terrible vision : il se voyait au bord d'une mer pleine de sang et Bibi au milieu ; à sa prière, elle fut tirée hors de la mer et déposée sur le rivage. Étienne, saisi de stupéfaction, s'attarda longtemps à ce moment et, après avoir achevé le mystère dans l'horreur, il descendit de l'autel. Ses confrères moines lui demandèrent la raison pour laquelle il s'était attardé ; il leur raconta l'affaire. Le lendemain, lorsqu'on le pria d'offrir à nouveau le sacrifice, il refusa en disant : « Je ne peux pas résister à la vue d'une mer de sang. »

Il vécut dans ce même couvent d'Arkélan, d'une vie de grande austérité, et pressé par d'autres, il accepta le ministère de la doctrine. Ayant vécu de longues années avec sainteté et une doctrine pleine du Saint-Esprit, en accomplissant des miracles, il trépassa au Christ. Sur sa tombe eurent lieu bien des miracles et des guérisons d'infirmes et de possédés de démons.]

* B
p. 8 b.

27 KALOTZ, 4 Janvier.

Fête de saint Zosime, le religieux, et d'Athanase le soldat.

Saint Zosime était religieux vivant dans la montagne, originaire de la province de Cilicie, il vivait, (couvert) de peaux, avec les bêtes sauvages du désert. Le gouverneur Domitien (*Dometianos*) ayant entendu parler de lui, le

հրամայեաց շամփուրս հրացեալս արկանել չափանջս նորա, եւ ապա եռացուցին կաթնաց լի ավճառ եւ ընկեցին զնա ի ներքս. եւ անտի հանին կենդանի եւ կախեցին զլիւիւսը եւ վէժ մի մեծ կապեցին ի պարանոցն :

Եւ էջ սախւծ մի ի լեռնէն չորում բնակեալ էր սուրբն Զոսիմոս, որ էր ընդերակ
 5 նմա, եւ երարձ ուսովն * զվէմն, եւ զիմեցին ի վերայ նորա շին սպանցեն զնա, եւ * A fol. 152
 խոսեցաւ ծարպապէս եւ ասէ. Վասն զի խոստովանի զանուն Տեսաւն մերոյ Յիսուսի
 Քրիստոսի, որ վասն ծարպկան չարչարեցաւ, չարչարէք զսուրբը Աստուծոյ, որ աղօթիւր
 իւրովք զմեզ զրազանս յանապատի ընդկացոյց : Եւ զարհուրեալ իշխանն Դոմե-
 տիանոս՝ հրամայեաց իջուցանել զերանելին Զոսիմոս եւ կացուցանել սաւաջի իւր. եւ
 10 հարցանէր վասն ծարմանաւոյն Քրիստոսի : Եւ պատմեաց զամենայն իմաստս զիտու-
 թեան հաւատոցն Քրիստոսի : Եւ նա արձակեաց զնա ի կապանոցն եւ ի չարչարանոցն :
 Եւ նորա ելեալ զնաց ի լեռան ի վանս իւր : Դնաց եւ զկնի նորա Աթանաս զօրականն,
 եւ տեսեալ զգազանս զի երթեալ երկիր պազանէին սրբոյն Զոսիմոսի՝ հաւատաց ի
 Քրիստոս եւ բնակեցաւ առ նմա մինչեւ ի վախճանն իւր :
 15 Եւ չորսմամ զիտաց զվախճանն իւր սուրբն Զոսիմոս, ապաւնաց զԱստուծո, եւ

1 չափանջս] ընդ ականջս B || 3 ի պարանոցն] ընդ պարանոցն B || 4 Եւ էջ սախւծ ...
 զարհուրեալ om. B || 10 ծարմանաւոյն] ծարպանաւոյն B || 12 զօրականն եւ տեսեալ ...
 Յունվարի Դ] կոմենտարիոն եւ առ նմա բնակեցաւ ճգնողական վարուք, եւ որպէս անմեկնելի
 սիրով միացեալ էին ընդ միմեանս ի կենդանութեան իւրեանց, նոյնպէս անմեկնելի մնացին եւ ի
 մահու, քանզի ի միասին վախճանեցան ի խորս լեռանց Յունվարի Դ B.

fit descendre de la montagne. Mis en sa présence, il confessa le Christ Dieu. (Le gouverneur) ordonna de lui introduire dans les oreilles des broches enflammées, puis on chauffa un chaudron rempli de boue et on l'y jeta. L'ayant retiré vivant, on le suspendit la tête en bas et on lui attacha une grosse pierre au cou.

Un lion qui lui était familier descendit de la montagne où vivait saint Zosime et souleva la pierre de son épaule * ; on accourut pour le tuer, mais il * A fol. 152
 leur parla en langage humain et dit : « C'est parce qu'il confesse le nom de r^o b.
 Notre-Seigneur Jésus-Christ, qui souffrit des tortures pour les hommes, que vous martyrisez le saint de Dieu qui par ses prières nous a apprivoisés, nous les fauves du désert? » Le gouverneur Domitien, effrayé, ordonna de descendre le bienheureux Zozime et de l'amener en sa présence. Il l'interrogea au sujet de l'incarnation du Christ. (Le saint) lui expliqua tous les mystères de la science de la foi du Christ. Il le délivra des liens et des tortures. (Zosime) retourna à la montagne à son couvent. Le soldat Athanase le suivit et apercevant les fauves se prosterner devant saint Zosime, il crut au Christ et cohabita avec lui jusqu'à sa mort.

Lorsque saint Zosime connut l'heure de sa mort, il pria Dieu, et un

պատուակցա վիճն ի լերինն, եւ առ գերկուսանն ի ներքս, եւ աչնպէս աւանդեցին զհոգիս իսրեանց Յունվարի Դ :

* B
p. 8 b.

[B * ժողովումն Խոթանասան եւ Երկու սուրբ աշակերտացն Քրիստոսի :

Տէր եւ Աստուածն ձեր Կատու Քրիստոս ի փրկարարձ անօրէնութեանն իւրում, ընտրեաց նախ գերկուստան ասարեւորն, եւ ապա չես նոցա Երեւեցոյց ալ եւս Խոթանասան եւ Երկու աշակերտս :

Յապագս որոց ամէր ընդ Երկուստանան Լիմ, Հանձը բազումը եւս եւ ճշակը սովորը, սպաշեցէր զսէր հեճոցն զի հանցէ ճշակս ի հանձն իւր : Զորս չորեւոմ Երեւեցոյց ի ձեջ ալոցն ընտրելով, որպէս սրտամէ Դուկոս, ստաց Լիմ, Կնձացէր զանուանը ձեր զրեալ եւ չերկինս, եւ թէ. Տուս ձեզ իշխանութիւն կոխել զոճս եւ զկարխնս եւ զամենայն զօրութիւնս իշխանայն : Եւ աչնպէս զօրացուցեալ զնսս եւ պատուիրանադրեալ՝ ասարեայ ի բարոյութիւն արքայութեանն :

Զորս նշանակեաց նախ առ Մովսէսին՝ Խոթանասան եւ Երկու ձերօրն, եւ Խոթանասան եւ Երկու արձաւենեօրն որ չԼալնձ : Զորոց ընտրութիւնն եւ զժողովումն զԵրեւեցոյց զնսս յաշակերտութիւն, բաց որտէրով չալոց հետեւեցոյն՝ չոցմ սուր արար նոց ինքն Տէրն. զորոց զտանն կատարեմը ի չԼալրիլն ամոց չինն, որոց անուանըն անդ է զրեալ լիովատար :

rocher de la montagne s'entr'ouvrit et les reçut tous les deux à l'intérieur; c'est ainsi qu'ils rendirent leur âme, le 4 Janvier.

* B
p. 8 b.

[B * Élection des soixante-douze saints disciples du Christ.

Notre-Seigneur et Dieu, Jésus-Christ, dans sa mission salutaire, choisit d'abord les douze apôtres, et après eux il mit en évidence soixante-douze autres disciples.

C'est à leur sujet qu'il dit aux Douze : « *La moisson est grande, mais les ouvriers sont en petit nombre, priez donc le maître de la moisson afin qu'il envoie des ouvriers à sa moisson* ¹. » Et lorsqu'il les fit apparaître, en choisissant d'entre les autres, ainsi que le raconte Luc, Il dit : « *Réjouissez-vous de ce que vos noms sont écrits dans les cieus* ². » Et aussi : « *Voilà que je vous ai donné le pouvoir de fouler aux pieds les serpents et les scorpions de toute la puissance de l'ennemi* ³. » Après les avoir ainsi fortifiés et leur avoir donné ses commandements, Il les envoya prêcher le Royaume.

Il les avait déjà figurés du temps de Moïse par les soixante-douze vieillards ⁴, et les soixante-douze palmiers d'Alim ⁵. Et c'est aujourd'hui même que le Seigneur lui-même en fit leur élection et leur réunion en les choisissant parmi les autres qui Le suivaient. Nous célébrons leur fête le 9 Avril, où leurs noms y sont écrits au complet.

1. Luc. x, 2. — 2. Luc. x, 20. — 3. Luc. x, 19. — 4. Ex. xxiv, 1. — 5. Ex. xv, 27.

* Ի սմին առաւ փրացութիւն երանելոցն Վարդանայ նոր նահատակի :

* B.
p. 9 a.

Հաւատարիմ ծառայն Քրիստոսի Վարդան էր յերկրէն Բաղիշոյ՝ ի Գառվան զեղջէ, եւ ծախալ ի կարգ աշխարհի ունէր զառակա, լոյց ինքն սիրէր զառանձնութիւն . ստէպ զնաչր ի վանորայս եւ բնակէր ընդ միանձուես՝ հանապազորղեալ չափմա ի տուէ եւ ի զիշերի :

Սա լուեալ զբռնութիւն Շամշատին ամիրային որ ընդ աջն առաւ թագաւորաբար իշխէր ի Բաղէշ, եւ էր մահաբեր թշնամի բրիտանէից . եւ կալեալ զմի մի ի Քրիստոնէից բռնադատէր եւ նեղէր ուրանալ զՔրիստոս, եւ զառնալ ի կրօնա իւր . եւ բրիտանեայց որք ընդ իշխանութեամբ նորա էին՝ կալին ամենեկին յանհարկն տարակուսութեան, * ոչ հանդուրժեաց երանելին մնալ ի Գառվան, այլ չարուցեալ անտի եկն ի Բաղէշ յանդիման լինել նմա :

* B.
p. 9 b.

Եւ աղաչեաց զսմանա ի հաւատացելոց եւ ստէ . Եկնայք, ցուցէք ինձ զճանապարհ բերդին եւ զդուռն իշխանին, զի խօսեցայց ընդ նմա Եաղցրութեամբ, եւ ծանեայց թէ ընդէր նախատէ եւ նեղէ զագոս բրիտանէից զգնեալս արեամբն Քրիստոսի Աստուծոյ, եւ կամի ջնջել զգառուական վիճակ սրբոյ Լուսաւորչին մերոյ : Եւ ծաղր թուէին բանք նորա չաչս ամենեցուն, զի ոչ զխէին թէ սիրովն Աստուծոյ վառեալ՝ չանձն առեալ էր զչարհարանս եւ զմահ վասն Քրիստոսի :

Եւ զնայ ի դուռն ամիրային, եւ աղաչեաց զծառայս նորա տանել զինքն առաջի

* En ce jour martyrre du nouveau martyr Vardan.

* B.
p. 9 a.

Vardan, le fidèle serviteur du Christ, était du pays de Balesš, du village de Datvan; il se maria et eut des enfants. Toutefois, il aimait la solitude et visitait souvent les couvents, y vivant avec les moines, priant incessamment jour et nuit.

Or, il apprit la tyrannie de l'émir Šamsad-din (*Šamsadin*) qui dominait, en roi, à cette époque sur Balesš, lui le mortel ennemi des chrétiens, et de quelle manière il avait fait arrêter chaque chrétien, l'avait obligé à renier le Christ et à revenir à son ancienne religion, et que les chrétiens soumis à son autorité étaient livrés à la plus grande anxiété. Le bienheureux * n'eut plus la patience de rester à Datvan, il quitta l'endroit et se rendit à Balesš pour se présenter à l'émir.

* B.
p. 9 b.

Il pria quelques fidèles en leur disant : « Venez, montrez-moi le chemin de la forteresse et le palais du gouverneur, afin que je lui parle avec douceur et apprenne pourquoi il insulte et opprime la nation chrétienne achetée par le sang du Christ Dieu, et veut détruire le précieux diocèse de notre saint Illuminateur. » Ses propos parurent ridicules aux yeux de tous, car ils ne savaient point qu'il était animé de l'amour de Dieu et qu'il avait accepté d'avance les tortures et la mort pour le Christ.

Il se rendit donc au palais de l'émir et pria ses serviteurs de le mettre en présence de l'émir, parce qu'il avait quelque chose d'important à lui com-

ամիրային, որպէս թէ տնկցի կարեւոր ինչ տեղ նմա . եւ ծառայքն հրամանաւ ամիրային ծածկն ի ներքա : եւ ճամշատին կարծեալ թէ եկեալ իցէ դռնաւ ի կրօն խոր, խնդրեալով ընկալաւ զնա եւ տաւ : Զինչ տնիս խօսել ընդ իս : Ասէ զնա Վարդան . Լոր ինչ բաղցրութեամբ տէր իմ, եւ եւ զու ձեռք արարչի տեղգծուած եմք, եւ երկորինա ձեռք հօր Արամայ որդիք : եւ զինչ տեղի իցէ քո զե բռնանաւ ի վերայ իմ եւ ի վերայ ազգոյ բրիտանեկոյ, եթէ Աստուած բեղ իշխանաւթիւն եւս եւ ինչ տարիութիւն, ոչ էր պարտ աջու ձեռամտիլ եւ բռնանաւ ի վերայ ձեր :

Եւ ճամշատին դուռարեալ ընդ համորձակութիւն նորա սկսաւ նախատել զօրէնա բրիտանեկոյ, եւ ստիպէր չորացուիլուն . եւ նա աներկիւզ վտառհալութեամբ խառովանեցաւ զՔրիստոս Աստուած : Ընդ որ բարկացեալ բռնաւորն չարեաւ ի տեղաջէն, եւ երկորումք Զեւօր խրովք եհար զզուիս նորա : եւ նա տաւ . 'Այ ամիրայ եթէ երկնէն եւս ի հարկանեկոյ քո ոչ գալիս առ բեղ, ալ եւս վասն սիրոյն Քրիստոսի Աստուծոյ իմոյ յանձն տեսաւ եմ զմահ . զե զնա տեսնել արժանանամ չորձամ փոխիմ չաշխարհէս :

* H
p. 10 a. Զնայեմամ հրամայեաց ամիրայն եւ տարան զնա ի բռնոյ ձերկ եւ բռն եւ . զխիւրաց, եւ էին աւուրքն ձմերայնոյ եւ ցուրտ սաստիկ . եւ եղին զնա ի կոճեղս եւ զաւուրս երիս չարչարեցին . ալ եւս որհնէր զԱստուած եւ տաւ . 'Գոհանամ զբէն Քրիստոս Աստուած իմ, որ արժանի արարեր զճառագս քո լինել բեղ չարչարակոյ . արդեմ զբեղ տուր ինչ զօրութիւն համբերել տանջանայս եւ զալ առ բեղ :

muniquer. Les serviteurs l'introduisirent sur l'ordre de l'émir. Samsad-din, supposant qu'il était venu pour revenir à sa religion, le reçut avec joie et lui dit : « Qu'as-tu à me dire ? » Vardan lui répondit : « Seigneur, écoute-moi avec bienveillance, moi et toi, nous sommes les créatures du même créateur, nous sommes tous les deux les enfants du même père, Adam. Qu'as-tu de plus qui te fait exercer cette tyrannie sur moi et sur d'autres chrétiens ? Si Dieu t'a donné le pouvoir et à moi la situation de serviteur, il n'y a pas là une raison pour toi de t'enorgueillir et d'exercer la tyrannie sur nous. »

Samsad-din, vexé de son audace, se mit à injurier les lois chrétiennes et le pressa d'apostasier. Mais lui, il confessa avec une assurance intrépide le Christ Dieu. Sur quoi le tyran, irrité, se leva de sa place et de ses deux mains lui frappa la tête. (Vardan) lui dit : « O émir ! si j'avais eu peur de tes coups, je ne serais pas venu à toi, mais j'ai accepté la mort pour l'amour du Christ, mon Dieu, pour que je me rende digne de le voir lorsque j'aurai trépassé de ce monde. »

* B
p. 10 a. L'émir ordonna alors de le conduire en prison, nu, pieds nus et tête nue ; c'étaient les jours d'hiver et il faisait grand froid. On le mit à un tronc et on le tortura pendant trois jours, mais lui, il bénissait Dieu et disait : « Je te remercie, Christ mon Dieu, qui as rendu digne ton serviteur d'être ton compagnon de torture. Je te prie, donne-moi la force d'endurer les tortures et de venir à toi. »

Հրամայեաց ամիրայն եւ զարձեալ տարան առաջի իւր : Ասէ Վարդան . Որով իրաւամբք չարչարես զիս, վասն գողութեան կամ շնութեան եւ կամ վասն ալլոյ իրիք չարեաց . միթէ՞ անիրաւութիւն ինչ իցէ զի առացի բեզ զճշմարիտն, եւ զաւանեցի զհաւատն իմ զոր ունիմ ի ծանկութենէ իմմէ : Ասէ ամիրայն զի եկեալ նախատես
 5 զօրէնս մեր, եւ զհաւատն քո ճշմարիտ առնես եւ գիշխտոս Աստուած զաւանիս : Եւ երանելին Վարդան պատասխանի արար նմա իմաստուն բանիւք եւ յաղթահարեաց զամիրայն : Եւ նա զայրագնեալ առաքեաց զնա առ զատուորն . եւ նա ասէ . Մանիր զի եթէ ոչ զառնաս ի կրօնս մեր՝ հրաման տամ սպանանել զքեզ : Ասէ Վարդան . Եթէ զմարմինս իմ սպանանես, հողիս իմ կենդանանայ : Եւ յետ բազում բանից տեսեալ
 10 զատուորին զհաստատութիւն մտաց նորա, վճիռ եհատ սպանանել զնա :

Եւ առեալ տարան արտաքոյ քաղաքին, եւ երանելին Վարդան ինքնին ուրախութեամբ երթալք առաջի նոցա, որպէս թէ որ ի մեծարանս թագաւորի ընթանայցէ : Եւ ի աօրպէլ զնա զահճաց ուրանալ գիշխտոս եւ ազատիլ ի մահուանէ, ասէ . Հաւատացեալ եմ եւ հաւատամ զՀայրն անձին, եւ զորպիս ձիւսն զմարմնացեալն Աստուած,
 15 եւ զհոգին ճշմարիտ, Երրորդութիւն եւ մի աստուածութիւն . զաւանութեամբ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ բրիտոնեաց եմ :

Յայն բան զիմեցին ի վերայ նորա ամենայն ամբոխն սրով եւ բրով եւ քարամբք եւ սպանին զնա անդ : Այսպէս կատարեցաւ երանելին Վարդան ի թուին Հայոց ուրիշ հարիւր եօթանասուն՝ Քաղոցի ԻԷ եւ Յունգարի Դ : Եւ բրիտոնեայք քաղաքին

L'émir ordonna de le faire venir de nouveau en sa présence. Vardan lui dit : « De quel droit me tortures-tu ? Est-ce pour vol, pour fornication ou pour tout autre délit ? Est-ce un tort de t'avoir dit la vérité et d'avoir confessé ma foi que j'ai depuis mon enfance ? » L'émir lui répondit : « Tu viens insulter notre religion, en proclamant la vérité de ta foi et en confessant le Christ Dieu. » Le bienheureux Vardan lui répondit par des propos de sagesse et confondit l'émir. Celui-ci, furieux, le renvoya au juge, en lui disant : « Sache bien que si tu ne te convertis pas à notre religion, je donne l'ordre de te faire tuer. » Vardan lui répondit : « Si tu tues mon corps, tu vivifies mon âme. » Après beaucoup de paroles, le juge voyant la fermeté de son dessein, donna la sentence de le faire mourir.

On conduisit hors de la ville le bienheureux Vardan qui s'en allait allègrement en avant, comme quelqu'un qui accourt pour complimenter le roi. Et lorsque les bourreaux l'engagèrent à renier le Christ pour éviter la mort, il leur dit : « J'ai cru et je crois au Père non engendré, à son Fils monogène, Dieu incarné, et à l'Esprit véritable, Trinité et divinité une ; je suis chrétien suivant la confession de saint Grégoire notre Illuminateur. »

A ces paroles, toute la populace se jeta sur lui avec des glaives, des bâtons et des pierres et ils le tuèrent sur place. C'est ainsi que fut exécuté le bienheureux Vardan, l'an huit cent soixante-dix de l'ère arménienne, le

առեալ ինչս բազումս ամիրային բարձին զծարձին նորա, և տարեալ ելին ի տապանի
ապրճոսիւք և օրհնութեամբ : Եւ արար Աստուծ բազում նշանս և բժշկութիւնս
ախտաւետաց ի ձեռն պատուական նշխարաց նորա :]

Քաղցի Ի՛՛՛ և Բաւարի և : Ճրագարաց Բաշտութեան և Մկրտութեան Տեսն Տերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի :

5

* A fol. 152
v° a.

Եանխաճառութիւնք ծարգարէլցն որ չառաջագոյն աւարանէին զբազման Գրիս-
տոսի առա կառարեցա : Որպէս երեսեցա Աստուծ Արարչամս, և խոտապա-
ղծունցն Բաշտակաց, և որպէս աւանդէր Յակոբ զսանդուղին հաստատեալ չերկրէ
չերկինս, և Տէր ի զլուսն սանդուղցն, և Մախէս ի ծարենոցն որ առաց եկիւ : Եւ
ժրկել զնոսս, և Յետ ի ձեւ զինուորի սոսերամերկ, և առաց զինքն զօրավար 10
զօրան Տեսն և արդ, սուշ. եկի, և Գեղէսն ետես ի զեղմն և ցօղն որ օրինակէր
զխոնարհութեամբ ձեռնցն Գրիստոսի, զոր և Դաւիթ սուշ. Եւ զորպէս զանձրեւ
ի վերայ զեղման, և իւշ. Տէր առաց ցլա, որդի իմ ևս զու ևս ևս ոչօր ձեռն զրեւ. և
Մկրտոս զտեղի ձեռնեան ցոյցանէ. և զու Բեղլեհէ՛մ ո՛չ ինչ կրտսեր ևս չիշխանս որ

27 Kalotz, 4 Janvier. Les chrétiens de la ville offrirent une forte somme à l'émir, prirent son corps et le déposèrent dans un tombeau avec psalmes et bénédictions. Dieu fit beaucoup de miracles et de guérisons de malades par ses restes vénérables.]

28 KALOTZ, 5 Janvier.

Vigile de l'Épiphanie et du Baptême de Notre-Seigneur Jésus-Christ.

Prédications des prophètes, qui annoncèrent par avance la venue du Christ.
* A fol. 152 Ici a été réalisé ce qui suit : Dieu apparut à Abraham et * lui promit la nais-
v° a. sance d'Isaac¹; Jacob vit l'échelle établie de la terre au ciel et le Seigneur
au haut de l'échelle²; Moïse (vit Dieu) dans le buisson, qui disait : « *Je suis*
*descendu pour les sauver*³ »; Josué (vit un ange) sous la forme d'un guerrier
l'épée à la main, lequel se proclama *le chef de l'armée du Seigneur* et dit :
« *Maintenant je viens*⁴ »; Gédéon vit la toison et la rosée⁵ qui figuraient la
naissance dans l'abaissement du Christ au sujet de qui David dit : « *Il des-*
*cendra comme la pluie sur la toison*⁶ »; et encore : « *Le Seigneur m'a dit : Tu es*
*mon fils et je t'ai engendré aujourd'hui*⁷ »; Michée indique le lieu de la nais-
sance : « *Et toi, Bethléem, tu n'es pas la moindre parmi les principales villes de*
*Juda, car de toi sortira un Chef qui doit gouverner Israël, mon peuple*⁸. » Isaïe

1. Gen. xvii, 15-22; xviii, 9 sq. — 2. Gen. xxviii, 12-15. — 3. Ex. iii, 1-9. — 4. Jos.
v, 13 sq. — 5. Jud. vi, 36-40. — 6. Ps. lxxi, 6. — 7. Ps. ii, 7. — 8. Mich. v, 2.

հովուեացէ զժողովուրդ իմ զԻսրայէլ . եւ Եսայի զկուսութեամբ ծնունդն նորա պատմէ .
Ահա կոչս յդասցի եւ ձնցի զնձանուէրն . եւ Զաբարխա եւ Մաղարխա . Նազեցից ձեզ
երկիւզածաց անուան իմոց, արեգակն արդարութեան, եւ բժշկութիւն ի լեղուի նորա .
եւ թէ . Ահա այդ եւ ծագումն անուն նորա :

- 5 Արդ այս ամենայն օրինակիս եւ կերպարանք չառաջագոյն ցուցեալ եւ զուշակեալ՝
այժմ արդեամբք եւ ճշմարտութեամբ կատարեցաւ, ծնանելով Որդոյն Աստուծոյ ի
սուրբ կուսէն Մարիամոյ, զի զմեզ ձնցի ջրով եւ հպում որդիս Աստուծոյ, ի կոչս
աւագանէ : Արարիչն երկնի եւ երկրի խանձարբապատ լինի, զի զգեցուցէ ազգի
ժարդկան * զանազական պատմութեանն : Աղքատարար զնի ի մասը յանբանից, զի * A fol. 152
v° b.
- 10 մուծցէ զմեզ ի զրախտ ուստի անկաք զառաջինն : Ճոխն վասն մեր աղքատանայ, զի
մեք նորա աղքատութեամբն ճոխացուր : Էսաւ զմերս, զի տացէ մեզ զիւրն : Ի խանարհ
էջ, զի զմեզ բարձրացուցէ ի սլառիւ եւ ի փառս : Կաթն արբ կուտական, զի տացէ
մեզ ծարուերցս զջուրն անմահական : Ննաւ ի տան հացի, զի կերակրեացէ զսովա-
մահքս . ի բազաբի Դաւթի, զի կատարեացի երգումն : Երկրպագի ի մոգուցն, որ ի
15 վերին զօրացն ընդ Հօր երկրպագիւր : Գլուի ի Մարիամոյ որ օրհնաբանիւր ի բերո-
րէից եւ ի սերորէից աննիւթ ձաշնիւ : Ննաւ ընդ երեկոցս, որ ի լրման ժամանակի
ծնանի զմարդիկ ի հողոց չարութեամբն վերստին ստացեալ լոյս ձրագացն չարեգակն

annonce sa naissance virginale : *La vierge concevra et enfantera un fils, Emmanuel*¹. Zacharie et Malachie : « *Je ferai lever, pour vous qui craignez mon nom, le soleil de justice, et la guérison sera sur sa langue*²; » et aussi : « *Voilà l'homme et son nom est Orient*³. »

Or, tous ces symboles et figures montrés et prédits à l'avance se sont réalisés maintenant en fait et vérité par la naissance du Fils de Dieu de la sainte Vierge Marie, afin de nous faire naître, par l'eau et l'Esprit, fils de Dieu, dans les fonts baptismaux vierges. Le créateur du ciel et de la terre se laisse envelopper de langes, pour revêtir le genre humain du * manteau impé- * A fol. 152
v° b.
rissable. Il est déposé pauvrement dans une crèche d'étable, pour nous faire entrer au paradis que nous avons perdu une première fois. Le riche s'est fait pauvre pour nous afin que nous devenions riches par sa pauvreté. Il a pris du nôtre pour nous donner du sien. Il s'est abaissé pour nous élever en honneur et en gloire. Il but le lait virginal pour nous donner, à nous assoiffés, l'eau immortelle. Il est né dans la maison du pain⁴, pour nous rassasier, nous qui mourions de faim. Dans la ville de David pour accomplir le serment. Il est adoré des mages, Lui qui est adoré avec le Père par les milices célestes. Il est caressé par Marie, Lui qui est béni par les chérubins et les séraphins d'une voix immatérielle. Il est né le soir pour faire renaître les hommes à la

1. Is. vii, 14. — 2. Mal. iv, 2; le texte biblique porte : dans ses ailes. — 3. Zach. vi, 12. — 4. C'est-à-dire Bethléem — *Beth lé hém*.

վախարկեալ որ լուսաւորէ զհաւատացեալս իւր Քրիստոս Աստուած ձեր, Յննդեանք իւրով եւ Յաջանութեանքն եւ Մկրտութեանքն :

* B.
p. 10 b.

[B * Նաւարատիր եւ ճրագարաց Յննդեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի Աստուծոյ ձերոյ : Թալի տեսն Յովհաննա արքեպիսկոպոսի քաղաքին Նիկիոյ, զոր զրեաց սու երանելի Զարարիւն կաթողիկոսն Հաչոյ, զոր թարգմանեաց ձեձ վարդապետն Հաչոյ 5
Գրիգոր Սիււսացի, հրամանաւ աստուածաւոր թագաւորին Հաչ յ Լեւոնի ստաջնոյ եւ ի խնդրոյ նորին ի Սիւս ծաղաղաղար :

Աստուածալին սուարեալն Պօղոս ի սէր եւ ի շնորհս Տեսան եւ ի վստասկ տնձին բաջալերեալ սիրեցեոյ աշակերտին զբէր . Եւ աշտահեսեւ նախընտրեալ եմ, եւ ժամանակ զարձի իմոյ հասեալ կոչ, զբարւոր պատերազմն պատերազմեցոյ, զլինկացան կատա- 10
րեցի, զհաւատան պահեցի, աշտահեսեւ կոչ եւ մնաց ինձ արդարութեան պատկն՝ զոր հաստեացէ, ինձ Տէր յաւուրն յաջնմիկ արդարն զատուոր : Որոյ եւ զբեկ տեսանմ հետեւեալ ով երանելի Զարարիւս, յաջորդ սուարեական աթոռոյ երանելոյն Թալեալի, եւ ձեձի Լուսաւորչին սրտին Գրիգորի, եւ վերակացու տանն Թարգմոյ :

Որ ըստ եղբայրական սիրոյ՝ չմձէ հաչեալ նաւաստութենէ՝ լանս լուսաղայծառս 15
եւ աշխարհակեցոյցս, վտան տնձաւելի Յննդեան եւ Յաջանութեան Տեսան ձերոյ Յի-

fin des temps, par la résurrection du tombeau, ayant changé de nouveau la clarté acquise des lampes ¹ en un soleil qui éclaire ses fidèles, (Lui) le Christ notre Dieu, par sa Nativité, son Épiphanie et son Baptême.

* B.
p. 10 b.

[B * Vigile et illumination de la Nativité et du Baptême du Christ, notre Dieu. Lettre du Seigneur Jean, archevêque de Nicée, qu'il écrivit au bienheureux Zacharie catholikos des Arméniens, et que traduisit le grand docteur arménien, Grégoire Skevratzi, sur l'ordre et la demande du pieux roi d'Arménie Léon Ier en la métropole de Sis ² :

Le divin apôtre Paul écrivait à son cher disciple pour l'encourager dans l'amour et la grâce du Seigneur et le sacrifice de soi : « *Je suis désormais sacrifié, l'heure de mon retour arrive, j'ai combattu le bon combat, j'ai accompli ma carrière, j'ai conservé la foi, maintenant je n'attends plus que la couronne de la justice que le Seigneur, le juge juste, m'accordera ce jour-là* ³. » Je te vois son disciple, bienheureux Zacharie, successeur du siège apostolique du bienheureux Thaddée et du grand illuminateur, saint Grégoire, gardien suprême de la maison de Thorgom ⁴.

Tu as demandé avec affection fraternelle, à mon humble personne, des paroles claires, utiles pour le monde entier au sujet de la Nativité et de l'Épiphanie ineffables de Notre Seigneur Jésus-Christ, grand Dieu et créateur de

1. Allusion à l'illumination qui caractérise la solennité de l'Épiphanie dans le rite arménien. — 2. Cette lettre publiée par Combefis est reproduite dans *P. G.* XXVI, 1435-1450. — 3. II Tim. iv, 6-8. — 4. Ancêtre biblique des Arméniens, *al.* Thogorma.

սուսի Քրիստոսի մեծին Աստուծոյ եւ արարչին ամենայնի, որ եւ ըստ չափոյ զօրութեան եւ սիրոյն պարտեաց լցաւ ի մերմէ նուաստութենէ :

Եթէ Էր վասն առաքելական եւ նախապիւր կտակն Յակոբայ եղբօր Տեառն՝ որ ի վեցն Յունկարի ամսեանն յուցանէ զսօն Նննդեանն եւ Մկրտութեանն Տեառն, մեր
 5 Հռոմքս վախճանեցար ի Դեկտեմբերի ամսեան ի քսան եւ հինգն զսօն Նննդեան, եւ ի վեցն Յունկարի զՄկրտութեանն :

* B
p. 11 a.

Եւ արդ՝ երիս ծնունդս կատարեաց յիջանկն իւրում՝ ի Հօրէ ծնեալ Բանն անժամանակ եւ անժամանակէ : Առաջին՝ ժամանակաւ ի սրբոյ կուսէն, եւ ընծայելով քառասորեաց ի տաճարին : Եւ երկրորդն՝ մկրտութեամբն ի Յորդանան ի Յովհաննէ .
 10 որ եւ յետ այնր պատերազմեալ ընդ փորձողին յաղթեաց նմա : Եւ երրորդն՝ ահաւոր եւ համառօտագոյն ի մեռելոցն յարութեամբ : Որ եւ սքանչելօք զաւուրս քառասուն երեւեալ աշակերտաց իւրոյ՝ հաստատեաց ի հաւատս յարութեան իւրոյ. եւ ի լեռն Զիթնեաց համբարձաւ առ Հայր, եւ ելեալ զձեռն ի վերայ առաքելոցն օրհնեաց զնոսա, տալաւրեալ ի նոսա զչնորհս քահանայապետականս . եւ երաց զմիտս նոցա
 15 իմանալ զգիրս, եւ մնալ ասաց աւետեացն Հօր ի բարձանց :

Եւ ի զալստեան Հոգւոյն սրբոյ ամենեքեան լցան աստուածապին իմաստութեամբ եւ հանձարով՝ ամուրս եւ անվանելիս վառեալ . ելին քարոզ ընդ տիեզերս՝ անստու-

toutes choses, je l'ai entrepris selon la mesure de ma force et de mon amour, mais c'est accompli dans notre impuissance.

Pour quelles raisons la constitution apostolique et primitive de Jacques, le frère du Seigneur, indiquant le 6e du mois de Janvier comme fête de la Nativité et du Baptême du Seigneur, nous les Grecs, avons transporté au 25 du mois de Décembre la fête de la Nativité et au 6 Janvier la fête du Baptême?

* B
p. 11 a.

Or, le Verbe, né du Père éternel et incorporel, a accompli trois naissances en venant sur la terre. La première, par son incarnation en la sainte Vierge et sa présentation au Temple quarante jours après. La deuxième, par le baptême de Jean dans le Jourdain à la suite duquel il lutta avec le tentateur et le vainquit. La troisième, terrible et plus courte, par sa résurrection des morts; lorsqu'il apparut miraculeusement pendant quarante jours à ses disciples, les raffermissant dans la foi de sa résurrection, et s'élevant sur le mont des Oliviers vers son Père, après avoir imposé ses mains sur les apôtres, les avoir bénis, leur avoir inculqué les grâces de pontifes, avoir illuminé leur intelligence pour la compréhension des Écritures, et leur avoir enjoint d'attendre les promesses du Père des cieux.

A la descente du Saint-Esprit, tous furent remplis de la sagesse et de l'esprit divins, se sentirent forts et inexpugnables, et se répandirent par l'uni-

* B
p. 11 b.

բարձր բարձրաւ լաւի վերադառնել զստատաճախին համարց և զուգական
երրորդականն : Ըստ այս միայն հայերով՝ զստ հեթանոսականացն բազմատա-
ճախեանն երկրագոյնին զնոցհանաւս հրատարակեալ՝ ի միջոց բանալ, ոչ կարի
ինչ փութացեալ զկարգաց եկեղեցականաց և զսովից ճանրամանաբար բնութիւն :
Մանաւանդ փան հոփնեցուց չար հերձաւածացն որ ի հրէից անտի ելին ընդլիմակայք 5
եղեալ առարկեցին, և որք նոցին հետեւողք, որք ևն աշտրիկ : Առաջին՝ զպլլրին.
երկրորդն՝ վարխեցիլին. երրորդն՝ սոգակեցիլին. չորրորդն՝ օրինականին. հինգերորդն՝
ստիանիլին. * վեցերորդն՝ հերովիանալին. հոփնեցուցին՝ նազարեցիլին : Զկնի աշտրիկ
և սիմոնեցիլին և կիւրեանայլին, և արխանալին, և սարէլիանալին և եւնոմիանալին :
Սորա ամենեկեան զխրոյնչիւր ժամանակի հակառակեալք եկեղեցւոյ, ոչ կարելին 10
կարգը զհաստատախին առնալ :

Զինչ առաջից որ ի հեթանոսացն բռնութենէ մրկածին ալիք վարձանաց՝ զնա-
տախեան հարկանէր զստն : Նաեւ զլատիկն որ է զլուս ամենայն տակից, զամս բազումս
ըստ հրէիցն տօնէին եկեղեցիք, մինչեւ ի ժամանակս բարեկալի թաղաւորին ճնճին
Կոստանդինոսի և ի ժողովն Նիկիայ, որ զամենայն խցին զերեսն հերետիկոսացն, 15
և կարեկցին զկուս յանդիմանալ ընդէմ ճշմարտութեանն, և բարձրացուցին զեղջիւր
եկեղեցւոյ : Եւ անտի յառաջեալք հարբն սուրբ և երանելի եպիսկոպոսը հետեւողք
սուրբ յառարկեցին և զարգարեցին զկաթողիկէ եկեղեցի, պաշտօնացուցին զպաշտա-

* B
p. 11 b.

vers pour prêcher dans un langage sans obscurité la divinité de la Trinité consubstantielle et coexistante. Ayant le seul but de détruire le culte du polythéisme universellement répandu parmi les Gentils, il ne leur fut pas possible de hâter l'examen détaillé des institutions ecclésiastiques et des fêtes. D'autant plus que sept méchants schismes des Juifs surgirent pour s'opposer aux apôtres et à ceux qui les suivirent, à savoir : premièrement, les Scribes; deuxièmement, les Pharisiens; troisièmement, les Sadducéens; quatrièmement, les Docteurs de la Loi; cinquièmement, les Asianites; * sixièmement, les Hérodiens; septièmement, les Nazaréens. Après ceux-là encore, les Simonien, les Cérinthiens (*Giurenatsikh*), les Ariens, les Sabelliens, les Eunoméens. Tous ces gens, chacun en son temps, s'étant opposés à l'Eglise, les réglemens ne purent obtenir leur établissement.

Que dire ensuite des vagues orageuses soulevées par la tyrannie des Gentils cherchant à renverser la maison de la Sagesse? Pâques même, qui est la principale de toutes les fêtes, a été pendant de longues années célébrée par les églises d'après les Juifs, jusqu'aux jours du victorieux empereur Constantin le Grand et du concile de Nicée, qui fermèrent la bouche à tous les hérétiques, réduisirent au silence les langues audacieuses opposées à la vérité, et exaltèrent la puissance de l'Eglise. Les successeurs, les saints pères, les bienheureux évêques imitateurs des apôtres, embellirent aussi l'Eglise catho-

մունա եւ գերգօ հոգեւորականա, եւ զգալասեալ տառան հաստատեցին զԷւրաքանչիւր յիւրում տեղոջ :

Իսկ վասն Նննդեան եւ Մկրտութեան Տեսուն մերոյ՝ ի նախնեաց ունիմք այսպէս . եթէ աւարեալքն որ էին յաշակերտաց անտի՝ Յովհաննու Մկրտչի, եւ լուան զբարձրագոյն վկայութիւնսն ի վարդապետէն իւրեանց որք վասն Պրիստոսի՝ հաւատացին եւ հետեւեցան նմա ըստ աւետարանին Յովհաննու . որ եւ էին ի մկրտութեան Տեսուն, եւ ի վերուստն լուան զձայնն հայրական՝ դաւանելով զմկրտեալն Որդի իւր սիրելի, եւ վաւարկից Հոգին՝ աղանակեալ տեսեամբ իջեալ ի վերայ Հօր վկայեցելոյն . եւ յաւուր յորում տեսին՝ ի նմին հաստատեցին զտօն Մկրտութեանն :

Նաեւ որդին Յովսեփայ Եղբայր Տեսուն Յակոբոս որ ի Բեթղէհէ՝ մերձ էր Նննդեան Տեսուն, եւ զիտէր քաջ զօրն * եւ զժամն, որ յետոյ եկաց եպիսկոպոս Երուսաղեմի ամս երեսուն, ի նմին աւուր հաստատեաց կատարել զտօն Նննդեանն եւ զՄկրտութեանն : Որ եւ զէպ եղև երկոցունցն՝ ըստ թուոյ ամսոց ի միում հանդիպել աւուր ի վեցն Յունվարի ամսոյ . թէ եւ ոչ համօրէն ամենայն ուրեք նմանապէս կատարէին՝ վասն ոչ ունելոյ տիրապէս հաստատութիւն եկեղեցւոյ :

Որ եւ ինքն Յակոբոս թէպէտ եւ տեսանէր զի ոչ հանգոյն ինքեան յալլ բաղաքս առնէին, սովաջն ոչ լսալիանէր զնոսա իշխանութեամբ, այլ յարկէր եւ ասէր . ըստ

* B
p. 12 a.

lique (αριθμίζον), l'enrichirent d'offices et de chants spirituels et corrigèrent les éléments défectueux, chacun dans son domaine.

Quant à la question de la Nativité et du Baptême de Notre-Seigneur, voici ce que nous tenons de nos ancêtres : les apôtres qui avaient été du nombre des disciples de Jean-Baptiste, et avaient entendu le témoignage suprême de leur maître au sujet du Christ, qui avaient cru en Lui et l'avaient suivi selon l'évangile de Jean, qui avaient été présents au baptême du Seigneur et avaient entendu la voix paternelle déclarant que le baptisé était son fils bien-aimé, et qui avaient vu l'Esprit, participant à la même gloire, descendre sous la forme d'une colombe sur Celui qui avait reçu la déclaration du Père, fixèrent en ce jour qu'ils avaient vu la fête du Baptême.

De même, le fils de Joseph, le frère du Seigneur, Jacques de Bethléem, était proche de la naissance du Seigneur, et en connaissait bien le jour * et l'heure; il fut plus tard évêque de Jérusalem pendant trente ans et fixa au même jour la célébration de la fête de la Nativité et du Baptême. Or, il arriva pour ces deux fêtes, que par le nombre des mois elles se rencontraient un même jour, le 6 du mois de Janvier, mais tous ne les célébraient pas unanimement, parce qu'il n'y avait pas d'affirmation officielle de l'Eglise.

Jacques lui-même, bien qu'il ait vu que les autres villes ne faisaient pas comme lui, ne les en empêcha cependant pas d'autorité, mais les respecta,

* B
p. 12 a.

որում օրինակի եւ չորում ժամու իցէ՝ ձիւնի կատարեացի, զիջեալ ըստ անկատարութեան զեռաշատու ծարպեան :

Զոր օրինակ եւ ստարեալքն չորում ըստ օրեցիկն զսեռապանն բազմախա պատուիրանօր, եւ տեաին զսկարաթիւնն աչն ինչ զերծերայն ի կօսց, զի ոչ զօրէին բառեալ զլուծ չորնարարող ստեռարանին, խորհրդակցութեամբ ամենեցունց շարմալք ի 5
Հոլուցն՝ օրինալքեցին ի կարեւորացս չաչացանէ ձիւնի գատանիլ ի զօհերց կօսց եւ ի պոռնկութենէ եւ ի հեղձուցերց : Բայց լատց հեռեալք նոցին, չորում հաստատեցան հաստատեալքն զամենայն ձի ըստ ձիւնի օրինալքեցին :

Եւ ալ ի թէ ճրպէս փախալքեցաւ տան ծննդեանն եւ Մկրտութեանն չորում էր՝ եւ կաւ ի բառն եւ հիմպ Գեկեմբերի ամսոց ծնունդն, եւ ի վեկն մանկալի Մկրտութիւնն՝ է աչալէս : Կերաց երբեմն Կիւրեղ արքեպիսկոպոսն Երուսաղէմի, ոչ աչն որ զրեաց զթուլին առ Կոստանդինոս թապաւորն՝ արլի ճեծին Կոստանդինոսի, ալ աչն որ լատ ժամանակի եկաց ի նոյն աթոռ՝ առ. Յուլիոս եպիսկոպոստայեան Հռոմոց եւ տաէ. Մեծ աշխատութիւն հասանէ պաշտօնէիցս, եւ նուազութիւն լինի հրաշալի եւ 15
փառաւոր տօնից ծննդեան եւ * Մկրտութեան Տեառն մերոյ՝ երկրցանցն ի ձիւն աւուր կատարելով. զի ընթերցմունքն եւ երդն ամենայն ըստ խորհրդեանն չազապս բազմութեան պատուոց աւուրցս եւ նուազութեան ժամուն անկատար մնան : Քանզի որպէս կարողութիւն ի ձիւն աւուր կատարել խրովք խորհրդածութեամբք՝ չաչն

* B
p. 12 b.

en disant : « De quelque manière et à quelque jour que ce soit, il suffit que cela ait lieu; » et il céda à l'imperfection de l'humanité de peu de foi.

Ainsi les apôtres, lorsqu'ils prêchèrent l'évangile avec de multiples préceptes, voyant la faiblesse de ceux qui venaient d'être à peine libérés des idoles, qu'ils ne pouvaient supporter le fardeau de l'évangile prêché par beaucoup, ayant délibéré tous ensemble et mus par le Saint-Esprit, légiférèrent sur les points essentiels seulement : s'abstenir d'immoler aux idoles, de fornication, et de la (viande) étouffée. Mais plus tard, leurs successeurs, lorsque les fidèles furent fermes, réglèrent toutes choses, une par une.

Or, voici de quelle manière les fêtes de la Nativité et du Baptême, qui se célébraient le même jour, furent transportées, la Nativité au 25 Décembre et le Baptême au 6 Janvier. Il a été écrit autrefois à Jules, pontife de Rome, par Cyrille, archevêque de Jérusalem, non par celui qui écrivit la lettre à l'empereur Constantin, fils du grand Constantin, mais par celui qui ensuite occupa le même siège : « C'est une grande fatigue pour mes ministres et une diminution pour les sublimes et glorieuses fêtes de la Nativité et du * Baptême de Notre-Seigneur, que de les célébrer toutes les deux en un même jour, car toutes les lectures et les chants projetés, à cause de l'éclat de ces jours, et de la brièveté des heures, restent incomplètes. Comment, en effet, serait-il possible, dans un même jour, de célébrer, avec toute sa signification, dans

* B
p. 12 b.

Բեղղեհէմի, եւ զնալ ժամանել ի Յորդանան, եւ անդ զՄկրտութիւնն ըստ խրոմն կատարել պատշտծից : Վասն զի Բեղղեհէմ հեռի գորով յերուսաղեմէ երեք միլիայ՝ որ է փարսախ, ի հաբաւոյ կուսէ. եւ Յորդանան հնգետասան միլիայ՝ յերուսաղեմէ, յարեւելից կուսէ : Եւ զպարսան ճանապարհի երկարութիւն զհմրդ հար է հասանել անցանել տօնաօրին, եւ զխորհրդածութիւն տօնիցն կատարել : Վասն որոյ բաժանեցին զտօն Խննկեանն եւ զՄկրտութեանն ի միասին տօնելոցն. որպէս զի առանձինն խրաքանչիւրքն ըստ արժանեացն պատուեսցին ընթերցմամբ աստուածային գրոյց եւ երգովք հոգեւորօք :

Եւ ոչ որպէս ոմանք զրպարտութեամբ ասեն եթէ. Վասն այնորիկ բաժանեցին զմի տօնն յերկուս, զի եւ զՔրիստոս ըստ Նեստորի երեւցուեալ յերկուս դէմս եւ յերկուս որդիս : Իսկ մեք նպովմք զՆեստորիոս որպէս զմարդապաւան, եւ զԵւաղբէս եւ զՅուլիանէ եւ զհամախոհս նոցին : Եւ խոստովանիմք զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուած ճշմարիտ եւ մարդ կատարեալ. Աստուած՝ ի Հօրէ ծնեալ նախ քան զսաւառանաւ անժամանակ եւ անմարմնապէս, եւ ժամանակաւ ի սրբոյ կուսէն մարդ կատարեալ : Ոչ շիտիեալ աստուածային անյօդ եւ պարզական բնութիւնն ի մարդն լինել չիւր չաւտն պարզութենէ. եւ ոչ թանձր եւ յօգական բնութիւն մարդկութեանս զիւրն կորուսեալ պեհաւորն թանձրութիւն եւ զցօլաւորութիւն : Այլ նա ինքն մի որդին

la grotte de Bethléem, puis d'aller et arriver à temps au Jourdain, et d'y accomplir le Baptême avec toutes les cérémonies? Car Bethléem se trouve à trois milles de Jérusalem, c'est-à-dire à une parasange au sud; le Jourdain à quinze milles de Jérusalem, vers l'est. Est-il possible au fervent de la fête de parcourir cette distance de chemin et d'y accomplir le mystère des fêtes? C'est pourquoi on a séparé les fêtes de la Nativité et du Baptême, au lieu de les célébrer simultanément, de telle sorte que l'on peut les célébrer chacune séparément et dignement par des lectures des saintes Écritures et des chants religieux ¹.

Et non pas, comme disent quelques-uns tendancieusement : on a séparé une seule fête en deux pour démontrer, selon Nestorius, que le Christ est deux personnes et deux fils. Nous anathématisons Nestorius comme adorateur de l'homme, en même temps qu'Eutychès, Julien et leurs partisans. Et nous confessons Notre-Seigneur Jésus-Christ, vrai Dieu et homme parfait, Dieu, né du Père avant les siècles, éternellement et incorporellement, et de la Sainte Vierge, dans le temps, homme parfait. La nature divine, sans jointures et simple, n'a pas dérangé dans l'Incarnation sa simplicité éternelle, et la nature humaine, grossière et articulée, n'a pas perdu sa naturelle grossièreté et ses jointures. Mais ce même fils unique de Dieu, étant consubstantiel du

1. L'auteur omet un long passage historico-chronologique, relatif à la date du 25 Décembre.

* B
p. 13 a. Աստուծոյ համապոյսկից պարօլ հօր եւ փառսկից սուրբ հօգոյն՝ զոր ոչն * ունէր էաւ ,
եւ զոր ունէրն ոչ կորցաւ . որով եւ եղև յերկաց բնութեանց ասեմ յաստուածայնոյն եւ
ի ծարկաչնոյն՝ ծիօլ անձնաւորութեամբ ծի Որդի եւ Տէր Յիսուս Քրիստոս :

Ոչ յաւելում եղեալ յերրորդութեանն լոս անձնաւորութեանցն ի զգեալն զմերս .
այլ կաջ եւ մնայ նոյնպէս երբեակ անձինքն կատարեալ թաօլ՝ թէ եւ ձինն ծարձին
զգեցաւ , եւ անբաժանականին բաժանականցաւ , եւ անտանկէն տարեալ եղև յարգանդի
կուսին : Ենաւ ծարկապէս՝ եւ ի վեր բան զմարդ . ծարկապէս՝ զի ի կնօջէ . եւ ի վեր
բան զմարդ՝ զի ի կուսէ : Ընծայեցաւ ի սաճարին , եւ ընծայեաց զբնութիւնս՝ հօր ի
յերկինս : Մկրտեցաւ ի Յարցանան՝ եւ երաց զարգանդ արցեմութեան աւազանին :
Թաչեցաւ՝ եւ խաչակցեաց զիմ ձեզս : Մեռաւ՝ եւ կեցոյց զմեռեալս : Ի գերեզման էջ՝
եւ անդ արար աչքերս թիսն : Յարեաւ՝ եւ ընդ խր վերաբերեաց զամենեանն : Վերացաւ
սա հալս՝ եւ ձեղ հօրեաց ի նաչն շափղ : Նստաւ ընդ աջմէ սահաւառէին ձերով ,
եւ ձեղ զնոյն պարգեւեաց : Գալաց է՝ զասեւ զաշխարհս արդարութեամբ , եւ հասաւ-
ցանկ իւրարանչիւր ըստ զործոց իւրոց : Նմա փառք ընդ հօր եւ ընդ հօգոյն արեւց
յախաւանս , ամէն :]

15

* B
p. 13 a. Père, et ayant la même gloire que le Saint-Esprit, prit * ce qu'il n'avait pas,
mais ne perdit pas ce qu'il avait, de façon que des deux natures, je veux dire
la divine et l'humaine, il fût une personne, un Fils et Seigneur Jésus-Christ.

(Lorsque le Fils) revêtit notre (nature), il n'y eut aucune adjonction à la
Trinité, quant aux personnes, mais elle est et reste semblablement composée
de trois personnes, parfaite en nombre, bien que l'une ait revêtu le corps, que
celui qui ne pouvait être contenu fût contenu, et que celui qui ne pouvait être
porté fût porté dans les entrailles de la Vierge. Il est né comme un homme,
supérieur à l'homme; comme homme, parce que d'une femme, supérieurement
à l'homme, parce que d'une vierge. Il fut présenté au Temple, et offrit notre
nature au Père (qui est) dans les cieux. Il fut baptisé dans le Jourdain, et
ouvrit pour l'enfantement le sein des fonts baptismaux. Il fut crucifié, et
crucifia mes péchés. Il est mort, et ressuscita les morts. Il descendit au tom-
beau, et visita les tombeaux. Il ressuscita et fit monter avec lui tous (les
morts). Il s'éleva auprès du Père et nous prépara la même voie. Il s'est assis
à sa droite auprès de notre gage, et nous l'a offert à nous aussi. Il viendra
pour juger la terre avec justice et rendre à chacun selon ses œuvres. A lui
gloire avec le Père et le Saint-Esprit dans les siècles. Amen. »]

Քաղցի ԻԹ և Յունվարի Զ : Տօն Յայտնութեան և Մկրտութեան Տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի :

Յետ երանելոյն Արամայ ի զբախտէն՝ զկնի հինգ հազար և երկու հարիւր ամապ,
լսաւ եօթնամանիցն թարգմանութեան, Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս օծեալն Աստուծոյ՝
5 Ըստ յառաջ զուշակելոյն վասն նորա սուրբ մարգարէիցն՝ ձեռնի՝ նա ըստ մարմնոյ ի
սուրբ կուսէն Մարիամայ ի * Բեղլեհէմ հրէաստանի, յինքնակոյութեանն Հռոմոց * A fol. 153
Օգոստոսի կաջսեր, ի բառասներորդի վեցերորդի ամի թագաւորութեանն նորա, որպէս
ասէ Ղուկաս աւետարանիչն թէ. Եղև ընդ աւուրսն ընդ աշնոսիկ՝ եւ հրաման յՕգոստոս
կաջսերէ աշխարհազիր սունել ընդ ամենայն տիեզերս : Եւ էր թագաւորութեանն
10 Հաջոց առաջին ամն, եւ Հերովդէի հրէից արքային երեսներորդ չորրորդ ամ :
Եւ ընդ ձեռնելն Յիսուսի Քրիստոսի՝ եկին մօզբ յարեւելից երկոսասան հազար
այր և վեց զկաւորք որդիք թագաւորաց յաշխարհէն Պարսից, և հասեալք յԹաղայ՝
լուան թէ սով է ի հրէաստանի. թողին անդ զգօրսն, առին ընդ իւրեանս արս երեք
հազար. եկին յերուսաղէմ և առնն. Ո՛ր է որ ձեռս արքայն հրէից, զի տեսաք զաստղ
15 նորա յարեւելս և եկաք երկրպարանել նմա : Եւ լուեալ Հերովդէս խռովեցաւ և
ամենայն երուսաղէմ ընդ նմա, և կոչեալ Հերովդէի զվրտունա հրէիցն, հարցանէր

29 KALOTZ, 6 Janvier.

Fête de l'Épiphanie et Baptême de Notre-Seigneur Jésus-Christ.

Cinq mille deux cents ans après la sortie d'Adam du Paradis, selon la tra-
duction des Septante, Notre-Seigneur Jésus-Christ, l'oint de Dieu, suivant les
prédictions des saints prophètes à son sujet, naquit selon le corps, de la
sainte Vierge Marie, à * Bethléem de Judée, sous le règne des Romains, * A fol. 153
Auguste étant empereur, la quarante-sixième année de son règne, ainsi que
le dit l'évangéliste Luc : « En ce jour-là fut publié un édit de César Auguste ordon-
nant qu'on fit le recensement des habitants de toute la terre ¹. » C'était la première
année du règne des Arméniens et la trente-quatrième année d'Hérode, roi de
Judée.

A la naissance de Jésus-Christ, des mages arrivèrent de l'Orient au
nombre de douze mille hommes et six chefs, fils de rois du pays des Perses.
Arrivés à Rhala (*Rhagha*)², ils apprirent qu'il y avait une disette en Judée, ils
laissèrent là leurs troupes, prirent avec eux trois mille hommes, vinrent à
Jérusalem et demandèrent : « Où est le roi des Juifs qui vient de naître ? Car
nous avons vu son étoile en Orient et nous sommes venus l'adorer. » L'ayant appris,
le roi Hérode fut troublé et tout Jérusalem avec lui. Hérode rassembla tous les

1. Luc. II, 1. — 2. Ragès (?).

թէ ո՞ր ձեռնի Քրիստոսն : Եւ նորա տանն . Ի Բեղլեհէ՛մ Հրէաստանի, որպէս
 ծարգարէն տէ : Եւ Հերովդէս խորամանկութեամբ, զազա կոչէ, զժողովն, եւ ուսանի
 ի նոյանէ, զժամանակս երեւելոյ տառնի : Եւ նորա տաղլին թէ . Այս երկու ամ է :
 Եղա արձակեաց զնստա ի Բեղլեհէ՛մ, եւ տաւ Թորժամ զտանիլէր, զժանուկն, ազգ
 արտաջլը ինձ՝ զի եւ ես եկեալ երկիր պաղից նմա : Եւ չորժամ ելին ի թագաւորէն՝
 * A fol. 153 1re b. ահա ասացն որ անշատ եղև ի ժառնել նոցա՝ չերուսաղէմ, այժմ երևեալ ասաջ-
 նորդեաց նոցա, եւ եկեալ եկաց ի վերայ ալլին ուր էր ծանուկն :

Իսկ Մարթա՛ իրբն ձեռս զնա պատեաց ի խանձարարս եւ եղեալ ի ժառար ելին
 եւ իշոյ, զի ոչ գոյր նոցա տեղի չիջեւանին, վասն բազմութեանն որ անդ ժողովեալ էին
 վասն աշխարհացրին :

Եւ իրբն եկին ժողբն՝ ի վեր տեալ ի ծարոյ անախ, ի զիրկս ունէր զնա : Եւ
 ժառալ ժողոցն երկիր պաղին նմա, եւ բաղեալ զգանձս խրեանց ժառացանէին նմա
 պատարագս, ոսկի իրբն թագաւորի, եւ կնկրուի որպէս Աստուծոյ, եւ զմուս որպէս
 հանդերձեալ մեռանելոյ : Եւ հրաման տեալ ի հրեշտակէն որ չաչոնեաց զխորաման-
 գութիւնն Հերովդէի, ընդ ալ ծանաղարհ զնացին յաշխարհ խրեանց :

Իսկ մերձ Բեղլեհէ՛մի հովիւք էին բացթնայք . եւ հրեշտակ Տեսան երևեցաւ նոցա

*sarants des Juifs et s'enquit d'eux où devait naître le Christ. Ils lui dirent :
 « Bethléem de Judée, selon ce qui a été écrit par le prophète ¹. » Hérode ayant, par
 ruse, fait venir secrètement les mages, apprit d'eux la date à laquelle l'étoile
 leur était apparue. Ils lui répondirent : « Depuis deux ans. » Et il les envoya à
 Bethléem, en disant : « Lorsque vous aurez trouvé l'enfant, faites-le-moi savoir, afin
 que moi aussi j'aie l'adorer ². » Lorsqu'ils furent éloignés de la présence du roi,
 * A fol. 153 1re b. voilà que l'étoile, qui avait disparu * à leur entrée à Jérusalem, apparut à nou-
 veau et allait devant eux; jusqu'à ce que, venant au-dessus de la grotte où était
 l'enfant, elle s'arrêta ³.*

Marie, après avoir mis au monde (l'enfant), l'enveloppa de langes et le
 coucha dans une crèche de bœuf et d'âne, parce qu'il n'y avait pas de place pour
 eux dans l'hôtellerie ⁴, à cause de la multitude des gens assemblés pour le
 recensement.

Lorsque les mages arrivèrent, (Marie) le souleva de la crèche et prit
 l'enfant dans ses bras. Les mages entrèrent, se prosternant, l'adorèrent; puis,
 ouvrant leurs trésors, ils lui offrirent en présent de l'or, comme à un roi; de
 l'encens comme à Dieu; et de la myrrhe comme à qui est appelé à mourir. Et
 ayant été avertis par l'ange qui leur dévoila la ruse d'Hérode, ils regagnèrent
 leur pays par un autre chemin ⁵.

Aux environs de Bethléem se trouvaient des bergers qui passaient la nuit

1. Matth. II, 1-5. — 2. Matth. II, 7 sq. — 3. Matth. II, 9 sq. — 4. Luc. II, 7. —
 5. Matth. II, 12.

և և փառք Տեստին ծագեցին ի նոսա, և և երկեան երկիւղ մեծ : Եւ ասեն ցնոսա հրեշտակքն . Մի երկնչիք, զի ձեռա ձեղ աչսօր Փրկիչ, որ է օծեալ Տէր ի քաղաքի Գաւթի : Եւ Եղեւ յանկարծակի ընդ հրեշտակին ընդ աշնմիկ լաղժութիւն զօրաց երկնաւորացն, որք օրհնէին զԱստուած և ասէին . Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, և յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն : Եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս, և հովուացն եկեալ ի Բեղղեհէմ տեսին զՄարիամ և զՅովսէփ և * զմանուկն, պատեալ ի խանձարուր և * A fol. 153 v° a.

Եւ յետ երեսուն ամի, ի սոյն աւուր Յունվարի ամսոյ ի 9, յաւուր կիւրակէի, զայ 10 Յիսուս ի մկրտութիւն ի Յորդանան առ Յովհաննէս, զի ձեռա ընդ երէկս հինգշաբթին ի լուսանալ ուրբաթին, յորում աւուր ստեղծաւ Ադամ. և աւետարանեցաւ ի չորեքշաբթի և մկրտեցաւ ի կիւրակէի յաւուր արարչութեան և յարութեանն : Ուստի զարհուրեալ Յովհաննէս ասէր . Ինձ պարտ է ի քէն մկրտիլ և զու առ իս զաս : Եւ 15 Յիսուս ասաց . Թոյլ տուր, զի աչսպէս վաչել է մեզ լնուլ զամենայն արդարութիւնս : Եւ յորժամ մկրտեցաւ Յիսուս, և և վազվազակի ի ջրոյ անտի, և ահա բացան նմա երկնք : և Հայրն վկայեաց . Դա է որդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ, զմա լուարուր : Եւ Հօգին սուրբ ի նմանութիւն ապաւնոյ էջ ի վերայ նորա զի ցուցցէ զփառակիցն իւր :

aux champs. Un ange du Seigneur leur apparut et la gloire du Seigneur resplendit autour d'eux, et ils furent saisis d'une grande crainte. Mais l'ange leur dit : « Ne craignez point, il vous est né aujourd'hui, dans la ville de David, un Sauveur qui est le Christ, le Seigneur. » Au même instant se joignit à l'ange une troupe de la milice céleste, louant Dieu et disant : « Gloire à Dieu au plus haut des cieux et paix sur la terre aux hommes de bonne volonté. » Les anges remontant au ciel, les bergers vinrent à Bethléem et trouvèrent Marie, Joseph et l'Enfant * A fol. 153 v° a.

Trente ans après, en ce même jour du 6 Janvier, un jour de dimanche, Jésus vint au Jourdain pour être baptisé par Jean ; il est né en effet un jeudi soir, à l'heure où pointait le vendredi, jour où fut créé Adam ; il fut annoncé le mercredi, et fut baptisé le dimanche, jour de la création et de la résurrection. Jean s'en défendit en disant : « C'est moi qui dois être baptisé par toi et tu viens à moi ! » Jésus lui répondit : « Laisse faire maintenant, car il convient que nous accomplissions ainsi toute justice. » Jésus ayant été baptisé, sortit aussitôt de l'eau, et voilà que les cieux lui furent ouverts et le Père témoigna ainsi : « Celui-ci est mon Fils bien-aimé, en qui je me suis complu³. Obéissez-lui⁴. » Et l'Esprit-Saint, sous forme d'une colombe, descendit sur lui pour le désigner comme celui qui partageait sa gloire.

1. Luc. II, 8-16. — 2. Luc. II, 20. — 3. Matth. III, 14-17. — 4. Matth. XVIII, 5 ; Marc. IX, 6 ; Luc. IX, 35.

Արդ եւ ձեր տրտապեցողք ի Ծննդեան եւ Յայտնութեան Բրիտառփ Աստուծոյ ձերոյ, ընդ չրեշտական փառաւորեցողք եւ ընդ հալիւան բարեբանեցողք եւ ընդ մոգոյն երկրպագեցողք, եւ մաստապօր եմա պատարապ օրհնութեամբ՝ զհաւատա, զանուշահաւ փարս, զմեռելութիւն ախտից. ընդ Յովհաննա խաչատարցողք եւ զարհուրեցողք. զսոն Աստուծոյ եւ բարձալ մեղաց զեա բարոյեցողք :

5

* B
p. 13 a.

[B * Տօն է Ծննդեան եւ Յայտնութեան Բրիտառփ Աստուծոյ ձերոյ : Ի ճառէ սրբոյն Յովհաննա Սահերերանի ի Ծնունդն Տեառն :

Բազց մեղ զեա եւս կաջ պատմել մեղ զճնունդն Աստուածորդւոյն ի կուսէն, թմէ զեւրդ կելե՝ մի ըստ միայնէ, կարցեցողք : Զի ոչ եթմէ, չորմէհեռէ մնունդն ի կուսէն իցէ՝ չալմէհեռէ, սկիպրն անտկրրեանկանին զոյսութեան. ալլ չատաջ բան զամենայն ի

* B
p. 13 b.

10

Իսկ արդ՝ վասն ձեր էջ, եւ ճարմնով մնաւ ի կուսէն. այն տառջին մնունդն չաւտնեանկան Հալլն սր զեա մնաւ՝ նա միայն զեառէ : Իսկ երկրորդ մնունդն՝ շնորհօր խրովք ի մէջ ճարգեան վասն զի կեցոսցէ զմարգիկ, եւ օրհնեցէ չատաջին անիծից անտի զերկիր, եւ խրովք օրհնութիւնարեր զարշապարօրն երապեցէ. զի ետես կորուսեալ զմարգիկ, ժողովեաց զգրուեալս եւ կիտ զկորուսեալս :

15

Եւ չգացեալ ալնուհեան ի Հալլոյն սրբոյ՝ շնորհապիւս կուսին, չանարատ եւ չանապական աղպանկին զօրցին Աստուծոյ՝ անհատական պոյճմանա : Եւ ըստ օրինակի

Or, nous aussi, réjouis par la Nativité de l'Épiphanie du Christ, notre Dieu, glorifions avec les anges, rendons grâce avec les bergers, adorons avec les mages, et offrons-lui nos présents de bénédictions, la foi, une conduite agréable, la mortification des passions. Avec Jean tressaillons de joie et tremblons de crainte; prêchons l'agneau de Dieu, celui qui remet nos péchés.

* B
p. 13 a.

[B * Fête de la Nativité et Épiphanie du Christ notre Dieu. Tiré de l'homélie de saint Jean Chrysostome sur la Nativité du Seigneur.

Il nous reste encore à vous parler de la naissance du Fils de Dieu de la Vierge et de quelle manière elle eut lieu. Nous en donnerons tous les détails. Car, ce n'est pas lorsque la naissance de la Vierge * a eu lieu que l'existence de Celui qui n'a pas de commencement, a commencé : il est né du Père avant toute chose.

* B
p. 13 b.

Or, il est descendu pour nous et naquit avec un corps, de la Vierge. Cette première naissance éternelle, le Père qui l'a engendré seul la connaît, mais la deuxième naissance, par sa grâce, eut lieu parmi les hommes, pour qu'il vivifie les hommes, bénisse la terre contre la première malédiction, et la renouvelle par les traces de ses pas qui apportent les bénédictions, car il voyait les hommes perdus, et pour qu'il rassemblât les dispersés et retrouvât les égarés.

La Vierge, qui avait trouvé grâce, le conçut de l'Esprit-Saint, dans des entrailles pures et sans corruption, Fils de Dieu, dans une condition indivi-

Ճննդականացն ծնեալ զանդրանիկն ի բաղարին Դաւիթ ի Բեղլեհէ՞մ առ ի կատարելոյ զմարգարէականն թէ. եւ զու Բեղլեհէ՞մ տուն եւրաթոյ՝ ոչ ինչ սակաւաւոր լցեա ի հազարաւորս Թուրքաց, ի բէն ելցէ ինձ պետ եւ իշխան Բարաշիւն, եւ ելք նորա ի սկըլբանէ աւուրց յախտեանից :

5 Տեսանէս զեթն յառաջընծայս, որպէս եւ ասէ իսկ թէ. Յառաջագոյն տեսանէի զՏէր առաջի իմ յամենայն ժամ, եւ ընդ աջմէ իմմէ : Դիտէր մարգարէն Հովսիփն եթէ. երզմամբ երգուաւ նմա Աստուած՝ ի պապոյ որովայնէ նորա նաառցանել յախտաւորաւ. որում եւ օրինակքն իսկ վկայէին եթէ յապգէ Դաւիթ եւ ի Բեթղեհէ՞մ զեղջէ զալոց է Բրիտտոս : Իսկ նա ոչ միայն յառաջագոյն զուշակելոցն՝ ալլ եւ առժամայն
10 նշանաւ մոգուցն եկելոց թաղաւոր ձանաչէր սրբ եւ ասէին. Ո՞ր է որ ծնաւ արբայն Հրէից. եւ տեղեկացեալ ի զպրացն՝ հասանէին ուր էր մանուկն. որում երկրպագեալ, եւ մատուցին պատարագս. եւ միանգամայն ամրագէտ եւ հրեշտակածանօթ եղեալ՝ զարձեալ զնային յաշխարհն իւրեանց :

* Յայժմ աւուր չիշատակ սքանչելեաց Գեառարկել սուրբ նշանին, ձեռամբ երանելի
15 Լուցն Պետրոսի Հայոց կաթուղիկոսի :

Յորժամ մեծ կայսրն Յուլիան Վասիլ զարձեալ ի պատերազմէն Վրաց՝ եկեալ

* B
p. 14 a.

duelle. Selon la coutume des femmes qui enfantent elle l'enfanta, fils aîné, dans la ville de David, Bethléem, pour accomplir la prophétie : « *Et toi Bethléem, maison d'Euphrathe, tu n'es pas la moindre parmi les milliers de villes de Juda, car de toi sortira le chef qui doit gouverner Israël, dont l'origine est au commencement des temps éternels* ¹. »

Vois-tu les prémices de ce commencement? Ainsi qu'il est dit : « Je voyais auparavant le Seigneur devant moi, à toute heure, et assis à ma droite. » Le prophète connaissait par l'Esprit que : Dieu lui a fait le serment de mettre sur le trône celui qui sera né de ses entrailles ² et les prédictions témoignaient que le Christ devait venir de la race de David et du village de Bethléem. Il fut reconnu roi, non seulement par les prédictions anticipées, mais présentement par le témoignage des mages qui vinrent à lui, et qui dirent : « *Où est le roi des Juifs qui vient de naître?* » ³ Et ayant été renseignés par les scribes, ils arrivèrent à l'endroit où se trouvait l'enfant, se prosternèrent devant et lui offrirent des présents, et ayant fait connaissance en une fois avec le Seigneur et les anges ils regagnèrent leur pays.

* En ce jour commémoration du miraculeux arrêt du fleuve par le saint signe (de la croix), par les mains du bienheureux Pierre, catholikos d'Arménie.

* B
p. 14 a.

Lorsque le grand empereur des Grecs (Younats) Basile (Vasil) revenant de la

1. Mich. v, 2. — 2. Cf. Ps. cxxxix, 12. — 3. Matth. ii, 2.

էր ի բարբառն Դրասդիկոն ձմեռացի պատճառս, յատրոն յաշխարհի գնաց սա նա Պետրոս կաթողիկոս, եւ կոչարն բազում սիրով ընկարս գնա, եւ սա ժամանակ ծի պահեաց սա խր :

Եւ ի գալ տանի Աստուածաշնորհականն հրամայեաց նմա օրհնել զջուրն ի գետն սաաջի խր ըստ ձիւն եւ արարարականն Հաչոյ : Եւ եղև արանչելիք ի ժամս օրհնութեանն, զի յորժամ խաչակերեաց զջուր գետոյն կենաց վաշտին զոր սա խր ունէր, առժամոյն արգելաւ գետն զնիկացից խրոյ վաչք ծի, եւ ի հեղուլ զստուածային մեռան՝ ճառարաչիք լուսոյ հասան ի ջուրց : Ընդ որ կորի խնն արանչուցեալ Վատի կոչար խրովին հանդերձ, մեծարեաց զհապարեան, եւ ապա բազում պատուով արձակեաց զնա :

Եւ եղև արանչելիքս աչս թուին Հաչոյ չորս հարիւր եօթանասուն եւ մէկ, ի վաստ Դրխատոսի Աստուծոյ մեղոյ :]

* A fol. 153
v° b.

* Բարցի Է եւ Յունարի Է : Վերստին տան է Բաշմութեան եւ չիշատակ Բախաննու. Խկրաչի եւ Մանգաննուի նախակային :

Յերկրորդում աւար Բաշմութեան Տեառն՝ չիշատակ է Բախաննու Կարապետին որ աւարեցաւ չԱստուծոյ գալ յանապատէն ի Բարսանան գետ, եւ բարսել մկրտութիւն

guerre contre les Géorgiens, vint à Trébizonde pour y passer l'hiver, le catholico Pierre alla chez lui en ces jours, et l'empereur l'accueillit avec beaucoup d'affection et le retint auprès de lui quelque temps.

Vint la fête de l'Épiphanie et l'empereur lui ordonna de bénir les eaux du fleuve, en sa présence, selon le rite et les offices arméniens. Il se produisit un miracle à l'heure de la bénédiction, car, lorsqu'il fit le signe de la croix sur l'eau du fleuve avec le bois de vie¹, qu'il avait avec lui, le fleuve s'arrêta aussitôt dans son cours, pour un instant, et lorsqu'il répandit le baume divin, des rayons de lumière brillèrent sur les eaux. Basile et sa suite furent saisis d'admiration; il honora grandement le patriarche et le congédia avec de grands honneurs.

Ce miracle eut lieu l'année quatre cent soixante et onze de Père arménienne, pour la gloire du Christ, notre Dieu.]

* 30 KALOTZ, 7 Janvier.

De nouveau fête de l'Épiphanie et commémoration de Jean-Baptiste et du protomartyr Étienne.

* A fol. 153
v° b.

Le deuxième jour de l'Épiphanie du Seigneur est la commémoration de Jean le Précurseur, qui fut envoyé par Dieu pour aller du désert au fleuve du

1. Des reliques de la vraie croix.

ապաշխարութեան ի թողութիւն մեղաց : Որոչ հանդերձն ստեւ սւգտոյ եւ զօտի մաշկեղէն, եւ կերակուրն մարախ եւ մեղր վաքենի . եւ քարոլութիւնն լարձրագոյն բան զօրինացն, ոչ զոհիւք եւ պատարագօք՝ ալ ջրով եւ մլխտութեամբ որ մերձեցուցանէ ի հուր եւ ի Հոգին : Որ զկնի իմ գալ, ասէ, նա մկրտեսցէ զձեզ ի Հոգին սուրբ եւ ի հուր, որոչ հեծանոցն ի ձեռին իւրում է եւ սրբէ զկալ իւր :

Եւ Սաղուկեցւոցն եւ Փարիսեցւոցն ասէր . Ծնունդք իժից, ո՛ր ցոյց ձեզ վախճել ի բարկութենէ . եւ զինուորացն թէ . ճատ լիցին ձեզ թողակքն ձեր . եւ մարսաւորացն թէ . մի աւելի ինչ բան զհրամայեալսն ձեզ առնիցէր : Իսկ յորժամ ետես զՅիսուս Յովհաննէս ասաց . Ահաասիկ գառն Աստուծոյ որ բառնայ զմեզս աշխարհի :

Իսկ զսրբոցն Ստեփաննոսի նախավկային կատարեմք այսօր զյիշատակ, զի ճշմարիտ քահանային որ ծնաւ այսօր ի կուսէն, պիտոյ էր սարկաւագ եւ սպասաւոր՝ որ քարոյէր զնա համարձակութեամբ . որպէս եւ Ստեփաննոս՝ որ ասէր հրէիցն . Խտապարանոցք եւ անթլիատք սրտիւք եւ ականջօք, զուր հանապաղ Հոգւոյն հակառակ կայք : Ահա տեսանեմ զերկինս բացեալ եւ զորդի մարդոյ զի կայ ընդ աջմէ Աստուծոյ, որպէս ի 15 Յորդանան բացան նմա երկինք եւ Հալք ի վերուստ վկայեաց . Դն է որդի իմ սիրելի

* A fol. 154
r° a.

Jourdain et prêcher le baptême de la pénitence pour la rémission des péchés. Il avait un vêtement de poil de chameau et une ceinture de cuir, et il se nourrissait de sauterelles et de miel sauvage ¹. Sa prédication était supérieure à la Loi, non par les sacrifices et les offrandes, mais par l'eau et le baptême qui rapprochait du feu et de l'Esprit-Saint. Il disait : « Celui qui doit venir après moi vous baptisera dans l'Esprit-Saint et dans le feu; sa main tient le van, il nettoiera son aire ². »

Il disait aux Sadducéens et aux Pharisiens : « Race de vipères, qui vous a appris à fuir la colère qui vient ³. » Aux soldats : « Contentez-vous de votre solde ⁴. » Aux publicains : « N'exigez rien au delà de ce qui vous est commandé ⁵. » Mais, quand il aperçut Jésus, Jean s'écria : « Voici l'Agneau de Dieu, celui qui ôte le péché du monde ⁶. »

Nous faisons également en ce jour la commémoration de saint Étienne, le protomartyr, parce qu'il fallait, au vrai prêtre qui naquit aujourd'hui de la Vierge, un diacre et un serviteur qui l'annonce avec hardiesse, ainsi que fit Étienne* qui disait aux Juifs : « Vous autres obstinés, incirconcis de cœur et d'oreilles, vous êtes continuellement opposés à l'Esprit-Saint. Je vois le ciel entr'ouvert et le Fils de l'homme debout à la droite de Dieu ⁷. » Au Jourdain le ciel s'entr'ouvrit et le Père témoigna des hauteurs : « Voici mon fils bien-aimé en qui je me suis complu ⁸. » Aujourd'hui aussi l'Esprit-Saint, descendu sous forme de

* A fol. 154
r° a.

1. Matth. III, 4; Marc. I, 6. — 2. Matth. IV, 11; Luc. III, 15. — 3. Matth. III, 7; Luc. III, 7. — 4. Luc. III, 14. — 5. Luc. III, 13. — 6. Joan. I, 29. — 7. Act. VII, 51, 56. — 8. Matth. III, 17.

ընդ որ հաճեցայ, որոչ աչսոր եւ Հոգին սուրբ ազանակերպ երեւ ծածր իջեալ վկայեաց
ձաշին չօր երեւեցայց զփառակիցն խոր ճշմարիտ թողաւ որ երկնի եւ երկրի :

* II
p. 14 a. [B * Վերապին տան է Ծննդեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի, եւ ընդ նմին ժաղով
մկրտչին խրոյ եւ չառաջընթաց կարապետին ֆախաննա :

Երանեւոյն Պրոքի եպիսկոպոսապետի Կոստանդինուպոլսի տապեալ չԼատու- 5
ձաշանու թիւնն :

Քրիստոս աշխարհի չաշանեցաւ, եւ դանդաղ աշխարհս զարդարեալ լատուրեաց,
զաշխարհի մեզս երարձ, եւ զիշնամին աշխարհի արտաքս ընկէց. որեւայ զաղբիւրս
ջուրց, եւ լատուրեաց զաղիս ժողովան :

* II
p. 14 b. Զարմանք պատեցին զիս * մեծադոյն զարմանալօք. բանզի աչսոր երկիր եւ ծով 10
ձառնուրեալ՝ բաժանեցին զուրախութիւն Փրկչին, եւ աշխարհ ամենայն խնդովեամբ
լլաւ : Բանզի ի Ծննդեան Փրկչին՝ երկիր արախացաւ, ի ծառս զբոյրից Տէրն բա-
նորով, եւ չԼատուածադաշանութեան՝ ծով չոյժ բերկրեալ զարմանաց, որպէս ի ձեռն
ֆարգանանու զարբութեանն օրհնութիւն ընդաներով :

Աչսոր ամենայն արարածք օրհնելով զմկրտեալն զոչեն. Օրհնեալ որ զոչն չանուն 15
Տեառն, օրհնեալ որ չամենայն ժամ զաղսցն է, բանզի ոչ եթէ զառաջին եկն աչսոր :
Օրհնեալ որ զոչ չանուն Տեառն, որ չաղադս նախախնամութեան արարածոց զոչ,

colombe, témoigna par la voix du Père en désignant celui qui partage sa gloire, le vrai roi du ciel et de la terre.

* B
p. 14 a. [B * De nouveau, fête de la Nativité et de l'Épiphanie du Christ, avec, en
même temps, commémoration de son Baptiste et Précurseur Jean.

Homélie du bienheureux Proclus, archevêque de Constantinople, sur l'Épi-
phanie.

Le Christ s'est révélé au monde et a illuminé, en l'embellissant, la terre
privée d'ornement. Il a supprimé les péchés de la terre et a jeté dehors l'en-
nemi de la terre. Il a purifié les sources d'eaux et a illuminé les âmes des
hommes.

* B
p. 14 b. Je suis saisi * par la plus grande admiration, car aujourd'hui la terre et la
mer en y participant se partagent la joie du Sauveur et toute la terre est
remplie de joie à la Nativité du Sauveur; la terre s'est réjouie en tenant dans
la crèche le Seigneur de toutes choses et, à l'Épiphanie, la mer reflète sa
grande joie en recevant, par l'intermédiaire du Jourdain, la bénédiction de la
sainteté.

Aujourd'hui, toutes les créatures en bénissant le baptisé, crient : « *Béni
soit celui qui vient au nom du Seigneur* », béni soit celui qui doit venir à toute
heure. Car il ne vient pas aujourd'hui pour la première fois. *Béni soit celui qui*

զերկնիցն բարձրութիւն՝ անձերձնալի պահեալ, զարեգական ընթացս՝ արուեստիւ կառավարելով, աստեղացս բազմութեան՝ անմոլար կարգապետելով, զօդոցն շնչմունս՝ բարեխառնութեամբ յօրինելով, գետոցն վտակաց՝ անձեւորաբար առաջնորդելով : Չայս ամենայն ապա նկատելով ասեմ. Օրհնեալ որ քան յանուն Տեսուն :

5 Ով է սա, ասո՛ւ յաշտնապէս ո՛վ երանելիդ Դաւիթ. Աստուած Տէր երեւցաւ մեզ : Եւ ոչ միայն մարգարէս Դաւիթ ասէ, այլ եւ ուսարեալն Պօղոս վկայէ բարբառեալ վասն նորա այսպէս. Երեւցաւ շնորհքն Աստուծոյ՝ վրկիչ ամենայն մարդկան. ոչ սակաւուց ոմանց՝ այլ բոլորից իսկ հրէից եւ հեթանոսաց՝ ի ձեռն մկրտութեանս զվրկութիւն ամենեցուն շնորհելով, հասարակաց բոլորից առաջն արկանելով զմկրտութեանս պարգեւն :

10 Եկա՛յք այսուհետեւ տեսէք նոր եւ սքանչելի ջրհեղեղ՝ յոյժ վեհագոյն եւ լուսաւորագոյն քան որ առ նոյիւն երեւեալ : Անդ՝ ջուր ջրհեղեղին զմարդկային բնութիւնն ապականեալ կորոյս. իսկ աստ՝ ջուր մկրտութեանս ի ձեռն մկրտելոյն զմեռուցեալն կենսագործեաց : Անդ՝ նոյ յանկուտ փայտից զտապանն վերականգնեաց. * իսկ աստ՝
 15 Բրիտոս իմանալին նոյ՝ առ ի յանապականն Մարեմայ զմարմնոյն զտապան կազմեաց : Անդ՝ նոյ զտապանն արտաքուստ նիւթով եւ ձիւթով ձեփեաց : իսկ աստ՝ Բրիտոս զգուշութեամբ հաւատոյն զմարմնոյն զարգացոյց զաւճար : Անդ՝ աղաւնոյն զլիւ

* B
p. 15 a.

vient au nom du Seigneur, qui vient pour (être) la providence des créatures, en gardant la distance infranchissable des cieux, en dirigeant avec maîtrise le cours du soleil, en réglant imperturbablement la multitude des astres, en organisant avec harmonie le souffle des airs, en montrant leur voie invariable aux fleuves et aux rivières. En considérant toutes ces choses je dis : « *Béni soit celui qui vient au nom du Seigneur.* »

Qui est celui-là? Dis-nous-le clairement, ô bienheureux David! Le Seigneur Dieu nous est apparu. Ce n'est pas seulement le prophète David qui le dit, mais l'apôtre Paul en témoigne aussi, en disant à son sujet : *La grâce de Dieu, Sauveur de tous les hommes, est apparue non pas à quelques-uns seulement, mais à tous, aux Juifs et aux gentils, en accordant, par l'entremise du baptême, le salut à tous; en offrant à tous, en général, les présents du baptême.*

Venez donc voir désormais le nouveau et prodigieux déluge, bien plus sublime et plus lumineux que celui qui eut lieu du temps de Noé. Là, les eaux du déluge ont corrompu et perdu la nature humaine, mais ici, l'eau du baptême, par le moyen du baptême, a vivifié les morts. Là, Noé construisit l'arche avec du bois incorruptible, * mais ici, le Christ, le Noé spirituel, a formé l'arche de son corps de Marie incorruptible. Là, Noé enduisit l'extérieur de l'arche avec du goudron et de la poix, mais ici, le Christ a consolidé le temple du corps avec les ménagements de la foi. Là, la colombe portant le rameau

* B
p. 15 a.

ձիվենացն բարձեալ՝ զՏեառն մերոյ Բիսառնի Քրիստոսի ելից զանաշովիւն. խոկ
սաս՝ Հովին սարբ տեսովեամբ աղանոյ եկեալ՝ զոլորմածն եղոյց զՏէր մեր Բիսառն
Քրիստոս :

Բայց առաւել չիայցալանէ : զիս Փրկչին խանարհովեամբն զերազանցովիւնն,
զի ոչ համարեցաւ բառական սա ի կատարելոյ կատարեալն՝ աչոյ ի կնոջ, ծնանիլ : 5
ոչ համարեցաւ բառական՝ որ արեւանակցին էր Հօր՝ սանալ զճառացի կերպարանս,
այլ որպէս մեղսորդ աչ սա ի մկրտիլ առաջն մկրտչին :

Բայց ծին լիցի հասարակաց բանին ներգործովիւն՝ զաշխակզովիւն լողաց, բանիլ
մկրտեցաւ բոլորից Տէրն՝ ոչ զի մարդովեան կարօտեալ, որ բաւ եւ ծին լիցի՝ ալ
երկաւ աչս օրինակօր զօլորան մեղ մատակարեալ. զի եւ ջրոյ զարարարական շնորհ 10
պարգևեացէ : եւ զի զամենայն մարդ սա ի մկրտովիւն հրաւիրեցէ :

Յայնժամ զաչ Բիսառն ի Պաղլէէ ի Յարգանտն սա. Յովհաննէս մկրտել ի նմանէ :
եւ զինչ էին չափն ժամու կատարեալքն կղարբ՝ զմասս ածել անհնարին է, բանիլ
զկերպոյնն էին մարդկայնոցս աչոյ տեսալքն : Պաղան միօր եւ լիլաւ վախճանական
լինի ի բերանոյ՝ ոչ իշխելով ճառել զանձառելիս : Լեառն տեսեալ Յովհաննու 15
զԲիսառն զի զաչս սա նա ճգամբ բաղմաւ՝ սիրան լցեալ լինէր. անկանելով եւ առաջն
զինքն տաղածանելով, զաւից նորս բառն հարեալ՝ աղաչէր բարբառելով սա նա

d'olivier a remplacé la douceur de Jésus-Christ, Notre-Seigneur, mais ici, le
Saint-Esprit, venant sous la forme de colombe, nous a montré le miséricor-
dienx Jésus-Christ, Notre-Seigneur.

Mais ce qui m'émerveille davantage, c'est la supériorité du Sauveur par
son humilité car, Il n'a pas jugé suffisant, pour être parfait, lui le tout-par-
fait, de naître petit enfant d'une femme. Il n'a pas jugé suffisant, lui l'associé
au trône du Père, de prendre l'apparence de serviteur, mais encore, comme
un pécheur, il vient au baptiste pour être baptisé.

Pourtant, que ces expressions générales n'aient aucune influence pour
scandaliser les auditeurs, car, si le Seigneur de toutes choses a été baptisé, ce
n'est pas parce qu'il avait besoin d'être purifié; loin de moi une telle pensée,
mais il a voulu par ces deux exemples nous procurer un avantage, en accordant
à l'eau la grâce purificatrice, et en invitant tous les hommes au baptême.

Alors Jésus, venant de Galilée, alla trouver Jean au Jourdain pour être baptisé
par lui¹. Mes frères, ce qui se passa à cette heure est impossible à imaginer,
car ce qui s'est vu dépasse les limites des yeux humains. La pensée se
trouble et la langue fait défaut à la bouche de crainte de parler des choses
ineffables. Car Jean apercevant Jésus venant à lui, avec un grand effort et
le cœur plein, se prosterna, s'étendit devant lui, saisit ses pieds, et le supplia

1. Matth. iv, 43.

աչապէս . Ձի բռնադատեալս զեւ ամենազօրոյ առնել ինձ տկարի, որ ի վեր գոյ քան զին՝
 4 գորութիւն : Որպէս իշխեցից զբեղ մկրտել, երբ եւ կամ չմրժամ հոս ի խոտոյ
 աչքեցեալ եղև, * եւ կամ երբ կաւ զապրիւր լուաց :

* B.
 p. 15 b.

5 Ձիմրոյ իշխեցից մկրտել զգառաղ՝ որ ընդ գոտադարտութեամբս : Որպէս մկրտե-
 ցից զբեղ սով Տէր՝ բիծ ինչ ոչ տեսանեմ ի բեղ, բանզի մեղս ոչ արարեր, եւ ոչ անկար
 ընդ անիծիւր Ադամայ . զի թեպէտ եւ իջեր՝ ալ ոչ եւս յանցեալ . զի տանեալ սով Տէր,
 6 գործել ինչ որ ի վեր քան զին՝ գորութիւնս բռնադատեալ :

10 Ով ինձ ոչ երբէք առ ի բարկացուցանել շքեղ իշխեցեալ որպէս զճառաց տիրա-
 սէր, յառաջընթաց եղեալ զգալուստ քո զեկուցի : Դեռ տակաւին եւս չորովայնի
 11 գորով՝ զեկուս մօրն վարձեալ՝ Աստուած զբեղ աշխարհի քարոյցեցի . զբոլորս՝ առ ի
 հանդիպումն բեղ կամեցի : Աստ ինձ սով Տէր՝ ոչպէս բերցէ արեգակն տեսանելով
 զբոլորեցս Տէրով՝ ի ծառայէս յանդգնութեամբ թշնամանեալ, եւ ոչ խել եւ խել որպէս
 12 զՍողոմոնայիս՝ հրացեալ ծառադպրութիւնք իւրովք հրակէղ զեւ տանիցէ : Կամ զեմբող
 13 լարձցէ երկիրս տեսանելով զաբաղ զհեշտակաց ի ծառայէս մկրտեալ, եւ ոչ վաղ-
 14 վաղակի բացեալ զբերան իւր կլցէ զեւ :

Որպէս մկրտեցից զբեղ սով Տէր, ծննդական աղտեղութեամբ ոչ եղեր ներկեալ .
 վասն զի առ ի յանարտան որովայնի յառաջ ընծայեցար պառլ : Եւ զեմբող անկեալս

en disant : Pourquoi m'obliges-tu, tout-puissant, moi qui suis faible, à
 faire ce qui est au-dessus de mes forces? Comment oserais-je te baptiser?
 Quand et comment le feu a-t-il été brûlé par l'herbe, * et quand l'argile a-t-il
 15 lavé la source?

* B.
 p. 15 b.

Comment moi qui suis sous le coup de la condamnation, oserais-je te bap-
 tiser, toi, le juge? Comment te baptiserais-je, ô Seigneur! moi qui ne vois
 aucune tache en toi, car tu n'as commis aucun péché et tu n'es pas tombé
 sous la malédiction d'Adam? Car, bien que tu sois descendu du ciel, tu n'as
 commis aucune faute. Que fais-tu, ô Seigneur! tu m'obliges à faire ce qui est
 au-dessus de mes forces!

Moi, qui n'ai jamais osé te faire de la peine, en tant que serviteur aimant
 son maître, devenu ton précurseur, j'ai annoncé ta venue. Étant encore dans
 le sein, empruntant la langue de ma mère je t'ai proclamé Dieu à la terre; j'ai
 convoqué tout le monde à ta rencontre. Dis-moi, ô Seigneur! comment le
 soleil souffrira-t-il de te voir, toi, le Seigneur de toutes choses, outragé
 audacieusement par ton serviteur, et ne voudra-t-il pas aussitôt, comme pour
 Sodome, me brûler de ses rayons enflammés? Ou bien comment la terre
 supportera-t-elle de te voir, toi, qui sanctifies les anges, baptisé par ton
 serviteur, et ne s'ouvrira-t-elle pas aussitôt pour m'engloutir?

Comment te baptiserais-je, ô Seigneur! qui n'as été taché d'aucune
 souillure génitale, car tu as été offert, fruit de pures entrailles? Et comment
 moi, homme déchu, souillé, purifierais-je le Dieu innocent? *C'est moi qui*

աղտեղութեամբք ծարդ՝ որբիցեմ զԱստուած անձեղ : Էս պէտս ունիմ ի բնն մկրտիլ, և զոսս իս գաս : Մկրտել զիս աստեցիք ան Տէր, և ոչ եղէ ստանդանալ հրամանաց բայ : ալլ զբարս հրաւիրելով աս ի մկրտութիւնն սախելի : Խառտման եղևոր Տեսան զի բարի է : Պանդի ոչ է բարկացալ որ գալոցն է, բանդի բարի ի բարոյ ձեռս որբի, ոչ աս սովաս ինչ ցոյցանելով զբարեբարութիւնն և իսկոյն փախ-
 լելով ալլ յախտեանման է որբմ նորա : Վասն աշտրիկ և որ բնդ երկնիւր զոր-
 5 թիւնքն արհնելով զիս ասացին : * Օրհնեալ որ գաչն անուամբ Տեսան, Աստուած Տէր երեսեցաւ ձեղ : Յաչանեցաւ արգարութեան արեղան, և զիստար անդիտութեանն խախտեալ : Երկնս որն չաչանեցաւ հովիւ, և զաստանաչական գաչան աս ի հատեն փախտանման արար : Յաչանեցաւ որ ամենեցունցս է կեանք, և զմահ՝ մահաւ մեռ-
 10 ոցեալ, որպէս զանմահ անմահութեան կենաց զմահանացաւս արմանի արար, փան զի անչափ է որբմ նորա : Յաչանեցաւ միամին որբին Աստուծոյ, և ի ձեան մկրտութեանն հառապելոյ զորբկրտութիւնն արդեւեալ :

Երբ այսպիկ աչալէս կատարելոյ, Հոր ի վերուստ ցնծացեալ չաղազս զեռու-
 ստելեալ խոնարհութեան Որդոյ, յամբարձակի բացեալ զորոնս երկնից և որոտման
 15 բարբառոյ արձակէ ձայն՝ լիապատար հալածափափայ սիրով . Դոն է որբի իմ սխիլի
 բնդ որ հաճեցայ : Եւ զի մի երկրացեային միար բաղացն աս ի մկրտեալն և ի մկրտիչն .

dois être baptisé par toi, et tu viens à moi ! Tu m'as envoyé pour baptiser, ô Seigneur ! et je ne me suis pas opposé à ton ordre ; aussi, j'ai invité tout le monde avec insistance à se faire baptiser. Je leur ai dit : « Confessez-vous au Seigneur, car il est bon². » Celui qui vient n'est pas un homme de colère, car il est bon, il est le fils né du bon (père), ne dispensant pas ses bienfaits partiellement et se reprenant aussitôt, mais sa charité est éternelle. C'est pourquoi toutes les puissances sous les cieux ont dit avec bénédictions : * « *Béni soit celui qui vient au nom du Seigneur*³ ! *Le Seigneur Dieu nous est apparu*⁴. » Le soleil de la justice est apparu et a dissipé les ténèbres de l'ignorance. Le berger céleste est apparu et a mis en fuite du milieu des troupeaux les loups démoniaques. Celui qui est la vie de tous est apparu et il a tué la mort par la mort et a rendu les mortels dignes de la vie immortelle de l'immortalité, si grande est sa pitié. Le Fils unique de Dieu s'est révélé et a accordé l'adoption aux fidèles, par le baptême. »

Or ces choses s'étant ainsi accomplies, le Père aux cieux, réjoui par l'humilité accrue de son Fils, entr'ouvrit tout à coup les portes du ciel et a émis une voix semblable au grondement du tonnerre, au comble de sa joie paternelle : « *Celui-ci est mon Fils bien-aimé, en qui je me suis complu*⁵. » Et

1. Matth. iv, 14. — 2. Ps. cv, 1; cvi, 1: etc. — 3. Matth. xxi, 9. — 4. Luc. ii, 41. — 5. Matth. iv, 17.

զայ Հոգին սուրբ ի նմանութիւն աղանոց մատնացոյց տոնելով զմկրտեալն : Որում վայելեն փառք, պատիւ եւ զօրութիւն Հօր եւ Որդւոյ եւ ամենասուրբ Հոգւոյն, այժմ եւ յանսպառ յաւիտեանս, ամէն :

Յայժմ աւուր ժողով սուրբ մկրտչին Յովհաննու Կարապետին :

5 Տէր եւ Աստուածն մեր Յիսուս Քրիստոս պատուեաց յամենայնի զլուսաջընթաց կարապետն իւր եւ զմեծ մկրտիչն զՅովհաննէս : Ոչ միայն զի որպէս Աստուած Հայրն իւր յարոյց ինքեան մարգարէս եւ քարոզս, այսպէս եւ ինքն որդի իբրու ճշմարիտ Աստուած եւ հաւասար Հօր՝ մարգարէ եւ քարոզ աստուածութեան իւրոյ բերէ ի մէջ զՅովհաննէս, որ յառաջ ընթացեալ եւ նախ քան զնորա յայտնութիւնն երեւեալ
10 մարդկան՝ զուշակէր եւ մարգարէանայր թէ. Ձկնի իմ զալոց է Քրիստոսն : Այլ եւ յեւս առաւելագոյն * բարձրութիւն պատուոյ եւ փառաց հանէ զնա, որ անհամեմատ էր ամենայն առաջին մարգարէիցն եւ արդարոց, եւ բոլոր իսկ եղական լնութեան երկնայնոցն եւ երկրայնոց :

15 Վասն զի յերեւելն եւ ի յայտնութիւնն ինքեան, ոչ միայն զՀօր եւ զՀոգւոյն սրբոյ վկայութիւնն ընդունելով յայտնեալ ցուցանէր զինքն Աստուած զոյլ եւ որդի Աստուծոյ մարմնացեալ, այլ եւ որպէս զՀայր եւ զՀոգին եցոյց իւր վկայս յերկնէ, այսպէս եւ զՅովհաննէս ի յերկրէ վկայ ինքեան ընդունելով առնոյր, որպէս եւ ասէր ինքն.

* B
p. 16 b.

pour qu'aucun doute ne subsiste dans la pensée de ceux qui l'entendirent à l'égard du baptisé et du baptiste, le Saint-Esprit, sous la forme de colombe, vint désigner le baptisé. A qui conviennent gloire, honneur et puissance, au Père, au Fils et au très Saint-Esprit, maintenant et dans l'éternité sans fin. Amen.

Aujourd'hui solennité de saint Jean-Baptiste le précurseur.

Notre-Seigneur et Dieu Jésus-Christ honora en tout son précurseur et devancier le grand Baptiste Jean. Non seulement, de même que Dieu son Père suscita ses prophètes et ses hérauts, ainsi lui, le Fils, en vrai Dieu et égal au Père, fait apparaître Jean prophète et héraut de sa divinité, qui, le précédant et antérieurement à sa révélation aux hommes, prédit et prophétisa : « Celui qui doit venir après moi est le Christ¹. » Bien plus, il * l'éleva à de plus hautes dignités et à une gloire incomparablement supérieures à celles de tous les anciens prophètes et justes, et à toutes les natures privilégiées : célestes et terrestres.

* B
p. 16 b.

Car à son apparition et à son épiphanie, non seulement il reçut le témoignage du Père et du Saint-Esprit et montra qu'il était Dieu et Fils de Dieu incarné, mais de même qu'il cita le Père et le Saint-Esprit, comme ses témoins du ciel, il prit pour témoin de la terre Jean, en disant : « Vous avez envoyé vers

1. Joan. 1, 27.

Դուք ստաբեկէք սա Յովհաննէս, եւ վկայեաց ճշմարտութեանն, եւ եւ տնիմ վկայութիւն ձեռ ըսն զՅովհաննէս : Որ եւ փսն աշորիկ խնարհեալ զայք սա նա, որպէս եւ սառ, աւետարանիչն եկի. Տեսանէր զՍխառս զի զայք սա նա, եւ սառ, ահա Քրիստոս զսն Լստածոյ, եւ զայք ոչ ծխածոյ՝ ալ երկիցս եւ երկիցս վկայէր ի վերայ Քրիստոսի չերկրի : Եւ Հայր դարձեալ երկիցս եւ երկիցս չերկրից ձայնեալ ի վերայ նմին Սրբոյ վկայէր, աշխնքն ի Յարգանան զեւ եւ ի Քափօր լեւան եւ ի մամ չարչարանայն :

Այսպէս սպա եւ Յովհաննէս վկայէր Քրիստոսի, որով յաշմանմ, սրբաւ է զանհամեմատ ձեռնիկն կարապետին տեսանել. զի որպէս Լստած Հայր չերկրից՝ ապաւն եւ Յովհաննէս մարդ չերկրի, Քրիստոսի վկայեաց : Եւ ինքն Քրիստոս աշխն արժանաշատապի զեւ համարեցաւ, ձինչ զի նորա վկայութեանն հաստատեաց մարդկան զիւր ինքեան երեսուն յաշխարհ :

Որ եւ եկեալ սա նա ի Յարգանան՝ ձեանալրի եւ ձկրով խնարհութեամբ, ընդ որ բոլոր հրարուն երկնայինքն սրկեան դարձացմամբ. զի համարձակեցաւ Յովհաննէս ածրանալ զձեան իւր հոգեւէն ի վերայ երկնաւոր եւ արարչական զկրպն Լստածոյ՝ որ բարձր է ըսն զամենայն բարձունս, եւ ձեան եւ ձկրակ զամենեկուն մարդութեան ապրիւրն :

* Մասն որպէս եւ ի յաշմ սուր՝ բահանալան ժողովումն եւ տօն կատարի նմին

Jean et il a rendu témoignage à la vérité¹. Pour moi j'ai un témoignage plus grand que celui de Jean². » C'est pourquoi il vint avec humilité à Jean, ainsi que le dit l'évangéliste : « Il vit Jésus qui venait vers lui, et il dit : Voici l'Agneau de Dieu³. » Et non pas seulement une fois, mais deux et trois fois, il donna ce témoignage du Christ sur la terre. Et le Père, à son tour, deux et trois fois, de sa voix, témoigna au sujet du Fils, au fleuve du Jourdain, au mont Thabor et au moment de la passion.

Jean témoigna de la même manière au sujet du Christ, et c'est en cela que nous devons voir l'incomparable grandeur du Précurseur : comme Dieu le Père témoigna des cieux, de même Jean, homme, témoigna sur la terre au sujet du Christ. Et le Christ lui-même le jugea à tel point digne de foi, qu'il établit, par son témoignage, aux hommes, sa venue sur la terre.

Il vint donc au Jourdain, reçut l'imposition des mains et se fit baptiser avec humilité, ce dont tous les célestes, flamboyants de feu, furent stupéfaits d'admiration, que Jean ait eu la hardiesse d'élever ses mains terrestres au-dessus de la tête de Dieu, créateur céleste, qui est plus haut que toutes les hauteurs, et qu'il ait imposé la main en baptisant la source de la purification de tous.

* Voilà pourquoi en ce jour, une assemblée ecclésiastique et une fête

1. Joan. v, 33. — 2. Joan. v, 36. — 3. Joan. i, 29.

ինքեան սրբոյ եւ պատուական նախընթաց Մկրտչին Յովհաննու, ի սկզբանէ եւ ի վերուստ ընկալեալք զպս սովորութիւնս տօնելով նմա՝ իրբն զխորհրդոյ աստուածային ձկրտութեանն սպասուորի եւ պաշտօնէի, շարակարգելով եւ զպս ընդ աչոյց նորա հանդիսիցն. զի ձի ինչ նորա անվառապոյն իցէ՝ մնալով անտօնելի նորին վիշտակ. 5 զոր Տէրն իւրով ամենազէտ իմաստութեամբն ստտար եւ պատճառ իւրոյ մարդապործ եւ վրկաւէտ ձկրտութեանն ընկալաւ եւ նախ ընտրեաց ընդունել :

Աւ աշտրիւք զարձեալ զոյգ եհաս եւ շարաշարեցաւ եւ ալլ միւս եւս նմա տօն աստանօր. աշխնքն ալլ իմն վիշտակ երանելոյ նախընթացին ըստ շրջանակի տարւոյ որ է այս. քանզի ամենապատիւ եւ ամենափառ նոյն կարապետին եւ Մկրտչին 10 Յովհաննու աջ ձեւնն՝ յայսմ առօր տարեալ եղև ի թագաւորական բաղարն հաճութեամբն Աստուծոյ. որ եւ նախ հատեալ եղև աշտրիւի լեղանակաւ :

Քանզի ուր մարգարէասպան խնձոյցն եւ արբեցումն այն եղև, աշխնքն ի բաղարն Սեւաստի ուր բնակութիւնն էր Հերովդէի, ի զկատելն թաղեալ եղև նոյն երանելի Մկրտչին՝ ուր եղև մարգարէին Եղեաէի թաղումն. յորում եղեալ եւ անդ երանելի 15 աւետարանիչն Ղուկաս՝ փոյթ լինքեան ունելով բառեալ անտի զմարգարէին եւ զերանելոյ կարապետին Քրիստոսի զմարմինն, եւ ոչ կարացեալ վառն երեւելոյ եւ յայնի լինելոյ իրացն, չապապ աջորիկ միայն զաջ ձեւն մարգարէին եւ զՄկրտչին Քրիստոսի

ont lieu pour ce saint et précieux précurseur Jean-Baptiste. Ayant reçu cette coutume dès le commencement et dans l'ancien temps, de fêter (Jean-Baptiste) comme ministre et officiant du mystère du baptême divin, nous avons classé (cette fête) parmi ses autres solennités, afin que rien de lui ne reste sans gloire, parce qu'on négligerait d'en célébrer la commémoration, le Seigneur par sa sagesse, qui connaît tout, l'ayant accepté pour instrument et cause de son baptême purificateur et salutaire et l'ayant choisi par avance.

A ces solennités vient s'adjoindre, en prenant rang à ce jour, une autre fête encore, c'est-à-dire une autre commémoration du bienheureux précurseur selon le cours de l'année. Car la main droite de ce même très honoré et très glorieux précurseur Jean-Baptiste fut, en ce jour, transportée à la ville impériale avec l'assentiment de Dieu. Cette main avait été coupée de la façon suivante :

Lors du festin et de la griserie qui fut la cause de la mort du prophète, dans la ville de Sébaste où habitait Hérode, le bienheureux Baptiste, après sa décollation, fut inhumé au même endroit où était inhumé le prophète Élisée. Le bienheureux évangéliste Luc ayant résidé en cet endroit, eut le souci de faire transporter de là les corps du prophète et du bienheureux précurseur du Christ, mais ne put mettre son projet à exécution par la crainte de dévoiler et rendre publiques les choses; c'est pourquoi il coupa seulement

և հաստ, և առնալ ընդ խոր բերելը ի բաղարն խոր չԱնտիար. որ և նոյն բաղած սրան-
չելիս կատարելը ի փաստ Բրիտանի Աստուծոյ ձեռոյ :

Սովորաթիւն էր տեղ զի ի բարձրացուցանելն զխաչն սուրբ, բարձրացուցանելն
* և զաջ սրոյ Մկրտչին ի տեսութիւն ժողովրդոցն : Որ և ի թաղաւորելն Կոստան-
զիւմուսի և Մանանուի ճիրանածնացն՝ սպլծամբն Աստուծոյ և կամօք թաղաւորացն, 5
ի սարկաւազէ ուժեմն, Անտիարացոյ որ կոչէր Յոր՝ նոյն պատուական ձեռն մկրտչին
տարեալ էլին ի թաղաւորական բաղարն. և բարձրացուցեալ ցուցաւ ի սուրբ ճրա-
գալոյց Յաչոնութեանն, չորսմ զորբաթիւնս սուրբ ևն բրիտանեացք կատարել. և
բրիտանաւոր թաղաւորն ընկալեալ ձեռ պատուով, և համբարեալ աւանդն բաղձա-
թեամբն ընկալան ի փաստ Բրիտանի Աստուծոյ ձեռոյ :]

10

la main droite du prophète et du Baptiste du Christ et l'apporta avec lui à la
ville d'Antioche où elle opéra nombre de miracles pour la gloire du Christ,
notre Dieu.

Il était d'usage, en cette ville, en exposant la sainte croix, d'exposer * en
même temps la main droite du saint Baptiste à la vue du public. Pendant le
règne de Constantin et Romanos, membres de la famille impériale, par l'ins-
piration de Dieu et la volonté des empereurs, un diacre d'Antioche, du nom
de Job, transporta cette précieuse main du Baptiste à la ville impériale; elle
fut exposée et montrée à l'office de la veille de l'Épiphanie, où les chrétiens
ont coutume d'accomplir leur devoir de sainteté. Les empereurs, amis du
Christ, la reçurent avec grand honneur et la baisèrent avec toute la mul-
titude pour la gloire du Christ, notre Dieu.]

* B
p. 17 b.